

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КОЧЕРГІНА ІРИНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 159.923.2:159.942.5-055.2]:316.62

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ
ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ**

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів
і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І. А. Кочергіна

Науковий керівник – Партико Тетяна Борисівна,
кандидат психологічних наук, професор

Львів - 2019

Кочергіна І.А. Особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019. – Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, Київ, 2019.

Дослідження за темою дисертації виконувалось впродовж 2015-2019 років в межах науково-дослідницьких тем кафедри психології філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Психологічні детермінанти розвитку особистості в умовах соціально-політичної трансформації українського суспільства» – (державний номер реєстрації № 0115U003560), «Особистість в соціумі: психологічні механізми активності» (державний номер реєстрації № 0118U000619).

Дисертаційна робота є самостійним, цілісним і завершеним дослідженням, в якому представлено теоретичні та практичні аспекти феноменів саморегуляції та емоційної саморегуляції жінок у зв'язку з психологічним насильством в родині. Робота містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що є суттєвим внеском у розвиток вітчизняної психології.

У дисертації подано теоретичні узагальнення та емпіричне розв'язання наукової проблеми визначення змісту особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині. Узагальнення результатів дослідження дали можливість зробити такі висновки.

Аналіз наявних концепцій та наукових підходів різних авторів дав підстави вважати, що саморегуляцію слід розглядати як процес оптимізації психічного стану людини, який базується на інтелектуально-особистісних можливостях індивідуальності, інтегрованих суб'єктом для забезпечення цілеспрямованості та успішності діяльності. Емоційна саморегуляція як один із різновидів психічної саморегуляції є здатністю керувати власними емоціями, почуттями та переживаннями, а також діяльністю з врахуванням актуального емоційного стану.

Встановлено, що у психологічній науці в підходах до трактування саморегуляції особистості окреслюються такі напрямки: діяльнісний, системний, системно-функціональний, когнітивний, мотиваційний, ресурсний. Окрім того, описано місце емоційної саморегуляції у структурі саморегуляції особистості та її особливості у жінок.

Психологічне насильство розглядається як регулярний навмисний психологічний вплив на людину шляхом словесної агресії, залякування, погроз, домінування і надмірного контролю, який викликає негативні емоційні переживання, психічну травму чи особистісні негативні зміни та включає примус. Виділено поведінкові (вербальна агресія, ігнорування, домінування, шкідливі емоційні дії, переслідування, непередбачуваність) та когнітивно-емоційні (почуття приниження, дискомфорту, роздратування, образи, «звикання» з образливою поведінкою, сумніви у власному психічному здоров'ї, низька самооцінка) критерії психологічного насильства.

В дослідженні виявлено особливості в емоційній саморегуляції жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства в родині. Найхарактернішою відмінністю жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, від інших жінок (частково скривджених та не скривджених) полягає у тому, що в них найнижча здатність до саморегуляції і це супроводжується найменшою гнучкістю емоцій. У жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства в родині, є висока ймовірність появи емоційних бар'єрів та труднощів у спілкуванні. Жінки, які не зазнали психологічного насильства, характеризуються найбільш оптимальною здатністю до самоуправління, є більш емоційно стійкими. Спільним для усіх жінок є те, що при зростанні психологічного насильства знижується самоконтроль у емоційній сфері.

Підтверджено, що у структурі емоційної саморегуляції жінок, що часто зазнавали психологічного насильства, наявні такі компоненти: дефіцит самоконтролю, емоційна нестійкість, амбівалентність самоуправління, саморозуміння, дефіцит самостабілізації, що може свідчити про дисгармонійність емоційної саморегуляції. У структурі емоційної саморегуляції жінок, які не були скривджені, виділено такі компоненти: самоконтроль, емоційна стійкість,

самоуправління, саморозуміння, самостабілізація, що свідчить про гармонійність емоційної саморегуляції.

Наголошено, що при наявності погроз, контролю, емоційного нехтування, знецінення інтелекту з боку батьків знижується самовладання, самоконтроль та емоційна стійкість жінок. Контроль, погрози, презирство, емоційне нехтування з боку сиблінгів пов'язані із труднощами у прийнятті рішень жінкою, визначенні суб'єктивних критеріїв адекватності ситуації. Негнучкість, труднощі у передбаченні результатів своєї діяльності виникають внаслідок контролю, презирства та нехтування розумовими здібностями з боку старшого покоління. При контролі та презирстві з боку дітей спостерігається невміння керувати своїми емоціями та зниження самоконтролю жінки у поведінці. Заборони і примус, погрози, емоційне нехтування з боку чоловіка призводять до зниження самовладання та самоконтролю жінки, виникнення у неї труднощів у встановленні емоційних контактів. Навпаки, при наявності зневажливого ставлення з боку членів родини чоловіка (свекра, свекрухи тощо), особливо емоційного нехтування, заборон, примусу, пов'язані небажання зближуватись з ними у емоційній сфері, самоконтроль, здатність до планування та корекції своєї поведінки. Отож, емоційна саморегуляція скривджених жінок може мати різну спрямованість, і це залежить від того, хто з членів родини виступає в ролі кривдника.

Узагальнено відмінності та психологічні особливості жінок з різними типами емоційної саморегуляції при психологічному насильстві в родині: адаптивним, спонтанним та емоційно нестійким. Адаптивний тип найчастіше зумовлюється здатністю до керування своїми емоціями, адаптивністю та самовладанням. Жінки спонтанного типу є імпульсивними, емоційно нестійкими, менш адаптивними. Емоційно нестійкий тип об'єднує жінок, які мають низький рівень усвідомлення своїх емоцій та емоцій інших людей, є емоційно нестійкими, мають бар'єри у встановленні емоційних контактів.

Отримані результати покладено в основу рекомендацій щодо роботи з жінками-жертвами психологічного насильства, спрямовані на підвищення їх

благополуччя та якості життя, на основі актуалізації вмінь керувати, впливати та змінювати свій емоційний стан.

Ключові слова: саморегуляція, емоційна саморегуляція, емоційний стан, психологічне насильство, жінки, родина.

Kochergina I.A. Features of emotional self-regulation of women who have suffered from psychological abuse in the family. - On the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Psychology, specialty 19.00.01 "General Psychology, History of Psychology". - Lviv Ivan Franko National University, Lviv, 2019.
- Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2019.

The research on the topic of the dissertation was carried out during 2015-2019 within the framework of the research topics of the Department of Lviv Ivan Franko National University of Psychology, faculty of Philosophy of the "Psychological determinants of personality development in the conditions of socio-political transformation of Ukrainian society" - (state registration number 0115U003560), "Personality in society: psychological mechanisms of activity "(state registration number 0118U000619).

The thesis is an independent, holistic and completed study, which presents the theoretical and practical aspects of the phenomena of self-regulation and emotional self-regulation of women in connection with psychological abuse in the family. The work contains new scientifically grounded theoretical and practical results, which is a significant contribution to the development of domestic psychology.

The dissertation presents theoretical generalizations and empirical solution of the scientific problem of determining the content of emotional self-regulation features of women who have suffered from psychological abuse in the family. Summarizing the results of the study made it possible to draw such conclusions.

The analysis of existing concepts and scientific approaches of authors differed that the self-regulation should be considered as a process of optimizing the mental state of a person based on the intellectual-personal capabilities of the individual, integrated by the

subject to ensure the purposefulness and success of the activity. Emotional self-regulation as one of the varieties of psychic self-regulation is the ability to manage their own emotions, feelings and experiences, as well as activities taking into account the current emotional state. The regulation of the emotional state is provided by a system of mental actions, which are directed either to the activation of emotional processes, or to their inhibition. The result of these actions is to provide emotional comfort and emotional stability.

It is established that in psychological science in approaches to the interpretation of self-regulation of personality the following directions are defined: activity, systemic, systemic-functional, cognitive, motivational, resourceful. In addition, the place of emotional self-regulation in the structure of self-regulation of a person and its features in women is described.

Psychological abuse is considered as a regular deliberate psychological impact on a person through verbal aggression, intimidation, threats, dominance and excessive control that causes negative emotional experiences, mental trauma or personal negative changes and involves coercion. Cognitive-emotional (sense of humiliation, discomfort, irritation, insults, "addictive" with abusive behavior, doubts about his own mental health, low self-esteem) are highlighted in behavioral (verbal aggression, ignorance, dominance, harmful emotional actions, persecution, unpredictability) criteria of psychological abuse.

The study revealed features in the emotional self-regulation of women who have suffered various degrees of psychological abuse in the family. The most distinctive difference between women who are often subjected to psychological abuse, from other women (partially offended and not offended) is that they have the lowest self-regulation ability and this is accompanied by the slightest flexibility of emotion. In women who have sometimes experienced psychological abuse in the family, there is a high probability of experiencing emotional barriers and communication difficulties. Women who have not suffered from psychological abuse, are characterized by the most optimal ability to self-management, are more emotionally stable. The common thing for all women is that with the growth of psychological abuse, self-control in the emotional sphere is reduced.

It is confirmed that in the structure of emotional self-regulation of women who were often subjected to psychological abuse, the following components are present: lack of self-control, emotional instability, ambivalence of self-management, self-understanding, lack of self-stabilization, which can testify to the disharmony of emotional self-regulation. In the structure of emotional self-regulation of women who were not offended, the following components were identified: self-control, emotional stability, self-management, self-understanding, self-stabilization, indicating the harmony of emotional self-regulation.

It is emphasized that in the presence of threats, control, emotional neglect, and the impairment of intelligence on the part of parents, self-control, self-command and emotional stability of women are reduced. Control, threats, contempt, emotional negligence on the part of siblings are related to the difficulties in making decisions by women, the definition of subjective criteria for the adequacy of the situation. The inflexibility, difficulty in predicting the results of their activities arise from the control, contempt, and neglect of the mental ability of the older generation. In control and contempt by children, there is an inability to manage their emotions and reduce the self-control of women in behavior. Prohibitions and coercion, threats, emotional neglect by the husband lead to a decrease in self-control and self-control of a woman, the emergence of her difficulties in establishing emotional contacts. On the contrary, in the presence of disrespectful attitude from the part of the family members of the husband (the father-in-law, in-law, etc.), especially emotional neglect, bans, coercion, reluctance to associate with them in the emotional sphere, self-control, ability to plan and correct their behavior. So, the emotional self-regulation of offended women can have a different orientation, and it depends on who from the family members acts as the offender.

The differences and psychological peculiarities of women with different types of emotional self-regulation under psychological abuse in the family are generalized: adaptive, spontaneous and emotionally unstable. The adaptive type is most often driven by the ability to manage their emotions, adaptability, and self-control. Women of the spontaneous type are impulsive, emotionally unstable, less adaptive. An emotionally unstable type unites women who have a low level of awareness of their emotions and

emotions of other people, are emotionally unstable, have barriers in establishing emotional contacts.

The obtained results form the basis of recommendations for working with women victims of psychological abuse, aimed at improving their well-being and quality of life based on the actualization of their ability to manage, influence and change their emotional state.

Key words: self-regulation, emotional self-regulation, emotional condition, psychological abuse, women, family.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А) Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Публікації у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз:

1. Кочергіна І. А. Критерії та форми психологічного насильства / І. А. Кочергіна // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016. – Вип. 33. – С. 314–326.

2. Кочергіна І. А. Теоретичні підходи до пояснення природи психологічного насильства в родині / І. А. Кочергіна // Проблеми сучасної психології: Збірник Наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016. – Вип. 34. – С. 240–253.

3. Кочергіна І. А. Апробація методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині / І. А. Кочергіна // Психологія і особистість. – 2017. – № 1 (11). – С. 82–93.

4. Кочергіна І. А. Індивідуальні особливості саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині / І. А. Кочергіна // Науковий вісник Херсонського державного університету Серія: Психологічні науки. – 2017. – № 3 – С. 97–103.

5. Кочергіна І. А. Спрямованість саморегуляції жінок при психологічному насильстві з боку родини / І. А. Кочергіна // Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – 2017. – Вип. 10. – С. 67–75.

Публікації у зарубіжних наукових виданнях:

6. Kocherhina I. Types of emotional self-regulation of women who have suffered from psychological abuse in a family / I. Kocherhina // Journal of Education, Culture and Society. – 2018. – Vol. 9, № 2. – P. 81–92.

Б) Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Кочергіна І. А. Особливості жінок, які зазнали психологічного насильства / І. А. Кочергіна // Матеріали XIII науково-практичної конференції студентів та молодих вчених [«Психологічні проблеми сучасності»], (Львів, 11-12 травня 2016 року) – Львів, 2016. – С. 29–31.

2. Кочергіна І. А. Самоспівчуття як складова емоційної саморегуляції осіб, що зазнали психологічного насильства / І. А. Кочергіна // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Особистість-Стосунки-Розвиток: міждисциплінарний аспект»], (Львів, 3-4 червня 2016 року) – Львів, 2016. – С. 113–115.

3. Кочергіна І. А. Моделі емоційної саморегуляції людини: теоретичний аналіз / І. А. Кочергіна // Матеріали звітної наукової конференції філософського факультету - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – С. 216–218.

4. Кочергіна І. А. Емоційна саморегуляція: структура, чинники та механізми / І. А. Кочергіна // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Психологічні детермінанти розвитку особистості в умовах соціально-психологічної трансформації українського суспільства»], (Львів, 11-12 листопада 2016 року) – Львів, 2016. – С. 91–95.

5. Кочергіна І. А. До проблеми саморегуляції емоційного стану особистості / І. А. Кочергіна // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Рівність, лідерство, спілкування в європейських прагненнях української молоді: гендерний дискурс»], (Тернопіль, 05-07 жовтня 2016 року) – Тернопіль, 2016. – С. 54–55.

6. Кочергіна І. А. Саморегуляція в контексті теоретичних підходів / І. А. Кочергіна // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Психологія в контексті сучасних досліджень проблем розвитку особистості»], (Запоріжжя, 25-26 листопада 2016 року) – Запоріжжя, 2016. – С. 28–32.

7. Koczergina I. A. Różnorodne przejawy stabilności emocjonalnej / I. A. Koczergina // Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej [«Teoretyczne i

badania stosowane w dziedzinie pedagogiki, psychologii i nauk społecznych»], (m. Kielce, Rzeczpospolita Polska, 28-29 grudnia 2016) – Kielce, 2016. – С. 236–238

8. Кочергіна І. А. Психологічне насильство в родинній взаємодії / І. А. Кочергіна // Матеріали звітної наукової конференції філософського факультету - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – С. 243–248.

9. Кочергіна І. А. Когнітивні стратегії емоційної саморегуляції при психологічному насильстві / І. А. Кочергіна // Матеріали XIV науково-практичної конференції студентів та молодих вчених [«Психологічні проблеми сучасності»], (Львів, 11-12 травня 2017 року) – Львів, 2017. – С. 33–35.

10. Кочергіна І. А. Особливості емоційної сфери жінок, які зазнали психологічного насильства в родині / І. А. Кочергіна // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі»], (Камянець-Подільський, 15 лютого 2018 року) – Камянець-Подільський, 2018. – С. 89–92.

11. Кочергіна І. А. Особливості копінг-стратегій у жінок, які зазнали психологічного насильства в родинних стосунках / І. А. Кочергіна // Тези звітної наукової конференції філософського факультету / Відп. за випуск Л. Рижак, О. Квас. – Дрогобич : ТЗОВ «Трек-ЛТД», 2018. – Випуск 15. – С. 183–186.

12. Кочергіна І. А. Компоненти емоційної саморегуляції жінок / І. А. Кочергіна // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми філософії освіти: загальнофілософські, психолого-педагогічні та організаційні виміри»], (Дрогобич, 19-20 квітня 2018 року) – Дрогобич, 2018. – С. 241–244.

13. Кочергіна І. А. Особливості регуляції емоцій жінками, які зазнали психологічного насильства / І. А. Кочергіна // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Психологічна наука та практика XXI століття»], (Львів, 22-23 березня 2019 року) – Львів, 2019. – С. 17–21.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ	22
1.1. Категоризація поняття саморегуляції особистості	22
1.2. Емоційна саморегуляція в структурі саморегуляції особистості: її чинники, компоненти та моделі	30
1.3. Сутність, форми і критерії психологічного насильства та його вплив на емоційну сферу жінки – жертви психологічного насильства в родині	40
1.4. Теоретична модель емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством	57
Висновки до першого розділу	61
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ	64
2.1. Програма емпіричного дослідження емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині. Розробка методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині	64
2.2. Визначення емпіричних показників та методичного інструментарію дослідження	78
2.3. Характеристика групи досліджуваних	87
Висновки до другого розділу	91
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	93
3.1. Особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнавали психологічного насильства в родині та, які не мали такого досвіду	93
3.2. Емоційна саморегуляція в структурі загальної саморегуляції та її особливості у жінок – жертв родинного насильства.....	110

3.3. Особливості зв'язку емоційної саморегуляції з особистісними особливостями скривджених жінок	117
3.4. Спрямованість емоційної саморегуляції жінок в ситуації психологічного насильства з боку членів родини.....	142
3.5. Типи емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині.....	159
3. 6. Узагальнена емпірична модель емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині.....	170
Висновки до третього розділу	176
ВИСНОВКИ	179
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	183
ДОДАТКИ.....	207

ВСТУП

Актуальність дослідження. Питання образ, приниження, зневажливого оцінювання, залякування тощо як проявів психологічного насильства при зростанні чутливості та уваги до дотримання прав людини на теперішньому етапі розвитку українського суспільства є однією із гострих соціальних та психологічних проблем. Дослідження проблеми психологічного насильства щодо жінок є вкрай важливими, оскільки за статистичними даними психологічних служб різних країн в середньому кожна четверта жінка, яка звертається до фахівців за психологічною допомогою, зазначає, що піддавалась негативному емоційному впливу з боку інших людей. Психологічне насильство щодо жінки може здійснюватись з боку керівництва, колег, друзів, а також з боку членів родини – батьків, сиблінгів, старшого покоління в родині, дітей, чоловіка, його родини і т.д. Натомість родина, як специфічна форма людського співіснування є середовищем, яке повинно виступати джерелом безпеки, створювати умови для особистісного розвитку людини. Безперечно, наявність психологічного насильства у взаєминах виступає стресогенним чинником для його жертви. Зважаючи на розуміння особистості як активно діючого суб'єкта (К. О. Абульханова-Славська, Д. О. Леонт'єв, С. Д. Максименко, С. О. Ставицька, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко та ін.), однією із ключових ознак якого є здатність до саморегуляції, можемо стверджувати, що вміння управляти власними психічними станами є необхідним задля збереження психічного здоров'я, гармонійного співіснування з іншими людьми і навколишнім світом та успішного вирішення життєвих проблем.

Більшість дослідників розглядають саморегуляцію суб'єкта як свідомий, цілеспрямований процес досягнення мети у вирішенні особистісно значущих завдань (Р. Ф. Баумейстер, І. М. Галян, Л. Г. Дика, А. О. Кацєро, О. О. Конопкін, Д. О. Леонт'єв, В. І. Моросанова, Н. В. Наумчик, О. К. Осницький та ін.). Одним з різновидів психічної саморегуляції є емоційна саморегуляція яка є процесом оптимізації емоційного стану та включає здатність керувати власними емоціями, почуттями та переживаннями, а також діяльністю з врахуванням актуального

емоційного стану. (І. М. Андрєєва, В. К. Гаврилькевич, Дж. Гросс, Р. Ербер, В. В. Зарицька, С. Л. Кул та ін.). Вміння управляти та керувати власним емоційним станом є особливо важливим в тих взаєминах, де простежується вплив психологічного насильства.

Психологічне насильство чи не найбільше скероване на емоційну сферу особистості, викликаючи негативні емоційні переживання, такі як самозвинувачення, переживання сорому, депресії, тривожності, посттравматичний стресовий розлад (Дж. К. Кемпбелл, Х. Л. Літлтон, Дж. М. Лібшутц, К. Б. Мейер, С. І. Тейлор та ін.). Емоційна саморегуляція не виступає інструментом придушення негативних переживань, а є зміною цих переживань на такі, що сприяють оптимізації свого стану. Такий аспект особистості жертв психологічного насильства є маловивченим, а проблематика особливостей саморегуляції емоційного стану жінок-жертв психологічного насильства залишається відкритою. Дослідження науковцями психологічного насильства найчастіше зосереджено на вивченні його форм, проявів і наслідків (Дж. Аріас, С. І. Болтівець, Є. Н. Волков, А. Кеннінгем, Д. Дж. Сонкін, А. М. Томісон, С. Хейн, Т. В. Циганчук, О. Д. Шинкаренко та ін.). Також науковцями досліджувались діагностичні критерії психологічного насильства, його ознаки (Д. Дж. Сонкін, Є. Н. Волков, Т. В. Циганчук). Існують дослідження психологічного насильства над жінками та дітьми у сім'ї з боку чоловіка (І. Д. Горошкова, І. І. Шуригіна, А. П. Малішевська, В. В. Хмелько, Н. М. Хмелько), у яких досліджено почуття жінок при насильстві, вплив насильства на психічний розвиток дитини. Проте проблема психологічного насильства над жінками у родинному колі з боку найближчих родичів (батьків, сиблінгів, прабатьків, чоловіка, дітей, родини чоловіка) у зв'язку з саморегулятивними процесами жінок-жертв залишається відкритою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження є складовою частиною комплексної теми кафедри психології філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Психологічні детермінанти розвитку особистості в умовах соціально-політичної трансформації українського суспільства» (2015-2017 рр., державний реєстраційний

номер 0115U003560) та «Особистість в соціумі: психологічні механізми активності» (з 2018 р., номер держреєстрації № 0118U000619). Тему затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 13(12) / від 30 грудня 2015 р.) і узгоджено бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 25 вересня 2018 року).

Метою дослідження є виявлення особливостей емоційної саморегуляції жінок – жертв психологічного насильства в родині, які пов'язані з їхніми особистісними характеристиками, спрямованістю та типом емоційної саморегуляції.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань дослідження**:

1) Здійснити теоретичний аналіз стану розробленості проблеми емоційної саморегуляції особистості та проблеми психологічного насильства, уточнити зміст поняття психологічного насильства та його критеріїв, побудувати теоретичну модель емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством;

2) Обґрунтувати теоретико-методичні засади дослідження та визначити особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства з боку різних членів родини, її структуру та спрямованість;

3) Розробити типологію емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині;

4) Побудувати емпіричну модель емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині та надати рекомендації щодо напрямків психологічної роботи із підвищення рівня емоційної саморегуляції жінок – жертв психологічного насильства в родині.

Об'єкт дослідження: емоційна саморегуляція особистості.

Предметом дослідження виступають особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення завдань було застосовано комплекс методів, серед яких:

- теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація концептуальних положень щодо проблеми емоційної саморегуляції жінок, метод теоретичного моделювання для створення моделі емоційної саморегуляції жінок у зв'язку з психологічним насильством в родині;

- емпіричні методи: тестування – для визначення основних параметрів та показників дослідження. З метою визначення особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства використано: опитувальник «Здатність до самоуправління» Н. М. Пейсахова, опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В. І. Моросанової, опитувальник для виявлення вираженості самоконтролю в емоційній сфері, діяльності і поведінці Г. С. Нікіфорова, методика «Модель емоційного інтелекту» М. О. Манойлової, тест «Емоційні бар'єри у міжособовому спілкуванні» В. Бойка, шкала «Емоційна стійкість-емоційна нестійкість» п'ятифакторного опитувальника особистості Хїджиро Тсуїї (5BFQ) в адаптації А. Хромова, багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна, шкала «Самовладання» тесту-опитувальника «Дослідження вольової саморегуляції» А. В. Зверькова і Е. В. Ейдмана, авторська методика «Дослідження психологічного насильства над жінками в родині», методика діагностики міжособових стосунків Т. Лірі, методика С. Бем для дослідження маскулітності-фемінності, методика дослідження самоставлення С. Р. Пантелеева, Індивідуально-типологічний опитувальник Л. М. Собчик, опитувальник стратегій поведінки для подолання стресу Р. Лазаруса та С. Фолкмана, а також опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф в адаптації Т. Шевеленкової і П. Фесенка.

– методи статистичного опрацювання емпіричних даних: однофакторний дисперсійний аналіз Шеффе – для визначення відмінностей між групами жінок, які зазнали психологічного насильства та, які не мали такого досвіду; факторний аналіз – для виокремлення факторної структури емоційної саморегуляції жінок; кластерний – для виокремлення груп жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства та типів емоційної саморегуляції жінок, які були скривджені у родині; кореляційний – для з'ясування взаємозв'язків між емоційною

саморегуляцією жінок та формами психологічного насильства, особистісними особливостями; коефіцієнт α -Кронбаха – для виявлення внутрішньої узгодженості між шкалами методики. Статистичне опрацювання даних відбувалося за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA, версія 8.0 та 10.0.

– інтерпретаційні – для пояснення досліджуваних феноменів на основі теоретичної моделі та систематизації результатів якісного і кількісного аналізу дослідницького матеріалу.

Емпірична база дослідження. Дослідження було проведено протягом 2016-2018 років. Для досягнення поставленої мети та завдань було опитано 494 жінки, з них: 90 – у пілотному дослідженні, а 404 – у основному. Віковий склад загальної групи досліджуваних коливається від 18 до 68 років. Середній вік досліджуваних жінок склав 37 років.

Наукова новизна отриманих результатів:

Уперше:

– *визначено* особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, які полягають: *в емоційній нестійкості*, як схильності до тривожності, напруженості, депресивності, самокритики, емоційної лабільності; *в дефіциті самоконтролю*, як труднощі довільного контролю емоційних реакцій та станів та *дефіциті самостабілізації*, як дезадаптивності, нервово-психічної нестійкості, негнучкості емоцій; *в амбівалентності самоуправління*, як негнучкості, несамостійності, завищеної вимоги до себе; *в саморозумінні*, як усвідомлення своїх переживань та які узагальнено у відповідній емпіричній моделі;

– *встановлено* особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства з боку різних членів родини: *батьків* – труднощі у самоконтролі емоцій та поведінки, у розумінні та керуванні емоціями, емоційні бар'єри, емоційна нестійкість; *сиблінгів* – негнучкість як здатність швидко змінювати свою поведінку відповідно до зовнішніх умов, труднощі у визначенні суб'єктивних критеріїв адекватності ситуації та прийнятті рішень; *прабатьків* – труднощі в оцінці ситуації, негнучкість; *чоловіка* – труднощі у плануванні

діяльності та керуванні своїми емоціями; *дітей* – труднощі в усвідомленні своїх емоцій, у поведінковому самоконтролі, програмуванні власних дій; *родини чоловіка* – самовладання, здатність до планування та самоуправління, самоконтролю, небажання зближуватись в емоційній сфері;

– *виокремлено* типи емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині: *адаптивний*, який характеризується самовладанням, усвідомленням своїх емоцій та емоцій інших людей, керуванням своїми емоціями, особистісним адаптивним потенціалом; *емоційно нестійкий* – *виявляється в* коливанні емоцій, емоційній нестійкості, емоційних бар'єрах у міжособових стосунках; *спонтанний*, якому характерна емоційна імпульсивність, емоційна нестійкість, низький рівень особистісного адаптивного потенціалу, та окреслено психологічні особливості скривджених жінок з різними типами емоційної саморегуляції.

Поглиблено уявлення:

– про психологічне насильство як деструктивний психологічний вплив, який має негативні наслідки;

– про критерії психологічного насильства: поведінкові та когнітивно-емоційні, які охоплюють форми зневажливого ставлення з боку кривдника, а також почуття і переживання жертви психологічного насильства.

Набули подальшого розвитку:

– поняття саморегуляції та емоційної саморегуляції жінок у контексті психологічного насильства з боку батьків, прабатьків, сиблінгів, дітей, чоловіка, його родини;

– зміст психологічної роботи, спрямованої на підвищення здатності до емоційної саморегуляції жінок – жертв психологічного насильства в родині.

Практичне значення наукових результатів полягає у можливості використання розробленої моделі емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, практичними психологами та представниками соціальних служб при побудові стратегій психологічної (психоконсультаційної, психоедукаційної, психокорекційної) та соціально-реабілітаційної роботи з

жінками щодо подолання наслідків психологічного насильства та його попередження. Основні результати дослідження можуть бути впроваджені у програми психологічної підтримки, яка здійснюється центрами допомоги особам, що стали жертвами насильства та будуть корисними при створенні психокорекційних та психотерапевтичних програм щодо оволодіння прийомами і техніками емоційної саморегуляції в складних життєвих ситуаціях. Розроблений методичний інструментарій дослідження особливостей емоційної саморегуляції скривджених у родині жінок, може бути методичною основою для подальших досліджень. Теоретичний та емпіричний матеріал може стати корисним у процесі розробки та викладання навчальних курсів із загальної, вікової, соціальної психології, психологічного консультування та психології здоров'я.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Особистість-Стосунки-Розвиток: міждисциплінарний аспект» (м. Львів, 2016), «Teoretyczne i badania stosowane w dziedzinie pedagogiki, psychologii i nauk społecznych» (м. Кельце, 2016), «Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі» (м. Кам'янець-Подільський, 2018), «Актуальні проблеми філософії освіти: загальнофілософські, психолого-педагогічні та організаційні виміри» (м. Дрогобич, 2018), «Психологічна наука та практика XXI століття» (м. Львів, 2019); на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Психологічні детермінанти розвитку особистості в умовах соціально-психологічної трансформації українського суспільства» (м. Львів, 2016), «Рівність, лідерство, спілкування в європейських прагненнях української молоді: гендерний дискурс» (м. Тернопіль, 2016), «Психологія в контексті сучасних досліджень проблем розвитку особистості» (м. Запоріжжя, 2016); на XIII-XV науково-практичних конференціях студентів та молодих вчених «Психологічні проблеми сучасності» (м. Львів, 2016-2018 рр.). Результати роботи обговорювалися на методологічних семінарах кафедри психології та звітних конференціях Львівського національного університету імені Івана Франка (2016-2019 рр.).

Результати дослідження було **впроваджено** у практичну роботу Центру соціально-психологічної допомоги у Львівській області (Довідка № 8 від 22.01.2019), Яворівського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (Довідка № 54 від 05.02.2019), у навчальний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Довідка № 102 від 04.02.2019) при викладанні курсів «Психологія здоров'я», «Психологічна допомога у кризових та екстремальних ситуаціях», «Психологічне консультування».

Публікації. Основний зміст роботи відображено у восьми одноосібних публікаціях, із них 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях, включених до переліку МОН України, 1 – у зарубіжному науковому виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 261 найменування (із них 89 іноземними мовами – англійською та польською) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 281 сторінку, основна частина дисертації викладена на 177 сторінках. Текст дисертації містить 13 рисунків та 24 таблиці. Додатки розміщено на 75 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ

У першому розділі представлено результати теоретичного аналізу проблеми саморегуляції особистості з позицій діяльнісного, системного, системно-функціонального, когнітивного, мотиваційного та ресурсного підходів. Здійснено аналіз емоційної саморегуляції в структурі саморегуляції особистості, її структури та компонентів. Показано, що актуальність емоційної саморегуляції зростає в ситуації психологічного насильства, яке виступає значним стресогенним чинником. Розглянуто підходи до проблеми психологічного насильства та природи його виникнення у міжособових стосунках. Проаналізовано причини, форми та критерії психологічного насильства. На основі проведеного аналізу побудовано теоретичну модель емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством.

1.1. Категоризація поняття саморегуляції особистості

Проблема саморегуляції в психологічній науці аналізується у багатьох теоретичних підходах, серед них: поведінковий, діяльнісний, системний, когнітивний, мотиваційний тощо. Поняття регуляції вперше ввів П. Жане (1929), стверджуючи, що здатність до саморегуляції є найважливішим критерієм розвитку особистості [213]. Саморегуляція розглядалась ним як процес опосередковування соціальних норм і цінностей, як система внутрішніх вимог, які перетворюють людину в активного суб'єкта.

Здебільшого, саморегуляцію вивчають як специфічну активність суб'єкта, скеровану на перетворення свого стану (В. К. Гаврилькевич, Г. С. Грибенюк, М. В. Гринців, В. В. Зарицька, А. О. Кацера, О. О. Конопкін, В. І. Моросанова, К. Ізард, Дж. Гросс) [32; 43; 45; 52; 59; 65; 69; 70; 71; 91; 107; 109; 208]. З цієї точки

зору, саморегуляція є дією, яка орієнтована на відновлення сил організму і активізацію працездатності [65]. Саморегуляція є особливим психічним механізмом оптимізації стану людини. Таке розуміння поняття зустрічається в практичних галузях психології, у рамках яких активно розробляються спеціальні прийоми та техніки самовпливу [30; 31].

Сьогодні у психологічній науці існує велика кількість теорій, концепцій саморегуляції поведінки та діяльності. Основою класифікації підходів до дослідження саморегуляції виступає певна спільність розуміння змісту поняття та механізмів здійснення саморегуляції.

Діяльнісні теорії саморегулятивного процесу представлені такими дослідниками як Д. О. Леонтьєв, Б. Ф. Ломов, С. Л. Рубінштейн, Н. І. Чуприкова та ін. [89; 90; 92; 134; 169]. Д. О. Леонтьєв виділяє дві форми регуляції діяльності: предметну і смислову. Предметна регуляція діяльності пов'язана із забезпеченням адекватності операціональних характеристик діяльності особливостям її предмету, а смислова спрямована на узгодження цілей та засобів діяльності з мотивами, цілями, потребами, установками суб'єкта [89; 90]. Основними складовими діяльності за Б. Ф. Ломовим виступають: мотив, мета, планування, переробка інформації, оперативний образ, прийняття рішення, перевірка результатів та корекція дій. Ці складові не є ізольованими елементами діяльності, а є різними рівнями регулюючої функції психіки в процесі підготовки, організації та виконання діяльності. Тому механізми психічної регуляції діяльності слід розглядати як багаторівневу динамічну систему, в якій провідним є вектор «мотив-мета», що визначає зміст та динаміку діяльності [92]. Саморегуляція в даному підході трактується як певний засіб забезпечення спонукань.

Схему функціональної системи психічної регуляції діяльності запропонувала Н. І. Чуприкова. В складі єдиної цілісної системи психічного відображення автором виділено декілька взаємодіючих підсистем – когнітивна, потребнісно-мотиваційна, емоційна, підсистема пам'яті та комунікативна. Центральне місце у цій системі займає інтеграційно-регуляторна підсистема, якій відповідає воля. Активаційно-енергетична підсистема реалізує енергетичне забезпечення діяльності всієї

системи. На думку автора, такий вигляд системи психологічних понять є розширеним і модифікованим варіантом функціональної системи організації поведінкових актів П. К. Анохіна [169]. Такий підхід до розуміння саморегулятивного процесу дає можливість зрозуміти складові підсистем регуляції власної психічної активності та місце емоційної саморегуляції у складі психічної саморегуляції.

Як бачимо, теорії діяльнісного підходу розглядають саморегуляцію як одну з функцій психіки в процесі підготовки, організації та виконання діяльності. Тобто, будучи однією з головних функцій управління, саморегуляція виконує контроль за власною активністю людини, управляє поведінкою, думками та почуттями.

Системний підхід до регуляції власної активності на основі зворотного зв'язку реалізується у теорії функціональних систем П. К. Анохіна та фізіології активності М. О. Бернштейна. У цих концепціях організм розглядається як система, поведінка якої визначається аферентним синтезом, що формує програму дій на основі кільцевої саморегуляції. В якості основних компонентів регуляції в цих моделях виділяються майбутній результат руху та сигнали зворотного зв'язку [9; 10; 20]. На думку К. О. Абульханової-Славської, у системному підході варто здійснити акцентування на головному елементі регуляції, яким повинен виступати суб'єкт діяльності і він би здійснював її центрацію, тобто власне саморегуляцію [2; 3].

Системний підхід припускає розгляд саме суб'єкта як системоутворюючого чинника багаторівневої системи психічної організації. Категорія суб'єкта у сучасній вітчизняній психології є одним із ключових пояснювальних понять. Як визначає В.О. Татенко, «суб'єкт це ... істота, яка самоінтегрується по "висхідній" навколо своєї сутності, самостійно, вільно і творчо здійснює свою життєдіяльність і розвивається в цій якості протягом усього життя у формі особистості, індивідуальності як специфічно людських утворень» [147, с. 185]. Суб'єктна активність визнається ним в якості єдиної детермінанти, а впливи середовища і біологічних факторів відносяться до розряду «умов або факторів» [147, с. 256] та стверджується, що суб'єктність – це схильність до відтворення, творення себе у

відповідних, а часом і в несприятливих умовах [147; 148]. Звідси випливає розуміння саморегуляції як активної здатності суб'єкта, що включає усвідомлення багатомірності світу, його ціннісних протиставлень і обмежень, самовизначення в ньому і слідування власному вибору.

Окрім цього у системному підході саморегуляція розглядається як процес, що забезпечує стабільність системи, її відносну стійкість і рівновагу, а також цілеспрямовану зміну індивідом механізмів різних психофізіологічних функцій, що стосуються формування особливих засобів контролю за власною діяльністю [29]. Л. Г. Дика психічну саморегуляцію розглядає як специфічний вид діяльності суб'єкта, для якої характерні певні відношення з професійною діяльністю і розвиток яких обумовлює становлення адаптивних особистісних властивостей суб'єкта, що забезпечують ефективність, надійність, працездатність і інші характеристики професійної діяльності в екстремальних умовах [47; 48].

Важливими моментами даної концепції саморегуляції є виділення когнітивного, емоційного та активаційного компонентів у структурі міжсистемної взаємодії, акцент на ментальному механізмі регуляції, який є важливим для організації будь-якої діяльності, а також положення про те, що існує взаємозалежність між особистісними якостями суб'єкта та саморегуляції. Тобто, особистість виступає системоутворюючим чинником цілісності суб'єкта професійної діяльності.

О. О. Конопкін запропонував **системно-функціональний підхід** до аналізу структури регуляторних процесів. У відповідності з ним саморегуляція діяльності розуміється як системно-організований процес внутрішньої психічної активності людини з ініціації, побудови, здійснення, підтримання та управління всіма видами та формами активності, які спрямовані на досягнення цілей, що прийняті суб'єктом [69, с.12-13]. В руслі цього підходу В.І. Моросанова розвиває положення про індивідуально-стильові особливості усвідомленої саморегуляції довільної активності людини, які проявляються у конкретних функціях цілісного регуляторного процесу: плануванні, моделюванні, програмуванні, оцінюванні результатів та корекції. Як вважає В. І. Моросанова, індивідуальний стиль

саморегуляції — це індивідуально-типова своєрідність саморегуляції та реалізації довільної активності людини [109; 110; 111]. Продовжуючи дослідження саморегуляції довільної активності людини, О. К. Осницький розробив концептуальну модель регуляторного досвіду людини, що забезпечує суб'єктну активність. Регуляторний досвід являє собою динамічну систему, що включає інформацію про зовнішній і внутрішній світ, яка отримана безпосередньо-чуттєвим і опосередкованим шляхом та наповнена особистісним змістом і визначає стратегію і успішність діяльності [122].

Отже, концепції системно-функціонального підходу, досліджуючи структуру та компоненти саморегуляції, її стильові особливості, наголошують на тому, що саморегуляція є багатогранною, забезпечує процеси активності та регуляції цієї активності на різних рівнях організації психіки людини. Емоційна саморегуляція особистості виступає одним із компонентів психічної саморегуляції особистості.

В контексті **когнітивної теорії** суть поняття саморегуляції найбільш повно розкриває А. Бандура [17; 179]. Основною ідеєю його теорії є ідея соціального наслідання, згідно з якою здатності людини розвиваються в процесі впливу соціального середовища. З такої позиції саморегуляція є когнітивною характеристикою людини, яка забезпечує здатність оцінювати і коригувати власну поведінку на основі внутрішніх стандартів. Тобто, саморегуляція є вмінням діяти відповідно до соціальної ситуації, враховувати особливості власного впливу на інших людей та їх реакції на цей вплив. Поняття саморегуляції розглядається у когнітивному напрямку поряд із поняттями самоконтролю та самоєфективності. При цьому саморегуляція є визначальною у процесі наслідання і організації власної довільної активності. Вона включає такі три компоненти: самоспостереження, самооцінка та самозвіт [179]. Близькою є думка І. І. Чеснокової, згідно з якою саморегуляція є одним із чинників саморозвитку та самореалізації особистості та ґрунтується на самооцінці. Так, через саморегуляцію формується емоційно-ціннісне ставлення до себе [166]. Критичні зауваження теорії саморегуляції А. Бандури були висловлені Е. Дісі, який зауважив, що у концепції не враховані пояснення того, чому результати або цілі мають мотиваційну силу, хоча

відображені механізми за допомогою яких людина керує своїми діями. Також у теорії відведене значне місце свідомій саморегуляції, не враховуючи особливостей дії неусвідомлюваних психічних механізмів [194].

Мотиваційні теорії саморегуляції роблять акцент на силі цілей, та намагаються відповісти на питання, чому люди прагнуть досягти певних цілей. Сюди можуть бути віднесені теорії контролю за дією Ю. Куля, теорія «Рубікону» Х.Хекхаузена, теорія самодетермінації Е. Дісі та Р. Райана, теорія Ч. Карвера та М. Шейєра.

Ю. Куль робить акцент на мотиваційних станах, які відповідають модусам контролю за дією, акціональній орієнтації та ситуаційній орієнтації. Ці модуси виводяться автором з особливостей когнітивної репрезентації наміру, а ця, в свою чергу, складається з чотирьох взаємопов'язаних когнітивних компонентів: уявлення про ситуацію, чи стан, до якого індивід прагне, уявлення про актуальну ситуацію, яку необхідно змінити, оцінка розбіжності між тим, що є, і тим, що необхідно змінити, а також уявлення про дію, завдяки якій можна подолати таку розбіжність [227; 228; 229].

Теорія «Рубікону» базується на тому, що стан людини при виборі мети діяльності (це мотиваційний стан свідомості) значно відрізняється від стану при її реалізації (це вольовий стан свідомості). Є певна межа, чи точка, до якої людина вибирає між альтернативами, а після якої у неї є намір, у відповідності з яким вона планує і вибудовує свої дії. Цей процес охоплює чотири етапи регуляції діяльності: формування наміру, конкретизація наміру, тобто та фаза, яка настає після прийняття рішення, реалізація наміру та оцінка результату [160].

Теорія самодетермінації Е. Дісі та Р. Райана розмежовує зміст цілей або результатів і регуляторних процесів, за допомогою яких досягаються певні результати. Основним поняттям у цій теорії є поняття самодетермінації, яке розуміється як гіпотетична змінна, яка використовується, щоб пояснити динаміку регуляції поведінки [194; 195].

У теорії Ч. Карвера та М. Шейєра поведінка розуміється як саморегульоване явище з контрольованим зворотним зв'язком. Поведінка спрямована на досягнення

цілей, а цілі утворюють ієрархію різного роду абстракції. Ч. Карвер і М. Шейєр звертають увагу на місце емоцій в процесі саморегулятивного процесу. Зазначається, що емоції реагують на хід просування до мети чи цілі. Емоція може бути позитивною задовго до того, як буде досягнута мета, просто тому, що людина відчуває, що робить задовільні успіхи. І, якщо хід діяльності щодо досягнення цілі відхиляється, то з'являються негативні емоції які сигналізують про розбіжності [186; 187; 188; 189]. Зауважується, що Ч. Карвер і М. Шейєр надміру механістично пояснюють саморегулятивні процеси, недооцінюють людську здатність до свідомого вибору [236]. Тобто, дана теорія надмірно раціоналізує людську поведінку, надає цілям статусу вищого критерію регуляції. Проте, звертає увагу на те, що у саморегулятивному процесі емоції та пізнання тісно переплітаються.

Ресурсний підхід до поняття саморегуляції представлено уявленням про саморегуляцію, що заснована на ресурсах людини. Р. Бауместейстер, Б. Шмейчел і К. Вог створили «модель сили ресурсів» [180; 181]. Поява цієї моделі пов'язана з необхідністю внесення більшої ясності у такий компонент саморегуляції, як можливість змінювати поточну поведінку, приводити її у відповідність із стандартом. Автори моделі припустили, що операції саморегуляції мають тенденцію споживати обмежений внутрішній ресурс, який працює як енергія або сила. Вони вказують на те, що ідея залежності саморегуляції від такого ресурсу має довгу історію як у різних наукових теоріях, так і в народній мудрості, зокрема, у понятті «сила волі», яка розглядалася як важливий компонент самоконтролю [180, с. 525].

Перевагами ресурсної концепції є інтегративний підхід до саморегуляції та віднесення можливостей саморегуляції до внутрішніх ресурсів людини. Недоліком даного підходу можна назвати трактування поняття «ресурс», який, згідно авторів моделі, існує у вигляді фізичної енергії: коли людина здійснює вольове зусилля, відбувається «виснаження Еґо», і сили саморегуляції послаблюються. Вирішальну роль у саморегуляції, як вважають багато дослідників, відіграють мотиваційні, когнітивні та особистісні фактори.

Підсумовуючи погляди науковців (Л. Г. Дикої, В. В. Зарицької, О. А. Конопкіна, В. І. Моросанової, С. Л. Рубінштейна), варто зазначити, що у діяльнісних та системно-функціональних концепціях здебільшого робиться акцент на діяльнісному аспекті саморегулятивного процесу, який складають особистісні особливості, які стосуються процесу саморегуляції та впливають на діяльність за допомогою сформованих індивідуальних способів саморегуляції [47; 52; 53; 69; 70; 72; 91; 110; 111; 122; 134]. Ці типові для людини індивідуальні способи регуляції є стійкими і проявляються у різних ситуаціях та складають певний стиль саморегуляції (В.І.Моросанова) [91; 110; 111]. Життєдіяльність людини включає неусвідомлювану регуляцію активності, що забезпечує контроль і регуляцію поведінки згідно до норм соціального середовища (С.Л. Рубінштейн) [134].

Когнітивні та мотиваційні концепції здебільшого аналізують поведінковий аспект саморегуляції, який включає ті норми і правила загальносуспільної поведінки, які перетворюються у внутрішню потребу особистості, тобто внутрішні регулятори поведінки. Саморегуляція виступає системою знань, вмінь і переживань, які впливають на регуляцію діяльності і поведінки [12; 13; 14; 21; 62; 166]. Для досягнення належного рівня саморегуляції власної поведінки, як зауважує І. Д. Бех, необхідно актуалізувати процес самоусвідомлення й підвищувати цінність власного «Я» [21].

Отже, саморегуляція поведінки складається із кількох регуляторних психічних процесів особистості і характеризується низкою властивостей. Здійснюється саморегуляція з урахуванням психологічних та психофізіологічних механізмів, що є універсальними, однак, реалізуються індивідуально-специфічно під впливом процесів соціалізації та інтеріоризації.

У системному, системно-функціональному, ресурсному підходах до саморегуляції увага звертається на психічний аспект. Це особливо важливо для нашого дослідження, адже дає змогу розкрити емоційну саморегуляцію і її особливості в жінок з точки зору цілісності, системності процесу внутрішньої психічної активності людини. Психічний аспект саморегулятивного процесу включає оптимізацію психічного стану людини. У цьому контексті саморегуляція

має пряме відношення до різних проявів самоактивності та входить у структуру різних складних процесів і систем. Згідно точки зору Л.Г. Дикої, В. І. Моросанової, В.Н. Наумчик, В.О. Олефіра, О. О. Конопкіна та А. К. Осницького, саморегуляція виступає процесом ініціювання людиною власних цілей активності, а також управління поведінкою для досягнення цих цілей [48; 70; 72; 109; 110; 115; 117; 122]. Зазначається, що саморегуляція включає не лише оптимізацію психічного стану людини, а також інші процеси управління на рівні власної особистості, власних цілей, принципів, життєвого шляху (самодетермінація, самореалізація), на рівні різних видів активності суб'єкта: управління пізнавальною активністю (регуляція процесами пам'яті, уваги, мислення), поведінкою, діяльністю, спілкуванням (самоорганізація) [70; 109; 110; 122]. .

Варто зазначити, що саме психічна саморегуляція є тим конструктом, який найбільш повно описує саморегулятивні процеси особистості. Тому при подальшому аналізі емоційної саморегуляції жінок важливо дотримуватись саме цього аспекту. Адже, з точки зору обґрунтування психічного характеру саморегулятивного процесу, видається доцільним розглядати аспект саме психічної саморегуляції.

1.2. Емоційна саморегуляція в структурі саморегуляції особистості: її чинники, компоненти та моделі

У психологічній літературі аналізуються такі різновиди саморегуляції, як особистісна (К. О. Абульханова-Славська, І. М. Галян, О. О. Конопкін, І. І. Чеснокова, Д. М. Чижма), вольова (В. А. Іванніков, С. Д. Максименко, В. І. Селіванов), ціннісна (С. Д. Максименко), мотиваційна (О. Г. Ксенофонтова, Ю. Куль, Х. Хекхаузен), емоційна (Р. Баумейстер, Дж. Гросс, С. Д. Максименко) [2; 33; 57; 58; 70; 85; 96; 97; 138; 139; 160; 166; 167; 180; 208; 228].

І.М. Галян зазначає, що існує багато об'єктів саморегуляції, і від скерованості об'єкта можна виокремити саморегуляцію діяльності, поведінки, психічних процесів, мотиваційної сфери тощо [33; 35]. Згідно його поглядів, у саморегуляції

діяльності можна виділити два процеси: регуляцію діяльності та особистісну саморегуляцію. Особистісна саморегуляція пов'язана із самодетермінацією, і її основним предметом є дії спрямовані на перетворення ставлень (до себе, до світу, до власної діяльності) [34].

Особистісна саморегуляція людини, як стверджує Чижма Д. М., є здатністю керувати власним психічним станом, приймати моральні рішення, визначати та реалізовувати життєві цілі, мотивувати власні дії і аналізувати свої вчинки, орієнтуючись на суспільні норми та принципи [167].

Вольова саморегуляція стосується свідомого рівня. Це вольові зусилля, які спрямовують поведінкову активність у потрібному напрямку, але не знімають внутрішнє протистояння мотивів і не забезпечують стану психологічного комфорту [97]. У підході В. А. Іванникова вольова регуляція розуміється як свідомо регуляція спонукання до дії, свідомо прийнятої в силу зовнішньої або внутрішньої необхідності та виконуваної людиною за своїм рішенням. Реальним механізмом, що забезпечує спонукання до дії, є таке утворення як смисл дії, який формується у сумісній діяльності людей. Розвиток вольової регуляції відбувається в процесі розвитку і обумовлюється вихованням. Таким чином, вольова регуляція, згідно В. А. Іванникову, це свідомий особистісний рівень регуляції, опосередкований знаннями людини як про зовнішній світ, так і про свої внутрішні можливості [57].

Смислова саморегуляція, так само як і вольова, стосується свідомого рівня і ґрунтується на механізмі смислового зв'язування, що полягає в осмисленні та переосмисленні існуючих цінностей та породженні нових життєвих сенсів. Завдяки такій свідомій перебудові особистістю структури власної ціннісної сфери, як стверджує С.Д. Максименко, розв'язується внутрішній мотиваційний конфлікт, знімається психічна напруженість і гармонізується внутрішній світ особистості [97].

В основі *мотиваційної саморегуляції*, на думку Е. Г. Ксенофонтової, є осмислення минулого і сьогодення, а також управління особистою життєдіяльністю на підставі набутого досвіду. Важливим елементом є наявність внутрішнього локусу контролю, що, на її думку, є показником готовності особистості до

усвідомленого цілеспрямованого саморегулювання. Внутрішній локус контролю забезпечує стійкість цілей та зусиль для їх досягнення [85].

Якщо говорити про саморегуляцію як таку, що базується на певному ресурсі, то мотивація виступає одним з ресурсів як мотиваційна сила для людини. Тобто, мотиваційна саморегуляція виступає здатністю особистості інтенсивно і осмислено реалізовувати власні мотиви. Це актуалізація відповідної мотивації та особистісного смислу в процесі саморегуляції.

Емоційна саморегуляція, як визначає її Л. Б.Бекіньова, є процесом оптимізації емоційного стану, здатністю керувати власними емоціями, почуттями та переживаннями, і як наслідок – діяльністю з врахуванням актуального емоційного стану [19]. С.Д. Максименком зазначається, що базальна емоційна саморегуляція, забезпечується неусвідомлюваними механізмами, що працюють незалежно від бажання людини, і сенс їхньої роботи полягає в забезпеченні психологічно комфортного і стабільного стану внутрішнього світу [97]. Тобто, саморегуляція діє як у свідомому, так і у несвідомому структурних компонентах психіки людини, тому можна вважати, що вона є багаторівневим та багатовимірним процесом, який включає явища різних структур, які впливають на поведінку та діяльність людини.

Важко заперечити думку, що причиною конкретної поведінки людини в конкретній ситуації виступають саме емоційні реакції: симпатії, антипатії, радість, роздратування, сором тощо. Тому розуміння процесів, які беруть участь у саморегуляції емоційного стану, є важливим.

Отже, емоційна саморегуляція виступає складним особистісним феноменом, щодо якого існують різноманітні теоретичні підходи та велика кількість конкретних методів та технік способів регуляції власних емоційних проявів. Тому доцільним є аналіз структури, чинників, механізмів та конструктів емоційної саморегуляції для побудови ефективного емпіричного дослідження особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства.

Для розуміння цілісності поняття емоційної саморегуляції варто з'ясувати її місце у психічній структурі особистості. Так, емоційну саморегуляцію можемо розглядати в контексті психічної саморегуляції як один із її різновидів. В свою

чергу, саморегуляція розглядається крізь призму самосвідомості особистості, як форма саморегуляції поведінки, що передбачає момент включеності в неї результатів самопізнання і емоційно-ціннісного ставлення до себе, причому ця включеність актуалізована на усіх етапах здійснення поведінкового акту, починаючи від мотивуючих компонентів і закінчуючи власною оцінкою досягнутого ефекту поведінки [19; 230; 231].

На думку Е. М. Пенькова, саморегуляція особистості повинна розглядатись лише через взаємодію «суспільство-особистість» та «особистість-суспільство», тому що кожна особистість повинна вміти передбачувати характер реакції на свої дії і вчинки з боку суспільства [127]. Емоційна саморегуляція забезпечує емоційне регулювання діяльності та її корекцію з врахуванням актуального емоційного стану.

Розглядаючи *структуру емоційної саморегуляції*, В. К. Гаврилькевич виділяє такі компоненти: несвідома емоційна саморегуляція, свідома вольова емоційна саморегуляція, свідома смислова емоційна саморегуляція. Виділені рівні є онтогенетичними етапами становлення системи механізмів емоційної саморегуляції людини. А домінування того чи іншого рівня розглядається як показник розвитку емоційно-інтегративних функцій свідомості людини [32].

Перший рівень емоційної саморегуляції людини забезпечується механізмами психологічного захисту, що діють на рівні підсвідомості та спрямовані на те, щоб відсторонити свідомість від неприємних, травмуючих переживань, що пов'язані з внутрішніми та зовнішніми конфліктами, станами тривоги і дискомфорту. Це особлива форма переробки травмуючої інформації, система стабілізації особистості, що проявляється в усуненні чи зведенні до мінімуму негативних емоцій [32].

Свідома вольова емоційна саморегуляція скерована на досягнення комфортного емоційного стану за допомогою вольового зусилля. Сюди можна віднести вольовий контроль зовнішніх (психомоторних, вегетативних) проявів емоційних переживань. Велика кількість розроблених у психологічній науці методів, методик і технік емоційної саморегуляції, таких як самонавіювання,

аутотренінг, релаксація, дихальні вправи, переключення уваги, вольовий вплив на власні почуття – їх пригнічення чи активізація тощо, відносяться саме до цього рівня.

На цьому рівні свідомо воля спрямована не на розв'язання мотиваційного конфлікту, що лежить в основі емоційного дискомфорту, а на трансформацію його суб'єктивних та об'єктивних проявів. Тому цей рівень емоційної саморегуляції є симптоматичним, а не етіологічним, оскільки трансформуючий вплив здійснюється не на причини цього емоційного дискомфорту, а на його прояви. Ця особливість є спільною для свідомої вольової та несвідомої емоційної саморегуляції. Відмінність між ними полягає лише у тому, що вольова здійснюється на свідомому рівні. Власне важко провести чітке розмежування між цими двома рівнями, оскільки вольові регулятивні дії, що спочатку здійснюються за участю свідомості, автоматизуючись, можуть переходити на несвідомий рівень здійснення [32; 97].

Свідомо смислова (ціннісна) емоційна саморегуляція спрямована на усунення причин емоційного дискомфорту, тобто на розв'язання внутрішнього мотиваційного конфлікту. Це досягається шляхом осмислення та переосмислення власних потреб та утворення нових життєвих сенсів. Вищим аспектом ціннісної емоційної саморегуляції є рівень екзистенційних потреб і сенсів. Для здійснення емоційної саморегуляції на цьому рівні необхідне вміння чітко мислити, розпізнавати та описувати найтонші відтінки власних емоційних переживань, усвідомлювати власні потреби, що стоять за почуттями та емоціями, розуміти значення емоцій, знаходити сенс навіть у неприємних переживаннях та скрутних життєвих обставинах. Ці перераховані вміння відносять до компетенції особливої інтегративної розумової діяльності, що має загальну назву – емоційний інтелект [32].

Згідно дослідження О.І. Маляр, *чинниками емоційної саморегуляції* виступають: психофізіологічні індивідуально-особистісні характеристики; індивідуально-психологічні особливості особистості; соціально-психологічні особливості особистості; соціальні характеристики особистості [101].

Психофізіологічними чинниками виступають певні фізіологічні основи як базові при формуванні емоційної саморегуляції і є біологічно детермінованою властивістю людини. Це психофізіологічний матеріал, який розгортається під впливом соціокультурних умов, риси темпераменту, які трансформуються у риси характеру. Фізіологічний субстрат, а саме нервова система знаходиться у тісному взаємозв'язку з психічною діяльністю.

Індивідуально-психологічні особливості особистості В. І. Моросанова розглядає як індивідуально-типову своєрідність саморегуляції і реалізації довільної активності людини. Так, до індивідуально-типових (стильових) особливостей саморегуляції вона відносить індивідуальні особливості основних регуляторних процесів (висування цілей, моделювання умов, програмування дій, оцінювання і корекція результатів) [109; 110]. Також, стильові особливості, які характеризують функціонування цілісної системи всіх ланок саморегулювання є одночасно регуляторно-особистісними властивостями (самостійність, надійність, гнучкість і т.д.) [106; 108; 109; 111]. Окрім цього, для ефективної емоційної саморегуляції важливими є такі якості особистості як стресостійкість, емоційно-вольова стійкість, копінг-поведінка, рівень особистісної зрілості тощо.

До *соціально-психологічних чинників* емоційної саморегуляції відносяться соціальні обставини життя. Головними соціально-психологічними джерелами формування емоційної саморегуляції виступають стосунки в сім'ї, особливості виховного впливу батьків в процесі формування особистості, стосунки з іншими членами родини, соціальна підтримка, стан здоров'я та активності тощо, адже задоволеність взаємодією з іншими зумовлює переживання позитивних емоцій частіше, аніж негативних, що, в свою чергу, відображається у процесах емоційного саморегулювання.

Як один із чинників емоційної саморегуляції соціальне середовище виступає творцем тих норм, згідно яких відбувається регуляція емоційної сфери. Це означає, що вміння регулювати власним емоційним станом є важливим для вибору стилю реакції і демонстрування соціально прийнятної поведінки, яка буде адекватною конкретній ситуації. В цьому контексті Ю. В. Саєнко описує емоційну

саморегуляцію як вміння особи стабілізувати та трансформувати власний емоційний стан відповідно до ситуації. Керовані емоційні прояви відбуваються у суспільстві як результат соціального навічання, а вираження емоцій відбувається в залежності від прийнятих у суспільстві норм [137].

Загальні механізми саморегуляції, які допомагають у подоланні важких емоційних станів різного походження, розглядає Л. П. Гримак. Він виділяє такі *рівні саморегуляції* за механізмом здійснення: інформаційно-енергетичний – регуляція рівня психічної активності організму за рахунок інформаційно-енергетичного притоку (сюди відноситься реакція «від реагування», катарсис, зміна притоку нервової імпульсації, ритуальні дії); емоційно-вольовий рівень саморегуляції життєдіяльності (самосповідь, самопереконавання, самонаказ, самонавіювання, самопідкріплення); мотиваційний рівень передбачає саморегуляцію мотиваційних складових життєдіяльності особистості (неопосередковану та опосередковану); особистісний рівень передбачає самокоригування особистості (самоорганізація, самоствердження, самодетермінація, самоактуалізація, самовдосконалення). Основним засобом саморегуляції виступає спілкування людини з самою собою [44].

Отже, аналізуючи погляди вчених на особливості емоційної саморегуляції як одну із характеристик людини, виокремлюємо такі *компоненти емоційної саморегуляції*:

- самоконтроль як вміння керувати своєю поведінкою та вміння стабілізувати власну емоційну сферу;
- емоційна стійкість як позитивна психологічна якість людини, яка виражається в тому, що емоція у відповідальні моменти досягає оптимального ступеню інтенсивності, спрямованої для розв'язання поставлених завдань [52; 53];
- самоуправління власним емоційним станом, яке включає мотиваційний компонент емоційної саморегуляції, що передбачає сукупність стійких мотивів, які сприяють усвідомленню людиною значущості своєї діяльності; це спрямованість особистості на активну регуляцію власного емоційного стану;
- саморозуміння як здатність до розуміння та аналізу власних емоцій [52; 55];

- самостабілізація емоційної сфери як здатність до трансформації негативних емоцій у конструктивне русло.

В літературі представлено різні моделі емоційної саморегуляції, які дають змогу зрозуміти динамічні та процесуальні аспекти регуляції емоційного стану.

Модель емоційного регулювання Дж. Гросса, яка включає чотири етапи формування емоцій [208]:

- перший етап – людина стикається з ситуацією, яка потенційно може викликати емоційну реакцію;
- на другому етапі проявляється, або ж не проявляється реакція людини на емоціогенні чинники ситуації;
- на третьому етапі особа генерує когнітивну оцінку ситуації, яка призводить до виникнення емоційної реакції;
- на четвертому етапі емоції проявляються у поведінці.

У відповідності з цією моделлю процесу формування емоцій кожен з чотирьох етапів генерації емоції може бути націлений на регулювання. Так, Дж. Гросс описує кілька стратегій саморегуляції: попереджувальна стратегія передбачає, що особа може модифікувати ситуації, в яких передбачає виникнення небажаних емоційних реакцій; стратегія переключення уваги є стратегією емоційної саморегуляції, яка використовується тоді, коли особа намагається відвернути власну увагу від стимулів, які призвели до небажаних емоцій; коли особі не вдається переключити увагу зі стимулів, які викликають неприємні емоції, може бути застосований третій тип стратегії, яка включає когнітивні зміни, в яких людина намагається змінити свою оцінку ситуації, змінити своє ставлення до неї; тоді, коли вищезгадані стратегії не застосовуються, існує четвертий тип емоційної саморегуляції, який включає модуляцію відповіді. У цьому типі регуляції емоцій людина безпосередньо маніпулює власними фізіологічними, поведінковими проявами емоцій [208].

Модель емоційного регулювання Дж. Гросса є процесуальною моделлю, яка описує конкретні стратегії емоційної саморегуляції згідно етапів формування емоцій. Емоційна саморегуляція належить до більш широкого кола процесів, за

допомогою яких особа здійснює контроль за своєю поведінкою та виступає процесом самоуправління, в який входить і безліч інших процесів, за допомогою яких здійснюється контроль власної поведінки.

Модель цілеспрямованої емоційної саморегуляції Р. Ербера та А. Тессера, за якою людина здійснює постійний моніторинг поточного емоційного стану і порівнює його з бажаним станом, і якщо виникають певні неузгодженості, то особа докладає зусиль, щоб привести власні емоційні переживання ближче до бажаного емоційного стану. Тут важливу роль відіграє когнітивний контроль емоційної сфери. Зазначається, що саморегулятивні системи такого роду, як правило, ієрархічні, від цілей більш низького порядку, що стосуються контролю конкретних поведінкових проявів до цілей вищого порядку, що орієнтовані на більш абстрактні принципи [201].

Модель потребнісно-орієнтованої емоційної саморегуляції М.Чена та Дж. Барга, основою якої є уявлення про те, що емоційна саморегуляція особистості здійснюється через задоволення гедоністичних потреб – шукати задоволення і уникати болю. Бажання отримати позитивні емоційні стимули і уникнути негативних афективних подразників може також здійснюватись автоматично і без свідомого наміру [192].

Модель особистісно-орієнтованої емоційної саморегуляції С. Кула, за якою поняття саморегулятивного процесу емоційної сфери виходить за рамки фрагментів себе (наприклад мети, гедоністичних потреб, як у попередніх моделях) і охоплюють функціонування людини в цілому. В особистісно-орієнтованій саморегуляції емоцій функціонування людини координується інтеграцією необхідних підсистем та процесів для підтримання обраного напрямку дій. Таким чином особистісно-орієнтована емоційна саморегуляція підтримує «внутрішню демократію», регулюючи дії людини в гармонії з сукупністю її внутрішніх потреб, мотивів і досвіду. Виділяють два способи, в яких регулювання емоцій може координувати роботу всієї особистості. По-перше, особистісно-орієнтована емоційна саморегуляція сприяє гнучкості у глобальному функціонуванні особистості, зменшуючи зацикленість на мотиваційно-емоційних станах,

перемикаючи увагу на інші процеси. По-друге, шляхом сприяння зміні емоційного стану, емоційна саморегуляція сприяє особистісному зростанню [223; 224].

Можемо говорити, що представлені моделі є моделями процесів управління, які забезпечують регулювання емоцій.

Таким чином, емоційна саморегуляція у структурі особистості розглядається як один із різновидів психічної саморегуляції, який онтогенетично розвивається першим у вигляді базальної емоційної саморегуляції, що скерована на забезпечення психологічного комфорту і стабільності внутрішнього стану. В загальній структурі саморегуляції емоційна підсистема відображає в безпосередній чуттєвій формі значення для організму та особистості тих або інших зовнішніх чинників, власних внутрішніх станів та результатів взаємодії суб'єкта з фізичним та соціальним оточенням.

В процесі життєдіяльності емоційна саморегуляція забезпечує емоційне регулювання діяльності та її корекцію з урахуванням актуального емоційного стану. Вбачається, що емоційна саморегуляція виступає своєрідною основою для розвитку інших різновидів психічної саморегуляції, супроводжує волюву та смислову саморегуляції, оскільки волюві зусилля як свідомо регуляція спонукання до дії, смислова регуляція як осмислення та переосмислення існуючих цінностей та створення нових смислів завжди супроводжується певними емоційними переживаннями. Емоційна саморегуляція передбачає володіння прийомами стабілізації емоцій відповідно до життєвої ситуації та обумовлена психофізіологічними особливостями нервової системи, нервово-психічною стійкістю, індивідуально-психологічними особливостями людини.

В контексті нашого дослідження постає актуальним вивчення особливостей емоційної саморегуляції власного емоційного стану жінками, зокрема в складних життєвих ситуаціях, які пов'язані із проявом психологічного насильства щодо жінки в родині.

Як показують дослідження Є. П. Ільїна, самооцінка життєвих проявів основних емоцій, таких як емоційна збудливість, інтенсивність емоцій, емоційна нестійкість у жінок є вищими, ніж у чоловіків – найвища різниця в емоційній

збудливості. Зазначається, що сила емоційних переживань у чоловіків і жінок однакова, а різниця лише у зовнішньому їх вираженні. Тобто, різниця проявляється в особливостях емоційного саморегулювання. Соціально-психологічні чинники емоційної саморегуляції жінок пов'язані з їх віковими особливостями, змінами в особистому житті, професійній діяльності, у характері реакції на різні ситуації, життєві проблеми, ставленні до себе та інших [61, с. 152-168].

Вивчення особливостей емоційної саморегуляції має далекоглядні наслідки для розуміння психологами процесів саморегулювання. Комплексне розуміння саморегуляції особистості включає в себе розуміння глибинних емоційних потреб людини і загального функціонування особистості. Проте, особливостям емоційної саморегуляції жінок присвячена незначна кількість досліджень, що зумовлює актуальність даної роботи особливо в ситуації психологічного насильства в родині, яке виступає значним стресогенним чинником, де вміння регулювати власний емоційний стан є важливим в контексті забезпечення та збереження свого психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

1.3. Сутність, форми і критерії психологічного насильства та його вплив на емоційну сферу жінки – жертви психологічного насильства в родині

Проблема принизливого ставлення і принизливої критики, словесних образ, погроз, знецінення є досить поширеним явищем, з яким стикається велика кількість жінок у всьому світі. Таке насильство щодо особи може здійснюватися з боку інтимного партнера, батьків, керівництва, колег, друзів тощо. За статистичними даними психологічних служб різних країн в середньому кожна четверта жінка, яка звертається до фахівців за психологічною допомогою, зазначає, що піддавалась негативному емоційному впливу чи психологічному насильству з боку інших людей [173; 202].

Як показує аналіз літератури найбільше досліджувались жінки, які піддавались насильству з боку власних чоловіків [39; 40; 98; 113; 163; 164]. Проблема ж психологічного насильства з боку інших членів родини, таких як

батьки, свекор, свекруха, дитина, брат/сестра, дівер (брат чоловіка)/зивиця (сестра чоловіка), прабатьки (бабуся та дідусь) щодо жінки є маловивченою, або взагалі не досліджувалась.

Психологічне насильство є досить поширеним явищем, з яким стикається все більша кількість людей. Тому потребує уточнення термінологічний апарат, що пов'язаний з даною проблемою, оскільки використовуються різноманітні терміни, якими позначають психологічне насильство – емоційне насильство, словесні образи, інтимний тероризм, словесна агресія тощо. З вищенаведеного випливає проблема термінологічної невизначеності цього поняття, тому слід проаналізувати психологічну сутність понять жорстокого поводження та психологічного насильства.

Існують різні типи жорстокого поводження, серед них найчастіше вказують на фізичне, сексуальне, психологічне, економічне. Публікації, які стосуються психологічного насильства, з'явилися давно, проте між авторами продовжує існувати незгодженість щодо означення цього поняття та критеріїв, які б конкретно описували такий вид жорстокого поводження [28; 99; 122; 158; 177; 204; 209; 214; 254].

У 1980-1990-х роках дослідники вважали психологічне насильство компонентом інших видів жорстокого поводження, найчастіше фізичного та сексуального (І. Аріас, К. Пейп, Дж. Гарбаріно) [177; 204]. У сучасній науці психологічне насильство все частіше розглядається як окремий вид насильства, який, на відміну від фізичного чи сексуального, де єдиний інцидент констатує насильство, характеризується серією інцидентів, які проявляються протягом певного часу (І. А. Фурманов, Д. Я. Дмитрієва) [157; 158]. Дослідження науковцями психологічного насильства здійснюється з двох сторін: по-перше, це вивчення форм прояву психологічного насильства, по-друге, дослідження його наслідків (С.Хамерман, В. Бернет) [209].

У нашій країні термін «психологічне насильство» зустрічається у Законі України «Про попередження насильства в сім'ї», де психологічне насильство в сім'ї – це один із видів жорстокого поводження, пов'язаний з дією одного члена

сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдатися або завдається шкода психічному здоров'ю [51]. Більш детальний опис форм психологічного насильства здійснюється на ст. 47.

Для пояснення природи психологічного насильства А. Каннінгем пропонує класифікацію чинників, які пояснюють природу насильства, об'єднуючи їх у такі підходи: біологічний, психопатологічний, системний, соціальний та феміністичний [193].

Біологічними підходами до трактування психологічного насильства можуть називатись теорії агресії та насильства, які базуються на поясненні генетичних, вроджених, органічних факторів поведінки [193]. Одним із досліджень у цій області є дослідження П. Геяран та А. Розенбаума, які вивчали особливості агресивності чоловіків у подружжі. Ними встановлено, що чоловіки, які мали в анамнезі черепно-мозкові травми, були більш схильними до жорстокої поведінки. Автори припустили, що травми голови можуть бути причиною труднощів у спілкуванні, спотворення суджень, зменшення контролю імпульсів, підвищеної чутливості до дії алкоголю. Окрім цього, особистісні та поведінкові зміни, що пов'язані з травматичними пошкодженнями головного мозку, можуть збільшувати рівень стресу в родині. І це виступає факторами виникнення психологічного насильства в родині [205].

Також у руслі біологічного трактування психологічного насильства сформувались неodarвіністські та еволюційні пояснення чоловічої агресії щодо жінок, які підкреслюють вплив генетики на поведінку [200]. В основі цих пояснень лежить теза, що моделі поведінки, які допомагають організму успішно реагувати на екологічні та інші проблеми, швидше за все будуть генетично успадковані наступними поколіннями [199; 261]. Тобто, вся поведінка є продуктом внутрішніх психологічних механізмів, що формувались в результаті природного відбору, щоб вирішити певну адаптивну проблему. Емпірична підтримка цих припущень базується на дослідженнях тварин, тому що існують труднощі у здійсненні

подібних досліджень людини. Проте, автори висловлюють думку, що майбутні дослідження ДНК зможуть емпірично обґрунтувати генно-еволюційні гіпотези чоловічої агресії [184; 193; 199].

Теоретичний підхід, який пояснює психологічне насильство з точки зору *психопатології*, фокусується на виділенні індивідуальних особистісних рис особи, яка здійснює це насильство. Цю концепцію розробляв Д. Даттон, який виходив з необхідності розробки підходу до корекційної роботи з чоловіками, які здійснюють насильство. Був проведений цілий ряд досліджень та оцінки психологічних профілів чоловіків, що характеризуються жорстокою поведінкою. Встановлено, що чоловіки, які здійснюють насильство в сім'ї, часто характеризуються антисоціальним та пограничним профілем особистості [197; 207].

Психопатологічні елементи особистості чоловіка, який здійснює насильство, на думку Д. Даттона та С. Голанта, формуються ще з раннього дитинства, в якому простежується досвід реальної чи уявної втрати, відчуття покинутості, несприятливої ситуації в батьківській сім'ї тощо. Звідси виникає певне почуття неповноцінності, до якого додаються впливи соціального середовища, а також невміння нести відповідальність, що формують у такого чоловіка стереотипне ставлення до жінок, і як наслідок – більшу схильність до жорстокого поводження [197]. Фокусування у даному теоретичному підході на проблемах раннього розвитку дитини звертає увагу на важливість первинної профілактики та програм раннього втручання.

У чоловіків з пограничним профілем особистості спостерігається поляризація понять «хорошого» та «поганого», в тому числі і ставлення до жінки, тобто жінка сприймається або з обожнюванням, або вкрай негативно. До цього може приєднуватись дисфункційна залежність, яку чоловік не завжди усвідомлює. Він бажає, щоб люди навколо нього задовольняли його потреби, і переживає образу, якщо це не так [197].

Недоліком теорії психопатології насильства вважається випущені з уваги соціальні фактори, такі як ставлення до жінок у суспільстві, його структурної нерівності, широке поширення насильства тощо [193]. Цей теоретичний підхід до

насильства в родині є корисним при вивченні особливостей розвитку особистості чоловіка, який здійснює насильство. Тут звертається увага на важливості психологічної допомоги і підтримки не лише для жінок, як жертв, які зазнали насильства в родині, але і необхідності допомоги і підтримки для чоловіків, які схильні здійснювати насильство.

Системний теоретичний підхід до психологічного насильства в родині акцентує на ролі міжособових факторів, що спостерігаються в родинях, де є насильство. І воно пояснюється як продукт сімейної системи, де сім'я розглядається як динамічна організація, в якій взаємозалежні компоненти (окремі члени родини) постійно взаємодіють один з одним. Жорстока поведінка одного з членів родини призводить до певної реакції з боку іншого члена родини. Це, в свою чергу, впливає на ймовірність такої жорстокої поведінки в майбутньому. Вважається, що насильство впливає з ролей, відносин, механізмів зворотного зв'язку, які регулюють і стабілізують систему. Якщо насильство спонукається системою, то, швидше за все, знову виникатиме. Згодом, може виникнути певна динаміка здійснення насильства, яку важко перервати. Таке причинне пояснення передбачає, що одиницею аналізу і корекції психологічного насильства повинна виступати підсистема родини (наприклад, доросла пара), а не один чи кілька членів родини окремо [193].

Цей підхід дає змогу інтегрувати різні області досліджень, такі як жорстоке поводження з дітьми, психологічне насильство по відношенню до жінок, особливості взаємодії батьків-дитини, стилів батьківського виховання.

Соціологічний підхід до пояснення природи психологічного насильства в родині розглядає загальні уявлення і норми в соціальних групах. В рамках даного підходу насильство в сім'ї можна вивчати як явище, яке існує, тому що немає соціальних заборон на його здійснення, або тому що є функціональні причини його існування в конкретних умовах. Тут вивчаються суспільні норми, які визначають насильство як засіб вирішення конфліктів, а також загальні моделі насильства в суспільстві [233]. Також в рамках соціологічного підходу вивчається процес, за допомогою якого окремі особи використовують психологічне насильство у

культури, в якій воно не санкціоновано відповідним чином. Корінь проблеми насильства криється в середовищі, яке оточує кривдника, наприклад, в поведінці значущих близьких осіб. За допомогою спостереження за результатами поведінки інших індивід дізнається, які види поведінки, в тому числі і соціально неадекватні, допомогли досягти бажаних результатів та не призвели до небажаних санкцій. Якщо неадекватні форми поведінки спостерігаються дітьми, вони можуть «вкоренитися» та бути повторені ними у іншій соціальній взаємодії. З цієї точки зору, реабілітація осіб, що здійснюють насильство, повинна відбуватися шляхом соціального навчіння [193].

Основою цього теоретичного підходу до природи насильства є ранній досвід людини. Вважається, що в ранньому дитинстві спостереження за моделями поведінки значущих дорослих осіб призводить до кодування цієї поведінки та подальшої інтеграції, що підтверджує і теорія соціального навчіння А. Бандури [179]. Тому насильство розглядається, з точки зору теорії соціального навчіння, як вивчена поведінка.

Ці ідеї підтверджуються дослідженнями, що були проведені в Україні і за кордоном, які стосуються психологічного насильства та жорстокого поводження батьків з власними малими дітьми [156; 163; 171]. Психологічне насильство з боку батьків описується як навмисні деструктивні дії, що приносять шкоду емоційній сфері дитини, її психічному здоров'ю і включають покарання за надмірну емоційну прив'язаність дитини до когось з дорослих, за самоповагу до себе, за потреби, які необхідні для встановлення нормальних соціальних взаємостосунків [156].

Безсумнівно, такий досвід дисфункційних стосунків в батьківській родині залишає свій вплив на формування особистості дитини та її стосунків з іншими людьми. Так, дослідники поміж причин, які визначають ймовірність виникнення сімейного насильства (а сімейне насильство дуже часто передбачає наявність і психологічного насильства) в подружніх взаємостосунках, окрім патріархальних установок, певних культурних норм і цінностей, особливостей соціальної та економічної ситуації, специфічних рис особистості кривдника і жертви, називають наявність дитячого психотравмуючого досвіду [179; 219; 249]. Таким чином

з'являється певне замкнуте коло, коли зазнаючи психологічного насильства у батьківській сім'ї, відбувається формування певних віктимних та залежних особливостей особистості та форм поведінки, які можуть спричиняти подальший вияв психологічного насильства в родинних взаємостосунках впродовж тривалого часу. Тобто, стабільність наслідків психологічного насильства над дитиною проявляється у формуванні процесу соціального наслідування насильства [203].

Корекція жорстокої поведінки чоловіків в рамках соціологічного підходу до пояснення насильства передбачає зміну образливих форм поведінки на неагресивні, просоціальні способи взаємодії, що включає розвиток таких навичок, як вміння вирішувати конфліктні ситуації конструктивним шляхом, управління власним гнівом, вміння слухати і т.д.

Як бачимо, даний теоретичний підхід звертає увагу на ранні особливості розвитку дитини у конкретному соціальному середовищі, що є тим джерелом, через яке дитина засвоює соціальні норми та правила поведінки.

Феміністичні підходи до пояснення природи насильства базуються на переконаннях про становище чоловіків та жінок у суспільстві [246]. З феміністичної точки зору суспільство має патріархальну структуру, а в рамках патріархального громадського порядку у чоловіків є привілейоване становище та певна вищість над жінками за рахунок монополії у соціальних інститутах. Тут патріархія розглядається як всеохоплюючий вплив на формування та підтримку всіх суспільних інститутів, від правової системи на макрорівні і сім'ї на мікрорівні [243].

Проблема жорстокого поводження та психологічного насильства над жінками як соціальна проблема прихильниками феміністичного підходу у західному суспільстві піднімалась ще у 1960–1970-х роках, що було сприйнято з ворожістю, страхом, осудом [193]. Завдяки пропагандистським діям феміністичних організацій протягом останніх десятиліть проблема насильства в родині перетворилась у суспільній свідомості на серйозну суспільну проблему.

Сьогодні основними завданнями феміністичного напрямку є акцентування уваги суспільства на безпеці жінок, що зазнають насильства, насамперед фізичного,

надання різного роду підтримки жінкам, в тому числі і у вирішенні соціальних та системних проблем суспільної нерівності, інформування щодо громадських установ та їх способи допомоги жінкам у скрутних обставинах.

Отже, кожен теоретичний підхід обґрунтовує та пояснює детермінанти насильства в родині. Здебільшого насильство пояснюється соціальними факторами, сімейними змінними, індивідуальними характеристиками, що зумовлюють образливу поведінку. Описані теоретичні підходи аналізують соціальні, міжособові та внутрішньоособові фактори виникнення насильства. Тому кожен описаний підхід можемо розглядати як доповнення один до одного, що дає змогу скласти цілісне уявлення про причини жорстокого поводження та усвідомити, що профілактика та корекція такої поведінки повинна здійснюватись одночасно на багатьох рівнях.

У даному дослідженні спираємось на системний підхід до природи психологічного насильства, оскільки він дає змогу акцентувати увагу на взаємодії членів родини та дозволяє ідентифікувати моделі поведінки, що пов'язані з стосунками в родині.

Зважаючи на різноманітність причин виникнення психологічного насильства існує безліч його форм прояву (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Форми прояву психологічного насильства

Автор, джерело	Форми психологічного насильства
Є.Волков [28]	Примус; самоствердження за рахунок інших; контроль над іншими; маніпулювання.
О.Орлов [121]	Погрози; приниження; образи; надмірні вимоги; надмірна критика; брехня; ізоляція; заборони на поведінку і переживання; негативне оцінювання; фрустрація основних потреб.
І.Горошкова, І. Шуригіна [39; 40]	Усні образи; принизлива критика особистості; заборони; погрози.
А.Малішевська, В.Хмелько, Н.Хмелько [99]	Вербальна агресія; домінантна поведінка; прояв ревнощів.
Американська Гуманістична Асоціація [173]	Ігнорування; відкидання; ізоляція; використання; усні напади; тероризування; нехтування.
С. Хейн [214]	Принизливі очікування; словесна агресія; створення хаосу; заперечення; домінування; емоційний шантаж; визнання недійсним; мінімізація; непередбачувані відповіді; усні напади.

Як видно з таблиці, у авторів, які описували форми психологічного насильства, існують як схожості, так і розбіжності щодо переліку цих форм. Так, майже усі автори зазначають про те, що словесна агресія та усні образи є найпоширенішою формою прояву психологічного насильства. Сюди відносять висловлювання, які викликають образу або роздратування, постійне применшення, присоромлення, висміювання, лайка, критика, погрози, приниження [39; 40; 121; 173; 214]. С. Хейн у поняття словесної агресії включає звинувачення, погрози, накази. Зазначається, що інколи словесне насильство може мати непрямую форму, тобто бути замаскованим. Так, критикуючи, даючи поради, пропонуючи рішення, виражається немовби бажання допомогти. Однак, часом така поведінка є спробою принизити та контролювати жертву психологічного насильства [214]. Варто розрізняти образливу ситуацію та почуття образи. Образлива ситуація виникає внаслідок свідомого, навмисного виразу неповаги щодо іншої людини. Почуття образи – це емоційна реакція на несправедливе ставлення до себе. З'являється тоді, коли людина усвідомлює, що її незаслужено принижують [61]. Образа стає формою психологічного насильства коли почуття образи виникає внаслідок об'єктивної образливої ситуації. Погрози є складовою словесної агресії, проте деякі автори описують їх як окрему форму прояву психологічного насильства [39; 40; 121]. Погроза – це висловлення наміру завдати шкоду, яка стає формою психологічного насильства у разі її дійсності і реальністю сприйняття жертвою. Також надмірна та принизлива критика особистості може виступати варіацією словесної агресії або ж окремою формою прояву психологічного насильства [39; 40; 99; 121].

Ізоляція розуміється як запобігання нормальним соціальним взаємодіям іншої людини [121; 173]. Примус та заборони, тероризування, яке передбачає погрози завдати фізичної шкоди собі, партнеру, дітям, друзям або їх родичам, домашнім тваринам, знищення особистих речей та залякування (навмисне викликання почуття страху у жертви з метою отримання особистої вигоди різного роду), також виділяються як самостійні форми прояву психологічного насильства [28; 39; 121; 173]. Дуже близькою до ізоляції та заборон є домінування, під яким розуміють

обмеження кола спілкування [99] та намагання контролювати всі дії іншої людини [214].

Також виділяють такі форми прояву психологічного насильства, як ігнорування (фізична чи психологічна відсутність), відкидання (активна відмова, заперечення потреб іншого, насміхання), використання, розбещення (заохочення або примус до недоречної чи незаконної поведінки), нехтування (відмова у задоволенні потреб) [173].

Окрім того, до форм прояву психологічного насильства відносять також принизливі очікування (необґрунтовані вимоги з боку іншої людини, вимагання постійної уваги, при цьому слідує постійна критика та лайка щодо недостатнього задоволення потреб), створення хаосу (намагання кривдника створювати конфліктні ситуації та тримати жертву у стані постійної тривожності), заперечення (з метою покарання чи приниження кривдник заперечує емоційні потреби іншої людини, заперечує те, що відбулись певні події, чи були сказані певні слова).

С. Хейн зазначає, що заперечення є особливо руйнівною формою психологічного насильства, оскільки це приводить до зниження самооцінки, визнання недійсним реальності, почуттів, переживань і зрештою може призводити до недовіри власним уявленням і емоційним переживанням, емоційний шантаж (включає в себе загрози заподіяти шкоду, що призводить до виникнення у жертви почуття страху, провини, співчуття тощо), заперечення адекватності переживань іншої людини (характеризується тим, що кривдник заперечує реальність, намагається переконати іншого у тому, що його почуття незначні чи не відповідають дійсності), мінімізація (тут кривдник не може заперечувати, що відбулася певна подія, але він ставить під сумнів емоційний досвід одержувача або реакцію на події), непередбачувані відповіді (різкі зміни настрою або раптові емоційні сплески) [214]. Також, формою прояву психологічного насильства може виступати безпідставний прояв ревностів (наприклад, звинувачення у подружній зраді) [99].

Отже, формами прояву психологічного насильства називають такі прояви чи типи поведінки, які є агресивно образливими щодо іншої людини та мають деструктивні наслідки щодо переживання суб'єктивного благополуччя особи.

Слід зазначити, що психологічне насильство, здебільшого розглядається як така форма навмисного впливу на особу, який проявляється у ігноруванні її суб'єктних характеристик (свободи, гідності, прав тощо), руйнування відносин прив'язаності між людьми або навпаки, фіксування певних стосунків, що призводить до дисгармонії в усіх сферах психічного розвитку – поведінковій, інтелектуальній, емоційній, вольовій, комунікативній, особистісній тощо (О. Б. Орлов) [121]; як форма прояву примусу, підкорення з метою завоювання, збереження, панування власних прав (А. П. Малішевська, В. В. Хмелько, Н. М. Хмелько) [99]; як супутня форма прояву фізичного, сексуального та інших видів насильства (І. Аріас, К. Пейп) [177]. Є. Н. Волков психологічне насильство визначає як соціально-психологічний вплив, який навмисно змушує іншу людину чи групу людей до дій чи поведінки, які не входили у їх наміри, який порушує психологічні межі особистості чи соціальної групи, який здійснюється без їхньої згоди і без забезпечення соціальної і психологічної безпеки індивіда, а також всіх його законних прав, що призводить до соціальної, психологічної, фізичної чи матеріальної шкоди [28].

За даними Американської Гуманістичної Асоціації психологічне насильство визначається як моделі поведінки, які можуть серйозно перешкоджати пізнавальному, емоційному, соціальному, психічному розвитку іншої людини [173]. Окрім цього, не існує чіткої межі між допустимими та деструктивними моделями поведінки, що трактуються як психологічне насильство.

Підсумовуючи думки авторів, які досліджували проблему психологічного насильства (О. Б. Орлов, А. П. Малішевська, В. В. Хмелько, Н. М. Хмелько, Є. Н. Волков), можемо говорити, що цей феномен визначається дуже різноманітно. Часто критерії, ознаки, форми прояву психологічного насильства плутаються.

Варто зазначити, що психологічне насильство є навмисним впливом, який скерований на іншу людину, має негативне забарвлення та негативні наслідки, а також базується на владі, домінуванні, деспотизмі та контролі.

Проаналізувавши підходи до психологічного насильства вбачаємо доцільним, як з теоретичної, так і з практичної точки зору, визначити критерії психологічного насильства. Це є важливо для розуміння психологічного насильства як окремого виду жорстокого поводження та конкретизації його визначення, оскільки поміж науковців, які досліджують психологічне насильство, немає єдиної позиції щодо визначення цього поширеного виду насильства.

У деяких визначеннях психологічного насильства (А. П. Малішевська, В. В. Хмелько, Н. М. Хмелько, Є. Н. Волков) бачимо приклади конкретизації критеріїв деструктивної поведінки, що характеризується як психологічне насильство. Так, Дж. Сонкін описує феномен психологічного насильства за діагностичними критеріями, які він згрупував у три категорії:

– *Категорія А: Високий ризик психологічної травми – злочинна поведінка.* Вона включає погрози заподіяти ушкодження або сильно побити, погрози зброєю, погрози вбивства партнера, членів сім'ї, інших людей або самого себе і тероризування цим, переслідування, поводження в агресивній та зарозумілій манері.

– *Категорія Б: Помірний ризик психологічної травми – залякуюча поведінка.* Вона включає погрози ізоляції; дії, які несуть загрозу самопочуттю і призводять до виснаження; надконтроль.

– *Категорія В: Низький ризик психологічної травми – дисфункційна поведінка.* Вона включає використання чоловічого (жіночого) привілейованого стану (ставлення як до прислуги, збереження за собою останнього слова, слідування стійкій рольовій позиції в межах сім'ї, чіткий поділ ролей чоловіка і жінки); використання дітей як аргументу в суперечці; знецінення, ігнорування, відмови і звинувачення; спотворене усвідомлення реальності; відмова в позитивному підкріпленні; загроза нефізичного покарання за недотримання вимог; дистанціювання; епізодична поблажливість [253].

Психологічне насильство, на відміну від інших видів насилля, є досить розмитим поняттям і важко діагностується. І. Д. Горошкова та І. І. Шуригіна, проводячи дослідження насильства над жінками у сім'ях, фіксували психологічне насильство за такими особливостями жінок: стан психологічного дискомфорту, який відчуває жінка при спілкуванні з чоловіком, включаючи страх та переживання жінки, що чоловік її принижує [40]. Такий критерій діагностики можливий і при дослідженні описуваного виду жорстокого поводження не лише у стосунках з чоловіком, але й іншими членами родини: батьками, сиблінгами, прабатьками (бабця, дідусь), родиною чоловіка (свекр, свекруха, брати чи сестри чоловіка, його прабатьки), власними дітьми. Критерії психологічного насильства іноді констатуються за психологічними особливостями осіб, які йому піддавались, які відображають їх суб'єктивний емоційний стан під час насильства, а отже це можна віднести до когнітивно-поведінкових критеріїв.

За результатами теоретичного дослідження можемо говорити, що у дефініціях психологічного насильства часто дається вказівка на його поведінкові і когнітивно-емоційні критерії, а у формах прояву та наслідках можна знайти вказівку на когнітивно-емоційні критерії. Отже, до *когнітивно-емоційних критеріїв психологічного насильства* можемо віднести емоційні реакції особи, яка зазнає його, а саме:

- стан дискомфорту (І. Д. Горошкова, І. І. Шуригіна);
- переживання приниження при спілкуванні з кривдником (І. Д. Горошкова, І. І. Шуригіна);
- почуття роздратування (Г. Ю. Мустафаєв);
- почуття образи на поведінку кривдника (І. Д. Горошкова, І. І. Шуригіна);
- «звикання» з образливою поведінкою (Г. Ю. Мустафаєв);
- сумніви у «нормальності» власних почуттів і психічного стану (Г. Ю. Мустафаєв);
- низька самооцінка (С. Хамарман, В. Бернет) [39; 40; 113; 209].

Також можемо виділити такі *поведінкові критерії психологічного насильства*, які проявляються у діях особи, яка здійснює психологічне насильство:

- шкідливі емоційні дії – емоційний тиск, примус та погрози, залякування (Є. Н. Волков, О. Б. Орлов, І. Д. Горошкова, І. І. Шуригіна, С.Хейн);
- домінування – постійний контроль дій та поведінки, необґрунтовані заборони, ізоляція (О. Б. Орлов, Дж. Сонкін, С. Хейн);
- вербальна агресія – словесні образи, постійне приниження, неконструктивна критика, лайка, знецінення особистості, відсутність позитивних моментів у спілкуванні, похвали тощо (Дж. Сонкін, С. Хейн);
- ігнорування – відкидання, нехтування (С. Хейн);
- переслідування, яке може проявляться у формі надконтролю, який виливається у постійні вимоги звітування про місце проведення часу та кола спілкування, стеження, надмірна нав'язливість (Дж. Сонкін);
- непередбачуваність – непослідовність дій кривдника, часті зміни настрою і непередбачувані реакції: від доброзичливості до емоційної холодності (Дж. Сонкін) [28; 39; 40; 121; 214; 253].

Міра вираженості кожного з критеріїв психологічного насильства носить стійкий, навмисний, повторюваний характер, оскільки психологічне насильство характеризується серією негативних впливів, що здійснюються протягом певного часу, на відміну від фізичного чи сексуального насильства, які можна констатувати за одиничним випадком [156; 157]. Також важливим є одночасність прояву і поведінкових і когнітивно-емоційних критеріїв для констатації саме психологічного насильства, інакше це може бути, наприклад, образа без насильства, або депресія не з приводу насильства. Одночасність дії цих груп критеріїв є принциповим моментом.

Постійне переживання різних форм прояву психологічного насильства у міжособових стосунках неминуче викликає *наслідки*, які пов'язані із негативним впливом на певні особистісні риси й емоційні особливості особи, яка йому піддавалась [173; 209].

Психологічне насильство має негативний вплив як на емоційну сферу психіки людини, яка йому піддається, так і на інші сфери:

- *когнітивну*, на яку впливають такі форми прояву психологічного насильства, як знецінення інтелекту жертви, спотворення усвідомленості реальності – спроби переконати жертву у її психологічній неадекватності (за Дж. Сонкіним);
- *поведінкову* – під дією примусу, тотального контролю, заборони, ізоляції, відкидання, переслідування, загрози покарання за певні дії;
- *комунікативну*, яка піддається впливу обмеженням кола спілкування, контролю усіх комунікацій жертви, критики, лайки, відсутності позитивних моментів у спілкування, похвали;
- *вольову*, на яку впливають такі форми психологічного насильства, як пригніченість вольової регуляції жертви, зміна вольових якостей особистості – енергійності, терплячості, витримки, сміливості тощо.

Результати досліджень показують, що для жінок, які зазнавали психологічного насильства, є характерними пасивно-споглядальна позиція, терплячість, поступливість, ригідність настановлень. Відзначається наявність низької самооцінки, непевненості в собі, залежності від чоловіка чи від іншої людини [98; 100; 113].

У дослідженнях науковців зустрічаємо опис особливостей жінок, які зазнали такого насильства [113; 259]. Так, жінки, які характеризуються невисоким освітнім та культурним рівнем, низьким соціальним положенням тощо, частіше стають жертвами психологічного насильства в родині. Окрім цього, виділяються і психологічні особливості жінок-жертв такого виду жорстокого поводження, до яких відносять амбівалентність почуттів, порушення статевої ідентифікації, зовнішній локус контролю, низьку самооцінку [113].

Психологічне насильство, якщо воно здійснюється досить часто, зазвичай інтеріоризується жертвою і змушує її постійно переживати страх, власну незначущість, недостойність, недовіру до себе і до своїх переживань, емоційну залежність. Також можливе виникнення почуття відрази до себе, яке включає переконання у тому, що особа заслуговує лише покарання і осуду. Тривалий негативний словесний вплив, який є однією з форм психологічного насильства,

призводить до постійного знецінення насильства жертвою – ситуація сприймається «нормально». Особа, яка знаходиться у ситуації психологічного насильства, втрачає довіру до себе (виникають сумніви у власній психологічній повноцінності), з'являється пасивність, змінюється самооцінка.

Підкреслюється, що жінки, які потерпають від психологічного та сімейного насильства, часто мають виражені акцентуації характеру – депресивну, тривожну, демонстративну. Варто вказати, що у поняття сімейного насильства включають різні типи жорстокого поводження – фізичне, сексуальне, економічне, психологічне і ін. Психологічне насильство може бути компонентом сімейного, проте може проявлятися самостійно, без завдання фізичної чи матеріальної шкоди жертві.

Таким чином, жінки, що відзначаються вказаними рисами, справді є досить вразливими щодо психологічного, а також сімейного насильства: через свою залежність і пасивність, нездатність постояти за себе (тривожні та депресивні жінки) або неврівноваженість, емоційні сплески (істеричні, демонстративні жінки), вони є потенційними жертвами насильства, насамперед, з боку власних чоловіків [113]. Дослідження Т.В. Циганчук, Д.Д. Лях, констатують, що наслідками психологічного насильства є порушення інтелектуального, емоційного, соціального компонентів здоров'я особистості [135; 136; 163; 164; 171].

Більшість форм прояву психологічного насильства визначається як образлива поведінка, що впливає на емоційну сферу жертви, оскільки такі дії спричинюють переживання неспокою, страху, невпевненості, покинутості тощо. Тому, найбільше наслідки психологічного насильства в родинних взаємостосунках зосереджуються саме у емоційній сфері жінки. Часто терміни «психологічне насильство» та «емоційне насильство» вживаються як синоніми.

Так, досліджуючи взаємозв'язок психологічного насильства та емоційного стану, І. О. Фурманов та Д. Я. Дмитрієва оцінили особливості переживання кожної із десяти фундаментальних емоцій, виділених К. Ізардом – хвилювання, радість, здивування, горе, гнів, відраза, презирство, страх, сором, провина при взаємодії з членом сім'ї [59; 157]. Результати дослідження підтверджують, що особи, які піддаються психологічному насильству, характеризуються емоційним станом

підвищеного хвилювання, почуттям страху, пригніченістю або сумом, почуттям власної неповноцінності, ненавистю до певних людей чи ситуацій. Тобто, психологічне насильство завжди викликає лише неприємні та деструктивні емоційні переживання. Майже завжди, як засвідчує Г. Ю. Мустафаєв, психологічне насильство спричиняє переживання тривожності та страху, оскільки часто метою жорстокого поводження є підкорення жертви, її залякування. Такий постійний негативний вплив приводить до неврівноваженості, яка може виявлятися у підвищеній емоційності, вразливості або неадекватних реакціях, агресивності та депресії [113].

Опис наслідків психологічного насильства щодо емоційної сфери жінки знаходимо в працях Т. В. Циганчук, Д. Д. Лях, А. Томісона, Дж. Туччі, І. Я. Фурманова та Д. Я. Дмитрієвої, а також у Г. Ю. Мустафаєва, який досліджував особливості жінок-жертв сімейного насильства [113; 157; 158; 163; 164; 259].

Зважаючи на такий значний вплив психологічного насильства саме на емоційну сферу жертви, можемо говорити, що здатність до ефективного саморегулювання емоційного стану є важливою в ситуації описаних стосунків в родині. Емоційна саморегуляція покликана забезпечити вміння особи керувати своїм станом задля збереження свого психічного здоров'я та суб'єктивного благополуччя, і як наслідок – перешкоджати формуванню психології жертви як схильності до постійного потрапляння у дисфункційні стосунки.

Результати теоретичного аналізу в контексті нашого дослідження дають підстави припустити, що особи, які піддаються психологічному насильству знаходяться у стані психологічного дискомфорту, який включає почуття роздратування, образи, приниження, звикання з образливою поведінкою, сумніви у «нормальності» власних почуттів і психологічного стану. Відтак значимість особливостей емоційної саморегуляції зростає при наявності фактів психологічного насильства, оскільки воно має безпосередній і чи не найбільший вплив саме на емоційну сферу особи, яка йому піддається.

1.4. Теоретична модель емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством

За результатами теоретичного аналізу проблеми емоційної саморегуляції та психологічного насильства нами було розроблено теоретичну модель емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством (рис. 1.1.).

Представлена модель відображає зміну та регуляцію емоційного стану особистості, що об'єктивно зазнала психологічного насильства у формі заборон та примусу, погроз, контролю, негативного оцінювання розумових здібностей, емоційного нехтування тощо. Емоційна саморегуляція є однією зі складових психічної саморегуляції особистості, тобто функціонує всередині цього конструкту та протікає відповідно до рівнів її онтогенетичного розвитку (несвідомий, свідомий вольовий та свідомий смисловий).

Психологічне насильство, крізь призму особистісних особливостей жертв психологічного насильства, їх способу регуляції власного психічного стану викликає певну емоційну реакцію, і ці емоційні переживання породжують суб'єктивні емоційні наслідки насильства, зокрема емоційну нестійкість, тривожність, депресивність, страх, невпевненість, вразливість, залежність, почуття образи та приниженості, занижену самооцінку тощо. Тривалий вплив насильства негативно впливає на особистісні особливості жертви.

У пункті 1.2. нами представлено моделі емоційного регулювання. Спираючись на *процесуальну модель* Дж. Гросса, в якій описуються етапи емоційної саморегуляції залежно від процесу формування емоції, вважаємо, що забезпечення кожного рівня емоційного регулювання (попередження, переключення уваги, когнітивна оцінка, модуляція відповіді) здійснюється компонентами емоційної саморегуляції.

Саморозуміння власних емоційних переживань може спонукати жертву насильства попереджувати та модифікувати ті ситуації, які приносять неприємні переживання.

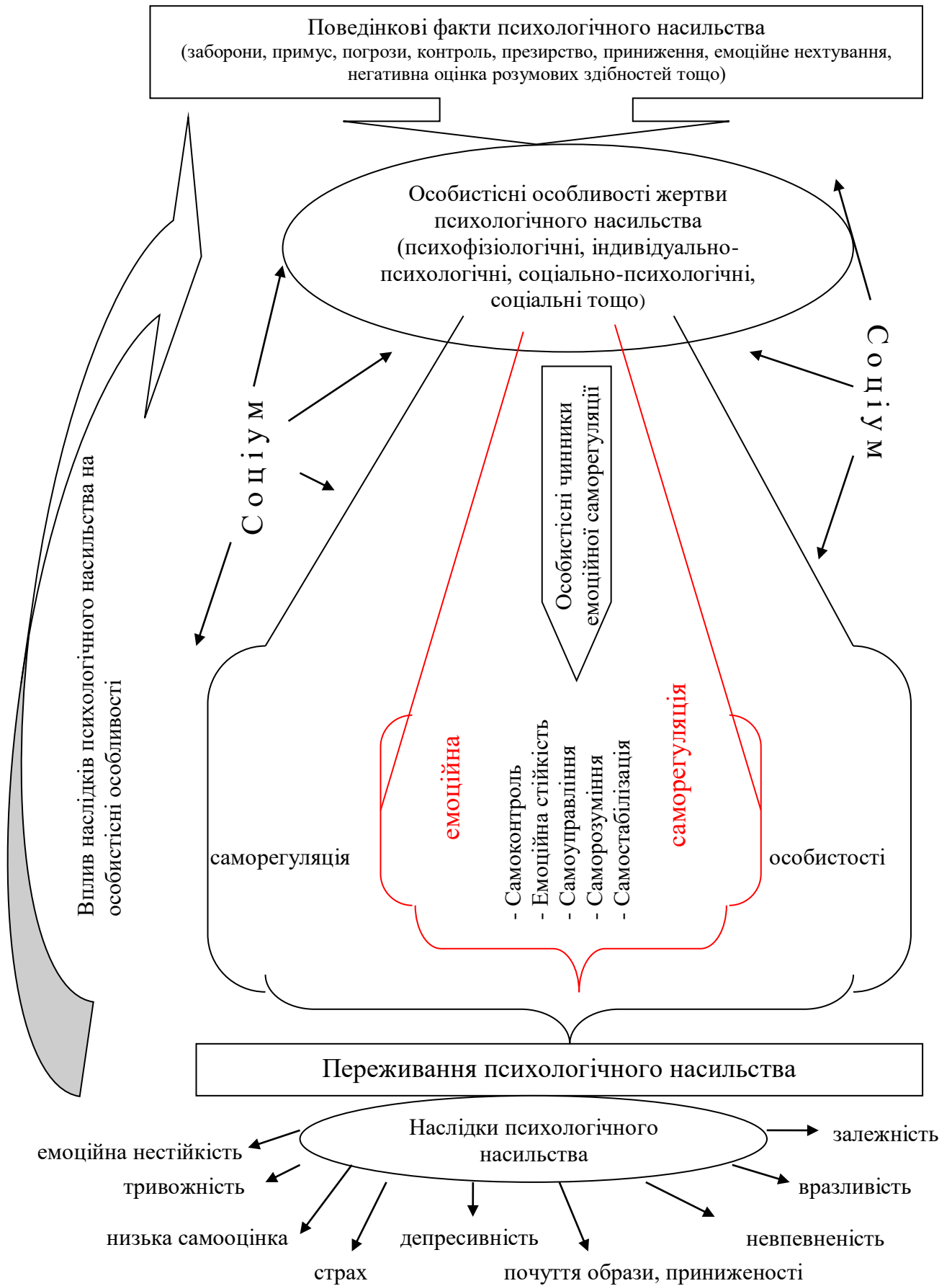

Рис. 1.1. Теоретична модель емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством

Самоуправління емоціями забезпечує вибір стратегії переключення уваги, оскільки здатність відвернути власну увагу від стимулів, які призвели до небажаних емоцій потребує вміння керувати власним емоційним станом.

Самостабілізація емоційної сфери важлива при виборі стратегії когнітивної переоцінки ситуації, оскільки жертва насильства намагається привести «в норму» свої переживання та змінити свою оцінку ситуації, ставлення до неї. Самоконтроль та емоційна стійкість відіграють важливу роль при модуляції відповіді, оскільки при цьому типі регуляції емоцій жертва безпосередньо маніпулює власними фізіологічними та поведінковими проявами емоцій.

Відповідно до *моделі цілеспрямованої емоційної саморегуляції* (Р. Ербер та А. Тессер), яка базується на розумінні того, що людина здійснює постійний моніторинг поточного емоційного стану і порівнює його з бажаним станом, можемо припустити, що постійний моніторинг емоційного стану забезпечується на рівні несвідомої емоційної саморегуляції жінки, оскільки він забезпечує стан внутрішнього психологічного комфорту.

У відповідності до *моделі потребнісно-орієнтованої емоційної саморегуляції* (М. Чен та Дж. Барг), емоційна саморегуляція особистості здійснюється через задоволення гедоністичних потреб, що так само може забезпечуватись на рівні несвідомої емоційної саморегуляції.

Згідно *моделі особистісно-орієнтованої емоційної саморегуляції* (С. Кул), за якою саморегуляція підтримує «внутрішню демократію», регулюючи дії людини в гармонії з сукупністю її внутрішніх потреб, мотивів і досвіду, припускаємо, що особистісні компоненти емоційного регулювання формуються під впливом чинників емоційної саморегуляції (психофізіологічних, індивідуально-психологічних, соціально-психологічних та соціальних). В моделі представлено бачення емоційної саморегуляції особистості через більш широкий особистісний конструкт психічної саморегуляції, про що вище зазначалось. В свою чергу, структурні утворення емоційної саморегуляції включають особистісні компоненти емоційної саморегуляції, такі як самоконтроль, емоційна стійкість, самоуправління емоціями, саморозуміння, самостабілізація емоційної сфери. На особливості

формування цих компонентів впливають психофізіологічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні та соціальні чинники емоційної саморегуляції.

Психофізіологічні чинники включають вроджені особливості особистості. Під індивідуально-особистісними чинниками емоційної саморегуляції мається на увазі індивідуальні характеристики та стилі регулятивних процесів, а також особистісні властивості, які беруть участь у саморегулюванні емоційної сфери. Соціально-психологічні чинники включають особливості взаєностосунків з навколишнім середовищем. Під соціальними чинниками емоційної саморегуляції розуміються ті умови та факти навколишнього середовища, згідно яких відбувається саморегулятивний процес.

Рівні розвитку емоційної саморегуляції (несвідома емоційна саморегуляція, свідомі вольова емоційна саморегуляція, свідомі смислова емоційна саморегуляція) є узгодженими з компонентами емоційної саморегуляції, механізми яких послідовно формуються в процесі особистісного розвитку під впливом чинників формування емоційної саморегуляції. Емоційна саморегуляція є похідною від емоційно-вольової сфери особистості.

Оскільки у дисертаційній роботі передбачається аналіз особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, то варто звернути увагу на вплив психологічного насильства на регуляцію емоційного стану жертви насильства. Можемо припустити, що наявність об'єктивних фактів психологічного насильства та їх наслідків спонукають до регуляції власних переживань, оскільки психологічне насильство чи не найбільше скероване на емоційну сферу особистості, викликаючи негативні емоційні переживання, такі як самобичування [175; 233; 240], переживання сорому [235], депресії [185; 226], тривожності [234], посттравматичний стресовий розлад [185; 224; 249; 250; 251], суїцидальність [216; 226].

Психологічне насильство ми відносимо до психотравмуючої ситуації, яка впливає на зміну забарвлення компонентів емоційної саморегуляції та механізмів її здійснення. Об'єктами емоційної саморегуляції виступають негативні переживання та пов'язане з ними відчуття душевного дискомфорту [19; 45]. Емоційна

саморегуляція не виступає інструментом придушення негативних переживань, а є зміною цих переживань на такі, що сприяють оптимізації свого стану.

Психологічне насильство, завдаючи певну шкоду емоційній сфері тієї особи, яка йому піддається, впливає і на зміну компонентів саморегуляції емоційної сфери. Так, змінюється самоконтроль, емоційна стійкість, мотивація, саморозуміння, функції самостабілізації жертви. І як наслідок механізми здійснення емоційної саморегуляції також зазнають змін, оскільки звичні та автоматизовані способи зміни та коригування власних емоційних переживань в ситуації, де особа стикається з словесними образами, агресивністю, нестриманістю, погрозами, презирством тощо, можуть стати малоефективними.

Ця модель виступатиме основою проведення емпіричного дослідження особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині.

Висновки до першого розділу

Аналіз та узагальнення існуючих теоретичних підходів до проблеми саморегуляції дали підстави визначити, що саморегуляція є специфічною формою взаємодії людини з навколишнім середовищем, засобом свідомої постановки завдань, мобілізації психічних та фізичних потенцій для досягнення визначених цілей.

Показано, що саморегуляція включає оптимізацію психічного стану людини, а також інші процеси управління на рівні власної особистості, власних цілей, принципів, життєвого шляху (самодетермінація, самореалізація), на рівні різних видів активності суб'єкта – управління пізнавальною активністю (регуляція процесами пам'яті, уваги, мислення), поведінкою, діяльністю, спілкуванням (самоорганізація).

Емоційну саморегуляцію розглянуто в контексті психічної саморегуляції як один із її різновидів та показано, що в загальній структурі саморегуляції емоційна підсистема відображає в безпосередній чуттєвій формі значення для організму та

особистості тих або інших зовнішніх чинників, власних внутрішніх станів та результатів взаємодії суб'єкта з фізичним та соціальним оточенням.

Встановлено, що емоційна саморегуляція передбачає володіння прийомами стабілізації емоцій відповідно до життєвої ситуації та обумовлена психофізіологічними особливостями нервової системи, нервово-психічною стійкістю, індивідуально-психологічними особливостями людини.

Зазначено, що в контексті нашого дослідження постає актуальним вивчення особливостей регуляції жінками власного емоційного стану, зокрема в складних життєвих ситуаціях, які пов'язані із проявом психологічного насильства щодо жінки в родині.

Аналіз наукової літератури свідчить про зростання інтересу вчених до проблеми психологічного насильства у процесі міжособової взаємодії. Натомість існує неузгодженість щодо визначення психологічного насильства, оскільки з'являються труднощі у констатації факту саме такого насильства (на відміну від інших видів насильства); не визначено чіткої межі між допустимими та деструктивними моделями поведінки, що трактуються як психологічне насильство. В сучасних дослідженнях психологічне насильство все частіше розглядається як окремий вид насильства, який, на відміну від фізичного чи сексуального насильства де єдиний інцидент констатує насильство, характеризується серією інцидентів, які проявляються протягом певного часу.

Психологічне насильство ми трактуємо як регулярний навмисний психологічний вплив на людину шляхом словесної агресії, залякування, погроз, домінування і надмірного контролю, який викликає негативні емоційні переживання, психічну травму чи особистісні негативні зміни та включає примус.

Визначено критерії психологічного насильства – поведінкові, які проявляються у діях особи, яка здійснює психологічне насильство (емоційний тиск, примус та погрози, залякування, постійний контроль дій та поведінки, необґрунтовані заборони, ізоляція, вербальна агресія, ігнорування, переслідування, непередбачуваність тощо) та когнітивно-емоційні, до яких відносимо особистісні, когнітивні, поведінкові, емоційні зміни особи, яка зазнає впливу психологічного

насильства (стан дискомфорту, переживання приниження при спілкуванні з кривдником, почуття роздратування та образи, «звикання» з образливою поведінкою кривдника, сумніви у власній «нормальності» тощо). Форми психологічного насильства описано як такі прояви чи типи поведінки, які є агресивно образливими щодо іншої людини та мають деструктивні наслідки.

Переживання різних форм прояву психологічного насильства у міжособових стосунках неминуче викликає наслідки, які пов'язані із негативним впливом на когнітивну, поведінкову, комунікативну, вольову сфери психіки. Натомість найбільше наслідки психологічного насильства в родинних взаємостосунках зосереджуються саме в емоційній сфері жінки та впливають на зміну компонентів її емоційної саморегуляції.

На основі проаналізованої літератури було розроблено теоретичну модель емоційної саморегуляції особистості, в якій представлені структура емоційної саморегуляції особистості, її компоненти та чинники в контексті ситуації психологічного насильства.

Основні результати теоретичного аналізу проблеми представлені в 11 публікаціях, 2 з яких опубліковано у фахових виданнях [79; 81].

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ

Висвітлено питання організації емпіричного дослідження емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родинних стосунках. Представлено розроблену програму дослідження, розкрито зміст її етапів та подано опис і результат процесу розробки методики спрямованої на дослідження психологічного насильства над жінками в родині. Визначено емпіричні показники, обґрунтовано методичний інструментарій емпіричного дослідження та охарактеризовано групу досліджуваних.

2.1. Програма емпіричного дослідження емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині. Розробка методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині

Для дослідження особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, було розроблено програму дослідження, яка включила три етапи:

1) На першому – *підготовчому* – етапі відповідно до теоретичної моделі, представленої у п. 1.4, було визначено емпіричні показники емоційної саморегуляції та на основі результатів пілотажного дослідження, здійснено вибір методичного інструментарію для їх дослідження. Також було розроблено методику для дослідження психологічного насильства над жінками в родині та проведено її апробацію;

2) На другому – *основному* – етапі було проведено дослідження особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства, та тих, що не мали такого досвіду. Збір емпіричних даних проводився з вересня 2016 по жовтень 2017 року. У дослідженні взяли участь 404 жінки різного віку.

3) На третьому етапі – *інтерпретаційному* – здійснювалось статистичне опрацювання зібраних емпіричних даних, аналіз та психологічна інтерпретація отриманих результатів. Статистичне опрацювання виконувалося за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA, версія 8.0 та 10.0. Були використані методи описової статистики, порівняльного аналізу (однофакторний дисперсійний аналіз Шеффе), дискримінантний аналіз, кореляційний аналіз, кластерний аналіз, факторний аналіз.

Розроблена програма дослідження особливостей емоційної саморегуляції жінок дала змогу отримати надійні результати та забезпечила можливість реалізації завдань дослідження.

Нижче представляємо опис процедури розробки методики для дослідження психологічного насильства над жінками в родині.

Для виявлення психологічного насильства, зазвичай в дослідженнях використовуються анкети, наприклад, анкета А. Касс для виявлення емоційного насильства у взаємостосунках [220], «Шкала інтимного правосуддя» Б. Джорі як інструмент для виявлення психологічного та фізичного насильства [218].

Більшість існуючих досліджень стосуються жорстокого поведіння чоловіків з власними дружинами та дітьми (Г. Мустафаєв) [113]. Проблема ж психологічного насильства над жінками з боку інших членів родини є маловивченою. Однією з причин цього є відсутність психологічного інструментарію.

На основі теоретичного аналізу змісту критеріїв та форм прояву психологічного насильства було здійснено формування запитань методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині.

Для забезпечення *валідності* методики ми спиралися на наукові доробки А.Каас, де виділено індикатори емоційного насильства у стосунках; Г. Ю. Мустафаєва, в яких описано соціально-психологічну характеристику осіб, які зазнають насильства в сім'ї; Дж.Сонкіна, який виділяв критерії психологічного насильства; Т. В. Циганчук, Д. Д. Лях, які досліджували причини і наслідки насильства над жінкою в сім'ї і виділили види психологічного насильства залежно

від форми важкості; С. Хейн, який досліджував форми прояву психологічного насильства [113; 163; 214; 220; 255].

Було враховано те, що психологічне насильство має негативний вплив на усі сфери особистості: емоційну сферу (емоційний тиск, погрози, залякування, приниження, образи жертви і її близьких, ігнорування, нехтування, відкидання, лайка, знецінення почуттів жертви, звинувачення, погрози покарання, непослідовність дій кривдника, пошкодження особистих речей), когнітивну сферу (знецінення інтелекту жертви, спотворення усвідомленості реальності – спроби переконати жертву у її психологічній неадекватності), поведінкову сферу (примус, тотальний контроль, заборони, ізоляція, відкидання, переслідування, загроза покарання за певні дії), комунікативну сферу (обмеження кола спілкування, контроль усіх комунікацій жертви, критика, лайка, відсутність позитивних моментів у спілкування, похвали) [28; 40; 214; 255].

Опитування на підготовчому етапі проводилося з грудня 2015 року по березень 2016 року. Всього у дослідженні взяли участь 90 жінок. Середній вік досліджуваних становить 26 років (Min = 18, Max = 48).

Методика містила 56 запитань, які стосуються взаємодії з членами родини опитаних жінок. Досліджуванним необхідно було вказати частоту зазначених явищ, оцінюючи кожного члена родини (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Приклад запитання у методиці

14. Вам погрожували, робили зауваження з метою контролювати чи налякати Вас?

Члени родини	Частота				
	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Дід					
Баба					
Чоловік					
Свекор					
Свекруха					
Брат/сестра чоловіка (потрібне підкреслити)					
Дід чоловіка					
Баба чоловіка					
Діти (або хтось з дітей)					

Перелік родичів, включених у методику, складений згідно законів України (Кодекс про шлюб і сім'ю України, Кримінально-процесуальний кодекс України) [143]. У цих законах зустрічається поняття «близькі родичі», до яких віднесено батьків, дружину/чоловіка, дітей, рідних братів, сестер, прабатьків (дідусь, бабця), онуків.

Згідно цих законів в методику включено таких близьких родичів жінки, як: чоловік, батько (вітчим), мати (мачуха), свекор, свекруха, дитина, брат/сестра, дівер (брат чоловіка)/зивиця (сестра чоловіка), дід, баба, дід чоловіка та баба чоловіка.

Першим кроком статистичної обробки отриманих результатів було виявлення структури взаємозв'язків між змінними (у нашому випадку – між членами родини) за допомогою факторного аналізу, який був здійснений по кожному із 56 запитань.

Таблиця 2.2

Розподіл членів родини у фактори
(перших 10 запитань методики)

№ запитання у методиці	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
1	Чоловік + його родина + діти	Сиблінги + Баба	Мати
2	Чоловік + його родина + діти	Прабатьки	Батько + Сиблінги
3	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Прабатьки	Сиблінги
4	Чоловік + його родина	Батько + Мати + Сиблінги	Баба
5	Чоловік + його родина + діти	Батько + Прабатьки	Сиблінги
6	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Сиблінги	Прабатьки
7	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Сиблінги
8	Чоловік + його родина + діти	Мати + Прабатьки	Сиблінги
9	Чоловік + його родина + діти	Мати + Сиблінги	Прабатьки
10	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Прабатьки	Сиблінги
11	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Прабатьки
12	Чоловік + його родина + діти	Батько + Сиблінги	Прабатьки
13	Чоловік + його родина + діти	Прабатьки	Сиблінги
14	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Прабатьки
15	Чоловік + його родина + діти	Прабатьки	Батько + Мати
16	Чоловік + його родина + діти	Мати + Прабатьки	Сиблінги
17	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Сиблінги	Прабатьки
18	Чоловік + його родина + діти	Сиблінги	Баба
19	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Сиблінги	Прабатьки
20	Чоловік + його родина + діти	Прабатьки	Мати + Сиблінги

У кожному запитанні доцільним було виділення трьох факторів:

1. В усіх запитаннях до першого фактору увійшли такі члени родини: чоловік, свекор, свекруха, брат/сестра чоловіка, дід та баба чоловіка, а також спільні діти подружжя.

2. У другий фактор частіше входили власні батько і мати або дід та баба.

3. У третій фактор частіше всього увійшли власні брат/сестра або дід/баба (табл. 2.2).

Було зроблено висновок, що родина чоловіка чітко асоціюється з ним самим щодо наявності психологічного насильства відносно жінки в родині. Тому окремо виділяти усіх родичів чоловіка в методиці немає підстав. Достатнім буде такий поділ *родини чоловіка*: «Чоловік»; «Родина чоловіка (вказіть хто саме)»; «Діти (або хтось з дітей)»

У табл. 2.3 показано розподіл членів родини у фактори по першому запитанню методики.

Таблиця 2.3

Приклад об'єднання у фактори членів родини (питання №1)

Факторні навантаження (варімакс обертання); Виділені головні компоненти > 0,70			
Шкали	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
1_ Батько	0,234092	0,475301	0,452663
1_ Мати	-0,027665	0,155386	0,912644
1_ Брат / Сестра	0,062512	0,749679	-0,005552
1_ Дід	0,163363	0,618102	0,327024
1_ Баба	-0,106136	0,773786	0,062109
1_ Чоловік	0,868354	-0,003146	0,014159
1_ Свекор	0,916407	0,164043	-0,032713
1_ Свекруха	0,824705	0,077812	0,098335
1_ Брат / Сестра чоловіка	0,913900	-0,022033	0,176459
1_ Дід чоловіка	0,933401	-0,058721	0,068022
1_ Баба чоловіка	0,844937	0,154389	-0,111742
1_ Діти	0,906879	0,097522	0,109545

Наступним кроком статистичної обробки даних було визначення категорій самих запитань у методиці, тобто виділення певних шкал. Отримані дані були піддані факторному аналізу з використанням методу головних компонент і ортогональним обертанням осей Varimax. Рішення про кількість факторів приймалося на основі діаграми «Кам'яного осипу» і власних значень. В результаті аналізу було прийняте шестифакторне рішення, як найбільш раціональне (Додаток Г). Виділені шість факторів описують 52,96% дисперсії.

Назви шести виділених факторів збігаються з формами психологічного насильства: «Заборони та примус», «Погрози», «Контроль», «Презирство та знецінення особистості», «Негативне оцінювання розумових здібностей», «Емоційне нехтування». Формами психологічного насильства різні автори називають такі прояви чи типи поведінки, які є агресивно образливими щодо іншої людини та мають деструктивні наслідки. У табл. 2.4 наведено приклади запитань, які увійшли до кожного з шести факторів.

Таблиця 2.4

Приклади запитань методики:

№	Назва шкали	Запитання
1.	«Заборони та примус»:	14. Чи бувало, що Вам забороняли з кимось спілкуватись? (0,530840); 26. Чи було таке, що хтось насильно намагався обмежити ваші дії? (0,380544);
2.	«Погрози»:	16. Вас попереджали: якщо ви будете наполягати на своєму – це призведе до покарання? (0,899397); 17. Чи пригадуєте Ви, що погрожували здійснити самогубство, якщо Ви не зміните своєї поведінки чи свого ставлення до члена родини? (0,539823);
3.	«Контроль»	2. Вас контролювали в тому, куди Ви ідете і що Ви робите? (0,462753); 49. Родич повинен дати Вам дозвіл на те, щоб Ви здійснили своє рішення? (0,382101).
4.	«Презирство та знецінення особистості»	19. Ви вважаєте, що вас принижують? (0,614668); 46. Вас несхвально чи зневажливо оцінюють? (0,631433);
5.	«Негативне оцінювання розумових здібностей»	10. Чи бувало, що член Вашої родини переконував інших в тому, що Ви не сповна розуму? (0,573723); 40. Чи сміялись з Вас, щоб навмисно принизити у присутності інших людей? (0,385629);
6.	«Емоційне нехтування»	29. Чи говорили Вам речі, які Вас ранять? (0,462111); 51. Чи Ви «звикались» з образливою поведінкою родича? (0,531954);

Деякі запитання методики, наприклад, питання № 13 (Чи ображали Вас, погрожуючи поранити чи вбити Вас?), №31 (Бувало, що ображали Ваші релігійні переконання і вірування?), №32 (Бувало, що принижували та знецінювали Ваші досягнення, мрії чи надії?), №33 (Чи бувало, що ви уникали спілкування з родичем, через його/її грубість і образи у ваш бік?), №39 (Чи ставалось так, що Вам під час суперечок загрожували фізично?) не увійшли до жодного фактору.

Ще одним кроком статистичної перевірки даних було оцінювання надійності пунктів (запитань) у кожному факторі. Після проведення розрахунків виявилось, що ряд запитань методики слабо корелюють зі своїми шкалами або не корелюють зовсім. Тому деякі запитання з вище наведених факторів були вилучені. Процедура вилучення із сумарного шкального показника і перерахунок надійності пунктів повторювалась декілька разів – доти, поки всі пункти методики не показували статистично значимі коефіцієнти кореляції зі своїми шкалами.

Таким чином з методики було вилучено загалом 5 питань.

Результати оцінювання надійності питань і тим самим перевірки та вдосконалення шляхом вилучення із недостатньою надійністю показано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Результати оцінювання надійності питань

Шкала	Початкова кількість питань	Вилучені питання	Додано	Кінцева кількість питань
1. Заборони та примус	13	№ 21, 26	-	11
2. Погрози	7	-	-	7
3. Контроль	8	-	-	8
4. Презирство та знецінення особистості	9	№ 20, 50	-	7
5. Негативне оцінювання розумових здібностей	7	-	-	7
6. Емоційне нехтування	7	№51	-	6
	Сума: 51 питань	Сума: 5 питань		Сума: 46 питань

Оцінка надійності інструменту здійснювалася за допомогою визначення коефіцієнту α -Кронбаха (оцінка внутрішньої консистентності) для кожної шкали методики.

Таблиця 2.6

Внутрішня узгодженість шкал методики

Фактори / Шкали	Коефіцієнт α -Кронбаха					
	Батько	Мати	Брат / Сестра	Старше покоління (дід/баба)	Діти	Чоловік + його родина
1. Заборони та примус	0,83	0,77	0,81	0,92	0,81	0,95
2. Погрози і оцінка адекватності почуттів	0,76	0,67	0,86	0,86	0,93	0,89
3. Контроль	0,76	0,69	0,86	0,92	0,78	0,93
4. Презирство та знецінення особистості	0,85	0,81	0,86	0,93	0,72	0,93
5. Негативне оцінювання розумових здібностей	0,72	0,67	0,74	0,90	0,81	0,93
6. Емоційне нехтування	0,85	0,78	0,87	0,92	0,81	0,92

Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов вказують на те, що тест має достатній рівень внутрішньої узгодженості, якщо $\sigma > 0,6$ [16; 27; 142]. Як бачимо, із наведених у табл. 2.6 показників, усі шкали мають достатню внутрішню узгодженість.

Зважаючи на отримані результати статистичного опрацювання, кількість запитань у методиці було скорочено до 46-ти. Також змінився перелік родичів, яких необхідно оцінювати після кожного запитання (табл. 2.7). З точки зору статистичного опрацювання даних, не обов'язково перелічувати усіх членів родини окремо, а можна об'єднати їх у такі групи: батьки, сиблінги, прабабушки (дід/баба), чоловік, родина чоловіка, діти.

Таблиця 2.7

Приклад переліку членів родини у методиці

Частота	Ніколи	Рідко	Іноді	Часто	Дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

В подальшому процедуру опитування пройшли ще 404 жінки. Процедура опитування полягала в наступному: досліджуваній пропонувалась інструкція, перелік запитань і бланк, який передбачає необхідність вказати частоту фактів психологічного насильства, оцінюючи кожного члена родини (табл. 2.7) за шкалою, де кожному вибраному варіанту відповіді присвоювався відповідний бал: «ніколи» (1 бал), «рідко» (2 бали), «іноді» (3 бали), «часто» (4 бали) та «дуже часто» (5 балів). Визначення рівня психологічного насильства здійснювалось в результаті сумування набраних балів за кожною шкалою. Був здійснений кластерний аналіз, в результаті якого група досліджуваних поділилась на три кластери, які суттєво відрізняються за рівнем психологічного насильства в родині (Додаток Д).

За допомогою однофакторного дисперсійного аналізу встановлено кількість отриманих досліджуваними балів за кожною із виділених шкал у кожному із трьох

кластерів. Враховувались бали досліджуваних у межах 10-90 процентиль (Додаток Е). Далі з метою переведення сирих балів, отриманих по відповідній шкалі, у стандартизовані Т-бали знайдено математичне сподівання (М) та стандартне відхилення (σ) (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Інформаційні дані по сирих балах для
«Методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині»**

<i>Заборони та примус</i>	
М	127,0916
σ	36,3065
Мінімальна кількість сирих балів	77
Максимальна кількість сирих балів	385
Загальна кількість запитань	11
<i>Погрози</i>	
М	75,9208
σ	20,7231
Мінімальна кількість сирих балів	49
Максимальна кількість сирих балів	245
Загальна кількість запитань	7
<i>Контроль</i>	
М	91,3193
σ	23,9360
Мінімальна кількість сирих балів	56
Максимальна кількість сирих балів	280
Загальна кількість запитань	8
<i>Презирство та знецінення особистості</i>	
М	73,7426
σ	21,2711
Мінімальна кількість сирих балів	49
Максимальна кількість сирих балів	245
Загальна кількість запитань	7
<i>Негативне оцінювання розумових здібностей</i>	
М	80,7822
σ	21,3525
Мінімальна кількість сирих балів	49
Максимальна кількість сирих балів	245
Загальна кількість запитань	7
<i>Емоційне нехтування</i>	
М	68,8663
σ	20,2916
Мінімальна кількість сирих балів	42
Максимальна кількість сирих балів	210
Загальна кількість запитань	6
<i>Психологічне насильство</i>	
М	517,7450
σ	136,8775

Мінімальна кількість сирих балів	220
Максимальна кількість сирих балів	1540
Загальна кількість запитань	44

Отримані сирі бали по кожній із шкал були переведені у стандартизовані Т-бали (стени) (див. табл. 2.9) за допомогою формули: $T\text{-бали} = 5,4 + 1,5/\sigma \times (\text{сирі бали} - M)$.

Таблиця 2.9

Таблиця переводу сирих балів у стандартизовані Т-бали (стени)

Стени \ Шкали	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Заборони та примус	77	77	77-91	92-109	110-127	128-145	146-163	164-182	183-200	201-385
Погрози	49	49	49-55	56-66	67-76	77-86	87-97	98-107	108-117	118--245
Контроль	56	56	56-67	68-79	80-91	92-103	104-115	116-127	128-139	140-280
Презирство та знецінення особистості	49	49	49-52	53-63	64-74	75-84	85-95	96-106	107-116	117-245
Негативне оцінювання розум. здібн.	49	49	50-59	60-70	71-81	82-91	92-102	103-113	114-123	124-245
Емоційне нехтування	42	42	43-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90-99	100-109	110-210
Інтегральна шкала	220-244	245-312	313-381	382-449	450-518	519-586	587-655	656-723	724-792	793-1540

Отже, згідно рівня психологічного насильства кластеру 1 можна присвоїти назву «Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства в родині» (група ЧПН), кластеру 2 – «Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства в родині» (група ПН), кластеру 3 – «Жінки, які не зазнали психологічного насильства в родині» (група НПН) (див. рис. 2.1.).

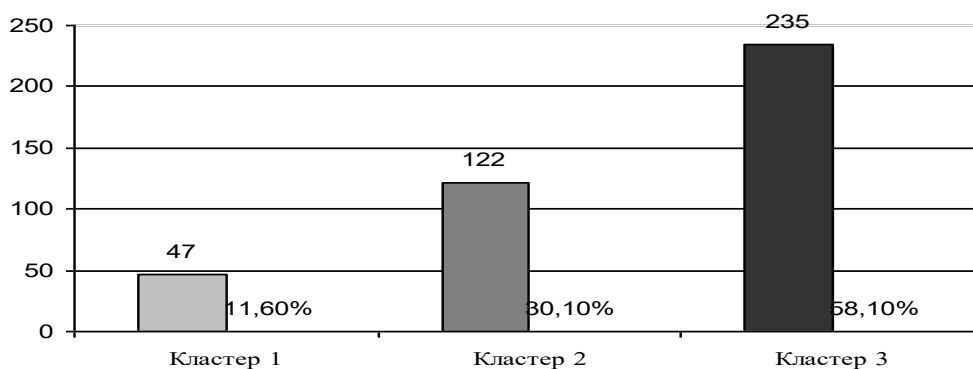

Рис. 2.1. Поділ групи досліджуваних на кластери згідно рівня психологічного насильства в родині

Нижче представлено шкали з описом рівнів психологічного насильства.

«*Заборони та примус*» – високі показники (8-10 стенів) за цією шкалою свідчать про наявність переживання досліджуваної, що хтось з родини намагається обмежити її свободу, дії, доступ до грошей, телефону, машини чи інших речей, час який би хотілось присвятити близьким людям чи друзям. Шкала описує переживання, пов'язані з заборонами спілкування з кимось, з наказами зробити щось, що змушувало почуватись погано опісля. Високі бали отримують жінки, яким здається, що родичі не помічають їх почуттів, ставляться зверхньо, деспотично та наказово. Середні показники (4-7 стенів) отримують досліджувані жінки, заборони та примус щодо яких не є постійним та тотальним, проте їх переживання пов'язані з поведінкою членів родини у формі деякого контролю їх поведінки та дій, часткового примусу до дій, які не входили у їх наміри тощо. Жінки, які отримали середні показники за цією шкалою часом переживали збентеження, викликане поведінкою членів їх родини, а також почуття, що спілкування з певним членом родини є обтяжливим в силу його вимогливості та безапеляційності. Низькі показники (1-3 стени) отримують жінки, які у взаємодії з членами родини не стикались з заборонами чи примусом до певних дій з їх боку.

«*Погрози*» – високі показники (8-10 стенів) за цією шкалою свідчать про наявність у досліджуваних жінок постійних переживань, пов'язаних з погрозами з боку кривдника, що можуть включати погрози ізоляції, заподіяти ушкодження чи надати фізичної шкоди, погрози знущань з жертви, її членів сім'ї, дітей, друзів,

домашніх улюбленців тощо. Окрім цього, жінка переживала страх через тероризування та переслідування з боку кривдника. Погрози кривдника можуть стосуватись погрози здійснити самогубство чи завдати іншої важкої шкоди собі, якщо не будуть виконані його вимоги. Середні показники (4-7 стенів) отримують жінки, яким здається, що до них часом виявляють погрози, зневагу, відмову, щоб налякати їх. Бувало, що вони переживали необґрунтовану лайку з погрозами понести покарання за певні свої дії чи переконання. Низькі показники (1-3 стени) свідчать про відсутність у жінок переживань з приводу погроз, тероризування, переслідування з боку членів власної родини.

«Контроль» – шкала описує переживання жінок, що пов'язані з надмірним контролем з боку членів їх родини. Високі показники (8-10 стенів) отримують жінки, що стикались в родині з тотальним контролем їх дій, вчинків, поведінки. Жінки переживали контроль в тому, куди вони ідуть, що роблять, з ким та скільки часу спілкуються, а часто і звинувачення у їх бік в тому, чого вони не робили. У даному випадку дуже часто родич повинен дати звій дозвіл на те, щоб жінка могла здійснити своє рішення. Середні показники (4-7 стенів) отримують жінки, що не мають переживання тотального контролю усіх сфер їх життя, але є обмежені у чомусь, не можуть здійснити власні рішення у певних сферах через те, що члени родини схильні до збереження останнього слова за собою, поводяться владно, не сприймають критики. Низькі показники (1-3 стени) отримують жінки, які у своїй родині почуваються задовільно, можуть робити те, що саме вони вважають за потрібне, члени їх родини не вимагають звітування щодо намірів та діяльності жінки.

«Презирство та знецінення особистості» – шкала описує переживання жінки, які стосуються зневажливого ставлення до неї з боку членів її родини. Високі показники (8-10 стенів) отримують жінки, які вважають, що їх принижують, говорять про них зневажливо, критикують невинувато, постійно підозрюють без причин, несхвально оцінюють. Часто родичі використовували злі насмішки та презирство, щоб змусити жінку почуватись погано. Можливе словесне приниження та знецінення при сторонніх особах, ставлення як до прислуги тощо. Середні

показники (4-7 стенів) стосуються жінок, що відчують принизливе та зневажливе ставлення з боку когось з родини, можливе слідування кривдника чіткій рольовій позиції в межах родини. Низькі показники (1-3 стени) отримують жінки, які в родині мають рівну позицію з усіма членами родини, не переживають образ, приниження та зневаги.

«Негативне оцінювання розумових здібностей» – отримані високі показники (8-10 стенів) за цією шкалою свідчать про наявність у жінки переконання, що хтось з родини не виправдано зневажливо оцінює її розумові здібності, не сприймає її судження, не має довіри до її слів. Присутні насмішки, які стосуються суджень жінки, образи щодо рівня її інтелекту. Можливе переконання сторонніх осіб з боку членів родини в тому, що жінка не сповна розуму, має вади чи недоліки інтелекту, щоб навмисно принизити та посміятись з неї у присутності інших. Середні показники (4-7 стенів) за цією шкалою отримують жінки, які вважають, що її розумові здібності часом несправедливо применшуються родичами, що її позиція у родині іноді не виправдано нівелюється з метою домінування. Низькі показники (1-3 стени) характерні для жінок, що не переживали приниження власних інтелектуальних можливостей з боку своїх родичів.

«Емоційне нехтування» – високі показники (8-10 стенів) за шкалою отримують жінки, які вважають, що є емоційно відкинутими з боку когось з родичів, що у їх родині відсутнє співчуття до них. Внаслідок поведження членів родини у зарозумілій, агресивній, грубій манері жінки мають відчуття покинутості, ігнорування, відкидання, відмови в емоційних контактах з боку членів родини. Жінки вважають, що від них дистанціюються, не зважають на їх емоційні запити та потреби. Можлива епізодична поблажливість з боку родичів на фоні тривалої холодності стосунків. Середні показники (4-7 стенів) характеризують жінок, які вважають, що члени родини часом можуть не зважати на їх переживання та необґрунтовано приймати деякі рішення всупереч почуттям жінки. Низькі показники (1-3 стени) отримують жінки, які вважають, що вони є емоційно залучені у життя родини, мають теплі емоційні стосунки з членами родини, де немає дій проти волі і бажання усіх членів родини.

Опитувальник в цілому працює як єдина шкала «Психологічного насильства в родині», яка оцінює загальний рівень сформованості негативного ставлення щодо жінки в родині. Досліджувані з високими показниками (8-10 стенів) загального рівня психологічного насильства вважають, що у їх родині необґрунтовано вироблений негативний тип ставлення щодо них, який включає загрози нефізичної шкоди, надконтроль, погрози, словесні образи, приниження, нехтування та емоційне відкидання. Такі форми психологічного насильства спричиняють негативні емоційні переживання, включаючи страх, тривогу, почуття невпевненості, приниження та емоційного виснаження. Середні показники (4-7 стенів) свідчать про деяке незадоволення жінкою ситуацією у її родині, що часом може спричиняти непорозуміння та емоційну шкоду. Низькі показники (1-3 стени) вказують на суб'єктивне задоволення жінкою її емоційних потреб у родинному колі.

У результаті проведеної апробації методики для дослідження психологічного насильства над жінками в родині отримано такий інструментарій, який дає змогу виявити особливості жорстокого поводження в родині, а також здійснити аналіз особливостей психологічного насильства в родині відповідно до його форм прояву. За допомогою статистичного опрацювання даних виявлено, що родина чоловіка у здійсненні психологічного насильства асоціюється з ним самим, тому окремо виділяти близьких родичів чоловіка в запитаннях методики немає змісту. Також на основі факторного аналізу запитання поділено на певні категорії, тобто виділені шкали методики, до яких увійшли запитання, що дозволяють проаналізувати форми психологічного насильства. Здійснено перевірку внутрішньої консистентності кожної шкали методики, на підставі чого можемо говорити про достатню внутрішню узгодженість методики.

2.2. Визначення емпіричних показників та методичного інструментарію дослідження

Відповідно до теоретичної моделі емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством (див. п. 1.4) було визначено емпіричні показники емоційної саморегуляції жінок – жертв психологічного насильства та психологічного насильства в родині (Додаток Б).

Нами було висловлено припущення про існування взаємозв'язку між такими особливостями емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, як нижча здатність до самоуправління, емоційна нестійкість, нижчий рівень самовладання, наявність емоційних бар'єрів у спілкуванні, підкорений та залежний стиль міжособових стосунків, самозвинувачення, які є наслідками психологічного насильства, що відображено в нашій теоретичній моделі.

Для перевірки цих припущень було застосовано методики: опитувальник «Здатність до самоуправління» Н.М. Пейсахова, опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В.І. Моросанової, опитувальник для виявлення вираженості самоконтролю в емоційній сфері, діяльності і поведінці Г. С. Нікіфорова, методика «Модель емоційного інтелекту» М.О. Манойлової, тест «Емоційні бар'єри у міжособовому спілкуванні» В. Бойка, шкала «Емоційна стійкість-емоційна нестійкість» п'ятифакторного опитувальника особистості Хїджиро Тсуйї (5BFQ) в адаптації Анатолія Хромова, багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А.Г. Маклакова і С.В. Чермяніна, шкала «Самовладання» тесту-опитувальника «Дослідження вольової саморегуляції» А.В. Зверькова і Е.В. Ейдмана, авторська «Методика дослідження психологічного насильства над жінками в родині», методика діагностики міжособових стосунків Т.Лірі, методика С.Бем для дослідження маскулітності-фемінності, методика дослідження самоствавлення С.Р. Пантелеева, Індивідуально-типологічний опитувальник Л.М. Собчик, опитувальник стратегій поведінки для

подолання стресу Р.Лазаруса та С.Фолкмана, а також опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К.Ріфф в адаптації Т.Шевеленкової і П.Фесенка.

За результатами пілотажного дослідження жінки, які зазнали психологічного насильства в родині, мають труднощі з процесами самоуправління. Про це свідчать такі результати. Недостатня сформованість ефективних та адаптивних стратегій поведінки в стресових ситуаціях, недостатній розвиток навичок програмування власних дій, труднощі у самостійності формування плану дій, що призводить до частого зіткнення неадекватності отриманих результатів з цілями своєї поведінки та надання в діяльності переваги методу спроб і помилок, є взаємопов'язаними з тотальним контролем ($r=-0,33$) та презирством ($r=-0,33$) з боку матері. Такі форми психологічного насильства спостерігаються в образливих висловах матері, маніпулюванні переживаннями та почуттями, необґрунтованих звинуваченнях, у вираженні матір'ю сумнівів щодо здатності дочки вирішувати життєві проблеми, насмішках щодо розумових здібностей тощо. Мати постійно контролює поведінку та дії, ставиться зневажливо, принижує та недовіряє дорослій дочці. Окрім цього, існує зворотній кореляційний зв'язок між самоуправлінням та психологічним насильством з боку сиблінгів ($r=-0,30$). Жінки, які переживали психологічне насильство з боку брата чи сестри, мають труднощі, що пов'язані з пошуком вирішення незвичайної, нестандартної ситуації, необхідністю знайти нові рішення виходу з даних кризових стосунків (Додаток Ж).

Емоційна стійкість є позитивною психологічною якістю людини, яка виражається в тому, що емоція у відповідальні моменти досягає оптимального ступеню інтенсивності, спрямованої для розв'язання поставлених завдань. Це виступає допоміжним компонентом у досягненні цілей, виявляється через постійність у планах і діях, емоційну зрілість, реалістичність у саморегулятивному процесі. Існує взаємозв'язок загального показника психологічного насильства з напруженістю ($r=0,31$) та депресивністю ($r=0,32$) як показниками емоційної нестійкості. Це свідчить про труднощі у контролі емоцій, імпульсивність дій, що зовнішньо може проявлятися у відсутності почуття відповідальності, капризності тощо. Окрім цього, існує зв'язок між емоційною нестійкістю та психологічним

насильством з боку сиблінгів ($r=0,30$). Постійне психологічне насильство може приводити до почуття безпомічності та нездатності справитись з життєвими труднощами. Поведінка жінок при психологічному насильстві може залежати від ситуації, вони з тривожністю очікують неприємностей, при наявності фактів психологічного насильства можуть впадати у відчай та депресію.

Існує зворотній взаємозв'язок між загальним показником психологічного насильства в родині та самовладанням жінки ($r=-0,41$). Такий конструкт емоційної саморегуляції є вольовим аспектом та відображає рівень довільного контролю емоційних реакцій і станів. Зі зростанням рівня психологічного насильства в родині рівень самовладання знижується, що свідчить про спонтанність та імпульсивність у стосунках з іншими.

З негнучкістю емоцій жінки взаємопов'язані такі форми психологічного насильства, як погрози і знецінення особистості ($r=0,39$), негативне оцінювання розумових здібностей жінки та висловлення сумнівів щодо адекватності її суджень ($r=0,37$). Жінка, яку члени родини постійно знецінюють, не беруть до уваги її думку або відверто зневажають її рішення, характеризується млявістю емоційної сфери, деякою емоційною лабільністю. Наявність в родині погроз корелює з наявністю емоційних бар'єрів ($r=0,32$). Це свідчить про те, що домінування негативних емоційних переживань внаслідок дисфункційних стосунків у власній родині жінки приводить до певних труднощів у встановленні емоційних контактів та зростанні емоційних бар'єрів. Зі зростанням психологічного насильства щодо жінки з боку членів її родини показники самостабілізації знижуються.

Було визначено, що жінки, які зазнали психологічного насильства з боку родичів, характеризуються підкореністю ($r=0,43$) та залежністю ($r=0,38$) у стосунках з членами родини, а також схильні до самозвинувачення ($r=0,36$). Вони схильні до конформності, м'якості, довірливості, скромності, боязкості, підкорення сильнішим членам родини. Часто провину за наявність фактів психологічного насильства з боку членів родини приписують собі (Додаток Ж).

Враховуючи результати пілотажного дослідження та базуючись на розробленій теоретичній моделі, було визначено емпіричні показники, серед яких:

- *показники саморегуляції особистості* (здатність до самоуправління, стильові особливості саморегуляції поведінки);
- *показники емоційної саморегуляції жінок* (самоуправління, самоконтроль, самостабілізація, емоційна стійкість, саморозуміння, вольова емоційна саморегуляція);
- *показники чинників емоційної саморегуляції жінок* (індивідуально-психологічні особливості, самоставлення, демографічні характеристики, особливості міжособових стосунків, психологічна стать, показники суб'єктивного благополуччя);
- *показники психологічного насильства в родині* (заборони та примус, погрози, контроль, негативне оцінювання розумових здібностей, емоційне нехтування).

Показники саморегуляції особистості. Емоційна саморегуляція розглядається через поняття саморегуляції особистості і є одним із її конструктів. Тому вбачаємо доцільним розглянути показники саморегуляції особистості. Згідно з означенням поняття саморегуляції особистості (детальний методологічний аналіз поняття поданий у пункті 1.1), вона розуміється як процес, що заснований на інтелектуально-особистісних можливостях індивідуальності, які інтегруються суб'єктом для забезпечення цілеспрямованої діяльності. В результаті аналізу психодіагностичних методик, спрямованих на вивчення особливостей саморегуляції особистості та проведеного пілотажного дослідження, було обрано методику «Здатність до самоуправління» Н.М. Пейсахова та опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В.І. Моросанової.

Методика «Здатність до самоуправління» містить дев'ять шкал, серед яких: «Аналіз протиріч і орієнтація у ситуації», «Прогнозування», «Цілепокладання», «Планування», «Прийняття рішення», «Критерії оцінки», «Самоконтроль», «Корекція», «Інтегральний показник здатності до самоуправління».

Для оцінки регуляторних особливостей суб'єкта використовувався опитувальник В.І. Моросанової «Стиль саморегуляції поведінки», який вимірює основні регуляторні процеси (планування, моделювання, програмування, оцінка

результатів) і регуляторно-особистісні властивості (гнучкість і самостійність). Опитувальник в цілому працює як єдина шкала «Загальний рівень саморегуляції», яка оцінює загальний рівень сформованості індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції довільної активності людини.

Показники емоційної саморегуляції жінок. Проаналізувавши погляди вчених на особливості емоційної саморегуляції [7; 22; 31; 47; 63; 65; 66; 70; 74; 89; 97; 107; 122; 179; 209; 211], можемо описати такі компоненти емоційної саморегуляції, як самоконтроль, емоційна стійкість, самоуправління та внутрішня мотивація, емоційний інтелект та саморозуміння, а також самостабілізація емоційної сфери.

Самоконтроль є вмінням керувати своєю поведінкою та стабілізувати власну емоційну сферу. У структурі емоційної саморегуляції самоконтроль відображає довільний контроль емоційних реакцій та станів. Для дослідження показника самоконтролю використаний опитувальник для виявлення вираженості самоконтролю в емоційній сфері, діяльності і поведінці Г.С. Нікіфорова. Вказаний опитувальник дає змогу оцінити рівень схильності до довільного регулювання та здатності контролю власних емоцій, поведінки та діяльності.

Емоційна стійкість є позитивною психологічною якістю людини, яка виражається в тому, що емоція у відповідальні моменти досягає оптимального ступеню інтенсивності, спрямованої для розв'язання поставлених завдань [1; 4; 52; 53; 87]. Емоційна стійкість є допоміжним компонентом у досягненні цілей, виявляється через постійність у планах і діях, емоційну зрілість, реалістичність у саморегулятивному процесі. Такий показник емоційної саморегуляції вимірювався за допомогою шкали «Емоційна стійкість-емоційна нестійкість» п'ятифакторного опитувальника особистості Хїджиро Тсуїї (5BFQ). Шкала дозволяє повно і адекватно описати здатність особистості контролювати емоції, зберігати стійкість і спокій у різних життєвих обставинах.

Самоуправління є цілеспрямованим управлінням людиною своїми формами активності. Це процес включає мотиваційні компоненти і пов'язаний з необхідністю постановки цілей, пошуком нових рішень і засобів досягнення цілей.

Мотиваційний компонент емоційної саморегуляції передбачає сукупність стійких мотивів, які сприяють усвідомленню людиною значущості своєї діяльності. Це спрямованість особистості на активну регуляцію власного емоційного стану. Такий показник вимірювався за допомогою методики «Здатність до самоуправління» Н.М. Пейсахова, яка описана вище.

Саморозуміння є важливим компонентом у процесі саморегулювання емоційного стану, який передбачає наявність усвідомлення своїх емоцій та почуттів. Це компонент емоційного інтелекту особистості, що також включає розуміння переживань інших людей. Тобто, емоційний інтелект включає саморозуміння, що в найбільш загальному вигляді можна визначити як процес і результат спостереження, пояснення людиною власних думок і почуттів, мотивів поведінки, вміння виявляти смисл вчинків та здатність до розуміння та аналізу власних емоцій, і це має значення в процесі регуляції власного емоційного стану. Для виміру вказаного емпіричного показника використана методика «Модель емоційного інтелекту» М.О. Манойлової, яка містить п'ять шкал: «Усвідомлення своїх емоцій та почуттів», «Керування своїми емоціями та почуттями», «Усвідомлення емоцій та почуттів інших людей», «Керування почуттями та емоціями інших людей», «Емоційний інтелект».

Самостабілізація як компонент емоційної саморегуляції є здатністю до трансформації негативних емоцій у конструктивне русло. Сюди відносять показники адаптивних особливостей особистості як здатності до перетворення власного емоційного стану. Цей емпіричний показник перевірявся за допомогою багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна, який включає 4 шкали: «Нервово-психічна стійкість», «Комунікативні здібності», «Моральна нормативність» та «Особистісний адаптивний потенціал».

Емоційна саморегуляція має кілька рівнів розвитку (параграф 1.2) [32]. Несвідома емоційна саморегуляція здійснюється автоматично і забезпечує стан психологічного комфорту. Свідома вольова емоційна саморегуляція базується на вольовому зусиллі. Для дослідження цього рівня регуляції емоцій використана

шкала «Самовладання» тесту-опитувальника «Дослідження вольової саморегуляції» А. В. Зверькова і Е. В. Ейдмана, яка скерована на визначення рівня довільного контролю емоційних реакцій і станів. Наступний рівень – рівень свідомої смислової емоційної саморегуляції, який скерований на усунення причин емоційного дискомфорту. Тут важливою є здатність особи свідомо регулювати та перебудовувати власні емоційні переживання. Емпіричними показниками цього рівня у дослідженні виступають компоненти емоційного інтелекту (здатність до усвідомлення та керування як своїми почуттями та емоціями, так і почуттями і емоціями інших людей), здатність долати емоційні бар'єри та встановлювати емоційні стосунки з іншими людьми. Відповідно, для їх виміру використані методика «Модель емоційного інтелекту» М. О. Манойлової та тест «Емоційні бар'єри у міжособовому спілкуванні» В. Бойка, який містить шкали: «Невміння керувати емоціями», «Неадекватний прояв емоцій», «Негнучкість емоцій», «Домінування негативних емоцій», «Небажання зближуватись з людьми в емоційній сфері» та «Емоційні бар'єри».

Показники чинників емоційної саморегуляції жінок. Чинниками емоційної саморегуляції виступають психофізіологічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні та соціальні характеристики.

До психофізіологічних чинників відносять біологічно детерміновані властивості людини. Емпіричними показниками цього рівня виступають вроджені індивідуально-типологічні властивості, які в процесі соціалізації трансформуються в риси характеру і потім – в особливості особистості. Психодіагностичним засобом тут виступає «Індивідуально-типологічний опитувальник» Л. М. Собчик, який вимірює, в основному, сторони характеру, пов'язаних з темпераментом досліджуваного, з швидкістю його реакцій на зовнішні стимули або повільністю, з його товариськістю або замкнутістю, зі стійкістю або мінливістю його емоційного стану, з жорсткістю поведінки або обережністю і ранимістю, тобто такі індивідуально-особистісні особливості, які найменш підлягають соціально-оціночному обговоренню як погані або хороші риси. Серед шкал опитувальника

наступні: «Екстраверсія» і «Інтроверсія», «Спонтанність», «Агресивність», «Ригідність», «Сенситивність», «Тривожність», «Лабільність», «Агресивність».

До індивідуально-психологічних чинників емоційної саморегуляції В. Моросанова відносить індивідуальні стилеві особливості основних регуляторних процесів [106]. Окрім цього, в процесі регулювання емоційного стану беруть участь такі якості особистості, як емоційна стійкість, стратегії копінг-поведінки, самоствавлення тощо. Для дослідження вказаних емпіричних показників використано такі психодіагностичні методики: методика дослідження самоствавлення С.Р. Пантелеєва, яка скерована на дослідження емоційно-ціннісного компоненту самосвідомості та включає наступні шкали: шкала «Внутрішня чесність», «Самовпевненість», «Самокерування», «Дзеркальне Я», «Самоцінність», «Самоприйняття», «Самоприв'язаність», «Внутрішня конфліктність», «Самозвинувачення». Опитувальник стратегій поведінки для подолання стресу Р.Лазаруса та С.Фолкмана призначений для визначення копінг-механізмів, способів подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності, копінг-стратегій. Вибір поведінки у складних життєвих обставинах визначає спосіб подолання труднощів та зменшення їх негативних наслідків. Копінг-стратегії включають у себе когнітивні і поведінкові зусилля індивіда з метою управління специфічними зовнішніми і внутрішніми вимогами, які він оцінює як такі, що перевищують його ресурси. Вказана методика включає вісім шкал: «Конфронтаційний копінг», «Дистанціювання», «Самоконтроль», «Пошук соціальної підтримки», «Прийняття відповідальності», «Втеча-уникнення», «Планування вирішення проблеми», «Позитивна переоцінка». Методика С.Бем для діагностики психологічної статі визначає ступінь андрогінності, маскулінності і фемінності особистості.

Соціально-психологічними чинниками емоційної саморегуляції виступають стосунки з іншими людьми, особливості соціального середовища та виховного впливу в ранньому дитинстві, соціальна підтримка тощо. Тому для вивчення емпіричних соціально-психологічних показників використано наступні методики: методика діагностики міжособових стосунків Т. Лірі, а також опитувальник

«Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф в адаптації Т. Шевеленкової і П. Фесенка.

При дослідженні міжособових взаємостосунків у групах Т. Лірі прийшов до висновку, що найчастіше виділяються два показники: домінування-підпорядкування і дружелюбність-агресивність [176; 244; 245]. Для визначення уявлень досліджуваних щодо взаємовідносин з іншими людьми використана методика діагностики міжособових стосунків Т. Лірі, яка дає змогу визначити типи взаємовідносин: «Авторитарний», «Егоїстичний», «Агресивний», «Підозрілий», «Підкорений», «Залежний», «Дружній», «Альтруїстичний».

Однією з найбільш розроблених концепцій психологічного благополуччя як міри адаптованості до конкретних умов соціокультурного середовища є концепція К. Ріфф, яка включає шість компонентів: «Ціль в житті», «Позитивні стосунки з іншими», «Особистісний ріст», «Управління оточенням», «Самоприйняття» і «Автономія». Відповідно, ці компоненти були визначені показниками соціально-психологічних чинників, що впливають на процеси емоційного регулювання і для їх вимірювання було обрано опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф в адаптації Шевеленкової і Фесенка, який складається із шести шкал, що відповідають переліченим компонентам.

Показники соціальних характеристик. Показниками соціальних чинників емоційної саморегуляції жінок було визначено тип населеного пункту проживання в дитинстві і тип населеного пункту проживання тепер, які вимірювалися за допомогою спеціально розробленої анкети, яка серед інших містила такі запитання, як «Місце народження?», «Місце проведення дитинства?» і «Місце постійного проживання в даний час?» з варіантами відповідей, сімейний стан, освіту власну та освіту батьків, рід заняття в теперішній час, побутові умови та матеріальний стан (Додаток А).

Показники психологічного насильства в родині. Згідно теоретичного аналізу (параграф 1.3) показниками психологічного насильства в родині обрано наявність фактів заборон та примусу, погроз, контролю, презирства та знецінення особистості жінки, негативне оцінювання її розумових здібностей, емоційне

нехтування, які вимірювались за допомогою авторської «Методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині» (опис процедури апробації подано в п. 2.2).

Визначені емпіричні показники, що відповідають моделі емоційної саморегуляції жінок, та підібрані до них валідні методи діагностики дають змогу реалізувати поставлені завдання дослідження та емпірично перевірити описану модель.

2.3. Характеристика групи досліджуваних

Загалом у дослідженні брали участь 494 жінки, 90 з яких – у пілотажному дослідженні та апробації методики дослідження психологічного насильства в родині; 404 жінки – на основному етапі емпіричного дослідження. Віковий склад цієї групи досліджуваних коливається від 18 до 68 років. Середній вік досліджуваних жінок склав 37 років. Найбільшу частку склали жінки періоду ранньої (48,3%) та середньої дорослості (34,6%). До найменшої групи (3,9%) увійшли жінки віком 60-68 років. 13,1% склали жінки віком від 18 до 21 року.

В результаті кластеризації досліджуваної групи та аналізу описової статистики первинних даних було констатовано показники психологічного насильства. Це дало змогу здійснити поділ досліджуваних на три групи (рис. 2.2).

Групу 1 склали 47 осіб (12% від загальної кількості досліджуваних), які часто зазнавали психологічного насильства (група ЧПН). Група 2 налічує 122 жінки (30%), які частково зазнавали психологічного насильства з боку окремих членів родини (група ІПН). Група 3 складається з 235 жінок (58%), які отримали низькі бали за показником психологічного насильства в родині (група ЧПН). Відмінність між груповими показниками рівня психологічного насильства є статистично значущою (Додаток К). Існуючі дослідження показують, що частіше жертвами психологічного насильства стають жінки з поганим матеріальним станом, з низьким рівнем освіти, які не є працевлаштованими, що, в свою чергу, зумовлює їх матеріальну залежність від родини [82; 173].

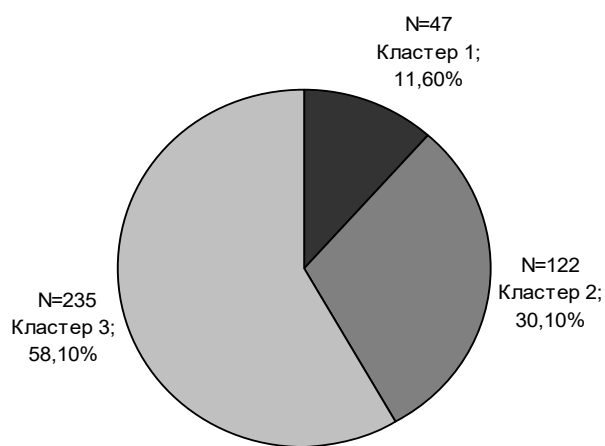

Рис. 2.2. Кількісний розподіл досліджуваних жінок за психологічним насильством в родині

Примітка: кластер 1 – жінки, які часто зазнавали психологічного насильства в родині, кластер 2 – жінки, які іноді зазнали психологічного насильства, кластер 3 – жінки, які не мали такого досвіду

Здійснивши порівняння відсоткових показників цих параметрів у трьох досліджуваних групах, можемо стверджувати, що деякі з цих даних знайшли підтвердження у описуваному дослідженні.

Загальна структура груп досліджуваних жінок, які часто, іноді та не зазнали психологічного насильства в родині подана в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Соціально-демографічна характеристика досліджених жінок

№	Соціально-демографічні характеристики	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства	Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства	Жінки, які не зазнали психологічного насильства	
1	2	3	4	5	
1.	Вік	Юнацький	0%	9%	15,3%
		Рання дорослість	42,5%	49,1%	51,4%
		Середня дорослість	51%	40,1%	28,9%
		Пізня дорослість	6,3%	1,6%	4,2%
2.	Освіта	Середня	8,5%	2,4%	1,7%
		Середня спеціальна	25,5%	31,1%	16,5%
		Незавершена вища	21,2%	15,5%	19,1%
		Вища	44,6%	50,8%	62,5%

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	
3.	Освіта матері	Середня	29,7%	26,2%	16,5%
		Середня спеціальна	44,6%	38,5%	34,8%
		Незавершена вища	8,5%	5,7%	4,2%
		Вища	17%	29,5%	44,2%
4.	Освіта батька	Середня	17%	18%	15,7%
		Середня спеціальна	51%	45,9%	34,8%
		Незавершена вища	4,2%	4,9%	4,6%
		Вища	27,6%	31,1%	44,2%
5.	Сімейний стан	Неодружені	8,5%	18%	27,6%
		Одружені	70,2%	56,5%	53,6%
		Громадянський шлюб	4,2%	9%	6,3%
		Розлучені	10,6%	12,2%	8%
		Вдови	6,3%	4%	4,2%
6.	Наявність дітей	Мають дітей	91,4%	80,3%	66,8%
		Не мають дітей	8,5%	19,6%	32,7%
7.	Кількість дітей	Не мають дітей	8,5%	19,9%	32,5%
		Одна дитина	40,4%	40,1%	33,1%
		Дві дитини	31,9%	31,1%	26,8%
		Три дитини	21,2%	8,1%	6,8%
		Чотири дитини	0%	0,8%	0,8%
8.	Сиблінг-позиція	Єдина дитина	8,5%	14,7%	16,5%
		Молодша дитина	34%	46,7%	38,7%
		Старша дитина	36,1%	29,5%	33,1%
		Середня дитина	21,2%	9%	11%
9.	Місце проживання	Село	23,4%	11,4%	11,9%
		Селище міського типу	17%	14,7%	2,1%
		Районний центр	10,6%	6,5%	2,1%
		Обласний центр	48,9%	67,2%	83,8%
10.	Місце народження	Село	31,9%	32,7%	22,5%
		Селище міського типу	17%	15,5%	7,2%
		Районний центр	8,5%	9,8%	9,7%
		Обласний центр	42,5%	41,8%	60,4%
11.	Місце проведення дитинства	Село	40,4%	33,6%	24,2%
		Селище міського типу	23,4%	20,4%	6,8%
		Районний центр	6,3%	7,3%	6,3%
		Обласний центр	29,7%	38,5%	62,5%
12.	Працевлаштованість	Навчаються	6,3%	12,2%	16,1%
		Навчаються і працюють	2,1%	9,8%	11,9%
		Працевлаштовані	51%	45,9%	59,5%
		Частково працевлаштовані	27,6%	18%	5,9%
		Не працевлаштовані	12,7%	13,9%	6,3%
13.	Працевлаштованість чоловіка	Не вказали	23,5%	29,8%	38,5%
		Навчаються	0%	0%	1,2%
		Навчаються і працюють	0%	0,8%	1,7%
		Працевлаштовані	61,7%	54%	47,2%
		Частково працевлаштовані	8,5%	12,2%	6,3%

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	
	Не працевлаштовані	6,3%	3,2%	5,1%	
14.	Самооцінка стану здоров'я	Погане	6,3%	4%	5,9%
		Задовільне	57,4%	47,5%	49,3%
		Добре	36,1%	48,3%	44,6%
15.	Самооцінка стану побутових умов	Поганий	6,3%	4,9%	3,8%
		Задовільний	53,1%	50,8%	40,8%
		Добрий	40,4%	44,2%	55,3%
16.	Самооцінка матеріального стану	Поганий	25,5%	12,2%	5,9%
		Задовільний	48,9%	54,9%	60%
		Добрий	25,5%	32,7%	34%
17.	Самооцінка матеріальної незалежності	Незалежна	19,1%	25,4%	36,1%
		Важко сказати	31,9%	40,9%	42,5%
		Залежна	48,9%	33,6%	21,2%

Соціально-демографічна характеристика жінок, які часто зазнавали психологічного насильства в родині, така. Як видно із таблиці 2.10, майже половина жінок (51%) середнього віку (41-60 років). Переважно це жінки з вищою освітою, однак, процентний розподіл жінок, які в різній мірі зазнавали психологічне насильство, відрізняється (44,6% – у групі з високим рівнем психологічного насильства, 50,8% – у групі з помірним, 62,5% – у групі жінок, які не зазнавали насильства).

Освіта матері та батька скривджених жінок здебільшого середня спеціальна (батька – 51%, матері – 44,6%). Це підтверджує наявні дослідження про те, що частіше жертвами насильства стають жінки з нижчим рівнем освіти [173]. За сімейним станом ці жінки є здебільшого одруженими (70,2%) та мають дітей (91,4%). Здебільшого (40,4%) – це одна дитина. Найчастіше жертвою родинного насильства стає або старша (36,1%), або молодша (34%) донька, рідше середня (21,2%) і дуже рідко (8,5%) – єдина. У порівнянні з тими, хто не зазнавав насильства, скривжені жінки частіше проживають у невеликих населених пунктах (село) – 23,4%, дитинство (вік до 12 років) так само вони переважно провели у селі (40,4%).

За видом зайнятості досліджувані жінки усіх трьох груп здебільшого працевлаштовані (51% – у групі з високим рівнем психологічного насильства,

45,9% – у групі з помірним, 59,5% – у групі жінок, які не зазнавали насильства), так само працевлаштованими є їхні чоловіки (61,7%, 54% та 47,2% у групах з різним рівнем насильства). Скривджені жінки найчастіше стан власного здоров'я, так само як і стан побутових умов, оцінюють як задовільний (57,4% та 53,1%), і це спостерігається частіше, ніж у випадку поодиноких актів насильства чи його відсутності. Майже половина жінок (48,9%), які зазнали значного психологічного насильства, оцінили власний матеріальний стан як задовільний; як поганий свій матеріальний стан переважно оцінюють скривджені жінки (25,5%) у порівнянні з іншими групами. Жінки, які переживали психологічне насильство, частіше визнавали свою матеріальну залежність від інших (48,9%).

Висновки до другого розділу

Програма емпіричного дослідження емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родинних стосунках передбачала реалізацію трьох етапів: підготовчого, основного та інтерпретаційного.

Враховуючи результати пілотажного дослідження та базуючись на розробленій теоретичній моделі, визначено наступні емпіричні показники: *саморегуляції особистості* (здатність до самоуправління, стильові особливості саморегуляції поведінки); *емоційної саморегуляції* (самоуправління, самоконтроль, самостабілізація, емоційна стійкість, саморозуміння, вольова емоційна саморегуляція); *чинників емоційної саморегуляції* (індивідуально-психологічні особливості, самоставлення, демографічні характеристики, особливості міжособових стосунків, психологічна стать, показники суб'єктивного благополуччя); *психологічного насильства в родині* (заборони та примус, погрози, контроль, негативне оцінювання розумових здібностей, емоційне нехтування).

Ці емпіричні показники постали основою для підбору надійного та валідного діагностичного інструментарію, до якого увійшли опитувальники для визначення особливостей саморегуляції особистості, емоційної саморегуляції, діагностики індивідуально-типологічних особливостей, міжособових стосунків, маскулітності-фемінності, самоставлення, психологічного благополуччя, стратегій поведінки для

подолання стресу та розроблена анкета за допомогою якої визначались демографічні характеристики жінок.

Розроблена та апробована «Методика дослідження психологічного насильства над жінками в родині» з використанням процедури розрахування внутрішньої консистентності шкал за допомогою визначення коефіцієнту α -Кронбаха дозволяє виявляти особливості жорстокого поводження в родині. За результатами факторного аналізу було виділено шкали методики, до яких увійшли запитання, що дозволяють також здійснювати аналіз особливостей психологічного насильства в родині відповідно до його форм прояву.

Обрана програма емпіричного дослідження та вибраний методичний інструментарій дає змогу отримати надійні і достовірні результати та реалізувати мету і завдання даного дослідження.

Основні здобутки розділу, зокрема результати пілотного дослідження та результати апробації методики для дослідження психологічного насильства над жінками в родині, висвітлено у 3 публікаціях, 1 з яких опублікована у фаховому виданні [77].

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В РОДИНІ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Представлено результати емпіричного дослідження емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, проведеного згідно з попередньо описаною програмою і теоретичною моделлю. Здійснено порівняльний опис особливостей саморегуляції та емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, та тих жінок, які не мали такого досвіду. Виявлено взаємозв'язки показників емоційної саморегуляції та показників психологічного насильства в родинних стосунках та описано особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства з боку різних членів родини. Виокремлено типи емоційної саморегуляції жінок в ситуаціях психологічного насильства щодо них в родині. На основі результатів статистичного опрацювання даних та аналізу психологічного змісту окремих складових поняття емоційної саморегуляції побудовано та описано модель емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині.

3.1. Особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнавали психологічного насильства в родині та, які не мали такого досвіду

Емоційна саморегуляція не може розглядатись як самостійний феномен, а лише як елемент глобальної саморегуляції особистості [19; 26; 52; 53; 167; 170]. Існуючі дослідження особистісної сфери жінок, які ставали жертвами насильства, часто вказують на їх пасивність у плануванні та залежність поведінки від кривдника, яка узгоджується із надмірним контролем, недовірою та підозрами з його боку [23; 36; 37; 46; 105; 113; 121; 254; 255]. Тому вважаємо доцільним спочатку емпірично уточнити *особливості саморегуляції* жінок, які різною мірою зазнавали психологічне насильство в родині та жінок, які не мали такого досвіду

Для підтвердження достовірності отриманих даних використаний однофакторний дисперсійний аналіз Шеффе, і, оскільки статистика Фішера відношення дисперсії в трьох досліджуваних групах близька до 1, а її р-рівень майже для усіх змінних є більшим за 0,05, то це свідчить про те, що всі дані належать одній генеральній сукупності, що дає підстави для застосування однофакторного дисперсійного аналізу (ANOVA) та використання тесту Шеффе для порівняння середніх значень досліджуваних змінних у трьох підгрупах (Додаток К, К.1). Також використаний кореляційний аналіз для виявлення взаємозв'язків між досліджуваними змінними (Додаток Л).

Порівняльний аналіз особливостей саморегуляції жінок, які часто та іноді зазнавали психологічного насильства, та тих, які не мали такого досвіду, проводився покроково. Спочатку було здійснено порівняння показників саморегуляції жінок двох контрастних досліджуваних груп – тих, які часто зазнавали насильства та тих, які не були скривдженими. Далі здійснено порівняння показників саморегуляції жінок, які часто та іноді зазнавали психологічного насильства.

Жінки, які часто переживали психологічне насильство в родинних стосунках, характеризуються зниженням показників здатності до самоуправління у порівнянні з жінками, які не зазнали психологічного насильства. Вони можуть мати труднощі у керуванні власними формами активності у невизначених ситуаціях, постановкою нових цілей, пошуком нових рішень і засобів досягнення цілей. Є більш залежними від ситуації та думки інших осіб. Жінки, які значною мірою зазнали психологічного насильства, гірше адаптуються до нових умов, їм важче зробити прогноз щодо результатів своєї діяльності, мають більше труднощів у плануванні своєї поведінки та діяльності згідно зовнішніх вимог. Жінки, які є найбільш скривдженими, мають найслабший рівень розвитку потреби у плануванні. Цілі, які вони ставлять перед собою, досягаються рідше і часто змінюються, що свідчить про їх нижчу схильність до аналізу власного майбутнього, деяке фантазування, що може спричиняти неадекватну оцінку внутрішніх і зовнішніх умов ситуації психологічного насильства щодо них з боку членів родини. Нижчі показники за

шкалою програмування вказують про труднощі у формуванні плану своїх дій, імпульсивність у поведінці, що у поєднанні із нижчим рівнем здатності до оцінки результатів може приводити до некритичності щодо своїх дій та поведінки при психологічному насильстві. Зниження показника гнучкості як здатності змінювати, коригувати свою поведінку означає, що жінки, які є невпевненими, з важкістю звикають до змін у житті, навколишнього середовища та стилю життя, у ситуаціях психологічного насильства з боку членів родини не здатні адекватно реагувати на ситуацію, швидко та своєчасно планувати власну діяльність та поведінку, виділяти значимі умови, оцінювати та співвідносити свої дії з можливою реакцією інших людей (Додаток К).

Жінки, які не зазнавали психологічного насильства в родині, характеризуються вищим рівнем здатності до самоуправління, краще здатні оцінити зовнішні умови та коригувати свою поведінку відповідно до них у порівнянні з тими, хто не переживав психологічного насильства. Вони більш схильні до ефективного планування своєї діяльності, їх плани більш реалістичні та стійкі. При необхідності легше змінюють програму запланованих дій, проявляють більше пластичності, є більш схильними до гнучкості у поведінці та діяльності (Додаток К).

Такі результати підтверджуються однофакторним дисперсійним аналізом Шеффе, а також загальногруповими тенденціями при проведенні кореляційного аналізу (Додаток К, Л). Спостерігаються статистично значимі відмінності у особливостях здатності до самоуправління жінок-жертв психологічного насильства та тими жінками, які не були скривджені у родині. Жінки, які часто переживали психологічне насильство в родині, мають нижчий рівень здатності до прогнозування ($p=0,003$), планування ($p=0,019$), прийняття рішення ($p=0,000$), здатності передбачити та оцінити результати власної діяльності ($p=0,017$), самоконтролю ($p=0,008$), корекції ($p=0,031$) та самоуправління ($p=0,000$) у порівнянні з жінками, які не зазнавали психологічного насильства (Додаток К). Кореляційний аналіз у загальній досліджуваній групі підтверджує, що психологічне насильство щодо жінки в родині обернено взаємопов'язане з особливостями

самоуправління ($r=-0,49$). Зі зростанням рівня психологічного насильства щодо жінки в родині знижуються її здатності до прогнозування ($r=-0,32$) та самостійного планування своєї діяльності ($r=-0,39$), оскільки наявність таких форм психологічного насильства як контроль, примус тощо можуть спричиняти труднощі у здатності жінки побачити можливості власного впливу на ситуацію, її зміну. Особливо якщо емоційний тиск відбувається з боку батька ($r=-0,35$), матері ($r=-0,38$), прабатьків ($r=-0,42$) чи чоловіка ($r=-0,39$). Постановка та реалізація власних цілей жінкою може бути ситуативною та несамостійною. Прийняття рішень може залежати від тих членів родини, з боку яких здійснюється психологічний терор ($r=-0,35$). Наприклад, існує обернена кореляція при здатності до самостійного прийняття рішення та психологічного насильства з боку сиблінгів ($r=-0,41$). Зворотній кореляційний зв'язок з шкалою «Критерії оцінки» ($r=-0,33$) може свідчити про сумніви жінки щодо наявності психологічного насильства щодо неї. Самоконтроль має зворотній взаємозв'язок з психологічним насильством ($r=-0,32$), що свідчить про зміщення контролю у бік того, хто здійснює насильство. Відповідно до цього, корекція своєї поведінки та дій не завжди здійснюється адекватно ($r=-0,36$). Труднощі у зміні та коригуванні своїх дій також залежить від кривдника. Спостерігаються обернені кореляції між здатністю до зміни стратегії діяльності та психологічним насильством з боку матері ($r=-0,37$) та прабатьків ($r=-0,50$). Тобто, зі зростанням психологічного насильства щодо жінки, здатність до цілеспрямованого управління нею своїми переживаннями, поведінкою та діяльністю знижується ($r=-0,49$).

Також досліджувані жінки відрізняються за індивідуальними особливостями саморегуляції поведінки та діяльності (Додаток К). Наявність фактів психологічного насильства пов'язана з зниженням показників саморегуляції жінки. Найнижчими вони є у жінок, які найбільше переживали психологічне насильство з боку членів родини. Спостерігають відмінності за такими шкалами: «Планування» ($p=0,028$), «Моделювання» ($p=0,000$), «Програмування» ($p=0,039$), «Оцінка результату» ($p=0,000$), «Гнучкість» ($p=0,000$), «Саморегуляція» ($p=0,043$) між жінками, які часто зазнавали психологічного насильства та тими жінками, які не

були жертвами. Також психологічне насильство щодо жінки в родині обернено взаємопов'язане з особливостями саморегуляції ($r=-0,37$). Існують обернені взаємозв'язки з психологічним насильством з боку родини та здатністю до планування ($r=-0,39$), моделювання ($r=-0,32$), програмування ($r=-0,42$). Зі зростанням психологічного насильства знижується вміння жінки продумувати послідовність дій ($r=-0,39$) та зростає імпульсивність у емоціях та поведінці, а також некритичність до своїх дій, тобто знижується схильність до оцінки результату своїх дій ($r=-0,38$). Чим більше психологічного насильства, тим менше гнучкості ($r=-0,30$) та пластичності регуляторних процесів особистості жінки, менше самостійності ($r=-0,35$) та автономності у прояві різного роду активності.

Варто зазначити, що описані кореляційні взаємозв'язки спостерігаються також між показниками саморегуляції та різними формам психологічного насильства у загальній групі досліджуваних (табл. 3.1; Додаток Л).

Таблиця 3.1

Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства та показниками саморегуляції у загальній досліджуваній групі ($p \leq 0,05$)

Показники саморегуляції	Форми психологічного насильства					
	Заборони і примус	Погрози	Контроль	Презирство	Негативна оцінка розумових здібностей	Емоційне нехтування
	Коефіцієнти кореляцій					
Прогнозування	-0,50	-0,41	-0,41	-0,42	-0,39	-0,31
Планування	-0,32	-0,31	-0,41	-0,41	-0,39	-0,38
Прийняття рішення	-0,42	-0,43	-0,46	-0,45	-0,43	-0,44
Критерії оцінки	-0,38	-0,43	-0,36	-0,42	-0,41	-0,40
Самоконтроль	-0,36	-0,43	-0,42	-0,46	-0,41	-0,40
Корекція	-0,31	-0,14	-0,38	-0,16	-0,14	-0,37
Самоуправління	-0,42	-0,49	-0,32	-0,30	-0,46	-0,47
Моделювання	-0,47	-0,32	-0,32	-0,31	-0,49	-0,31
Програмування	-0,50	-0,18	-0,45	-0,42	-0,41	-0,41
Оцінка результату	-0,42	-0,48	-0,31	-0,49	-0,48	-0,46
Гнучкість	-0,45	-0,39	-0,32	-0,31	-0,48	-0,28
Самостійність	-0,15	-0,10	-0,37	-0,34	-0,13	-0,33
Саморегуляція	-0,15	-0,16	-0,40	-0,39	-0,34	-0,36

Усі представлені у дослідженні форми психологічного насильства (заборони і примус, погрози, контроль, презирство та знецінення особистості, негативне оцінювання розумових здібностей, емоційне нехтування) мають значимі взаємозв'язки з прогнозуванням, плануванням, прийняттям рішення, критеріями оцінки, самоконтролем, самоуправлінням, моделюванням, оцінкою результату, гнучкістю, корекцією, програмуванням, самостійністю та саморегуляцією. Так, зі зростанням вказаних форм психологічного насильства спостерігається зниження показників саморегуляції жінок.

Статистично значущих відмінностей у особливостях саморегуляції жінок, які часто та іноді зазнавали психологічного насильства за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу Шеффе не виявлено (Додаток К). Тобто, жінки які мали досвід психологічного насильства (багатий та помірний) у родині є схожими за особливостями саморегуляції. У результаті порівняння кореляцій між шкалою психологічного насильства та показниками саморегуляції особистості у групах досліджуваних з різним рівнем психологічного насильства було виявлено деякі значущі відмінності (табл. 3.2; Додаток Л).

Таблиця 3.2

Коефіцієнти кореляцій між шкалою «Психологічне насильство» та показниками саморегуляції у різних досліджуваних групах ($p \leq 0,05$)

Показники саморегуляції	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства	Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства	Жінки, які не зазнали психологічного насильства
Прийняття рішення	-0,42	-0,31	-0,15
Критерії оцінки	-0,52	-0,16	-0,17
Самоконтроль	-0,35	-0,02	-0,41
Корекція	-0,45	-0,45	-0,11
Здатність до самоуправління	-0,16	-0,01	-0,35
Моделювання	-0,34	-0,10	-0,13
Оцінка результату	-0,42	0,11	-0,11

У групі найбільш скривджених жінок здатність до саморегуляції знижується в міру зростання психологічного насильства над ними. Про це свідчать обернені кореляції між загальним показником психологічного насильства та такими

шкалами загальної саморегуляції, як прийняття рішення, критерії оцінки, самоконтроль, корекція, моделювання та оцінка результату (табл. 3.2). Отож, у жінок-жертв, які найбільше зазнали психологічного насильства, спостерігаються значні труднощі у суб'єктивному визначенні критеріїв адекватності ситуації та власної поведінки. Існуючі дослідження вказують на те, що при наявності довготривалого негативного емоційного впливу ситуація починає сприйматись жертвою «нормально» [28; 113]. Можливо, у жінок, які зазнали психологічного насильства, критерії «нормальності» ситуації є дещо іншими. Психологічне насильство тоді виступає ситуацією, яку, з точки зору жінки, вона самостійно змінити не може. Також обернені зв'язки із показником оцінки результату вказує на труднощі побудови суб'єктивних критеріїв оцінки реальності жінками цієї групи. Зниження показника моделювання вказує на знижений рівень розвитку уявлень про зовнішні та внутрішні значимі умови, ступінь їх усвідомлення, деталізацій та усвідомлення. Можливі труднощі із здатністю моделювати свою поведінку відповідно до виникнення нових обставин ситуації, а також із здатністю передбачити результати своєї діяльності та її наслідки. Тобто, жінки, які часто зазнавали психологічного насильства, можуть толерантно ставитись до емоційного терору щодо них, оскільки схильні мати інші уявлення щодо критеріїв міжособових стосунків.

В інших підгрупах жінок зв'язок між загальною саморегуляцією та психологічним насильством значно слабший. Якщо жінка вважає, що вона іноді зазнавала психологічного насильства, її здатність до прийняття рішення, зміни та корекції поведінки зменшуватиметься в міру зростання психологічного насильства над нею (табл. 3.2). У жінок, які вважають, що не зазнавали психологічного насильства, здатність до самоконтролю та самоуправління як схильності до цілеспрямованого впливу щодо себе та контролю своєї поведінки, дій, емоцій можуть знизитись у випадку, коли вони відчуватимуть спроби психологічного насильства над собою (табл. 3.2). Отож, жінки, які не мали досвіду зневажливого ставлення щодо них з боку родини при зустрічі з незвичною для них ситуацією чи

протиріччями у стосунках схильні мати труднощі у управлінні своїми формами активності та механізмами впливу на ситуацію.

Існують схожі взаємозв'язки між психологічним насильством та здатністю до вибору плану та стратегії дій, здатністю коригувати свою поведінку в процесі діяльності у жінок, які часто та іноді зазнавали психологічного насильства. У групі жінок, які не були жертвами таких кореляцій немає. Це свідчить про те, що у жінок, що мали досвід зневажливого ставлення є труднощі при переході від плану до дій. Прийняття важливих рішень є обережним та часто відтермінується. Загалом, із зростанням психологічного насильства щодо жінки простежується несформованість потреби в усвідомленому плануванні і програмуванні своєї поведінки, залежність від ситуації і думки інших осіб.

Отож, головна відмінність між жінками, які часто зазнавали психологічне насильство та не зазнавали його, полягає у тому, що по-перше, у жінок, які зазнали психологічного насильства нижча здатність до саморегуляції, по-друге, зниження їхньої здатності до саморегуляції (крім самоуправління) може призвести до зростання ще більшого переживання психологічного насильства. Це підтверджується наявними дослідженнями, які вказують на те, що для жінок-жертв психологічного насильства є характерними пасивно-споглядальна позиція, поступливість, відзначається наявність невпевненості в собі, залежності від інших тощо [98; 113].

Якщо говорити про *відмінності у емоційній саморегуляції* досліджуваних груп, то варто зазначити, що жінки, які часто переживали психологічне насильство в родинних стосунках, є більш вразливими та менш впевненими у собі у порівнянні з жінками, які не зазнавали такого впливу. Вони також мають нижчий рівень емоційного інтелекту (у межах середніх показників) та низький рівень усвідомлення своїх емоцій та переживань, тобто недостатньо розуміють роль своїх почуттів та емоцій у діяльності та спілкуванні. Мають труднощі у розумінні своїх емоційних якостей та психологічних характеристик станів особистості (рис. 3.1).

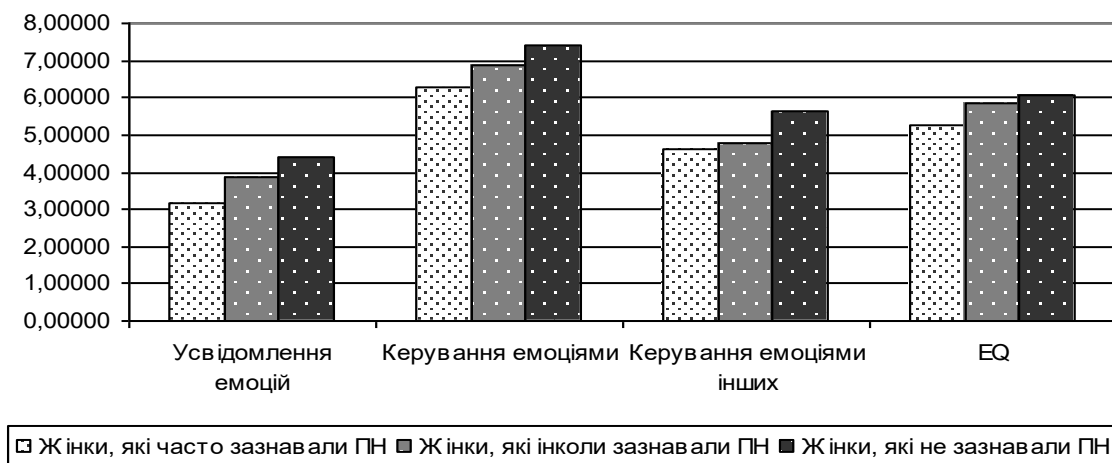

Рис. 3.1. Порівняння показників емоційного інтелекту у взаємозв'язку з наявністю психологічного насильства в родині

Також встановлено, що ці жінки мають високий рівень емоційних бар'єрів ($M=13,6$). Це свідчить про наявність труднощів у встановленні емоційних контактів з іншими, негнучкість емоцій та домінування негативних емоцій. В той же час у жінок, які не зазнали психологічного насильства, ці показники є нижчими ($M=10,2$). Тобто, досвід негативних та болісних стосунків з членами родини пов'язаний з труднощами у встановленні близьких емоційних контактів (рис. 3.2).

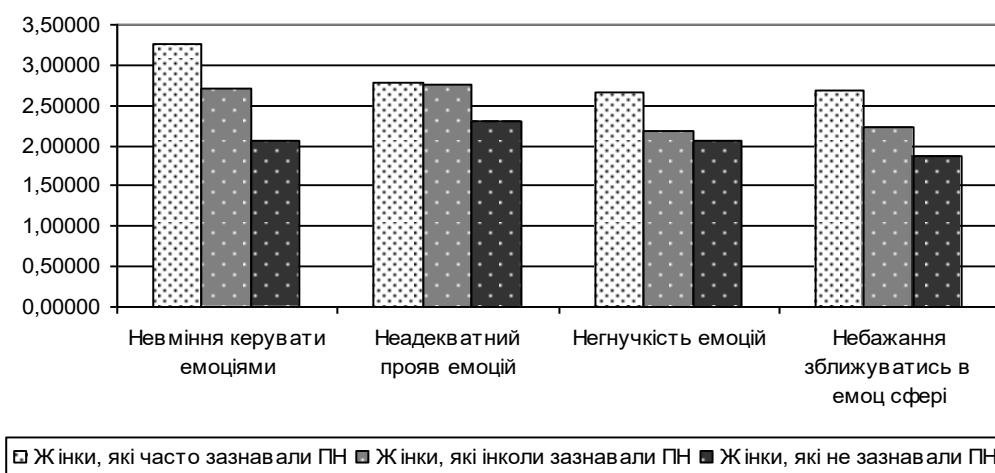

Рис. 3.2. Порівняння показників бар'єрів у емоційній сфері у взаємозв'язку з наявністю психологічного насильства в родині

Ці твердження підкріплені результатами порівняльного однофакторного дисперсійного аналізу Шеффе (Додаток К). Існують відмінності між жінками, які не були скривдженими, та жінками, які часто зазнавали психологічного насильства у емоційному інтелекті ($p=0,033$) і таких його складових, як усвідомлення емоцій ($p=0,001$), керування емоціями ($p=0,005$), керування емоціями інших людей ($p=0,004$), а також наявності бар'єрів у емоційній сфері ($p=0,000$), про що свідчать і невміння керувати емоціями ($p=0,000$), і негнучкість емоцій ($p=0,020$), і небажання зближуватись в емоційній сфері ($p=0,000$) (Додаток К).

Зниження рівня показників емоційної саморегуляції жінок при психологічному насильстві підтверджується також проведеним кореляційним аналізом у загальній досліджуваній групі жінок. Отримані результати вказують на те, що із зростанням психологічного насильства знижується показник самовладання ($r=-0,38$): чим більше психологічного насильства щодо жінки, тим більше існує спонтанності з її боку у поєднанні з вразливістю та емоційною нестійкістю. Простежується зв'язок між самовладанням та психологічним насильством з боку батька ($r=-0,41$) та чоловіка ($r=-0,38$): зі зростанням образ, презирства, емоційного нехтування з боку вказаних чоловіків зростає вразливість та чутливість жінки. Обернені кореляції між шкалою «Психологічне насильство» у загальній досліджуваній групі та емоційним інтелектом ($r=-0,43$), а також такими його складовими, як усвідомлення ($r=-0,40$) та керування своїми емоціями ($r=-0,35$), усвідомлення ($r=-0,31$) та керування ($r=-0,38$) емоціями інших людей свідчать про те, що зі збільшенням психологічного насильства знижується самоусвідомлення емоцій, здатність та вміння приймати і керувати своїми почуттями та емоціями, самоконтроль власної емоційної сфери ($r=-0,38$). Знижується швидкість та легкість ідентифікації емоційного стану партнера по спілкуванню та здатність впливу на його емоції. Старше покоління (бабуся чи дід) через спроби погроз, зневажливого ставлення, нехтування щодо онуки може впливати на зниження емоційного інтелекту. На це вказують обернені кореляції між емоційним інтелектом та загальним показником психологічного насильства з боку прабаб'яків ($r=-0,36$), зокрема таких його форм як презирство ($r=-0,41$) та погрози ($r=-0,49$). Окрім цього,

зростання психологічного насильства пов'язане із зростанням емоційних бар'єрів ($r=0,36$) у емоційній сфері жінок, які його зазнали. Наявність емоційних бар'єрів супроводжується труднощами у встановленні близьких емоційних контактів, невмінням керувати емоціями ($r=0,33$), небажанням зближуватись в емоційній сфері ($r=0,41$), домінуванням негативних емоцій ($r=0,36$), неадекватним проявом емоцій ($r=0,32$), а також їх негнучкістю ($r=0,36$). Особливо, якщо психологічне насильство іде з боку чоловіка ($r=0,38$) чи дітей ($r=0,43$), які виявляють зневажливе ставлення до жінки та матері.

Жінки, які часто переживали психологічне насильство в родині характеризуються емоційною нестійкістю. Тобто, вони є більш імпульсивними, меншою мірою схильні до контролю емоцій, що може проявлятися у безпомічності, капризності, ситуативності поведінки, нездатності швидко та ефективно вирішувати життєві труднощі. У жінок, які не зазнали психологічного насильства в родині, є нижчими показники тривожності, напруженості, депресивності, самокритики, емоційної лабільності, які у сукупності свідчать про емоційну стійкість особистості (рис. 3.3).

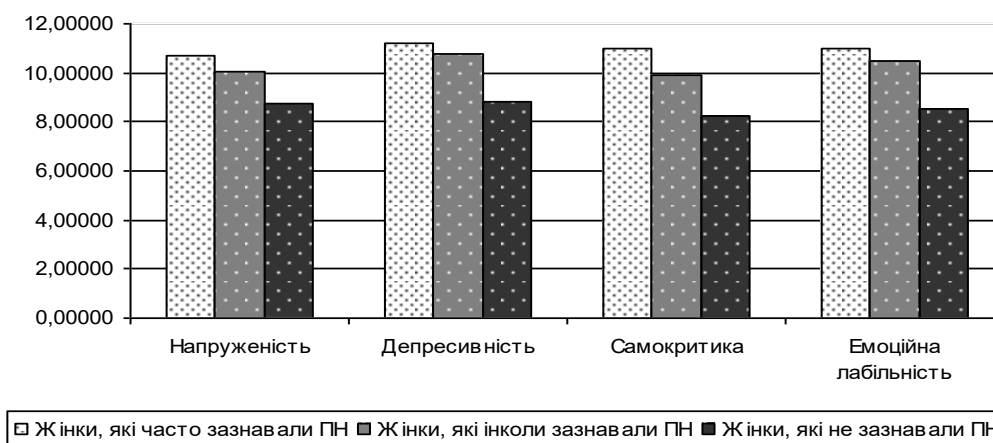

Рис. 3.3. Порівняння показників емоційної стійкості у взаємозв'язку з наявністю психологічного насильства в родині

Такий висновок підкріплюють результати порівняльного аналізу емоційної стійкості та адаптивного потенціалу жінок, які часто переживали психологічне насильство, та тих, які не мали такого досвіду. Між ними виявлені відмінності у показниках нервово-психічної стійкості ($p=0,000$) та адаптивного потенціалу

($p=0,000$), комунікативних здібностей ($p=0,000$), емоційної стійкості ($p=0,000$), напруженості ($p=0,000$), депресивності ($p=0,000$), самокритики ($p=0,000$) та емоційної лабільності ($p=0,000$) (рис. 3.3 та 3.4).

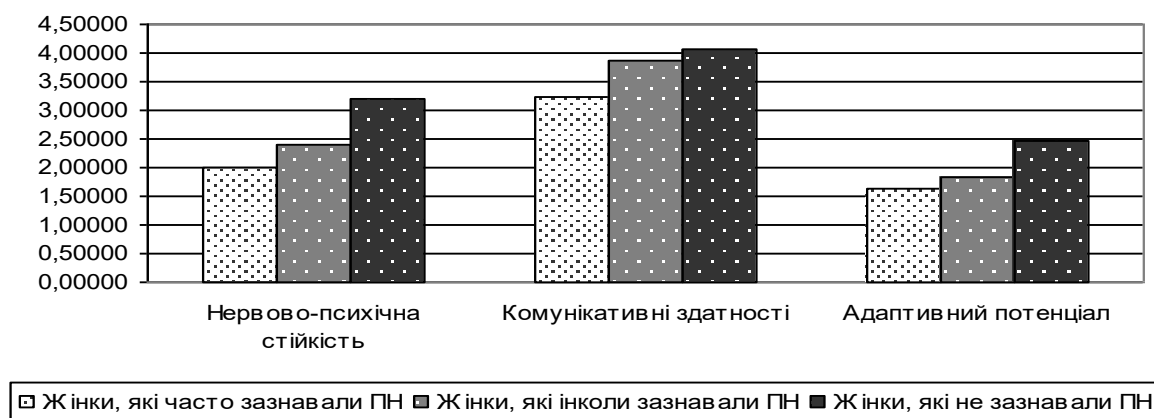

Рис. 3.4. Порівняння показників особистісного адаптивного потенціалу у взаємозв'язку з наявністю психологічного насильства в родині

Також наявність взаємозв'язків між психологічним насильством та тривожністю ($r=0,43$), напруженістю ($r=0,48$), депресивністю ($r=0,54$), самокритикою ($r=0,33$), емоційною лабільністю ($r=0,35$) та емоційною нестійкістю особистості ($r=0,60$), дають змогу стверджувати, що наявність фактів психологічного насильства щодо жінки приводять до частих коливань настрою, почуття безпомічності, нездатності впоратись із життєвими труднощами. Простежуються взаємозв'язки між емоційною нестійкістю та психологічним насильством з боку батька ($r=0,45$), сиблінгів ($r=0,43$) та прабатьків ($r=0,39$). Тобто, зневажливе ставлення близьких членів родини пов'язане з імпульсивністю та труднощами контролю емоцій жінкою. Жінки, які були скривдженими, мають нижчий рівень нервово-психічної стійкості ($p=0,000$), що може призводити до виникнення нервово-психічних зривів, частого коливання настрою. Нижчий рівень адаптивності у даній групі жінок свідчить про труднощі у пристосуванні до нового, залежність від умов зовнішнього середовища ($p=0,000$). Це підтверджує і взаємозв'язок між психологічним насильством та особистісним адаптивним потенціалом жінок ($r=-0,47$) як здатності пристосуватись до нових умов. Зростання

психологічного насильства щодо жінки супроводжується зниженням адаптивності, гнучкості, нервово-психічної стійкості ($r=-0,30$).

Жінки, які не переживали психологічного насильства, краще усвідомлюють власні переживання та контролюють їх. Найбільш емоційно стійким є жінки, які не переживали жорстокого поводження з боку членів родини, також вони характеризуються вищим рівнем нервово-психічної стійкості. У них дещо вищим є рівень комунікативних здатностей, що свідчить про відсутність труднощів у спілкуванні та встановленні контактів з іншими людьми. Вищий рівень особистісного адаптивного потенціалу у групі жінок, які не переживали психологічне насильство, свідчить про задовільну адаптацію до змінних умов середовища, легкість пристосування до нових видів діяльності, швидшу орієнтацію у нових ситуаціях, емоційну стійкість тощо у порівнянні з жінками, які часто переживали психологічне насильство.

Подібні взаємозв'язки спостерігаються також між показниками емоційної саморегуляції та різними формам психологічного насильства у загальній групі досліджуваних (Додаток Л). Спостерігають значимі кореляційні взаємозв'язки показників емоційної саморегуляції та усіх досліджуваних форм психологічного насильства (заборони і примус, погрози, контроль, презирство та знецінення особистості, негативне оцінювання розумових здібностей, емоційне нехтування). Так, зі зростанням вказаних форм психологічного насильства спостерігається зниження показників емоційної саморегуляції жінок, особливо усвідомлення та керування своїми емоціями, емоційний інтелект, зростають неадекватний прояв емоцій, домінування негативних емоцій, небажання зближуватись в емоційній сфері, емоційні бар'єри, депресивність, емоційна лабільність, емоційна нестійкість, труднощі адаптивності та нервово-психічна нестійкість. Зазначені показники емоційної саморегуляції зростають при застосуванні будь якої з досліджених форм психологічного насильства.

Також здійснений кореляційний аналіз взаємозв'язків психологічного насильства у групах жінок, які різною мірою переживали психологічне насильство в родині (табл. 3.3; Додаток Л).

Коефіцієнти кореляцій між шкалою «Психологічне насильство» та показниками емоційної саморегуляції жінок у різних досліджуваних групах (p≤0,05)

Показники емоційної саморегуляції	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства	Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства	Жінки, які не зазнали психологічного насильства
Самовладання	-0,18	-0,38	-0,33
Самоконтроль в емоційній сфері	-0,43	-0,47	-0,40
Самоконтроль в діяльності	-0,07	-0,11	-0,36
Поведінковий самоконтроль	-0,15	-0,15	-0,31
Невміння керувати емоціями	0,15	0,36	0,12
Неадекватний прояв емоцій	0,15	0,33	0,25
Негнучкість емоцій	0,40	0,14	0,13
Небажання зближуватись в емоційній сфері	0,17	0,40	0,09
Депресивність	0,42	0,15	0,22
Емоційна нестійкість	0,32	0,35	0,28

Жінки, які були сильно скривджені у родині, характеризуються зниженням самоконтролю емоційної сфери. Зі зростанням психологічного насильства щодо жінок, які були сильно скривджені у родині, пов'язані труднощі у оптимальному реагуванні на повсякденні ситуації, про що свідчить можливість відчаю та депресивності залежно від зовнішніх обставин. У цій групі спостерігається взаємозв'язок психологічного насильства із негнучкістю емоцій ($r=0,40$) та депресивністю ($r=0,42$), як однією з характеристик емоційної нестійкості. У інших досліджуваних групах таких кореляцій немає.

Зниження самоконтролю в емоційній сфері спостерігається в усіх досліджуваних групах, проте у групі жінок, які не були скривденими є обернені кореляції між психологічним насильством та самоконтролем в діяльності ($r=-0,36$) та поведінці ($r=-0,31$). Тобто, у жінок, які не зазнавали жорстокого поводження, при виникненні негативних, принизливих стосунків з іншими з'являються труднощі у здатності досягати власних цілей у діяльності та поведінці. Також у цій групі знижується рівень самовладання ($r=-0,33$), тобто зростає спонтанність емоційних

реакцій та вразливість у емоційній сфері, що характерно і для жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства ($r=-0,38$).

У жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства, спостерігається найбільше кореляцій із показниками бар'єрів у емоційній сфері, таких як невміння керувати емоціями ($r=0,36$), неадекватний прояв емоцій ($r=0,33$) та небажання зближуватись у емоційній сфері ($r=0,40$). У групі жінок, які не зазнали психологічного насильства, такі кореляційні зв'язки відсутні. Тобто, психологічне насильство більшою чи меншою мірою пов'язане із наявністю бар'єрів та труднощів у спілкуванні емоційного характеру.

Отож, усі жінки характеризуються зниженням емоційного самоконтролю при зростанні психологічного насильства над ними. Найхарактерніше, що відрізняє жінок, які часто зазнавали психологічного насильства в родині, від інших – це зростання негнучкості емоцій та депресивності в міру росту психологічного насильства. Жінки, які в більшій чи меншій мірі зазнали насильства, відрізняються від тих, хто такого насильства не зазнавав, зростанням емоційної нестійкості в міру зростання насильства. У жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства в родині, є висока ймовірність появи емоційних бар'єрів та труднощів у спілкуванні.

Загалом, згідно результатів порівняльного аналізу, жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства, є близькими до групи жінок, які часто зазнавали психологічного насильства (Додаток К). Немає статистично значимих відмінностей у середніх показниках здатності до керування своїми емоціями та емоціями інших, емоційного інтелекту та неадекватного прояву емоцій між групами жінок, які часто та іноді переживали психологічне насильство. Жінки, які більшою чи меншою мірою були скривдженими, схожі між собою за наявністю бар'єрів у емоційній сфері та труднощів у встановленні емоційно близьких контактів. Між цими двома групами за показниками емоційної саморегуляції виявлені відмінності за шкалами «Невміння керувати емоціями» ($p=0,045$) та «Комунікативні здібності» ($p=0,025$). Більше труднощів у емоційній та комунікативній сфері мають жінки, які були більше скривджені. У порівнянні з ними, жінки які не зазнали психологічного

насильства, мають вищу схильність до прийняття та контролю власних емоцій та емоцій інших людей. Так само, рівень їх емоційного інтелекту є вищим. Жінки, які не зазнали психологічного насильства характеризуються значно нижчим рівнем труднощів у емоційних взаємостосунках.

Здійснений статистичний аналіз отриманих даних щодо *особливостей емоційної саморегуляції* жінок дає підстави стверджувати, що:

– жінки, які найбільше зазнали психологічного насильства, мають найбільше труднощів у сфері саморегуляції поведінки, діяльності та емоцій, зокрема із усвідомленим планування власної поведінки та діяльності, вони менш реалістичні, мають труднощі у визначені значимих умов досягнення власних цілей у конкретних ситуаціях у порівнянні з жінками, які не мали такого досвіду;

– що вищим є психологічне насильство щодо жінки з боку родини, то нижчими є здатності до цілеспрямованого управління жінкою своїми формами активності: переживаннями, поведінкою, діяльністю, спілкуванням, знижується здатність швидко коригувати свою поведінку згідно зміни умов ситуації;

– зростання негнучкості емоцій та депресивності в міру росту психологічного насильства найбільш характерне для жінок, які були сильно скривдженими, а у жінок, які іноді були скривдженими зі зростанням психологічного насильства пов'язане зростання бар'єрів у емоційній сфері;

– зі зростанням психологічного насильства знижується емоційна стійкість, здатність до самовладання та самоконтролю емоційної сфери, усвідомлення та керування емоціями;

– найбільш скривджені жінки мають найнижчий рівень особистісного адаптивного потенціалу, що вказує на труднощі емоційного пристосування до змінних зовнішніх умов.

Отримані результати статистичного опрацювання даних дають підстави описати особливості саморегуляції та емоційної саморегуляції жінок, які були скривджені в родині та, які не зазнавали психологічного насильства.

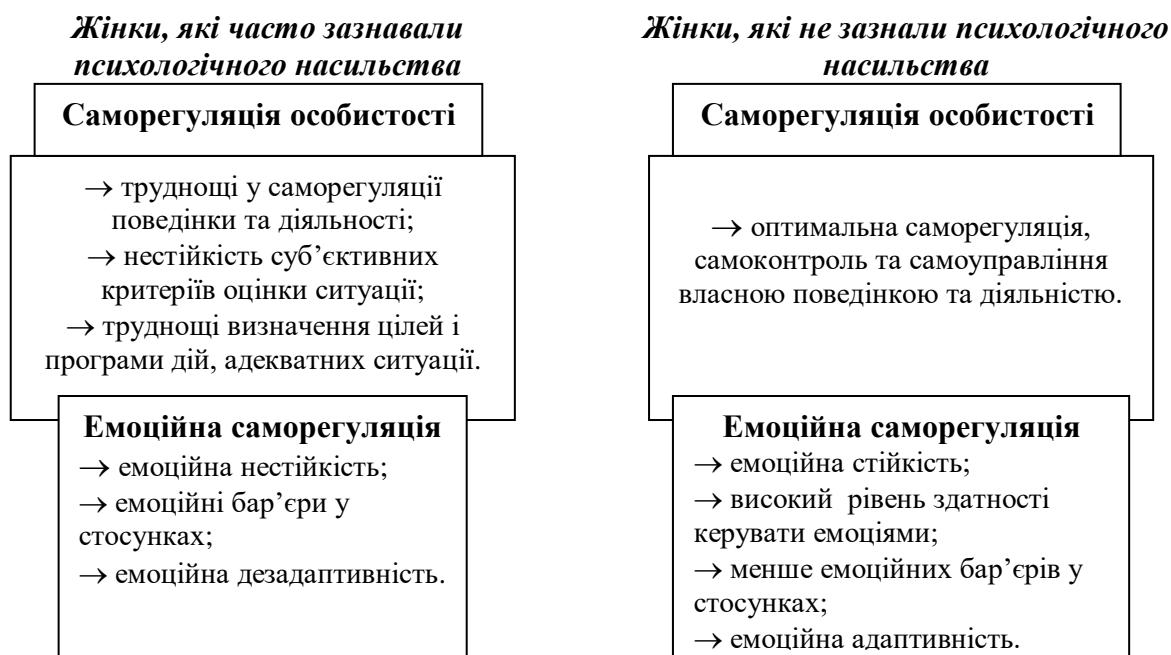

Рис. 3.5. Особливості емоційної саморегуляції жінок, які часто зазнавали психологічного насильства в родині та жінок, які не мали такого досвіду

Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства з боку родини, мають нижчий рівень усвідомлення своїх переживань, що свідчить про недостатнє розуміння власних емоційних якостей, недооцінку значення своїх переживань та емоційних станів у спілкуванні та діяльності. Є труднощі у емоційних контактах з іншими людьми, при встановленні цими жінками близьких, довірливих емоційних стосунків. Вони характеризуються підвищеною емоційною нестійкістю, що свідчить про коливання настрою, імпульсивність та труднощі контролю своїх емоцій. Це може приводити до почуття безпомічності, нездатності справитись з життєвими труднощами. Вони мають нижчий рівень адаптивності, що свідчить про труднощі у пристосуванні до нових обставин. При прийнятті важливих рішень схильні покладатись на думку та судження інших людей. В той же час вони є чутливим, їх легко образити (рис. 3.5).

Жінки, які не переживали психологічного насильства в родинних стосунках, характеризуються вищим рівнем емоційного інтелекту. Насамперед, це стосується керування емоціями, що свідчить про розвинену здатність приймати і контролювати власні почуття і емоції. Звідси впливає більш розвинений

самоконтроль, глибше усвідомлення власного психоемоційного стану в конкретний момент і розуміння того, що відбувається навколо. Їм також характерний вищий рівень довільного контролю емоційних реакцій і станів. Жінки цієї досліджуваної групи є більш емоційно стійкі, добре володіють собою в різноманітних ситуаціях. Цей результат засвідчує і вищий рівень поведінкового самоконтролю як здатності контролювати поведінкові прояви власних переживань (рис. 3.5).

Жінки, які іноді переживали психологічне насильство, за своїми характеристиками є дуже близькими до групи жінок, які часто переживали психологічне насильство. Проте, на відміну від них, дещо краще усвідомлюють свої емоційні переживання та більш схильні керувати ними. Мають нижчий рівень емоційних бар'єрів, є більш гнучкими у емоційній сфері.

В залежності від описаних особливостей процесу саморегулювання жінок, які зазнавали психологічного насильства в родині та, які не формуватиметься зміст та структура їх емоційної саморегуляції.

3.2. Емоційна саморегуляція в структурі загальної саморегуляції та її особливості у жінок – жертв родинного насильства

Емоційну саморегуляцію визначено нами як процес перетворення власних емоційних переживань, що в процесі розвитку індивіда має кілька рівнів, які зумовлюються відповідними чинниками. Емпіричні показники кожного компоненту є детально представленими у п. 2.3.

З метою аналізу групування взаємозалежних параметрів емоційної саморегуляції у групі досліджуваних, які часто переживали психологічне насильство, був застосований факторний аналіз (метод головних компонент з обертанням результуючої нормативної матриці факторних навантажень методом Varimax) (Додаток М.1). Сумарний внесок факторів у загальну дисперсію склав, в різних випадках від 4 до 24%. Загалом виділені фактори пояснюють 51,03% розсіювання даних.

Значущі факторні навантаження для групи досліджуваних жінок, які часто переживали психологічне насильство, та тих, які не зазнавали психологічного насильства в родині

Жінки, які зазнали психологічне насильство (ЧПН)		Жінки, які не зазнали психологічне насильство (НПН)	
Назва фактору (% дисперсії)	Зміст фактору (факторні навантаження)	Зміст фактору (факторні навантаження)	Назва фактору (% дисперсії)
1	2	3	4
Перший фактор (24,4) Амбівалентність самоуправління	Самовладання (0,596), цілепокладання (0,625), самоуправління (-0,538), гнучкість (-0,675), самостійність (-0,572), керування емоціями інших (-0,572).	Самоконтроль в емоційній сфері (0,633), самоконтроль в діяльності (0,748), поведінковий самоконтроль (0,822), загальний самоконтроль (0,897), неадекватний прояв емоцій (-0,601).	Перший фактор (27,5) Самоконтроль
Другий фактор (8,3) Деадаптивність	Негнучкість емоцій (0,638), домінування негативних емоцій (0,561), небажання зближуватись в емоційній сфері (0,529), емоційні бар'єри (0,777), адаптивність (-0,614), нервово-психічна стійкість (-0,542), комунікативні здібності (-0,624), моральна нормативність (-0,696).	Особистісний адаптивний потенціал (0,766), нервово-психічна стійкість (0,782), комунікативні здібності (0,639), моральна нормативність (0,576).	Другий фактор (9) Адаптивність
Третій фактор (6,8) Емоційна нестійкість	Тривожність (0,670), напруженість (0,632), депресивність (0,692), емоційна лабільність (0,691), емоційна нестійкість (0,914).	Тривожність (-0,803), напруженість (-0,723), депресивність (-0,769), самокритика (-0,620), емоційна лабільність (-0,618), емоційна нестійкість (-0,913).	Третій фактор (6,8) Емоційна стійкість
Четвертий фактор (6,7) Дефіцит самоконтролю	Самоконтроль в емоційній сфері (-0,654), самоконтроль в діяльності (-0,609), поведінковий самоконтроль (-0,666), загальний самоконтроль (-0,896).	Аналіз протиріч (0,550), прогнозування (0,616), цілепокладання (0,600), планування (0,554), прийняття рішення (0,647), критерії оцінки (0,581), самоуправління (0,898), оцінка результату (0,517), саморегуляція діяльності (0,671).	Четвертий фактор (6,3) Самоуправління
П'ятий фактор (4,6) Усвідомлення емоцій інших	Усвідомлення емоцій (0,530), керування своїми емоціями (0,502), усвідомлення емоцій інших (0,723), емоційний інтелект (0,697).	Усвідомлення емоцій (0,623), усвідомлення емоцій інших (0,547), керування емоціями інших (0,637), емоційний інтелект (0,787).	П'ятий фактор (4,1) Керування емоціями інших

На основі факторного аналізу побудовано п'ятифакторну модель, яка вказує на роль емоційної саморегуляції у структурі загальної саморегуляції жінок – жертв родинного насильства. Для з'ясування особливостей цієї моделі був проведений аналогічний факторний аналіз для емпіричних даних контрастної групи. Результати опитування жінок, які не зазнавали психологічного насильства в родині, також були піддані факторному аналізу, в результаті якого виокремлено п'ять факторів, які пояснюють 53,85% розсіювання даних (Додаток М.2). Сумарний внесок факторів у загальну дисперсію склав, в різних випадках від 4 до 27%. Значущі факторні навантаження для обох груп досліджуваних жінок представлені у табл. 3.4. Результати факторного аналізу для проміжної групи представлені у додатку М.3.

Розглянемо кожен складову детальніше. У групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства (група ЧПН), у першому факторі *«Амбівалентність самоуправління»* поєдналися, з одного боку, дефіцит самоуправління, з другого – самовладання як прагнення до контролю та стримування емоцій та цілепокладання як формування суб'єктивної моделі бажаного майбутнього, що може свідчити про дисгармонійність емоційної саморегуляції жінок-жертв психологічного насильства.

У групі жінок, які не зазнали психологічного насильства (група НПН), показники самоуправління та саморегуляції увійшли до четвертого фактору *«Самоуправління»*, який склали шкали схильності до управління своїми формами активності, що вказують на самостійність, гнучкість, адекватність саморегулятивного процесу жінок цієї групи.

Самоуправління є цілеспрямованим управлінням людиною своїми формами активності. Це процес включає мотиваційні компоненти і пов'язаний з необхідністю постановки цілей, пошуком нових рішень і засобів досягнення цілей. Мотиваційний компонент емоційної саморегуляції передбачає сукупність стійких мотивів, що сприяють усвідомленню людиною значущості своєї діяльності. Це спрямованість особистості на активну регуляцію власного стану, в тому числі і емоційного. Як бачимо, у групі жінок ЧПН цей фактор склали показники, які вказують на дефіцит цілеспрямованого управління різними видами діяльності.

Жінки, які були скривджені у родині, характеризуються труднощами у самоуправлінні, несформованістю саморегулятивної гнучкості та самостійності. Показник самоуправління у групі жінок НПН вказує на сформованість системи процесу самокерування. Важливим показником у обох групах у цьому факторі виступає показник цілепокладання, в основі якого лежить прогноз та створення суб'єктивної моделі бажаного й належного майбутнього. У жінок групи НПН у тісному взаємозв'язку перебувають позитивні показники саморегуляції та самоуправління, які вказують на сформованість потреб в усвідомленому плануванні діяльності, активність у самостійному прийнятті рішень та оцінці результатів своєї діяльності, і відповідно, її корекції.

Додатково для підтвердження виокремлення цього та усіх інших елементів емоційної саморегуляції у структурі саморегуляції особистості для груп досліджуваних застосований кореляційний аналіз даних, рангова кореляція за Спірменом, враховувалися зв'язки із рівнем значимості $p < 0,05$ (Додаток Л). Значущими виявилися кореляції між психологічним насильством та самоуправлінням у групі жінок НПН ($r = -0,35$). Самоуправління є важливим компонентом в структурі саморегуляції поведінкою, діяльністю, переживаннями і у жінок, які не були скривдженими у родині: при зневажливому ставленні щодо них знижується можливість регуляції різними формами активності.

Показники *адаптивності* склали фактор 2 «*Деадаптивність*» у групі жінок, які часто переживали психологічне насильство (ЧПН), а у групі жінок НПН другий фактор отримав назву «*Адаптивність*» (Додаток М). Ці фактори описують показники, які включаються у процеси самостабілізації емоційного стану, адаптації до змінних умов. Самостабілізація як компонент емоційної саморегуляції є здатністю до трансформації негативних емоцій у конструктивне русло. Компоненти адаптивності жінок, які були скривдженими у родині, відрізняються від цих елементів у жінок, які не переживали психологічного насильства. Жінки групи ЧПН описуються через деадаптивність, яка пов'язана з нервово-психічною нестійкістю, труднощами у побудові контактів з іншими людьми, бар'єрами у емоційній сфері. У жінок групи НПН, навпаки, адаптивність пов'язана з нервово-

психічною стійкістю, моральною нормативністю як здатністю ефективно взаємодіяти з іншими людьми на основі загальноприйнятих норм. Тут відсутні взаємозв'язки з негативними емоціями та труднощами у емоційних контактах.

Кореляційний аналіз підтверджує значущість зв'язків між цими шкалами. У жінок групи ЧПН шкала психологічного насильства пов'язана з особистісним адаптивним потенціалом ($r=-0,51$), а також із негнучкістю емоцій ($r=0,40$).

Ще одним з компонентів емоційної саморегуляції виокремлено *емоційну стійкість*, показники якої у обох групах увійшли до фактору 3. У групі жінок, які зазнали психологічного насильства, цей фактор отримав назву «*Емоційна нестійкість*», а у групі жінок НПН «*Емоційна стійкість*». Емоційна стійкість є позитивною психологічною якістю людини, яка виражається в тому, що емоція у відповідальні моменти досягає оптимального ступеню інтенсивності, спрямованої для розв'язання поставлених завдань [1; 4; 52]. Емоційна стійкість є допоміжним компонентом у досягненні цілей, виявляється через постійність у планах і діях, емоційну зрілість, реалістичність у саморегулятивному процесі. У жінок, які зазнали, і тих, які не переживали психологічного насильства, вказані фактори є протилежними. Емоційна саморегуляція жінок групи ЧПН характеризується емоційною нестійкістю, а жінки групи НПН, навпаки, емоційною стійкістю. Кореляційний аналіз підтверджує такий результат та свідчить про таке. Шкала психологічного насильства взаємопов'язана з усіма показниками емоційної нестійкості. Діапазон коефіцієнтів кореляції лежить в межах від $r=0,33$ до $r=0,60$. Зі зростанням психологічного насильства зростає тривожність жінки, емоційна напруженість, депресивність, самокритика та емоційна лабільність.

Самоконтроль також є елементом емоційної саморегуляції в структурі саморегуляції жінок. Він є представленим у факторі 4 «*Дефіцит самоконтролю*» у досліджуваній групі жінок, які зазнали психологічного насильства. У групі жінок НПН показники самоконтролю увійшли у перший фактор «*Самоконтроль*». Самоконтроль є вмінням керувати своєю поведінкою та стабілізувати власну емоційну сферу. У структурі емоційної саморегуляції самоконтроль відображає довільний контроль емоційних реакцій та станів. У жінок, які були скривдженими у

родині, спостерігаються труднощі у моніторингу та регуляції свого емоційного стану, стратегії діяльності і поведінки. Жінки, які не зазнавали психологічного насильства в родині, є більш схильними до контролю власних емоційних реакцій, переживань, діяльності і поведінки. Підтвердженням виокремлення цього фактору є значущі зв'язки між психологічним насильством та самоконтролем у емоційній сфері ($r=-0,43$) у групі жінок ЧПН, а також у групі жінок НПН ($r=-0,40$).

Вагомою складовою емоційної саморегуляції жінки є *емоційний інтелект*. Емоційний інтелект у процесі саморегулювання емоційного стану передбачає наявність усвідомлення своїх емоцій та почуттів, а також переживань інших людей. Емоційний інтелект включає саморозуміння, що в найбільш загальному вигляді, можна визначити як процес і результат спостереження, пояснення людиною власних думок і почуттів, мотивів поведінки, вміння виявляти смисл вчинків. Це здатність до розуміння та аналізу власних емоцій, що має значення в процесі регуляції власного емоційного стану. У обох групах показники емоційного інтелекту відображені у факторі 5, який у групі жінок ЧПН отримав назву «*Усвідомлення емоцій інших*», а у групі жінок НПН – «*Керування емоціями інших*». Жінки, які не зазнавали психологічного насильства розуміють свої емоції та емоції інших, так само як і жінки групи ЧПН, проте їх головною відмінністю є здатність керувати емоціями інших людей, яка не увійшла у структуру саморозуміння жінок групи ЧПН. Підтвердженням виокремлення цього фактору є значущі кореляційні зв'язки між зазначеними показниками. Психологічне насильство обернено пов'язане із здатністю до розуміння та усвідомлення емоцій інших людей ($r=-0,28$) у групі жінок ЧПН, та здатністю до усвідомлення власних емоцій ($r=-0,26$) та емоцій інших людей ($r=-0,27$) у групі жінок НПН.

Отримані результати дали змогу описати наповненість таких складових емоційної саморегуляції, як самоуправління, самоконтроль, емоційна стійкість. Такі складові як саморозуміння та самостабілізація емоцій розглядаємо через показники емоційного інтелекту та особистісного адаптивного потенціалу.

Складові емоційної саморегуляції жінок які часто зазнавали психологічного насильства в родині та, які не мали такого досвіду

Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства		Жінки, які не зазнали психологічного насильства	
Дефіцит самоконтролю	→ дефіцит самоконтролю в емоційній сфері, поведінці та діяльності	→ самоконтроль в емоційній сфері, поведінці та діяльності, адекватний прояв емоцій.	Самоконтроль
Емоційна нестійкість	→ тривожність, напруженість, депресивність, емоційна лабільність, емоційна нестійкість.	→ емоційна стійкість, низька тривожність, напруженість, депресивність, самокритика, емоційна лабільність.	Емоційна стійкість
Амбівалентність самоуправління	→ дефіцит самоуправління, гнучкості, самостійності, здатності керувати емоціями інших людей. Самовладання та цілепокладання.	→ самоуправління, цілепокладання, аналіз протиріч, прогнозування, планування, прийняття рішення, критерії оцінки, оцінка результату, саморегуляція діяльності.	Самоуправління
Саморозуміння	→ керування своїми емоціями, усвідомлення своїх емоцій та емоцій інших, емоційний інтелект.	→ керування емоціями інших, усвідомлення своїх емоцій та емоцій інших, емоційний інтелект.	Саморозуміння
Дефіцит самостабілізації	→ дезадаптивність, нервово-психічна нестійкість, дефіцит комунікативних здатностей, дефіцит моральної нормативності, негнучкість емоцій, домінування негативних емоцій, небажання зближуватись в емоційній сфері, емоційні бар'єри.	→ особистісний адаптивний потенціал, нервово-психічна стійкість, комунікативні здатності, моральна нормативність.	Самостабілізація

Процес саморозуміння емоцій передбачає наявність усвідомлення своїх емоцій та почуттів, що є складовою емоційного інтелекту, показники якого також відображені у емоційній саморегуляції у структурі загальної саморегуляції жінок. Процеси самостабілізації емоційної сфери є вольовим зусиллям, яке скероване на впорядкування власних емоційних переживань у різних умовах ситуації та власної діяльності, що можуть бути відносно постійними або надміру мінливими. Тому особистісний адаптивний потенціал, здатність ефективно і легко орієнтуватись в нових ситуаціях виступає підґрунтям процесу самостабілізації емоційної сфери.

Результати факторного аналізу показали, що емоційна саморегуляція у структурі загальної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильств,

суттєво відрізняється від емоційної саморегуляції у структурі загальної саморегуляції тих жінок, які не переживали психологічного насильства в родині. Ці результати підтверджуються також описаними у пункті 3.1 порівняльним та кореляційним аналізами, які дозволили виявити відмінності емоційної саморегуляції жінок, які у різній мірі зазнали психологічного насильства.

Отож, здійснене уточнення місця емоційної саморегуляції жінок у структурі загальної саморегуляції особистості. Компонентами емоційної саморегуляції визначено: самоконтроль, емоційну стійкість, самоуправління, саморозуміння та емоційний інтелект, самостабілізацію та адаптивність. У жінок, які часто зазнали психологічного насильства, усі компоненти є дефіцитарними, окрім емоційного інтелекту. На це вказують виявлені значущі взаємозв'язки між компонентами емоційної саморегуляції та психологічним насильством щодо жінки в родині. Вище сказане дозволяє нам зробити припущення про те, що у жінок виявлятимуться різні особистісні особливості, які пов'язані з емоційною саморегуляцією.

3.3. Особливості зв'язку емоційної саморегуляції з особистісними особливостями скривджених жінок

Безліч існуючих досліджень, що стосуються особистісних особливостей жінок, які зазнали емоційної, моральної, фізичної чи іншої кривди, підтверджують їх невпевненість у собі, замкнутість, тривожність, депресивність, низьку самооцінку тощо [28; 42; 67; 113; 126; 152; 164; 173; 177; 214; 232; 237; 255]. Тому вважаємо необхідним виявити взаємозв'язки визначених у попередньому розділі показників емоційної саморегуляції скривджених жінок з їх особистісними особливостями, які у дослідженні представлені такими показниками: індивідуально-типологічними особливостями, показниками самоставлення, копінг-стратегій, суб'єктивного благополуччя, психологічної статі, типу міжособових стосунків. З цією метою застосований факторний аналіз даних за методом головних компонент (обертання осей Varimax). Факторизації піддавалися п'ять показників емоційної саморегуляції та 38 показників особистісних особливостей. У результаті

побудовані шестифакторні моделі для груп досліджуваних жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства в родині (Додаток Н). Також здійснений кореляційний аналіз взаємозв'язків показників емоційної саморегуляції та особистісних особливостей у різних досліджуваних групах (Додаток П). Окрім цього, застосовано однофакторний дисперсійний аналіз, що дало змогу виокремити шкали, за якими наявні статистично значущі відмінності групових показників (Додаток Р). На основі цього був здійснений порівняльний аналіз групових показників за критерієм Шеффе, в результаті чого виявлено статистично значущі відмінності у особистісних особливостях жінок, які часто, іноді та не зазнали психологічного насильства в родині (Додаток Р.1).

Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства, мають більше труднощів у регуляції власних емоцій при зростанні рівня екстравертованості, орієнтації на зовнішній світ. При зневажливому ставленні до них легше впадають у відчай, їм важче регулювати свої переживання. Це твердження підкріплюється результатами факторного, а також кореляційного аналізу у групі жінок, які часто переживали психологічне насильство.

У табл. 3.6 представлені кореляції між складовими емоційної саморегуляції та показниками індивідуально-типологічних особливостей жінок. Емоційно нестійкішими є більш екстравертовані ($r=0,30$), тривожні ($r=0,43$), лабільні ($r=0,29$) та менш ригідні ($r=-0,46$) жінки, які значною мірою зазнали психологічного насильства. У інших досліджуваних групах немає міцних кореляцій між екстраверсією та емоційною нестійкістю. Емоційна нестійкість жінок групи ПН пов'язана із сенситивністю ($r=0,27$) та тривожністю ($r=0,47$). Негативний емоційний вплив з боку членів родини, зокрема з боку батька ($r=0,45$), сиблінгів ($r=0,43$) чи прабадьків ($r=0,39$) пов'язаний із нестійкістю емоційної сфери жінок (Додаток Т).

У групі жінок, які не зазнавали психологічного насильства, емоційна нестійкість пов'язана із сенситивністю ($r=0,50$), тривожністю ($r=0,47$), а також із спонтанністю ($r=-0,40$).

**Кореляції між складовими емоційної саморегуляції та показниками
індивідуально-типологічних особливостей жінок, які зазнавали
психологічного насильства в родині та, які не мали такого досвіду ($p \leq 0,05$)**

Досліджувані групи	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства (група ЧПН)					Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства (група ППН)					Жінки, які не зазнали психологічного насильства (група НПН)				
	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність
Показники емоційної саморегуляції	Коефіцієнти кореляцій														
Індивідуально-типологічні особливості	Блок індивідуально-типологічних особливостей														
Екстраверсія	-0,01	0,30	0,21	0,15	0,11	-0,01	-0,14	0,13	0,32	0,16	-0,08	-0,12	0,22	0,36	0,09
Спонтанність	-0,13	-0,14	0,21	0,21	0,20	-0,10	-0,14	-0,27	0,20	0,05	0,09	-0,40	-0,36	0,20	0,38
Агресивність	0,18	0,13	0,01	0,38	-0,20	-0,17	-0,00	0,11	0,14	-0,09	0,14	-0,16	0,12	0,08	0,05
Ригідність	0,00	-0,46	-0,40	0,21	0,17	0,07	-0,12	-0,36	-0,33	0,09	-0,17	0,04	0,13	-0,15	0,00
Інтроверсія	0,16	0,24	-0,05	-0,06	-0,10	0,32	0,15	0,04	-0,18	-0,36	-0,05	0,16	-0,13	-0,19	-0,19
Сенситивність	-0,31	0,14	0,08	0,15	-0,08	-0,32	0,27	0,11	-0,06	-0,05	-0,33	0,50	-0,32	0,02	-0,04
Тривожність	0,03	0,43	-0,24	-0,07	-0,08	0,10	0,47	-0,16	-0,29	-0,38	-0,45	0,47	-0,36	-0,12	-0,37
Лабільність	0,04	0,29	0,13	0,10	-0,07	-0,09	0,01	0,04	-0,27	0,09	-0,13	0,09	0,05	-0,29	0,08

Емоційний інтелект зростає у жінок групи ППН, які є більш екстравертованими ($r=0,32$), менш ригідними ($r=-0,33$) та менш тривожними ($r=-0,29$). Згідно результатів факторного аналізу у групі ППН емоційний інтелект представлений у факторі 4 «Емоційний інтелект» та пояснює 5,2% дисперсії даних. Сюди увійшли показники: *емоційний інтелект* (0,644), *екстравертованість* (0,500), *інтровертованість* (-0,709), *лабільність* (-0,528). Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства, і які характеризуються екстравертованістю краще розуміють та вміють керувати емоціями, знижується лабільність їх емоційної сфери.

Емоційний інтелект жінок групи ЧПН прямо корелює із агресивністю ($r=0,38$), що можемо трактувати як усвідомлення та неприйняття образливої ситуації щодо них з боку членів родини та спроби активно та імпульсивно здійснювати спротив. Наприклад, якщо психологічне насильство іде з боку старших членів родини (діда чи бабусі), зростає рівень агресивності ($r=0,31$), що

вказує на протест та дратівливість жінки при спробах її образити чи контролювати з боку прабатьків (Додаток Л). Емоційний інтелект зворотно пов'язаний із тривожністю ($r=-0,29$), що вказує на труднощі саморозуміння та зростання тривоги жінок, які бувало зазнавали психологічного насильства з боку сиблінгів ($r=0,31$) чи прабатьків ($r=0,32$). Внутрішні роздуми та аналіз своїх переживань жінками, які бувало зазнавали психологічного насильства дозволяють краще контролювати власні емоційні переживання при зневажливому ставленні з боку членів родини. Проте, орієнтованість цих жінок на себе і свій внутрішній світ супроводжується зниженням ефективності пристосування до змін навколишнього середовища. При виникненні у них труднощів із розумінням своїх емоцій та емоцій інших людей зростає занепокоєння та тривога. Це підтверджують кореляційні взаємозв'язки самоконтролю та інтроверсії ($r=0,32$), а також обернений зв'язок між адаптивністю та інтроверсією ($r=-0,36$), що вказує на те, що інтровертовані жінки легше здійснюють самоконтроль емоцій та діяльності при спробах негативного емоційного впливу на них, проте, вони гірше адаптуються та сприймають зміни ситуації.

Здатність до самоуправління своїми формами активності пов'язана із зниженням емоційної чутливості, хвилювань та тривоги. На це вказують результати факторного та кореляційного аналізу між показниками емоційної саморегуляції та індивідуально-типологічних особливостей жінок групи НПН. Такі компоненти емоційної саморегуляції як самоконтроль та емоційна стійкість у групі НПН увійшли до фактору 2 «*Самоконтроль*», який описує 9,2% загальної дисперсії даних та включає такі показники: *самоконтроль* (0,608), *емоційна нестійкість* (-0,643), *сенситивність* (-0,682), *тривожність* (-0,607), *дистанціювання* (0,511). Тобто, самоконтроль сприяє вмінню оптимально реагувати в емотивних обставинах, зниженню емоційної чутливості та тривожності, а також зниженню суб'єктивної значимості проблемних ситуацій для попередження інтенсивних емоційних реакцій на фрустрацію. Жінки, які не переживали психологічного насильства будучи активними, рухливими, спонтанними легше адаптуються до нових та змінних зовнішніх обставин ($r=0,38$). Їх здатність до самоуправління та

самоконтролю зростає при зниженні рівня сенситивності ($r=-0,32$) та тривожності ($r=-0,36$). Жінки, які не переживали психологічного насильства, краще адаптуються та пристосовуються до навколишніх змін при наявності у них спонтанності, здатності активно діяти під впливом внутрішніх спонукань. Зі зростанням рівня ригідності спостерігається зниження самоуправління ($r=-0,40$) у жінок, які часто переживали психологічне насильство. Обернений зв'язок між ригідністю та самоуправлінням спостерігається і у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства ($r=-0,36$). У жінок, які більшою чи меншою мірою були скривджені у родині, із зростанням інертності спостерігаються труднощі у цілеспрямованому управлінні власним емоційним станом.

Отже, спостерігаються взаємозв'язки між емоційною нестійкістю та тривожністю в усіх досліджуваних групах. Зі зростанням тривоги втрачається спокій та емоційна стабільність жінок. У групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, емоційна нестійкість зростає при зростанні не лише тривоги, а й лабільності та екстраверсії, зниженні ригідності. У групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства найбільш пов'язаним із індивідуально-типологічними особливостями є емоційний інтелект, який знижується при зростанні тривожності. У жінок, які не зазнали психологічного насильства, емоційна стійкість та самоуправління зростають при зниженні сенситивності, тривожності та спонтанності. В усіх досліджуваних групах спостерігається обернений взаємозв'язок між сенситивністю та самоконтролем. Тобто, жінки, які є чутливими, раними водночас є менш схильні до самоконтролю поведінки, діяльності чи емоцій.

Існують відмінності індивідуально-типологічних особливостей жінок, що увійшли до різних груп залежно від наявності психологічного насильства з боку родини. Жінки груп ЧПН та ПНН мають вищі показники сенситивності та тривожності, вищим є рівень емоційної лабільності, порівняно із групою жінок, які не переживали психологічного насильства ($p=0,000$). Тобто, жінки, які більше чи менше зазнали психологічного насильства є чутливішими, більш раними, їх легко образити, при невдачах можуть мати депресивні реакції. У відносинах з

іншими займають залежну позицію. Жінки цих груп є нерішучими, разом з тим мають підвищене почуття відповідальності, внутрішнє бажання відповідати очікуванням інших людей. Є більш тривожними, аніж жінки, які не зазнали психологічного насильства. Окрім цього, мають дещо нижчий рівень емоційної стійкості, що свідчить про схильність до частої зміни настрою і переживань у зв'язку з незначними чинниками. Також, жінки, які зазнали психологічного насильства в родині, характеризуються схильністю до консервативності, легко підкорюються встановленим правилам, рідше висловлюють незадоволення встановленими нормами. Рідше вдаються до настирливого та агресивного способів поведінки.

Ці відмінності між групами підтверджуються результатами однофакторного дисперсійного аналізу. Знайдено статистично значимі відмінності за такими індивідуально-типологічними особливостями як спонтанність ($p=0,002$), агресивність ($p=0,006$), сенситивність ($p=0,000$), тривожність ($p=0,000$) та лабільність ($p=0,006$) (Додаток Р). Про це також свідчать кореляційні зв'язки між шкалою *психологічного насильства* та сенситивністю ($r=0,49$), тривожністю ($r=0,31$) та лабільністю ($r=0,37$) у загальній досліджуваній групі. Тобто, психологічне насильство взаємопов'язано із чутливістю, ранимістю жінки, її схильністю до депресивності, нерішучістю, боязкістю та бажанням відповідати очікуванням оточення, емоційною нестійкістю. Окрім того, існують обернені кореляційні зв'язки із спонтанністю ($r=-0,39$) як схильністю до самоствердження та лідерства (Додаток Л).

Жінки, які не переживали психологічне насильство в родинних стосунках, мають дещо вищі показники спонтанності та агресивності. В той же час мають нижчі показники, сенситивності, тривожності та лабільності у порівнянні з жінками, що мали досвід психологічного насильства з боку членів родини: вони є менш сенситивними, чутливими, більш рішучими та самостійними, характеризуються вищою емоційною стійкістю.

Аналізуючи взаємозв'язки психологічної статі можемо стверджувати, що психологічна стать взаємопов'язана з показниками психологічного насильства лише у випадку маскулінності жінки (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Кореляції між складовими емоційної саморегуляції та показниками самоствавлення жінок, які зазнавали психологічного насильства та, які не мали такого досвіду ($p \leq 0,05$)

Досліджувані групи	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства (група ЧПН)					Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства (група ІПН)					Жінки, які не зазнали психологічного насильства (група НПН)				
Показники емоційної саморегуляції	Коефіцієнти кореляцій														
	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність
Особистісні особливості															
<i>Блок психологічної статі</i>															
Маскулінність	-0,07	-0,47	0,09	0,03	0,02	-0,10	-0,13	0,23	0,09	0,00	0,09	-0,34	0,36	0,19	0,11
Фемінність	0,10	0,09	0,13	0,37	0,14	0,19	-0,10	0,28	0,03	0,14	0,11	0,06	0,03	0,18	0,08
<i>Блок самоствавлення</i>															
Закритість	0,06	-0,10	0,24	0,21	0,27	0,12	-0,25	0,44	0,32	0,33	-0,05	0,03	0,05	0,09	0,20
Самовпевненість	0,02	-0,26	0,65	0,31	0,39	0,18	-0,34	0,51	0,43	0,26	0,38	-0,28	0,47	0,31	0,25
Самокерування	-0,00	-0,06	0,57	0,26	0,22	0,08	-0,37	0,51	0,40	0,26	0,09	-0,23	0,34	0,26	0,23
Дзеркальне Я	-0,17	-0,04	0,16	0,09	0,37	0,16	-0,30	0,29	0,23	0,27	0,04	-0,01	0,10	0,22	0,18
Самоцінність	0,23	-0,44	0,42	0,31	0,21	0,06	-0,28	0,38	0,48	0,21	0,07	-0,17	0,29	0,25	0,22
Самоприйняття	0,01	-0,17	0,34	0,31	0,12	0,07	-0,14	0,38	0,31	0,06	0,08	-0,12	0,16	0,13	0,01
Самоприв'язаність	-0,19	-0,31	0,26	0,07	-0,01	0,26	-0,14	0,02	0,14	0,17	0,18	-0,30	0,23	0,13	0,23
Вн. конфліктність	-0,27	0,21	-0,12	-0,33	-0,60	0,02	0,43	-0,17	-0,19	-0,51	-0,02	0,18	-0,27	-0,29	-0,46
Самозвинувачення	-0,16	0,34	-0,11	-0,23	-0,36	0,03	0,43	-0,23	-0,38	-0,46	-0,28	0,39	-0,32	-0,23	-0,39

Виявлені зворотні кореляційні зв'язки маскулінності із такими формами психологічного насильства як заборони і примус ($r = -0,32$), погрози ($r = -0,30$) та контроль ($r = -0,31$). Тобто жінкам, що володіють більш «чоловічим» набором характеристик, важко щось забороняти та контролювати їх дії чи поведінку (Додаток Л). У групі жінок ЧПН маскулінність обернено пов'язана з емоційною нестійкістю ($r = -0,47$). Проте, зворотній зв'язок маскулінності і емоційної нестійкості не є характерною особливістю жінок, які зазнали насильство, бо такі зв'язки характерні і жінкам, які не зазнали насильства ($r = -0,34$). Фемінність у групі ЧПН корелює з емоційним інтелектом ($r = 0,37$). Фемінні жінки, які часто зазнавали

психологічного насильства, схильні до усвідомлення емоцій та почуттів інших людей, а маскулітні жінки, які не були скривдженими, більш схильні до самоуправління власними поведінкою, діяльністю та емоціями (табл. 3.7).

Взаємозв'язки складових емоційної саморегуляції та показників самоствавлення жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства, мають багато спільного. У табл. 3.7 представлені кореляції між складовими емоційної саморегуляції та показниками самоствавлення жінок.

Як видно із таблиці 3.7, у групі ЧПН емоційно нестійкішими є жінки, які більш схильні до самозвинувачення ($r=0,34$), сумнівів у цінності власної особистості ($r=-0,44$) та менш позитивно ставляться до себе ($r=-0,31$). Але при зростанні їх самовпевненості ($r=0,65$), здатності до самокерування ($r=0,57$), самоцінності ($r=0,42$) та прийняття себе ($r=0,34$) зростає здатність до самоуправління. Важливу роль також відіграє емоційний інтелект жінок, які часто зазнавали психологічного насильства.

При зростанні здатності до усвідомлення та керування емоціями знижується внутрішня конфліктність як схильність до сумнівів та незгоди з собою ($r=-0,33$), зростає прийняття усіх сторін своєї особистості ($r=0,31$), цінність власного Я ($r=0,31$) та впевненість у собі ($r=0,31$). Зростання внутрішньої узгодженості ($r=-0,60$), впевненості у собі жінок ($r=0,39$), які часто зазнавали психологічного насильства, також пов'язана із особистісним адаптивним потенціалом, зростання якого пов'язане із зниженням очікуваного негативного ставлення до себе з боку інших ($r=0,37$) та самозвинувачення ($r=-0,36$). На основі здійсненого факторного аналізу у групі ЧПН виявлений взаємозв'язок показників емоційної саморегуляції із показниками самоствавлення скривджених жінок. У факторі 5 «Самоуправління», який охоплює 6,2% дисперсії даних, увійшли показники: *самоуправління* ($-0,676$), *самовпевненість* ($-0,737$), *самокерування* ($-0,594$), *самоприйняття* ($-0,719$), *ригідність* ($0,630$), а також *підкорений* ($0,653$) та *залежний* ($0,718$) типи міжособових стосунків. Такі складові емоційної саморегуляції, як емоційний інтелект та адаптивність увійшли до фактору 6 «Емоційний інтелект», що пояснює 5,3% загальної дисперсії. До нього увійшли: *емоційний інтелект* ($-0,614$),

особистісний адаптивний потенціал (-0,620), внутрішня конфліктність (-0,640), самозвинувачення (0,579), самоприйняття (-0,587).

У групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства найбільш пов'язаними з показниками самоставлення є такі компоненти емоційної саморегуляції як емоційна нестійкість, здатність до самоуправління та емоційний інтелект. Із зростанням здатності до самоуправління жінок, які були іноді скривджені зростає їх рефлексивність та усвідомленість власного Я ($r=0,44$), схильність приймати усі сторони власної особистості та загальне позитивне ставлення до себе ($r=0,38$). Більш дружнє ставлення до себе мають ті скривджені жінки, які здатні планувати та реалізовувати свої наміри. На це вказує пряма кореляція між самоприйняттям та емоційним інтелектом ($r=0,31$) у групі ПН. Також у вказаній досліджуваній групі спостерігається зниження самоцінності при зростанні емоційної нестійкості. Тобто, психологічне насильство, «розхитуючи» емоційну сферу жінок, приводить до неприйняття себе та сумнівів у цінності власної особистості ($r=-0,28$). Проте, у цих жінок самоцінність зростає при зростанні здатності до самоуправління ($r=0,38$) та емоційного інтелекту ($r=0,48$). На основі факторного аналізу підтверджено взаємозв'язки емоційної саморегуляції та самоставлення жінок. У групі жінок ПН самоуправління є представленим у факторі 6 «Самоуправління» та пояснює 3,8% дисперсії даних. Даний компонент складають показники: *самоуправління (0,649), самовпевненість (0,747), самокерування (0,684), дзеркальне Я (0,597), самоцінність (0,560), самоприйняття (0,686).*

Здатність до самоуправління тісно пов'язана з показниками самоставлення і у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства. Зростання здатності керувати своїми діями та емоціями пов'язана із зростанням впевненості у собі ($r=0,47$), здатності до самокерування ($r=0,34$), позитивного ставлення до себе ($r=0,29$), а також зниженням схильності до самозвинувачення ($r=-0,32$). У групі ПН самоуправління, адаптивність та емоційний інтелект представлені у 1-му факторі «Самоуправління» та пояснює 19,3% дисперсії. До нього увійшли: *самоуправління (0,505), адаптивність (0,577), емоційний інтелект (0,559),*

самовпевненість (0,591), *внутрішня конфліктність* (-0,600), *самоприйняття* (0,656), *автономія* (0,612), *управління середовищем* (0,675), *цілі в житті* (0,761), *особистісне зростання* (0,767). Здатність до контролю та регуляції емоцій і діяльності сприяє зростанню самовпевненості жінок, які не переживали психологічного насильства.

Отож, здатність до самоуправління найбільш пов'язана із самоставленням жінок в усіх досліджених групах. У групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, важливим для зростання впевненості у собі та цінності власної особистості є також емоційна стійкість, емоційний інтелект та особистісний адаптивний потенціал. В усіх трьох досліджуваних групах виявлені взаємозв'язки між емоційним інтелектом та самовпевненістю. Також при зростанні емоційного інтелекту спостерігається зниження внутрішньої конфліктності жінок груп ЧПН та НПН. Але у групі жінок НПН самовпевненість також пов'язана з самоконтролем. Адаптивність в усіх трьох досліджуваних групах пов'язана із зниженням внутрішньої конфліктності та самозвинувачення. Також у досліджуваних групах емоційна нестійкість пов'язана з самозвинуваченням

Такі результати кореляційного аналізу підтверджуються також статистично значущими відмінностями групових показників самоставлення жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства в родині: *закритість* ($p=0,007$), *самовпевненість* ($p=0,000$), *самокерування* ($p=0,000$), *дзеркальне Я* ($p=0,016$), *самоцінність* ($p=0,000$), *самоприйняття* ($p=0,000$), *самоприв'язаність* ($p=0,020$), *конфліктність* ($p=0,000$) та *самозвинувачення* ($p=0,000$) (Додаток Р).

Жінки, які не переживали психологічне насильство в родинних стосунках, більш відкриті, самовпевнені, активні, мають дещо вищі показники самоприйняття та самоприв'язаності. Характеризуються вищим рівнем самоцінності. В той же час мають нижчі показники самозвинувачення та внутрішньої конфліктності у порівнянні з жінками, що мали досвід психологічного насильства з боку членів родини. Такі результати свідчать про те, що жінки групи НПН мають вищий рівень усвідомленості власного Я, характеризуються рефлексивністю та критичністю, самовпевненістю та відсутністю внутрішньої напруженості. Більш схильні до

самокерування, тобто до організації власної особистості та своєї життєдіяльності, вважають, що самі можуть впливати на події власного життя та керувати ними. Від інших очікують до себе позитивного ставлення, яке, на їх думку, вони заслужили. Вищий показник самоцінності свідчить про зацікавленість у власному Я, любов до себе, почуття цінності власної особистості, високу емоційну оцінку себе, чого також очікують від інших людей. Нижчий рівень внутрішньої конфліктності свідчить про розвиненість рефлексії, усвідомленості себе та своїх труднощів, адекватний образ Я. Не схильні до надмірного самозвинувачення. Впевненіші у собі, активні, можуть відстояти свою позицію.

У порівнянні з жінками групи НПН ті, які зазнали психологічного насильства в родині (жінки груп ЧПН та ІПН), мають вищі показники внутрішньої конфліктності та самозвинувачення. Показники самовпевненості, самокерування, самоцінності, самоприйняття, самоприв'язаності, агресивності, спонтанності є нижчими у порівнянні з досліджуваними жінками групи НПН. Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства мають більш виражену схильність до самозвинувачення, тобто готовності приймати провину за невдачі, що може супроводжуватись негативними емоціями щодо себе жінок, особливо якщо психологічне насильство іде з боку матері ($r=0,46$). Дещо вищий рівень внутрішньої конфліктності свідчить про наявність сумнівів та незгоди з собою, переживання почуття провини, незадоволеності собою, що може спонукати до прагнення змінити щось у собі. Це засвідчує і нижчий рівень самоприйняття, оскільки неприйняття власних недоліків спричиняє надмірну самокритичність. Також самоприйняття жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, знижується при психологічному насильстві з боку дітей ($r=-0,46$). Нижчі показники за шкалою самокерування свідчать про схильність до залежності від інших людей та зовнішніх обставин. У групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства, простежується тенденція зниження здатності до самокерування при зростанні психологічного насильства з боку чоловіка ($r=-0,27$).

На зниження рівня самоприйняття при зневажливому ставленні також вказують встановлені кореляції між шкалою *психологічного насильства* та

показниками самоствалення у загальній досліджуваній групі. Існують обернені кореляційні взаємозв'язки між психологічним насильством та таким показниками самоствалення як самовпевненість ($r=-0,50$), самокерування ($r=-0,43$), дзеркальне Я, ($r=-0,35$) самоцінність ($r=-0,44$), самоприв'язаність ($r=-0,35$). Зі зростанням психологічного насильства щодо жінки спостерігається зниження її самовпевненості, зростає внутрішня напруженість та незадоволення собою, нездатність протистояти обставинам. При наявності таких форм психологічного насильства як негативне оцінювання розумових здібностей та емоційне нехтування зростає схильність до знецінення власної особистості, свого характеру та діяльності, від інших людей очікується несхвалення та неприйняття. Із зростанням психологічного насильства зростає незадоволеність собою. Прямий кореляційний зв'язок між психологічним насильством та внутрішньою конфліктністю ($r=0,44$) свідчить про те, що чим більше психологічного насильства, тим вищою є неузгодженість з собою, сумніви, почуття провини. Також існують прямі кореляції із самозвинуваченням ($r=0,38$), що свідчить про зростання при психологічному насильстві переживання негативних емоцій щодо себе, почуття провини за те, що відбувається навколо (Додаток Л).

Також досліджувані жінки відрізняються за вибором стратегії у скрутних життєвих ситуаціях. У табл. 3.8 представлені значущі кореляції між складовими емоційної саморегуляції та показниками копінг-стратегій жінок.

У жінок групи ЧПН зі зростанням самоконтролю у емоційній сфері спостерігається зростання рівня таких копінгів як дистанціювання ($r=0,32$) та самоконтроль як прояв стримування та придушення емоцій ($r=0,29$). Жінки, які були сильно скривдженими у родині, при зростанні самоконтролю намагаються подолати негативні переживання у зв'язку з психологічним насильством шляхом суб'єктивного зниження його значимості, а також цілеспрямованою мінімізацією, стримуванням власних емоцій та їх впливом на ситуацію. Подібні зв'язки не характерні для жінок груп ППН та НПН. Проте, зниження емоційної стійкості перешкоджає самовладанню жінки. На це вказують обернені кореляції між

стратегією самоконтролю із емоційною нестійкістю ($r=-0,43$) та адаптивністю ($r=-0,32$).

Таблиця 3.8

Коефіцієнти кореляцій між складовими емоційної саморегуляції та показниками копінг-стратегій жінок, які зазнавали психологічного насильства в родині та, які не мали такого досвіду ($p \leq 0,05$)

Досліджувані групи	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства (група ЧПН)					Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства (група ІПН)					Жінки, які не зазнали психологічного насильства (група НПН)				
	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність
Показники емоційної саморегуляції	Коефіцієнти кореляцій														
Копінг-стратегії	Блок копінг-стратегій														
Дистанціювання	0,32	0,41	-0,27	-0,09	-0,23	0,01	0,05	0,07	0,14	-0,16	0,22	-0,19	0,03	-0,05	-0,11
Самоконтроль	0,29	-0,43	-0,14	0,03	-0,32	0,14	0,04	0,18	0,15	0,00	0,01	0,02	0,06	0,05	0,02
Пошук соц. підтрим	0,12	0,26	-0,07	0,12	0,03	0,00	0,02	0,04	0,04	0,07	-0,39	0,09	0,08	0,12	0,00
Прийн. відповід.	0,10	0,26	-0,30	-0,01	-0,27	0,07	0,17	-0,01	-0,14	-0,15	0,16	-0,17	0,11	0,05	0,02
Втеча-уникнення	-0,24	0,39	-0,33	-0,11	-0,50	-0,07	0,16	-0,01	-0,04	-0,40	-0,34	0,35	-0,39	-0,39	-0,39
План.виріш. пробл.	0,09	-0,03	0,13	0,27	0,04	0,06	-0,30	0,35	0,31	0,10	-0,12	-0,08	0,33	0,41	0,15
Позит.переоцінка	0,11	0,03	0,12	0,21	-0,17	0,05	-0,15	0,32	0,34	0,12	-0,01	-0,11	0,39	0,43	0,08

При зростанні адаптивних здатностей скривджені жінки більше дають волю своїм емоціям, не приховуючи власні переживання від інших. Вони схильні обговорювати свої переживання з кривдником. Очевидно, це пов'язано з одночасним зниженням їхньої схильності до самоконтролю як способу подолання негативних переживань за рахунок цілеспрямованого стримування емоцій.

Також між досліджуваними групами спостерігаються статистично значущі відмінності за такими копінг-стратегіями: «Пошук соціальної підтримки» ($p=0,000$), «Прийняття відповідальності» ($p=0,000$) та «Втеча-уникнення» ($p=0,000$) (Додаток Р). Жінки, які часто переживали психологічне насильство в родинних взаєностосунках, більш орієнтовані на пошук соціальної підтримки, уникання та прийняття відповідальності за події на себе. Тобто в ситуації психологічного насильства в родині жінки схильні до пошуку різного роду підтримки у позасімейному середовищі. Вони очікують на увагу, поради та

співчуття. На це також вказує кореляційний зв'язок між пошуком соціальної підтримки та психологічним насильством з боку батька ($r=0,31$). Прийняття відповідальності на себе може означати надмірне виправдання зневажливої поведінки членів родини шляхом підкреслення власних недоліків, особливо якщо психологічне насильство іде з боку діда чи бабусі ($r=0,34$). Окрім цього, наявні також спроби подолання негативних переживань шляхом відволікання, відкидання та невизнання наявності проблеми. Емоційна нестійкість у групі жінок ЧПН пов'язана із стратегією втечі та уникнення проблеми ($r=0,39$), що свідчить про спроби відкидання та ухиляння від вирішення ситуації. Існує обернений зв'язок між стратегією уникнення, стратегією прийняття відповідальності та самоуправлінням скривджених жінок, що вказує на готовність жінки, яка схильна до управління своїми формами активності, не ігнорувати ситуацію психологічного насильства і не приймати відповідальності за неї на себе. Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства при зростанні схильності до самоуправління рідше схильні до самокритики та самозвинувачення щодо виникнення проблемної ситуації, тобто рідше приймають відповідальність за проблемну ситуацію на себе ($r=-0,30$). У інших досліджуваних групах не спостерігається взаємозв'язків між показниками емоційної саморегуляції та стратегії прийняття відповідальності на себе.

У досліджуваній групі ЧПН не виявлені взаємозв'язки між складовими емоційної саморегуляції та такими копінг-стратегіями як планування вирішення проблеми та позитивна переоцінка. У жінок інших досліджуваних груп при зростанні емоційного інтелекту та самоуправління зростає схильність до спроб подолання негативних переживань у зв'язку з психологічним насильством за рахунок позитивної переоцінки стосунків та спроб налагодити їх. Незважаючи на виявлені відмінності між дослідженими групами щодо використання стратегії пошуку соціальної підтримки, які вказують на те, що при наявності фактів психологічного насильства з боку членів власної родини жінки схильні до пошуку емоційної, інформаційної чи будь-якої іншої підтримки з боку зовнішніх соціальних ресурсів, не виявлено статистично значимих кореляційних зв'язків між

показниками емоційної саморегуляції сильно скривджених жінок та вказаним типом долаючої поведінки.

Жінки групи ІПН при емоційній нестійкості менш схильні до планування вирішення проблеми, мають труднощі цілеспрямованого аналізу ситуації та побудові своєї стратегії виходу із кризових стосунків. Як і жінки двох інших груп при зниженні рівня адаптивності схильні до уникнення вирішення проблеми.

У досліджуваній групі НПН усі компоненти емоційної саморегуляції обернено корелюють із стратегією уникнення проблеми, що вказує на готовність жінок, які не переживали психологічного насильства, до аналізу ситуації, планування цілеспрямованого вирішення проблем.

Отже, для жінок, які були сильно скривджені у родині, ресурсними можуть бути такі стратегії долаючої поведінки як планування вирішення проблеми та позитивна переоцінка, при застосуванні яких в жінок-жертв може покращитись емоційна стійкість, вміння усвідомлювати емоції та керувати ними, здатність до самоуправління. Для іноді скривджених жінок ресурсними є копінг уникнення як спосіб відволікання від негативних родинних стосунків та швидкого зниження емоційного напруження у ситуації стресу.

Міжособові стосунки є значущими для кожної людини. У ситуації психологічного насильства можуть бути викривлені взаємодії між людьми, змінюється їх емоційне забарвлення. Встановлено статистично значущі відмінності за *авторитарним* ($p=0,008$), *егоїстичним* ($p=0,002$), *підозрілим* ($p=0,036$), *підкореним* ($p=0,000$) та *залежним* ($p=0,000$) типами міжособових стосунків жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства (Додаток Р).

Жінкам, які часто переживали психологічне насильство в родині, характерна схильність до покірності, поступливості, пасивності, засудження себе, часом сором'язливості та прагнення знайти опору у комусь сильнішому. В той же час спостерігається і залежність, невпевненість у собі, побоювання та тривожність, безпорадність, невміння проявити опір. У стосунках з іншими є більш підозрілими, схильні сумніватись у інших людях. Мають нижчу орієнтацію на себе, нижчий рівень самовдоволення, що пов'язано з невпевненістю у собі, орієнтацією на інших

людей. Вони є найменш авторитарними та владними. Є найбільш підозрілими, в той час, як середні показники підозрілості жінок, які іноді переживали психологічне насильство та що не зазнали його зовсім, є майже однаковими, що свідчить про те, що жінки, які часто зазнавали психологічного насильства є більш тривожними та боязкими, підозрілими та схильними до сумнівів при побудові міжособових стосунків. Така обережність пов'язана з наявністю значного досвіду психотравмуючих стосунків з членами родини. Наприклад, підозрілість жінки зростає при психологічному насильстві з боку матері ($r=0,36$), а підкореність, навпаки знижується, якщо психологічне насильство іде з боку родини чоловіка ($r=-0,31$), що вказує на спротив та протистояння при спробах зневажливого ставлення з боку членів родини чоловіка.

Досліджені жінки групи НПН характеризуються дещо вищими показниками за авторитарним, егоїстичним та агресивним типами взаємостосунків з іншими, мають дещо нижчий показник підкореного, підозрілого та низький рівень залежного типів. Жінки, які не зазнали психологічного насильства мають більш виражену впевненість у собі, часом з лідерськими якостями, більш схильні покладатись на свою думку, не очікують допомоги від інших. Мають вищий рівень орієнтації на себе, більш енергійні, не завжди з готовністю приймають поради та настанови інших людей. Вони є більш незалежними та розважливими, частіше можуть проявляти вимогливість, прямолінійність, непримиренність у стосунках з іншими у порівнянні з жінками, які зазнали психологічного насильства.

Коефіцієнти кореляцій між складовими емоційної саморегуляції та типами міжособових стосунків жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства, представлені у табл. 3.9 і додатку П.

Якщо жінка, яка була сильно скривджена у родині, здатна контролювати свої емоції, переживання, поведінку, вона виявляє більшу дружелюбність і альтруїстичність у ставленні до інших людей. Емоційна нестійкість, яка більш характерна для цієї групи жінок, сприяє зниженню авторитарності, егоїстичності та агресивності у міжособових стосунках і знижує самоцінність жінки. У той же ж час жінки-жертви насильства з вищим емоційним інтелектом демонструватимуть

більшу авторитарність. Про це свідчать результати кореляційного та факторного аналізів.

Зі зростанням самоконтролю спостерігається зростання дружнього ($r=0,30$) та альтруїстичного ($r=0,31$) ставлення до інших, емоційний інтелект пов'язаний із зростанням авторитарності ($r=0,30$) щодо інших. В той же час зниження авторитарності ($r=-0,48$) та егоїстичності ($r=-0,50$) спостерігається при зростанні емоційної нестійкості.

Таблиця 3.9

Коефіцієнти кореляцій між складовими емоційної саморегуляції та типами міжособових стосунків жінок, які зазнавали психологічного насильства в родині та, які не мали такого досвіду ($p \leq 0,05$)

Досліджувані групи	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства (група ЧПН)					Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства (група ІПН)					Жінки, які не зазнали психологічного насильства (група НПН)				
	Коефіцієнти кореляцій														
Показники емоційної саморегуляції	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність
Блок міжособових стосунків															
Авторитарний	-0,01	-0,48	0,19	0,30	0,12	-0,13	-0,11	0,31	0,35	0,10	0,06	-0,30	0,40	0,10	0,06
Егоїстичний	-0,10	-0,50	0,20	0,15	0,21	-0,08	-0,05	0,37	0,12	-0,02	0,07	-0,36	0,32	0,03	0,07
Підозрілий	-0,10	0,09	-0,37	-0,05	-0,20	-0,17	0,35	0,10	-0,13	-0,17	-0,38	0,25	-0,14	-0,32	-0,34
Підкорений	-0,10	0,28	-0,34	-0,08	-0,18	0,12	0,32	-0,05	-0,33	-0,36	-0,34	0,36	-0,35	-0,07	-0,18
Залежний	-0,03	0,27	-0,32	0,09	0,04	0,13	0,29	-0,22	-0,24	-0,40	-0,31	0,37	-0,31	-0,14	-0,17
Дружній	0,30	0,28	-0,04	0,26	0,17	0,15	-0,12	0,24	0,14	0,16	0,13	-0,00	0,06	0,07	0,03
Альтруїстичний	0,31	0,15	-0,03	0,22	0,04	0,23	-0,12	0,24	0,17	0,16	-0,03	0,12	0,01	0,07	-0,02

Зростання самоуправління пов'язане із зниженням підозрілості ($r=-0,37$), підкореності ($r=-0,34$) та залежності ($r=-0,32$). При здійсненому факторному аналізі, показник емоційної стійкості увійшов до фактору 4 «Емоційна нестійкість», який охоплює 7,3% дисперсії даних. Найбільш пов'язані виявились показники: емоційна нестійкість (0,551), авторитарний (-0,785), егоїстичний (-0,705) та агресивний (-0,563) типи міжособових стосунків, а також самоцінність (-0,552), що засвідчує

некофліктність емоційно нестійких жінок у стосунках з іншими, їх сумніви у цінності власної особистості.

Емоційна нестійкість жінок групи ПН пов'язана із зростанням підозрливості, підкореності та залежності у стосунках. Але якщо жінки цієї групи здатні до цілеспрямованого управління своїми формами активності, то зростає їх авторитарність та орієнтація на власні інтереси. Емоційний інтелект сприяє зростанню домінування, енергійності та прагнення до лідерства у стосунках, в той же час знижується підкореність та пасивність, зниженню якої сприяє також зростання особистісного адаптивного потенціалу. На це вказують кореляційні зв'язки між показниками емоційної саморегуляції та типів міжособових стосунків жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства. Зростання самоуправління пов'язане з авторитарністю ($r=0,31$) та егоїстичністю ($r=0,37$), а емоційна нестійкість у цій групі пов'язана із підозрливостю ($r=0,35$), підкореністю ($r=0,32$) та залежністю ($r=0,29$). З підкореністю обернено пов'язані емоційний інтелект ($r=-0,33$) та адаптивність ($r=-0,36$).

Самоуправління та емоційна стійкість жінок, які не зазнали психологічного насильства, сприяють їх авторитарності, орієнтації на себе, суперництву у стосунках. Зі зростанням самоконтролю, емоційної стійкості та самоуправління знижується схильність до залежності та підкореності у стосунках. Особистісний адаптивний потенціал, схильність до розуміння та керування емоціями, їх контроль сприяють зниженню підозрливості та сумнівів у стосунках з людьми (табл. 3.9).

Жінки, які були сильно скривдженими у родині, будуть більш доброзичливими та відповідальними щодо інших при зростанні їх здатності до самоконтролю. Зростання самоуправління жінок-жертв сприяє зниженню залежності від інших осіб. На відміну від них, у жінок, які іноді зазнавали насильства, зростання самоуправління пов'язане із зростанням авторитарності та егоїстичності у стосунках з іншими, а зниженню підкореності та залежності сприяє емоційна стійкість та адаптивність.

Розглянемо показники суб'єктивного благополуччя жінок у зв'язку з психологічним насильством. Здійснений порівняльний аналіз показників

суб'єктивного благополуччя досліджуваних жінок дозволив встановити статистично значущі відмінності за такими шкалами як «Самоприйняття» ($p=0,000$), «Позитивні відносини з іншими» ($p=0,000$), «Автономія» ($p=0,000$) та «Особистісне зростання» ($p=0,000$). Жінки, які були скривджені в родині більшою чи меншою мірою, мають дещо нижчий рівень самоприйняття, що вказує на схильність до незадоволення собою, розчарованість, занепокоєність щодо деяких особистісних якостей. У стосунках з іншими жінки цих груп є обережними, схильні мати обмежену кількість довірливих стосунків з людьми, їм важче бути відкритими. Часто стають залежними від думки і оцінки інших, при прийнятті важливих рішень спираються на судження когось компетентнішого на їх думку, про що свідчить нижчий рівень автономії. Окрім цього, у даних групах жінок існує тенденція до незадоволення власним розвитком та самореалізацією. Тобто, у цих жінок рівень суб'єктивного благополуччя є нижчим. Жінки групи ЧПН найбільш фрустровані можливістю власного саморозвитку, найменш задоволені своєю самореалізацією.

Жінки, які не переживали психологічного насильства в родині, мають вищі показники самоприйняття, позитивних відносин з іншими людьми, автономії та особистісного зростання (Додаток Р). Жінки групи НПН позитивно ставляться до себе, знають і приймають усі сторони своєї особистості, включаючи позитивні і негативні якості, позитивно оцінюють своє минуле. Вони мають хороші, довірливі стосунки з іншими людьми, схильні до співпереживання та турботи про інших. В той же час є самостійними, незалежними, здатні протистояти неприйнятним для себе навіюванням та переконанням. В більшій мірі схильні до саморозвитку, самореалізацій та самоактуалізації, відкриті до нового досвіду, реалізації свого потенціалу, схильні до самозміни. Все це впливає на зростання рівня суб'єктивного благополуччя досліджуваних жінок цієї групи.

Наявність фактів психологічного насильства пов'язане із переживаннями неприйняття себе ($r=-0,47$), розчарованості особистісним зростанням ($r=-0,45$), стосунками з іншими людьми ($r=-0,41$). Це підтверджують результати кореляційного аналізу між шкалою «Психологічного насильства» та показниками

суб'єктивного благополуччя. Жінці, яка зазнала психологічного насильства, важко бути відкритою та проявляти довіру у взаємостосунках, в той же час вона є залежною від думки інших при прийнятті важливих рішень.

Коефіцієнти кореляцій між складовими емоційної саморегуляції та показниками суб'єктивного благополуччя жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства, представлені у табл. 3.10 і додатку П.

Таблиця 3.10

Коефіцієнти кореляцій між складовими емоційної саморегуляції та показниками суб'єктивного благополуччя жінок, які зазнавали психологічного насильства та, які не мали такого досвіду ($p \leq 0,05$)

Досліджувані групи	Жінки, які часто зазнавали психологічного насильства (група ЧПН)					Жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства (група ІПН)					Жінки, які не зазнали психологічного насильства (група НПН)					
	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність	
Показники емоційної саморегуляції Особистісні особливості	Коефіцієнти кореляцій															
	<i>Блок суб'єктивного благополуччя</i>															
	Самоприйняття	0,39	-0,23	0,20	0,37	0,27	0,16	-0,38	0,18	0,38	0,31	0,31	-0,31	0,32	0,34	0,37
	Позитивні стосунки з іншими	0,10	-0,30	0,28	0,30	0,33	-0,12	-0,11	0,06	0,37	0,06	0,32	-0,39	0,31	0,38	0,39
	Автономія	-0,16	-0,46	0,37	0,16	0,16	0,38	-0,33	0,35	0,05	0,40	0,33	-0,42	0,38	0,30	0,39
	Управління середовищем	0,18	-0,26	0,05	0,21	0,15	-0,07	-0,32	0,35	0,31	0,14	0,10	-0,31	0,34	0,40	0,38
	Цілі в житті	0,37	-0,22	0,30	0,48	0,20	-0,01	-0,30	0,32	0,30	0,30	0,09	-0,30	0,36	0,32	0,33
	Особистісне зростання	0,07	-0,65	0,46	0,40	0,34	0,08	-0,34	0,08	0,19	0,39	0,12	-0,32	0,39	0,35	0,39

Якщо жінки, які були сильно скривджені у родині, схильні до розуміння емоцій, здатні керувати ними, вони будуть позитивніше ставитись до себе, матимуть більш позитивні та щирі стосунки з іншими, цілі в житті та почуття саморозвитку. Здатність до самоуправління пов'язана із почуттям самостійності та незалежності у керуванні власною поведінкою. Навпаки, наявність емоційної нестійкості сприятиме труднощам у встановленні довірливих стосунків, залежності від думки інших людей та почуттю незадоволеності особистісним зростанням. На це вказують встановлені кореляційні взаємозв'язки між емоційним інтелектом та

самоприйняттям ($r=0,37$), позитивними стосунками з іншими ($r=0,30$), цілями у житті ($r=0,48$), особистісним зростанням ($r=0,40$). При зростанні самоуправління ($r=0,46$), емоційної інтелекту ($r=0,40$) та адаптивності ($r=0,34$), зниженні емоційної нестійкості ($r=-0,65$) зростає здатність до саморозвитку та почуття самореалізованості. Зростання самоконтролю пов'язане із зростанням самоприйняття ($r=0,39$), почуттям скерованості життя та наявності цілей ($r=0,37$).

Як видно із таблиці 3.10 у групі ЧПН відсутні взаємозв'язки показників емоційної саморегуляції та показника *управління середовищем*, що може вказувати на труднощі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства у організації їх повсякденної діяльності.

Емоційна нестійкість жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства пов'язана із зростанням незадоволення собою та подіями власного життя ($r=-0,38$), залежністю від інших людей ($r=-0,33$), труднощами контролю подій у повсякденному житті ($r=-0,32$), особистісним зростанням ($r=-0,34$) та труднощами у формуванні життєвих цілей ($r=-0,30$). Важливу роль у суб'єктивному почутті задоволеності своїм життям жінок, які були іноді скривджені також відіграють емоційний інтелект та особистісний адаптивний потенціал, зростання яких сприяє прийняттю різних сторін своєї особистості, ефективній постановці та реалізації цілей.

Компетентність у емоційній сфері сприяє налагодженню позитивних стосунків з іншими ($r=0,37$) та більш ефективному використанні зовнішніх ресурсів ($r=0,31$). Із зростанням адаптивності жінок зростає їх задоволеність можливостями власного саморозвитку ($r=0,39$) та незалежність від інших людей та обставин ($r=0,40$). Особистісний адаптивний потенціал у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства, відображена у факторі 2 «*Адаптивність*», який описує 10,2% загальної дисперсії та включає такі показники: *адаптивність* (0,521), *самозвинувачення* (-0,502), *самоприйняття* (0,628), *автономія* (0,699), *цілі в житті* (0,786), *особистісне зростання* (0,758), що вказує на значимість переживання суб'єктивного благополуччя особистості жінки для зростання особистісного адаптивного потенціалу. Також, при зростанні задоволеності своїм

життям та адаптивних можливостей жінок, які іноді переживали психологічне насильство, зменшується їх самозвинувачення.

Емоційна стійкість, здатність до самоуправління, емоційний інтелект, особистісний адаптивний потенціал жінок, які не зазнали психологічного насильства в родині відіграють значну роль у переживанні ними суб'єктивного благополуччя, задоволеності собою, можливостями власного розвитку, стосунками з іншими людьми та здатністю ефективно використовувати власний потенціал для створення та досягнення цілей. На це вказують кореляційні взаємозв'язки між компонентами емоційної саморегуляції та суб'єктивного благополуччя (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить в межах від $r=-0,42$ до $r=0,40$) жінок групи ІПН (табл. 3.10).

Отож, взаємозв'язки показників емоційної саморегуляції жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, із показниками їх суб'єктивного благополуччя підтверджують важливість здатності розуміти та керувати емоціями, емоційної стійкості та здатності до самоуправління переживаннями для позитивного ставлення до себе та інших людей, задоволеності власним саморозвитком. У жінок цієї групи можливі труднощі у регуляції та керуванні навколишнім середовищем та подіями. Емоційна стійкість, емоційний інтелект та особистісний адаптивний потенціал також є важливими для переживання задоволеності власним життям жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства. Найбільше емоційна саморегуляція пов'язана із переживанням суб'єктивного благополуччя у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що у жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства у родині, існують особливості у взаємозв'язках компонентів емоційної саморегуляції та особистісних особливостей (табл. 3.11).

Із зростанням самоуправління жінок, які часто зазнавали психологічного насильства в родині, знижується підозрілість у стосунках з іншими людьми, а також знижується тенденція до перебільшення власної ролі у виникненні ситуації психологічного насильства, що включає самокритику та самозвинувачення.

Особливості взаємозв'язку компонентів емоційної саморегуляції та особистісних особливостей жінок, які зазнавали психологічного насильства та, які не мали такого досвіду

	Група ЧПН	Група ІПН	Група НПН
Самоуправління	→ зниження підозрілості та прийняття відповідальності.	→ закритість; → очікування позитивного ставлення до себе.	→ маскулітність; → самоприйняття; → позитивні стосунки з іншими. → зниження сенситивності та тривожності.
Емоційна стійкість	→ ригідність, інтроверсія, самоконтроль як копінг; → зниження лабільності та дистанціювання.	→ закритість; → самовпевненість; → самокерування; → очікування позитивного ставлення до себе; → планування вирішення проблеми; → зниження підозрілості та внутрішньої конфліктності.	→ спонтанність.
Самоконтроль	→ дистанціювання та самоконтроль як копінги; → дружність та альтруїстичність; → цілі в житті.	→ інтроверсія.	→ самовпевненість; → позитивні стосунки з іншими людьми; → зниження тривожності, підозрілості, підкореності, залежності, пошуку соціальної підтримки та уникнення.
Емоційний інтелект	→ агресивність; → фемінність.	→ закритість; → самокерування; → самоприйняття; → зниження ригідності, тривожності, самозвинувачення, підкореності.	→ автономія; → зниження лабільності, підозрілості; уникнення.
Адаптивність	→ самовпевненість; → очікування позитивного ставлення до себе; → зниження самоконтролю як копінгу.	→ закритість; → зниження інтроверсії, підкореності та залежності.	→ спонтанність; → управління середовищем; → зниження підозрілості.

Інтровертованість, деяка непохитність, наполегливість пов'язується з емоційною стійкістю. Самоконтроль та емоційна зрілість сприяють частішому застосуванню копінг-стратегій, що передбачають вирішення проблемних ситуацій шляхом спроб уникнути чи стримати інтенсивні емоційні реакції на фрустрацію. Жінки групи ЧПН, що мають добрі, дружні, безкорисливі стосунки з іншими краще справляються з негативними емоціями, мають почуття скерованості та наявності змісту життя. Така складова емоційної саморегуляції як адаптивність пов'язана із зростанням самовпевненості та очікуваннями позитивного ставлення до себе з боку інших людей.

Закритість, критичність до себе жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства в родині, передбачає зростання показників емоційної саморегуляції, зокрема самоуправління, емоційної стійкості, емоційного інтелекту та адаптивності. Якщо жінки цієї групи схильні до цілеспрямованого самоуправління емоціями, почуттями, поведінкою та діяльністю, то вони більшою мірою очікують позитивного ставлення щодо себе з боку інших людей, зростає самоповага. Їх більша впевненість у собі, здатність до самокерування емоціями при психологічному насильстві передбачає зростання емоційної стійкості та зрілості. Знижується підкореність та залежність у стосунках, особливо при зростанні адаптивності та здатності до усвідомлення та керування емоціями. Зростання емоційної стійкості сприяє ефективності планування вирішення проблемних ситуацій, зниженні внутрішньої конфліктності та покращенні загального емоційного фону жінки. Емоційний інтелект жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства зростає при наявності самоприйняття та здатності до самокерування. Також жінки цієї групи з вищим рівнем емоційного інтелекту менш схильні звинувачувати себе за невдачі та негаразди, менш тривожні.

У жінок, які не зазнали психологічного насильства в родині наявність маскулінних рис особистості, позитивного ставлення до себе та позитивних стосунків з іншими людьми пов'язується із зростанням здатності до управління власними переживаннями, діями та поведінкою. Знижується сенситивність та тривожність. При наявності тенденції до вільного самоствердження та незалежності

спостерігається стійкість емоційної сфери. Самоконтроль жінок цієї групи, їх здатність ефективно контролювати свої емоції позитивно впливає на впевненість у собі, здатність встановлювати дружні та позитивні стосунки з іншими людьми. Зі зростанням самоконтролю спостерігається зниження тривожності, підозрливості, підкореності та залежності у міжособових стосунках, знижується тенденція до застосування таких копінг-стратегій як пошук соціальної підтримки та уникнення вирішення проблеми. Цьому також сприяє здатність розуміти емоції та керувати ними. Чим вищий емоційний інтелект тим менше підозрливості, лабільності та більше автономії у стосунках з іншими людьми. Зростання особистісного адаптивного потенціалу жінок, які не зазнали психологічного насильства, передбачає зростання здатності до управління середовищем та вмінням ефективно використовувати зовнішні можливості, а також спонтанності як прагнення до незалежності та розкнутості. Окрім цього знижується підозрливість та відчуження щодо інших людей.

Незалежно від рівня психологічного насильства щодо жінок зростання їх самоцінності, почуття скерованості та змісту життя, автономії, здатності до самокерування сприяє зростанню схильності до самоуправління емоціями та діями. Тривожність та самозвинувачення зникають там, де зростає схильність до контролю емоцій та емоційна стійкість. Також самодостатність у емоційній сфері пов'язана із особистісним зростанням та автономією у регуляції власної поведінки. Жінки, які є впевненими у собі, приймають усі сторони власної особистості, мають життєві цілі, можуть їх перед собою ставити та ефективно досягати, здатні встановлювати теплі стосунки з людьми, краще розуміють власні емоції та емоції інших людей, вміють керувати своїми переживаннями та впливати на емоції інших. Зростання особистісного адаптивного потенціалу жінки передбачає зростання рефлексії та відкритості до нового досвіду.

Отож, в залежності від рівня психологічного насильства над жінкою в родині по-різному виявляються зміст і структура її емоційної саморегуляції. Також, психологічне насильство щодо особи може здійснюватися в родині з боку інтимного партнера, батьків, прабабків, сиблінгів, дітей тощо. Різноманітність емоційної саморегуляції жінок у зв'язку з психологічним насильством полягає в тому, що

будуючи взаємини з членами родини, у жінок проявляються різні особливості емоційної саморегуляції, залежно від того, хто саме є ініціатором психологічного насильства (рідні батьки чи батьки чоловіка, брат чи сестра, чоловік, діти тощо), тому вважаємо доцільним провести аналіз компонентів емоційної саморегуляції жінок у взаємозв'язку з носіями психологічного насильства.

3.4. Спрямованість емоційної саморегуляції жінок в ситуації психологічного насильства з боку членів родини

Як зазначалось раніше, психологічне насильство щодо жінки у родині може здійснюватись з боку батьків, прабатьків, сиблінгів, чоловіка чи його родини, дітей. В залежності від особливостей взаємостосунків з кожним окремим членом родини можуть формуватись різні особливості процесу емоційної саморегуляції. Для виявлення взаємозв'язків між компонентами емоційної саморегуляції жінок груп ЧПН та ІПН, які переживали більшою чи меншою мірою психологічне насильство з боку різних членів їх родини (батьків, сиблінгів, прабатьків, чоловіка, його родини, дітей), застосований факторний аналіз за методом головних компонент (обертання осей Varimax). Факторизації піддавались 43 показники саморегуляції та емоційної саморегуляції жінок, які в різній мірі зазнали психологічного насильства в родині, а також шість показників форм психологічного насильства з боку членів їх родин. У результаті побудовано шестифакторну модель, яка пояснює 55,4% від загальної дисперсії даних (Додаток С.1).

Механізми емоційної саморегуляції жінок пов'язані із кривдником. В залежності від того, хто здійснює насильство (чоловік, його родина, прабатьки тощо), змінюються особливості емоційного саморегулювання. У всіх виокремлених факторах спостерігається зниження показників емоційної саморегуляції, окрім випадку психологічного насильства з боку родини чоловіка. Тут, навпаки, жінка мобілізується. Це твердження підкріплюється виявленими факторами, що містять показники психологічного насильства з боку різних членів родини жінок (табл. 3.12).

Результати факторного аналізу показників емоційної саморегуляції та психологічного насильства в групі жінок, які зазнали психологічного насильства з боку родини (групи ЧПН та ІПН)

<i>Назви факторів</i>	<i>Зміст фактора</i>
<i>Психологічне насильство з боку батьків</i>	Труднощі у самоконтролі емоцій та поведінки, у розумінні та керуванні емоціями, емоційні бар'єри, емоційна нестійкість.
<i>Психологічне насильство з боку сиблінгів</i>	Негнучкість як здатність швидко змінювати свою поведінку відповідно до зовнішніх умов, труднощі у визначенні суб'єктивних критеріїв адекватності ситуації та прийнятті рішень.
<i>Психологічне насильство з боку прабатьків</i>	Труднощі у оцінці ситуації, негнучкість.
<i>Психологічне насильство з боку дітей</i>	Труднощі в усвідомленні своїх емоцій, у поведінковому самоконтролі, програмуванні власних дій.
<i>Психологічне насильство з боку чоловіка</i>	Труднощі у плануванні діяльності та керуванні своїми емоціями.
<i>Психологічне насильство з боку родини чоловіка</i>	Самовладання, здатність до планування та самоуправління, самоконтролю, небажання зближуватись в емоційній сфері.

Чутливість та ранимість жінки, які проявляються при послабленому самоконтролі у сфері переживань, простежуються при психологічному насильстві у стосунках з батьками. Зниження загальних навичок самоконтролю, які свідчать про зміну здатності контролювати власні вчинки, дії, психічні явища, тісно взаємопов'язані з психологічним насильством з боку батьків. Підтвердження цього є об'єднання у один фактор «*Психологічне насильство з боку батьків*», який пояснює 8,4% розсіювання даних, форм психологічного насильства: заборони і примус (мати 0,804, батько 0,840), погрози (мати 0,757, батько 0,787), контроль (мати 0,791, батько 0,724), презирство (мати 0,723, батько 0,779), негативна оцінка розумових здібностей (мати 0,748, батько 0,749), емоційне нехтування (мати 0,804, батько 0,801) та показників емоційної саморегуляції: емоційний інтелект (-0,531),

самоконтроль в емоційній сфері (-0,643), поведінці (-0,614), емоційні бар'єри (0,675) та емоційна нестійкість (0,721).

Результати кореляційного аналізу також підтверджують, що зниження самоконтролю в емоційній сфері, де змінюються способи і сила вираження емоцій та почуттів, пов'язані з наявністю фактів психологічного насильства з боку батька ($r=-0,41$). З тим же показником корелює психологічне насильство з боку матері ($r=-0,50$). При наявності психологічного насильства з боку батька спостерігається зниження здатності доньки до самовладання ($r=-0,41$) та самоконтролю у різних сферах життя (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить в межах від $r=-0,37$ до $r=-0,41$), планування власної поведінки та діяльності ($r=-0,35$), емоційна нестійкість ($r=0,45$). Схожі кореляційні взаємозв'язки спостерігаються при психологічному насильстві з боку матері (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить в межах від $r=-0,50$ до $r=0,36$). Насильство з боку матері так само взаємопов'язане з самоконтролем у сфері емоцій та почуттів, у діяльності та поведінковим самоконтролем. Це означає, що відсутність ефективних та адаптивних стратегій поведінки в стресових ситуаціях, недостатній розвиток навичок програмування власних дій, невміння самостійно сформулювати план дій, що призводить до частого зіткнення неадекватності отриманих результатів з цілями своєї поведінки та надання в діяльності переваги методу спроб і помилок, є взаємопов'язаними з тотальним контролем та презирством з боку матері.

З усіх досліджених форм психологічного насильства найбільше на емоційну сферу дочки впливає контроль з боку обох батьків. Наявність з боку батька тотального контролю та емоційного нехтування пов'язане із емоційною ($r=0,32$) та нервово-психічною нестійкістю жінки, що свідчить про нездатність контролювати свої емоції при вказаних формах жорстокого поводження з боку батька. Так само, труднощі емоційного самовладання проявляються і при контролі з боку матері ($r=-0,30$). Тобто, батьки, які схильні у стосунках з дочкою до надмірного контролю, вимогливості сприяють формуванню у дочки емоційної імпульсивності, підвищеного рівня психічної напруженості, що знижує її здатність до ефективного подолання життєвих труднощів. Також значною мірою на емоційну саморегуляцію

жінок впливають презирство, емоційне нехтування та негативна оцінка розумових здібностей з боку батька. При наявності нехтування та презирства з боку батька проявляється схильність дочки до несамостійності, залежності від думок та суджень інших людей, проявляється некритичність у виконанні чужих порад. Тобто, формується певна залежність дочки від інших внаслідок обмеження її самостійності та довільних дій у жорсткій формі батьком. Вказані деструктивні форми міжособової взаємодії обернено пов'язані із плануванням жінки, що вказує про її залежність при плануванні свого майбутнього. Цілі та плани жінки можуть бути нечіткими, несамостійними та ситуативними. Також значний вплив на компоненти емоційної саморегуляції жінок мають погрози з боку матері, що спостерігаються у образливих висловах матері, маніпулюванні переживаннями та почуттями, необґрунтованих звинуваченнях, у вираженні матір'ю сумнівів щодо здатності дочки вирішувати життєві проблеми тощо. З такою поведінкою матері пов'язані вразливість жінки, труднощі у самовладанні ($r=-0,39$) та здатності до детального та гнучкого планування діяльності ($r=-0,35$), нервово-психічна нестійкість. Вироблений такий тип взаємовідносин матері з дочкою, коли мати постійно контролює поведінку та дії, ставиться зневажливо, принижує та недовіряє дорослій дочці (Додаток Т).

Показники емоційної саморегуляції, на які впливають дисфункційні стосунки з батьками, пов'язані з особистісними властивостями жінок. Самовпевненість та здатність самокерування і вирішення труднощів у жінок, які були скривджені батьками зростає при вищій здатності до усвідомлення та керування емоціями. Емоційна компетентність сприяє впевненості у собі та самоцінності. Емоційні бар'єри та емоційна нестійкість, що виникають у стосунках з батьками при їх зневажливому ставленні щодо дочки, сприяють її підкореності, залежності, схильності до самозвинувачення та тривожності. Це підтверджують результати кореляційного аналізу. Зростання емоційного інтелекту пов'язане із зростанням самовпевненості ($r=0,40$), самокерування ($r=0,36$), самоцінності ($r=0,45$), планування вирішення проблеми ($r=0,31$), самоприйняття ($r=0,31$), цілями у житті ($r=0,27$). Емоційні бар'єри пов'язані із самозвинуваченням ($r=0,31$) та тривожністю ($r=0,32$).

Із зростанням емоційної нестійкості зростає підкореність у стосунках ($r=0,32$), внутрішня конфліктність ($r=0,38$), самозвинувачення ($r=0,42$), тривожність ($r=0,47$), знижується самовпевненість ($r=-0,32$), самоцінність ($r=-0,34$), автономія ($r=-0,30$) та особистісне зростання ($r=-0,43$).

Також існують взаємозв'язки між рівнем освіти батьків та психологічним насильством щодо доньки. Чим вищим є рівень освіти матері та батька, тим рідше донька стає жертвою психологічного насильства з їх боку ($r=-0,37$ та $r=-0,30$ відповідно). Подібна тенденція спостерігається із рівнем освіти жінки. Досліджувані жінки, які зазнали психологічного насильства в родині, мають, здебільшого середню спеціальну та незакінчену вищу освіту. В той же час, серед жінок, які не зазнали психологічного насильства, більше тих, які мають вищу освіту. Також із рівнем освіти та психологічним насильством спостерігається обернений кореляційний зв'язок ($r=-0,36$), що вказує на те, що частіше жертвами психологічного насильства стають жінки з нижчим рівнем освіти.

Отож, наявність різних форм психологічного насильства з боку батьків негативно впливає на компоненти емоційної саморегуляції жінок. Спостерігається емоційна нестійкість, вразливість, імпульсивність, зниження самовладання та самоконтролю емоцій та діяльності. Проявляється залежність від інших, нездатність планувати свою діяльність самостійно. З боку батька найбільш взаємопов'язаними з показниками емоційної саморегуляції жінок є такі форми психологічного насильства як контроль, презирство, емоційне нехтування та негативне оцінювання розумових здібностей, а з боку матері – погрози та контроль. Менше взаємозв'язків спостерігається між емоційною сферою жінки та заборонами і примусом з боку обох батьків.

Гнучкість, як один із компонентів саморегуляції, що проявляється у вмінні швидко та ефективно орієнтуватись у змінних життєвих обставинах, також є взаємопов'язаною з психологічним насильством в родинних стосунках. Жінки, які в динамічних ситуаціях відчувають себе невпевнено, з важкістю звикають до змін у житті, до зміни обставин та способу життя, можуть мати труднощі у стосунках з рідними братами чи сестрами. Так, у факторі «*Психологічне насильство з боку*

сиблінгів», що пояснює 6,5% загальної дисперсії даних, форми психологічного насильства з боку рідних братів та сестер об'єднались з показниками гнучкості (0,589), аналізу протиріч (0,574), прийняття рішення (0,541), критеріїв оцінки (0,641). Кореляційний аналіз підтверджує наявність обернених взаємозв'язків інтегрального показника психологічного насильства з боку сиблінгів із здатністю жінки до прийняття рішення ($r=-0,41$), передбачення та моделювання своєї поведінки ($r=-0,37$), оцінки результатів своєї діяльності ($r=-0,45$), гнучкості у діяльності ($r=-0,42$) та емоційної нестійкості ($r=0,43$) (Додаток Т).

Частіше психологічне насильство над жінкою можуть здійснювати старший брат чи сестра. На це вказує прямий кореляційний зв'язок між показником психологічного насильства з боку брата чи сестри та показником наявності старших сиблінгів ($r=0,32$).

Чи не найбільше на емоційну сферу жінок впливає контроль з боку брата або сестри. Також велика кількість взаємозв'язків спостерігається між погрозами, презирством та емоційним нехтуванням з боку сиблінгів (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить в межах від $r=-0,50$ до $r=0,50$). У жінок, які у стосунках з братом чи сестрою переживали контроль, приниження, підозри, невинувачення, зневажливі оцінки, спостерігається зниження рівня розвитку такого саморегулятивного вміння як аналіз протиріч, що полягає у вмінні орієнтуватись в ситуації, створенні суб'єктивної моделі ситуації, що передбачає наявність вмінь орієнтації в ситуації, порівняння її з минулим, аналіз власних переживань і дій в конкретному випадку. Потрапляючи під вплив психологічного насильства з боку сиблінга, жінка не завжди може дати відповіді на питання, які стосуються того, що з нею відбувається, в чому причина таких стосунків та яким чином вона може вплинути на перебіг ситуації. Також контроль, презирство та емоційне нехтування з боку брата чи сестри пов'язані із порушенням процесу прийняття рішення жінкою. Тобто, наявність з боку брата чи сестри зневажливого ставлення, нехтування, глузування пов'язані з обережністю жінки у її поведінці, прийнятті рішень щодо цих стосунків. Усі досліджені форми психологічного насильства обернено пов'язані із шкалою «Критерії оцінки». Це свідчить про слабкість уявлень жінки щодо того,

якими мають бути стосунки з братом чи сестрою, як вона може вплинути на них та що саме може змінити. Тобто, при наявності зневажливого ставлення з боку сиблінгів, досліджувані жінки мають слабкі уявлення про те, якими саме мають бути ці стосунки без психологічного насильства та що саме вони повинні зробити для цього. Також погрози брата чи сестри, контроль та нехтування з їх боку пов'язані з слабкою сформованістю процесів моделювання як складової саморегуляції діяльності жінок, що може призвести до неадекватної оцінки значимих внутрішніх умов і зовнішніх обставин ситуації психологічного насильства, яка проявляється у фантазуванні, що може супроводжуватись різкими перепадами ставлення до розвитку подій, наслідків своїх дій. Звідси часто можуть виникати труднощі у визначенні цілей і програми дій, які були б адекватні ситуації. Жінки, які переживали заборони, погрози, презирство, глузування з власних розумових здібностей з боку брата чи сестри, характеризуються невпевненістю у змінних обставинах, негнучкістю, важко адаптуються до нових умов. Контроль та презирство з боку сиблінга обернено пов'язані з емоційним інтелектом жінки. Також майже усі досліджувані форми психологічного насильства з боку братів та сестер пов'язані з напруженістю, самокритикою та емоційною лабільністю як показниками емоційної нестійкості. Зворотні кореляції емоційної, нервово-психічної стійкості та форм психологічного насильства з боку сиблінгів вказують на нестабільність, коливання емоцій та переживань жінок при таких стосунках, їх невпевненість, залежність від ситуації та емоційну напруженість. Окрім цього, спостерігаються обернені кореляції із комунікативними здатностями жінки та формами психологічного насильства з боку сиблінгів, що вказує на наявність труднощів у спілкуванні між братами та сестрами (Додаток Т).

Зростання самоцінності, позитивного ставлення до себе жінок, які мають труднощі у стосунках з братом чи сестрою, сприяють зростанню активності у поведінці та діяльності, ефективності постановки та досягнення цілей, гнучкості у прийнятті рішень, оскільки компоненти емоційної саморегуляції, які пов'язані із психологічним насильством з боку сиблінгів, корелюють з показниками позитивного ставлення до себе (діапазон кореляцій від $r=0,31$ до $r=0,53$).

Отож, жінки, які зазнали психологічного насильства з боку братів чи сестер, мають труднощі у прийнятті рішень у ситуації описаних стосунків, схильні до емоційної нестійкості, неадекватного прояву емоцій та труднощів у встановленні контактів із сиблінгами. Найбільше взаємозв'язків спостерігається між емоційною саморегуляцією жінок та такими формами психологічного насильства з боку сиблінгів як контроль, погрози, презирство, емоційне нехтування. Дещо менше взаємопов'язані заборони і примус, негативне оцінювання розумових здібностей.

Старше покоління в родині (дід або баба), принижуючи онуку, підозрюючи її, часом невинувато, знецінюючи її вміння та досягнення, можуть підкріплювати виникнення труднощів в онуки при адаптації до нових, змінних умов та здатності формувати суб'єктивні критерії власної успішності. Показники форм психологічного насильства з боку прабатьків увійшли до фактору «*Психологічне насильство з боку прабатьків*», який пояснює 5,2% дисперсії даних. Також у цей фактор увійшли такі показники емоційної саморегуляції жінок як «*Гнучкість*» (-0,518) та «*Оцінка результату*» (-0,653) (Додаток С.1). Кореляційний аналіз взаємозв'язків психологічного насильства з боку старшого покоління також дає підстави стверджувати про зв'язок жорстокої поведінки прабатьків в родині з такими особливостями емоційної саморегуляції онуки як планування ($r=-0,42$), корекція ($r=-0,50$) та оцінка результату власної поведінки та діяльності ($r=-0,35$), керування своїми емоціями ($r=-0,45$) та емоціями інших людей ($r=-0,45$), емоційний інтелект ($r=-0,46$), а також депресивністю ($r=0,36$), емоційною лабільністю ($r=0,41$) як показниками емоційної нестійкості ($r=0,39$).

Найбільше взаємозв'язків спостерігається між компонентами емоційної саморегуляції та такими формами психологічного насильства з боку прабатьків як контроль, презирство та негативне оцінювання розумових здібностей (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить в межах від $r=-0,50$ до $r=0,42$). При зневажливому ставленні з боку старшого покоління в онуки спостерігаються труднощі у керуванні своїми емоціями, а також їй важко впливати та нормалізувати функціональний стан партнера по спілкуванню. Обернені кореляції емоційного інтелекту та таких його компонентів як керування своїми емоціями та емоціями інших людей із

психологічним насильством з боку прабатьків вказують на наявність труднощів у самоконтролі психоемоційного стану жінкою. Жінки, щодо яких спостерігають погрози та контроль з боку прабатьків, не завжди встигають адекватно реагувати на зміну подій, поведінки чи реакцій власних прабатьків і ефективно реагувати на їх дії. Обернені кореляції із шкалою «Оцінка результату» вказують на некритичність жінок при спробах контролю, погроз та зневаги з боку діда чи баби. Жінки у ситуації зневажливого ставлення до них не надто чітко усвідомлюють вплив власної поведінки на результат взаємодії. При наявності образ, принижень та інших негативних аспектів психологічного насильства зниження здатності програмувати свою поведінку вказує на те, що жінки, швидше за все, діють імпульсивно, залежно від ситуації, не складають програми своєї поведінки для вирішення конфліктних стосунків з старшим поколінням у майбутньому. Не бачать можливостей змінити ситуації з власної позиції. Спроби контролю, емоційного нехтування, глузування з розумових здібностей жінки з боку дідів чи бабусь супроводжуються негативними емоційними переживаннями онуки (Додаток Т).

Тож, жінки, які зазнали психологічного насильства з боку прабатьків, є менш гнучкими у поведінці та адаптації, мають труднощі у самоконтролі емоційних переживань та є менш емоційно стійкими. Найбільше на емоційні переживання впливають такі форми психологічного насильства як контроль, презирство та негативне оцінювання розумових здібностей з боку прабатьків. Деяко менше взаємозв'язків спостерігається між заборонами і примусом, погрозами, емоційним нехтуванням з боку прабатьків та компонентами емоційної саморегуляції жінок.

Імпульсивність жінки, її невміння самостійно сформулювати програму дій, скоригувати свою поведінку у процесі діяльності пов'язані з психологічним насильством з боку власних дітей. Досліджені форми психологічного насильства з боку дітей увійшли до фактору «Психологічне насильство з боку дітей», що описує 4,1% загальної дисперсії даних. Також у цей фактор з негативними внесками увійшли шкали «Програмування» (-0,626), «Усвідомлення емоцій» (-0,504) та «Поведінковий самоконтроль» (-0,501) (Додаток С.1). Зв'язок психологічного

насильства з боку дітей та особливостей емоційної саморегуляції жінки підтверджують результати кореляційного аналізу (Додаток Т).

Найбільш пов'язаними з компонентами емоційної саморегуляції жінок виявились такі форми психологічного насильства як контроль та презирство з боку дітей (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить в межах від $r=-0,42$ до $r=0,48$). Ці форми психологічного насильства з боку дітей щодо матері зростають у випадку, якщо у жінки спостерігаються труднощі у здатності планувати та передбачати свою поведінку. Із зниженням здатності контролювати свою поведінку жінкою зростають погрози, примус, контроль та емоційне нехтування з боку дітей. Негативна оцінка розумових здібностей та презирство з боку дітей пов'язана із зниженням рівня усвідомлення своїх емоцій та наявністю труднощів у встановленні емоційних контактів матері. Така несформованість саморегуляції діяльності жінки може спонукати її дітей у стосунках з нею до певних форм психологічного насильства. Там де є слабкий поведінковий контроль жінки, зростає свавілля з боку дітей. Водночас із зростання усвідомленості власних емоційних переживань жінкою, що має труднощі у стосунках з дітьми зростає її самовпевненість ($r=0,32$), самоцінність ($r=0,31$), позитивна переоцінка труднощів ($r=0,40$) та знижується самозвинувачення ($r=-0,36$).

Труднощі у керуванні власними емоціями ($-0,615$) та низька здатність жінки раціонально проаналізувати ситуацію, що склалась, виробити стратегію подальшої власної діяльності та цілеспрямовано змінити наявну ситуацію ($-0,531$) пов'язані з тим, що у стосунках з чоловіком присутні такі форми психологічного насильства з його боку, як заборони та примус ($0,770$), погрози ($0,746$), контроль ($0,658$), презирство ($0,736$), емоційне нехтування ($0,702$), негативне оцінювання розумових здібностей ($0,744$), що можуть проявлятися у обмеженні доступу дружини до речей, місць, людей, примушування до небажаної для неї поведінки чи діяльності, контроль діяльності дружини, знецінення її когнітивних здібностей, емоційна холодність тощо (Додаток С.1). Це підтверджується фактором «*Психологічне насильство з боку чоловіка*», який пояснює 18,5% дисперсії даних. Зі зростанням психологічного насильства з боку чоловіка знижується самовладання жінки ($r=-$

0,38), що відображається у труднощах довільного контролю емоційних реакцій, спостерігаються труднощі у керування своїми емоціями ($r=-0,37$). Разом із тим, якщо спостерігається зростання здатності до планування, висування реалістичних цілей, керування своїми емоціями скривджених чоловіком жінок зростає їх позитивне ставлення до себе, самоприйняття (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить від $r=0,37$ до $r=0,67$), знижується залежність ($r=-0,40$) оскільки зростає ефективність самостійного планування майбутньої поведінки та діяльності (Додаток Т).

Кореляційний аналіз підтверджує наявність взаємозв'язків між компонентами емоційної саморегуляції жінок та формами психологічного насильства з боку чоловіка. Найбільше емоційна саморегуляція жінок пов'язана з негативним оцінюванням її розумових здібностей з боку чоловіка. При нехтуванні інтелектуальних здібностей жінки спостерігається зниження її самовладання ($r=-0,41$), здатності до планування ($r=-0,40$), керування своїми емоціями ($r=-0,38$), самоконтролю ($r=-0,45$), зростає негнучкість емоцій ($r=0,36$) та емоційні бар'єри ($r=0,37$). Подібні зв'язки спостерігаються між заборонами і примусом з боку чоловіка та вказаними вище показниками емоційної саморегуляції жінки (діапазон кореляцій лежить від $r=-0,43$ до $r=0,38$). Також вагомий вплив на емоційну саморегуляцію має тотальний контроль з боку чоловіка. Якщо у стосунках з чоловіком спостерігається обмеження дій жінки, контроль її міжособових стосунків та способу проведення часу, то можливі зниження її самовладання ($r=-0,39$), самоконтролю ($r=-0,43$), здатності до керування емоціями ($r=-0,35$) та планування діяльності ($r=-0,50$), спостерігається емоційна негнучкість ($r=0,35$). Дещо менший вплив на емоційну саморегуляцію жінок мають такі форми психологічного насильства з боку чоловіка як погрози, презирство та емоційне нехтування. Їх наявність вказує на залежність та несамотійність жінки (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить від $r=-0,36$ до $r=-0,37$), емоційні бар'єри та негнучкість емоційної сфери жінки, що вказує на наявність труднощів у емоційних контактах при психологічному насильстві (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить від $r=0,35$ до $r=0,48$) (Додаток Т).

Зростання психологічного насильства з боку чоловіка спостерігається при зниженні матеріальної забезпеченості сім'ї ($r=-0,32$) або зростанні матеріальної залежності дружини ($r=0,35$). Тобто, економічне неблагополуччя сприяє зростанню негативізму у стосунках подружжя, а матеріальна залежність жінки від чоловіка пов'язана із жорстоким поведінням.

Жінки, які зазнали психологічного насильства з боку чоловіка, характеризуються зниженням рівня самовладання та самоконтролю, негнучкістю емоційної сфери та наявністю емоційних бар'єрів при встановленні близьких стосунків. Першочергову роль відіграють такі форми психологічного насильства з боку чоловіка як негативне оцінювання інтелектуальних здібностей жінки, заборони та примус і контроль. Дещо менше на емоційну саморегуляцію жінок впливають презирство з боку чоловіка, емоційне нехтування та погрози.

Отож, при наявності психологічного насильства над жінкою з боку батьків, рідних братів чи сестер, старшого покоління в родині, чоловіка та дітей спостерігаються труднощі у процесах самокерування та самостабілізації емоційної сфери жінками, які були скривджені (рис. 3.6).

Якщо говорити про взаємозв'язок саморегулятивних навичок жінки з психологічним насильством з боку родини чоловіка, то варто зазначити, що тут рівень самоконтролю є вищим. При наявності психологічного насильства у власних родинних стосунках спостерігається зниження рівня саморегулятивних навичок, але якщо психологічне насильство іде з боку родичів чоловіка, то навпаки, зростають показники самоконтролю (Додаток С.1).

На це вказують результати факторного та кореляційного аналізів. При наявності заборон (0,627), погроз (0,625), контролю (0,618), презирства (0,560), емоційного нехтування (0,605) чи глузування з розумових здібностей жінки (0,586) з боку свекрухи, свекра, сиблінгів чоловіка чи його прабатьків спостерігається зростання самовладання жінки (0,778), самоконтролю (0,638), її здатності до планування діяльності (0,538), цілеспрямованого самоуправління (0,860). Також присутнє небажання встановлювати емоційні контакти (0,520). Ці показники склали фактор «*Психологічне насильство з боку родини чоловіка*» (пояснює 12,4% дисперсії

даних). Кореляційний аналіз підтверджує прямі кореляції між психологічним насильством з боку родини чоловіка (свекра, свекрухи, братів чи сестер чоловіка, дідусів та бабусь) та показниками емоційної саморегуляції (Додаток Т). Зростання самоконтролю в діяльності та поведінковій сфері жінок передбачає детальний аналіз ситуації, вироблення ефективних стратегій корекції власної поведінки, вияву емоцій та почуттів шляхом самопідкріплення, самонаказу і детального планування своєї діяльності, що набуває особливого значення у ситуації психологічного насильства з боку свекра, свекрухи чи інших членів родини чоловіка. Ці показники емоційної саморегуляції також пов'язані з особистісними характеристиками скривджених жінок. Жінки, що мають труднощі у стосунках з членами родини чоловіка, є більш вольовими, самовпевненими та більш позитивно ставляться до себе тоді, коли зростає їх самовладання, самоуправління та самоконтроль. Негативізм у стосунках із зазначеними членами родини пов'язаний з небажанням зближуватись у емоційній сфері, що включає сумніви, переживання провини та самозвинувачення. На це вказують взаємозв'язки самовладання із залежністю у стосунках ($r=-0,32$), позитивним самостваленням (діапазон кореляцій від $r=0,40$ до $r=0,51$), автономією ($r=0,30$) та особистісними зростанням ($r=0,33$). Зростання самовпевненості ($r=0,35$), самоцінності ($r=0,33$), самокерування ($r=0,40$) пов'язані із зростанням самоконтролю. Із цими ж показниками корелює самоуправління (діапазон кореляцій від $r=0,38$ до $r=0,54$). Небажання зближуватись у емоційній сфері пов'язане з внутрішньою конфліктністю ($r=0,33$), самозвинуваченням ($r=0,39$) та особистісним зростанням ($r=-0,32$).

Найбільший вплив на емоційну сферу жінки мають такі форми психологічного насильства як заборони та примус, погрози та емоційне нехтування з боку родини чоловіка (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить від $r=-0,48$ до $r=0,49$). Заборони та погрози з боку родини чоловіка пов'язані із зростанням самовладання жінки, її здатності детально планувати, передбачати та коригувати власну діяльність, а також із небажанням емоційно зближуватись з членами нової родини, можливо, зважаючи на емоційне нехтування з їх боку та намагання контролювати події у житті невістки. Також спостерігається зниження рівня гнучкості жінки як вміння швидко

орієнтуватись у змінних життєвих обставинах. Жінки, які характеризуються невпевненістю у нових, швидкозмінних обставинах, важко звикають до змін поведінки родини, їм потрібен додатковий час, щоб завчасно спланувати свою поведінку, оцінити можливі наслідки своїх дій і способи їх корекції залежно від ситуації. Менше впливають на емоційну саморегуляцію невістки такі форми психологічного насильства з боку родини чоловіка як контроль, презирство та негативне оцінювання розумових здібностей чоловіка (діапазон коефіцієнтів кореляції лежить від $r=0,35$ до $r=0,47$).

Як і у випадку психологічного насильства з боку чоловіка, психологічне насильство щодо жінки з боку родини чоловіка зростатиме тоді, коли знижуватиметься її матеріальне благополуччя ($r=-0,30$). Також фінансова несаможиттєвість жінки, її матеріальна залежність ($r=0,36$) пов'язана з негативним ставленням з боку свекра, свекрухи чи інших родичів чоловіка.

Отже, наявність фактів психологічного насильства з боку родини чоловіка, його батьків чи прабатьків, братів чи сестер, пов'язані із зростанням самоконтролю, самовладання жінки, її здатності планувати та коректувати свою поведінку при негативному ставленні до неї у новій родині. Найбільше на емоційну сферу жінок впливають заборони та примус, погрози та емоційне нехтування. Емоційне нехтування також є важливим і з боку власних батьків. Дещо менший вплив мають такі форми психологічного насильства як контроль, презирство та негативне оцінювання інтелектуальних здібностей жінки з боку родини чоловіка (рис. 3.6).

Окрім цього, із психологічним насильством з боку усіх досліджених членів родини є пов'язане місце проживання: досліджувані жінки, які були найбільше скривджені, здебільшого народились, провели дитинство та проживають у селах та селищах міського типу. З міською місцевістю проживання обернено корелює психологічне насильство з боку батька ($r=-0,39$), матері ($r=-0,39$), сиблінгів ($r=-0,37$), прабатьків ($r=-0,40$), чоловіка ($r=-0,34$), родина чоловіка ($r=-0,33$), діти ($r=-0,27$). Тобто, рідше під вплив психологічного насильства потрапляють мешканки великих міст. Більш поширеним психологічне насильство є у сільській місцевості.

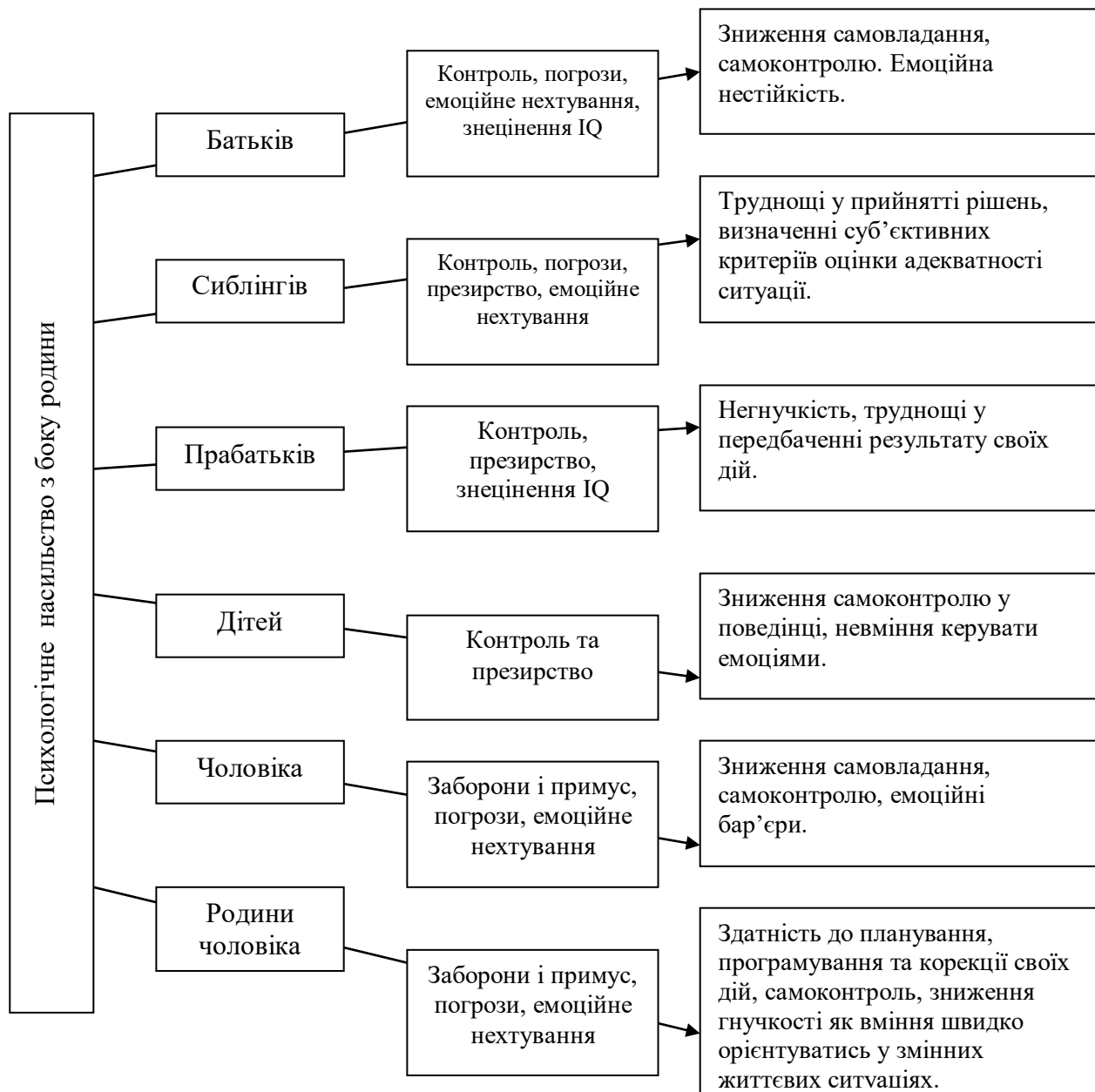

Рис. 3.6. Особливості зв'язку форм психологічного насильства з боку членів родини та компонентів емоційної саморегуляції жінок

Спостерігаються відмінності у рівні матеріальної забезпеченості ($p=0,014$) та матеріальної залежності ($p=0,000$) жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства (Додаток Ц). На це також вказують обернені кореляції між матеріальною забезпеченістю ($r=-0,40$), рівнем побутових умов ($r=-0,30$) та психологічним насильством. Жінки з нижчим матеріальним статусом частіше стають жертвами насильства, так само як і жінки, які є матеріально залежними від членів родини ($r=0,37$), що може включати також і компоненти економічного насильства щодо

жінки. Матеріальна залежність жінки пов'язана з психологічним насильством з боку усіх досліджених членів родини: батька ($r=0,36$), матері ($r=0,34$), сиблінгів ($r=0,38$), прабадьків ($r=0,34$), чоловіка ($r=0,35$), його родини ($r=0,36$), дітей ($r=0,39$) (Додаток Ц.1).

Для з'ясування групування взаємозалежних параметрів психологічного насильства з боку різних членів родини та емоційної саморегуляції жінок була проведена процедура факторного аналізу (методом головних компонент з обертанням результуючої нормативної матриці факторних навантажень методом Varimax) і для групи жінок, які не переживали психологічного насильства (Додаток С.2). В результаті спостерігається подібна тенденція, що і для скривджених жінок, проте виражена значно слабше. Зі зростанням психологічного насильства з боку чоловіка, дітей та членів власної родини спостерігається зниження показників емоційної саморегуляції, а якщо психологічне насильство іде з боку родини чоловіка, то присутнє небажання зближуватись в емоційній сфері та зростає емоційний інтелект. Більшість показників емоційної саморегуляції жінок, які не зазнали психологічного насильства, увійшли до окремого фактору «*Емоційна саморегуляція*». Другий фактор «*Психологічне насильство з боку чоловіка та дітей*» склали показники форм психологічного насильства з боку вказаних членів родини та емоційна нестійкість. Також між психологічним насильством з боку чоловіка та дітей наявні значущі прямі кореляції: підвищення рівня психологічного насильства з боку чоловіка ($r=0,40$) чи дітей ($r=0,34$) пов'язані з труднощами у контролі своїх емоцій та імпульсивністю у діях жінки. Третій фактор «*Психологічне насильство з боку батьків*» складається з таких шкал, які вказують на психологічне насильство з боку батька та матері – заборони та примус, погрози, контроль, презирство, емоційне нехтування, негативне оцінювання розумових здібностей, а також зниження самовладання ($-0,577$). Кореляційний аналіз підтверджує наявність взаємозв'язків між психологічним насильством з боку батьків та самовладанням жінки. Підвищення рівня негативного ставлення з боку батька ($r=-0,33$) та матері ($r=-0,42$) пов'язане із зростанням вразливості жінки, втратою самовладання нею у емоційно складних ситуаціях. Четвертий фактор «*Психологічне насильство з боку*

прабатьків» складається з показників психологічного насильства з боку дідуся чи бабусі та показника гнучкості. З наявністю контролю, образ, емоційного нехтування тощо з боку старшого покоління в родині пов'язані з труднощами у швидкому реагуванні при змінах ситуації, виявленням невпевненості жінки в умовах, що швидко змінюються. Це підтверджують і результати кореляційного аналізу: із зростанням рівня психологічного насильства з боку прабатьків пов'язане зниження показника гнучкості ($r=-0,33$) як вміння швидко та своєчасно планувати свою діяльність та поведінку у змінних обставинах. П'ятий фактор отримав назву *«Психологічне насильство з боку сиблінгів»*, оскільки описує негативні форми поведінки з боку братів/сестер, а також домінування негативних емоцій та емоційні бар'єри у стосунках. Враховуючи результати кореляційного аналізу можемо стверджувати, що негативні форми поведінки з боку брата чи сестри пов'язані із негативними емоціями ($r=0,32$) та емоційними бар'єрами у стосунках ($r=0,31$) між сиблінгами. Фактор 6 *«Психологічне насильство з боку родини чоловіка»*, включив форми негативного ставлення з боку членів родини чоловіка, а також емоційний інтелект та показник небажання зближуватись у емоційній сфері. Між вказаними показниками також існують кореляційні взаємозв'язки: зростання психологічного насильства з боку членів родини чоловіка пов'язане із підвищенням рівня емоційного інтелекту ($r=0,31$) та небажанням зближуватись в емоційній сфері ($r=0,32$), що вказує на відсторонення та небажання встановлювати тісні емоційні стосунки з свекром, свекрухою, сиблінгами чоловіка при їх зневажливому ставленні до невістки (Додаток Т).

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що емоційна саморегуляція жінок, які не зазнавали психологічного насильства, не так тісно пов'язана із стосунками з членами родини, як емоційна саморегуляція жінок, які були скривдженими. Негативне ставлення з боку когось із родини зумовлює різну спрямованість емоційної саморегуляції в групах скривджених та не скривджених жінок.

Спрямованість емоційної саморегуляції досліджуваних жінок, які переживали зазначений вид жорстокого поводження з боку членів ближчої родини, є різною. На основі стосунків з тим чи іншим членом родини складаються певні особливості

регуляції емоцій, власної поведінки та діяльності. Спрямованість емоційної саморегуляції при психологічному насильстві у стосунках з батьками зосереджується на знижених загальних навичках самоконтролю жінки, які свідчать про зміну здатності контролювати власні вчинки, дії, психічні явища, зростанні чутливості та ранимості жінки. Проте, той же самоконтроль є вищим у жінок, які зазнавали психологічного насильства з боку родини чоловіка. Нездатність жінки виділяти важливі аспекти для досягнення цілей, невміння орієнтуватись в ситуації пов'язана з презирством, підозрами, зневажливістю з боку рідних братів або сестер, прабатьків. Зневажливе ставлення з боку дітей пов'язане з невмінням жінки помічати власні помилки, некритичністю до своїх дій, наявністю труднощів у встановленні емоційних контактів та зниженням поведінкового самоконтролю.

Зважаючи на описані особливості емоційної саморегуляції жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства в родині, можемо зробити припущення про те, що у жінок виявлятимуться різні типи емоційної саморегуляції.

3.5. Типи емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині

Подальший аналіз спрямовуємо на виокремлення груп жінок, які переживали психологічне насильство з різними структурами емоційної саморегуляції, оскільки описана у попередніх розділах спрямованість емоційної саморегуляції жінок підтверджує застосування різних механізмів емоційного саморегулювання при зневажливому ставленні з боку членів родини. Застосований кластерний аналіз за методом k-середніх по досліджуваних жінках, які більшою чи меншою мірою переживали психологічне насильство. Здійснено об'єднання жінок груп ЧПН та ПН, тобто процедура кластеризації проводилась для двох груп досліджуваних – тих, які часто та іноді зазнавали психологічного насильства – 169 досліджених. У результаті виокремлено три кластери. Аналіз відсоткового співвідношення жінок, які увійшли до трьох кластерів, свідчить про таке. До першого кластеру увійшло 32,5% жінок досліджуваної групи, другий кластер склали 31,9% досліджуваних жінок, до третього кластеру увійшло 35,5% досліджуваних. Досліджені жінки

розділились між трьома кластерами досить рівномірно, що дозволяє продовжувати аналіз з урахуванням цього поділу (Додаток У).

На основі такого поділу групи досліджуваних було здійснено порівняльний аналіз групових показників за критерієм Шеффе, в результаті чого виявлено статистично значущі відмінності у психологічних параметрах емоційної саморегуляції жінок, які піддавались негативному впливу психологічного насильства. Аналіз змінних та однофакторний дисперсійний аналіз за критерієм Шеффе при $p < 0,05$ (Додаток Ф), вказують на вагомій відмінності між підгрупами. Також здійснений кореляційний аналіз взаємозв'язків показників емоційної саморегуляції з психологічним насильством в родині та особистісними властивостями жінок (Додаток Х).

Емоційний інтелект як один із конструктів емоційної саморегуляції виконує регулятивну функцію, відіграє роль у адекватному зовнішньому вираженні емоцій людини та сприяє стану емоційної комфортності. Між жінками, які зазнавали психологічного насильства виявлені статистично значимі відмінності у показниках емоційного інтелекту.

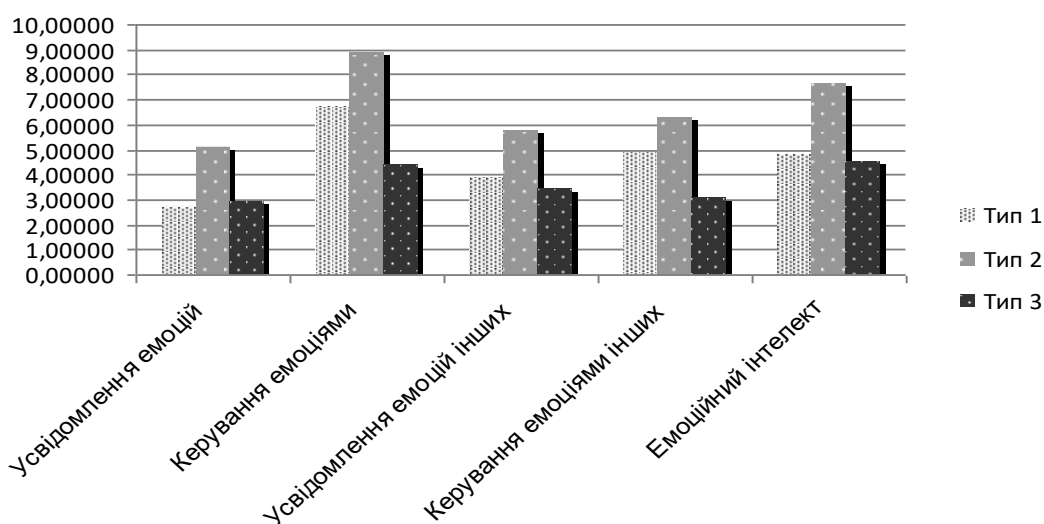

Рис. 3.7. Показники емоційного інтелекту жінок з різними типами емоційної саморегуляції при психологічному насильстві в родині

Жінки що увійшли до другого кластеру характеризуються найвищим з-поміж інших кластерів рівнем здатності усвідомлювати свої емоції та емоції інших, а

також високим рівнем вміння керувати власними емоціями та емоціями інших людей ($p=0,000$). В загальному їх рівень емоційного інтелекту є високим.

Як видно із рисунка 3.7, жінки третього кластеру характеризуються низькими значеннями по усіх показниках емоційного інтелекту. Тобто, вони мають низьку здатність до розуміння ролі власних почуттів та емоцій інших, а також низький рівень здатності керувати емоціями як своїми так і чужими, що свідчить про невиражену потребу у пізнанні себе, а також низький рівень рефлексії і розуміння думок, почуттів іншої людини. Проте, найнижчим таким показником емоційного інтелекту як усвідомлення своїх емоцій притаманний жінкам, що увійшли до кластеру 1. Також вони мають низький рівень вміння орієнтуватись у емоціях партнерів по спілкуванню. Проте, у них, в порівнянні з жінками, що увійшли до кластеру 3, є дещо вищими такі показники емоційного інтелекту як вміння управляти власним емоційним станом та здійснювати вплив на переживання інших.

Кореляційний аналіз у другому кластері досліджуваних виявив наявність зв'язку психологічного насильства з боку батька та емоційного інтелекту ($r=0,35$). Тобто, можемо говорити, що такі факти з боку батька як надмірний контроль, емоційне відкидання, нехтування є пов'язаними з усвідомленням своїх емоцій, розумінням своїх емоційних станів та вміння ними управляти.

Також досліджувані жінки відрізняються за рівнем самовладання ($p=0,000$). Такий конструкт емоційної саморегуляції є вольовим аспектом та відображає рівень довільного контролю емоційних реакцій і станів. Найвищим рівнем самовладання характеризуються жінки, що увійшли до кластеру 2. Такі особи у ситуації психологічного насильства в родині найбільш емоційно стійкі, їм властиві внутрішній спокій, впевненість у собі тощо. Найнижчий рівень самовладання спостерігається у жінок кластеру 3, у яких зниження рівня самовладання пов'язане із психологічним насильством з боку матері ($r=-0,31$), сиблінгів ($r=-0,30$), прабаб'яків ($r=-0,40$) та чоловіка ($r=-0,46$).

Такий конструкт емоційної саморегуляції як емоційна стійкість досліджувався за допомогою показників тривожності, напруженості, депресивності, самокритики та емоційної лабільності. Емоційна стійкість як позитивна психологічна якість

людини, виражається в тому, що емоція у відповідальні моменти досягає оптимального ступеню інтенсивності, спрямованої для розв'язання поставлених завдань.

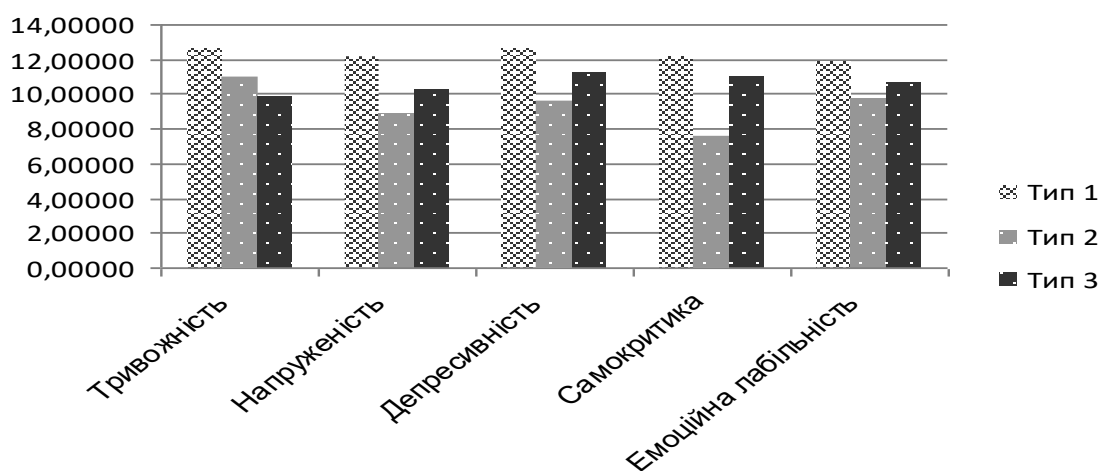

Рис. 3.8. Показники емоційної стійкості жінок з різними типами емоційної саморегуляції при психологічному насильстві в родині

Як видно із рисунка 3.8, середніми показники емоційної стійкості є у групі жінок, що увійшли до кластеру 2 ($p=0,000$). Тобто, при вищому порівняно з іншими жінками, які зазнали психологічного насильства, рівні самовладання та емоційного інтелекту, жінки, які увійшли до другого кластеру є дещо впевненішими у собі та більш самодостатніми.

Жінки, що увійшли до першого кластеру є найменш емоційно стійкими. Також у першому кластері досліджуваних існує взаємозв'язок психологічного насильства з напруженістю ($r=0,31$) та депресивністю ($r=0,32$) як показниками емоційної нестійкості. Це свідчить про труднощі у контролі емоцій, імпульсивність дій, що зовнішньо може проявлятися у відсутності почуття відповідальності, капризності тощо. Емоційна нестійкість у них спостерігається і при психологічному насильстві з боку родини чоловіка ($r=0,31$).

Наявність емоційних бар'єрів у міжособових стосунках відображено через такі показники як невміння керувати емоціями, неадекватний прояв емоцій, негнучкість емоцій, домінування негативних емоцій та небажання зближуватись з людьми в емоційній сфері ($p=0,000$).

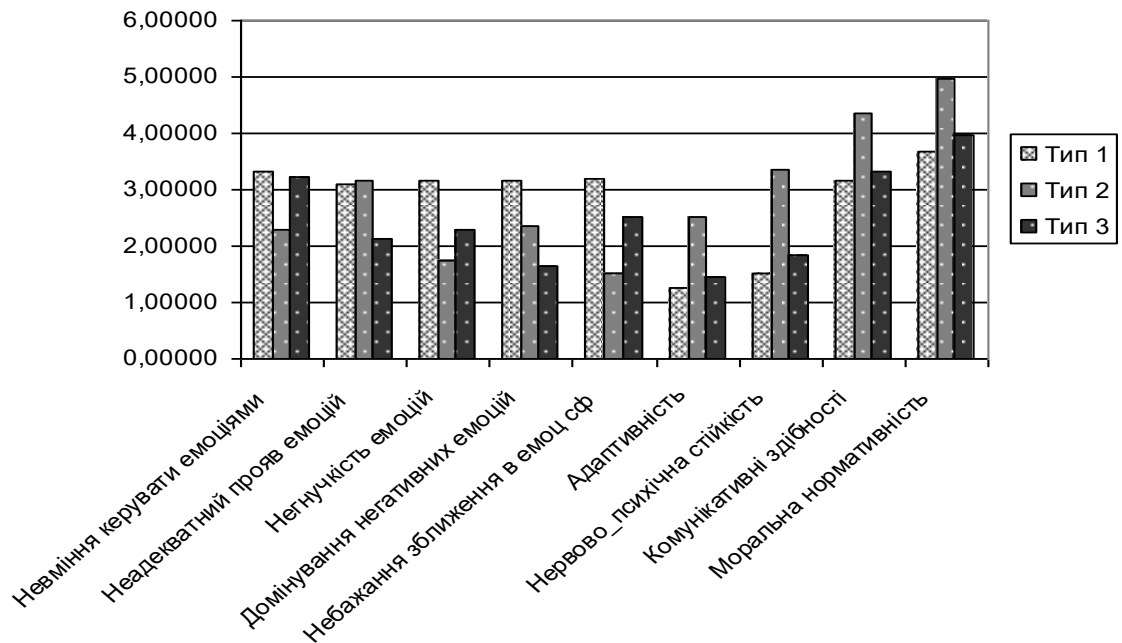

Рис. 3.9. Показники емоційних бар'єрів та адаптивності жінок з різними типами емоційної саморегуляції при психологічному насильстві в родині

Середнім рівнем емоційних бар'єрів характеризуються досліджувані, що увійшли до кластеру 1. Жінки, що згідно процедури кластеризації віднесені до другого та третього кластерів емоційної саморегуляції, мають здебільшого нижчі порівняно з іншими показники емоційних бар'єрів у міжособових стосунках (рис. 3.9).

Результати кореляційного аналізу у групі досліджуваних другого кластеру свідчать про взаємозв'язок неадекватного прояву емоцій з психологічним насильством ($r=0,37$). Тобто наявність таких особливостей в родинній взаємодії як кепкування з розумових здібностей, емоційне відкидання та ігнорування, надмірний контроль пов'язані з труднощами у відповідному ситуації адекватному прояві емоцій.

Аналіз кореляційних зв'язків у першому кластері підтверджує, що психологічне насильство в родині пов'язане з такими емоційними труднощами жінки як невміння керувати своїми емоціями ($r=0,30$) та негнучкість емоцій ($r=0,35$). Тобто, жінки першого кластеру, які мають вищий рівень емоційних бар'єрів у порівнянні з іншими групами досліджуваних жінок у родинних стосунках

переживали презирство, знецінення особистих якостей та власних досягнень, емоційне відкидання, погрози.

Адаптивність як компонент емоційної саморегуляції свідчить про емоційну стійкість, легкість пристосування до нових зовнішніх обставин, вміння орієнтуватись у новій ситуації. Жінки, які віднесені до другого кластеру мають достатній рівень адаптивності (рис. 3.9). Також жінки даного кластеру характеризуються достатнім рівнем нервово-психічної стійкості, комунікативних здібностей та моральної нормативності, що свідчить про їх здатність до поведінкової регуляції, адекватну самооцінку, вміння встановлювати контакти з іншими людьми та дотримуватись загальноприйнятих норм поведінки. При наявності психологічного насильства з боку чоловіка, його родини, дітей не спостерігається зниження особистісного адаптивного потенціалу жінок цієї групи. З підвищенням психологічного насильства з боку чоловіка пов'язана адаптивність ($r=0,38$), нервово-психічна стійкість ($r=0,37$), самоконтроль в емоційній сфері ($r=0,44$), поведінці ($r=0,34$) та діяльності ($r=0,42$). Також самоконтроль пов'язаний з психологічним насильством з боку родини чоловіка ($r=0,37$), а саме поведінковий самоконтроль ($r=0,34$) та самоконтроль в діяльності ($r=0,33$). З психологічним насильством з боку дітей пов'язані особистісний адаптивний потенціал ($r=0,31$) та труднощі в усвідомленні емоцій інших людей ($r=-0,31$). При психологічному насильстві з боку власної родини таких кореляційних взаємозв'язків не спостерігається. Тому можемо говорити, що жінки які увійшли до цього кластеру при психологічному насильстві щодо них з боку членів родини чоловіка є більш стійкими, легше адаптуються до нових умов, краще контролюють свої емоції, не втрачають самоконтроль в діяльності та поведінці

Показники адаптивності жінок першого та третього кластеру є низькими. Кореляційний аналіз отриманих даних у першому кластері підтверджує, що існує взаємозв'язок між психологічним насильством з боку батька ($r=-0,40$) та матері ($r=-0,36$) з особистісним адаптивним потенціалом жінки, що свідчить про їх залежність від умов зовнішнього середовища в ситуації психологічного насильства в родині. У третьому кластері існують кореляційні взаємозв'язки нервово-психічної стійкості з

психологічним насильством з боку батька ($r=-0,43$) та матері ($r=-0,47$), що свідчить про наявність труднощів поведінкової регуляції, схильність до нервово-психічних зривів у жінок батьки яких проявляють щодо них словесну агресію, презирство, емоційне нехтування тощо.

Провівши емпіричне дослідження особливостей емоційної саморегуляції у жінок, які зазнали психологічного насильства в родині, можемо стверджувати, що вони відрізняються за особливостями регуляції емоційного стану. В процесі статистичної обробки отриманих результатів виокремлено три групи жінок та описано їх типи емоційної саморегуляції при психологічному насильстві в родині.

Так, тип емоційної саморегуляції першої підгрупи (кластер 1) досліджуваних можна умовно описати як «Емоційно нестійкий». Ці жінки характеризуються емоційною нестійкістю, що проявляється через тривожність, напруженість, депресивність, самокритику та емоційну лабільність, тобто мають труднощі з контролем емоцій та імпульсивних реакцій. Це може приводити до почуття безпомічності та нездатності справитись з життєвими труднощами. Поведінка жінок даного типу емоційної саморегуляції може залежати від ситуації, вони з тривожністю очікують неприємностей, при наявності фактів психологічного насильства можуть впадати у відчай та депресію. Також є низьким рівень адаптивності як одного із компонентів емоційної стійкості та вміння орієнтуватись в змінних зовнішніх обставинах, що свідчить про нервово-психічну нестійкість, деяку конфліктність. Для досліджуваних цієї групи характерна наявність емоційних бар'єрів у міжособових стосунках та труднощі у встановленні емоційних контактів. Рівень емоційного інтелекту, вміння керувати своїми емоціями та впливати на емоції інших є середнім. Але жінки цього типу мають низьку здатність до усвідомлення своїх емоцій та емоцій інших людей, у них можуть виникати труднощі у розумінні ролі тих чи інших емоцій, почуттів, переживань у діяльності та спілкуванні.

Емоційна нестійкість жінок цієї групи пов'язана з їх особистісними особливостями. Зі зростанням емоційної нестійкості пов'язана закритість, труднощі у емоційних контактах з іншими людьми. При виникненні проблем емоційно

нестабільні жінки частіше уникають їх вирішення, дистанціюються від емоційного залучення у вирішення проблем. Зі зростанням труднощів у регуляції емоцій пов'язана наявність внутрішніх конфліктів, сумнівів у собі, переживання почуття провини, самозвинувачення, невпевненість у собі, боязкість. Мають труднощі у побудові довірливих стосунків з іншими людьми. На це вказують прямі кореляції емоційної нестійкості та внутрішньої конфліктності ($r=0,37$), самозвинувачення ($r=0,32$), тривожності ($r=0,57$), дистанціювання ($r=0,36$), прийняття відповідальності на себе ($r=0,37$) та уникнення ($r=0,34$) як копінг-стратегіями, а також обернені кореляції із рефлексивністю Я ($r=-0,37$), самопривязаністю ($r=-0,31$), позитивними відносинами з іншими ($r=-0,34$), автономією ($r=-0,41$), цілями у житті ($r=-0,34$) та особистісним зростанням ($r=-0,36$) (Додаток X).

Емоційна нестійкість жінок цієї підгрупи обернено пов'язана з міською місцевістю як місцем народження ($r=-0,31$) та проведення дитинства ($r=-0,35$), також з добрим матеріальним станом ($r=-0,41$). Тобто, частіше жінки цієї підгрупи є мешканками сіл або селищ міського типу. В свою чергу добрий матеріальний стан обернено пов'язаний із психологічним насильством з боку сиблінгів ($r=-0,32$). Тобто, виключення фінансової залежності мінімізує негативні стосунки з братом чи сестрою.

Друга підгрупа (кластер 2) досліджуваних жінок описуються «Адаптивним» типом емоційної саморегуляції, оскільки рівень емоційного інтелекту є найвищим серед досліджуваних, а показник адаптивності у цій підгрупі є в межах середніх показників. Тобто, жінки з адаптивним типом емоційної саморегуляції характеризуються достатньо розвинутою емоційною самосвідомістю. Схильні до відображення емоційних особливостей партнера спілкування. Вміють управляти своїми емоціями та почуттями та контролювати їх прояв. Розвинений самоконтроль та усвідомлення власного психоемоційного стану в кожен конкретний момент і адекватне розуміння того, що відбувається навколо. Також наявна розвиненість такого компонента емоційного інтелекту як керування своїми емоціями, тобто є високий рівень вміння приймати та контролювати свої переживання та почуття, що свідчить про хороше усвідомлення власного психоемоційного стану. Проте, часом

може спостерігатись неадекватний прояв емоцій, можливо як наслідок деякої тривожності та емоційної лабільності. Мають високий показник самовладання, що відображає рівень довільного контролю емоційних реакцій і станів. Такий результат свідчить про те, що незважаючи на психологічне насильство з боку членів родини зберігається достатній рівень нервово-психічної стійкості. Тобто рівень володіння собою в різних ситуаціях є високим. Характерний для них внутрішній спокій, впевненість у собі знижують рівень страху перед невідомим, підвищують готовність до сприймання нового.

Жінки цієї підгрупи характеризуються високим рівнем емоційного інтелекту, що дає змогу їм при психологічному насильстві з боку членів родини зберігати почуття цінності власної особистості, встановлювати конструктивні стосунки з іншими, впливати на події, що відбуваються навколо них, можливо із застосуванням стратегії конфронтації та відкритого конфлікту. Це підтверджують прямі кореляційні зв'язки між емоційним інтелектом та самоцінністю ($r=0,31$), агресивністю ($r=0,37$), конфронтаційним копінгом ($r=0,41$), маскулітністю ($r=0,36$), позитивними відносинами з іншими ($r=0,54$), управлінням середовищем ($r=0,37$). Особистісний адаптивний потенціал жінок цієї підгрупи також пов'язаний з їх особистісними характеристиками: зі зростанням адаптивності пов'язана закритість власного Я, впевненість у собі та очікування позитивного ставлення до себе з боку інших. Жінки, які краще пристосовуються до змін навколишнього середовища, краще розуміють власні емоційні переживання менш схильні до внутрішньої конфліктності, переживання почуття провини та самозвинувачення, є менш агресивними та рідше застосовують копінг-стратегії, що скеровані на уникнення вирішення проблеми чи розвиток конфлікту. На це вказують прямі кореляційні зв'язки між особистісним адаптивним потенціалом та рефлексивністю Я ($r=0,43$), самовпевненістю ($r=0,37$), дзеркальним Я ($r=0,31$), автономією ($r=0,57$), особистісним зростанням ($r=0,37$), а також обернені кореляції із внутрішньою конфліктністю ($r=-0,62$), самозвинуваченням ($r=-0,33$), агресивністю ($r=-0,31$), конфронтацією ($r=-0,45$), дистанціюванням ($r=-0,41$), прийняттям відповідальності ($r=-0,39$), уникненням проблеми ($r=-0,55$).

Зі зростанням рівня освіти матері ($r=0,39$) та батька ($r=0,63$) жінок цієї групи зростає їх особистісний адаптивний потенціал. Чим вищим є рівень освіти батьків, тим менше емоційної кривди вони завдають дочці (мати $r=-0,43$, батько $r=-0,33$).

Третя підгрупа (кластер 3) досліджуваних жінок характеризується «Спонтанним» типом емоційної саморегуляції при психологічному насильстві, оскільки дані жінки мають найнижчий рівень самовладання серед досліджуваної вибірки, що свідчить про спонтанність та імпульсивність у стосунках з іншими. Окрім цього, дана група жінок характеризується низьким рівнем усвідомлення емоцій як своїх, так і інших людей. Тобто, досліджувані цієї групи мають низький рівень рефлексії і розуміння думок, почуттів іншої людини, часто мають труднощі з розумінням причин поведінки інших осіб. Характеризуються низькою здатністю керувати своїми емоціями та почуттями, а також емоціями інших людей, можуть бути імпульсивними, часом емоції можуть затрудняти досягнення поставлених завдань. Також може проявлятися нетерпимість до позиції, цінностей та способу життя інших людей. У жінок даного типу відсутня установка на позитивне, оптимістичне сприймання себе самої, інших, і життя в цілому. Мають труднощі із співпереживанням та ідентифікацією з емоційним станом партнерів по спілкуванню. Мають знижений рівень схильності до самопостереження, пасивність та ригідність комунікацій, що підтверджується низьким рівнем адаптивності та нервово-психічної стійкості. Мають високий рівень напруженості та депресивності, а також емоційної лабільності, що впливає на зниження емоційної стійкості. Через це вони схильні гірше почуватись в стресових ситуаціях, в яких переживають внутрішню напруженість.

Зі зростанням емоційної нестійкості, імпульсивності жінок цієї групи пов'язана їх залежність та зниження рівня усвідомлення свого Я, впевненості у собі. Імпульсивність у емоційній сфері пов'язана із залежністю поведінки від впливу обставин, нездатністю протистояти зовнішнім чинникам. Спостерігається недостатність самоприйняття та позитивного емоційного ставлення до себе. Це підтверджується прямими кореляційними зв'язками емоційної нестійкості жінок цієї підгрупи із такими особистісними властивостями як залежність ($r=0,39$), уникнення

вирішення проблем ($r=0,30$) та оберненими кореляціями з самовпевненістю ($r=-0,37$), самокеруванням ($r=-0,30$) і самоприйняттям ($r=-0,43$).

Спонтанність жінок цієї групи пов'язана із матеріальною залежністю, що свідчить про фінансову несамостійність. Також матеріальна залежність жінок цієї підгрупи пов'язана із психологічним насильством з боку чоловіка ($r=0,32$) та його родини ($r=0,39$).

Можемо підсумувати, що психологічне насильство як деструктивна та дисфункційна модель родинних взаємостосунків має значний вплив на емоційну сферу жінки. Досліджені жінки, які переживали психологічне насильство в родинних стосунках відрізняються за особливостями регуляції емоційного стану. Так, можемо говорити, що існує три типи емоційної саморегуляції жінок, які переживали психологічне насильство у стосунках з членами родини (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Порівняльна характеристика типів емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства

<i>Емоційно нестійкий тип</i>	<i>Адаптивний тип</i>	<i>Спонтанний тип</i>
<ul style="list-style-type: none"> → коливання емоцій; → низький рівень усвідомлення своїх емоцій; → низький рівень усвідомлення емоцій інших; → бар'єри у встановленні емоційних контактів; → емоційна нестійкість (тривожність, напруженість, депресивність, самокритика, емоційна лабільність); → низький рівень адаптивності та нервово-психічної стійкості. 	<ul style="list-style-type: none"> → самовладання; → здатність до керування своїми емоціями; → усвідомлення своїх емоцій та емоцій інших людей; → особистісний адаптивний потенціал. 	<ul style="list-style-type: none"> → емоційна імпульсивність; → низький рівень розуміння емоцій; → емоційна нестійкість (напруженість, депресивність, самокритика, емоційна лабільність); → низький рівень особистісного адаптивного потенціалу та нервово-психічної стійкості.

«Емоційно нестійкий» тип емоційної саморегуляції жінок, які переживали психологічне насильство в родинних стосунках описується через їх низький рівень емоційної стійкості, імпульсивність, нервово-психічну нестійкість у поєднанні з низькою адаптивністю та наявністю емоційних бар'єрів у стосунках з іншими. Існує взаємозв'язок між психологічним насильством з боку батьків з особистісним

адаптивним потенціалом жінки, що свідчить про їх залежність від умов зовнішнього середовища в ситуації психологічного насильства в родині.

«Адаптивний» тип емоційної саморегуляції характерний для жінок, які маючи негативний досвід психологічного насильства в родині зберігають високий рівень самовладання як здатності володіти собою в різних ситуаціях, розуміють свої емоції та вміють керувати ними, не мають надмірної кількості емоційних бар'єрів у стосунках з іншими, а також характеризуються адаптивністю в змінних умовах. При наявності психологічного насильства з боку родини чоловіка не втрачають емоційний самоконтроль та мають розвинений адаптивний потенціал до поведінки нових членів родини. Разом з тим, наявність таких особливостей в родинній взаємодії як кепкування з розумових здібностей, емоційне відкидання та ігнорування, надмірний контроль з боку членів родини (батьків, сиблінгів тощо) пов'язані з труднощами у відповідному ситуації адекватному прояві емоцій.

«Спонтанний» тип емоційної саморегуляції описує жінок, які характеризуються вразливістю, нижчою емоційною стійкістю та адаптивністю, низьким рівнем емоційного інтелекту та недостатньою усвідомленістю усіх відтінків власних переживань та переживань інших людей. Наявність фактів психологічного насильства з боку членів родини, що проявляють словесну агресію, презирство, емоційне нехтування тощо пов'язане з труднощами поведінкової регуляції, схильністю до нервово-психічних зривів у жінок.

3. 6. Узагальнена емпірична модель емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині

На основі узагальнення отриманих результатів побудовано емпіричну модель, що описує особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині (рис. 3.10).

Жінки, які були часто скривджені членами їх родини, мають труднощі у саморегуляції і самоуправлінні власною діяльністю, поведінкою, переживаннями та емоціями.

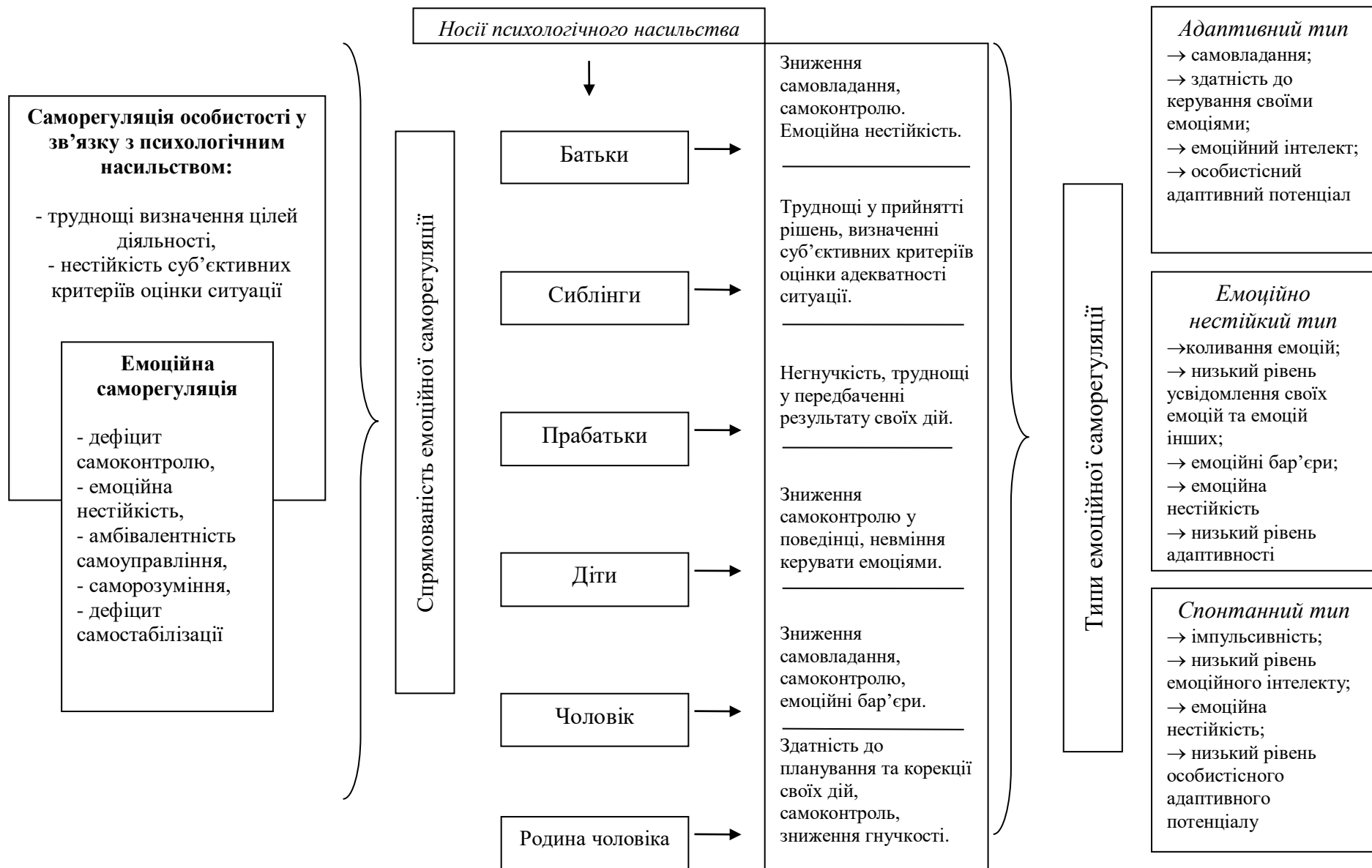

Рис. 3.10. Узагальнена емпірична модель емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині

У жінок, які часто зазнавали психологічного насильства спостерігаються труднощі у керуванні власними формами активності у нестійких та невизначених ситуаціях, адаптації до нових умов, плануванні своєї діяльності та поведінки. Виявлено зв'язок психологічного насильства із процесом постановки та досягнення цілей. Для жінок, які були часто скривдженими, характерною є мінливість у постановці цілей, їх непостійність, що свідчить про нечіткість аналізу власного майбутнього, внаслідок якої можливе виникнення неадекватної оцінки внутрішніх та зовнішніх умов ситуації психологічного насильства щодо них з боку членів родини. Критерії «нормальності» ситуації можуть зміщуватись і постійний негативний емоційний вплив зумовлює сприйняття ситуації психологічного насильства жінкою як такої, що не є негативною. Емоційна саморегуляція жінок, які були скривджені у родині, включає зниження самоконтролю та емоційної стійкості, появу емоційних бар'єрів та труднощів у спілкуванні.

Важливу роль у формуванні стратегії емоційного регулювання в ситуації психологічного насильства відіграє кривдник. Різноманітність саморегуляції жінок у зв'язку з психологічним насильством полягає в тому, що будуючи взаємостосунки з членами родини, у жінок проявляються різні особливості емоційної саморегуляції, залежно від того, хто саме є ініціатором психологічного насильства (рідні батьки чи батьки чоловіка, брат чи сестра, чоловік, діти тощо).

Особливостями емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства з боку батьків, є емоційна нестійкість, зниження самовладання та самоконтролю, які свідчать про зміну здатності контролювати власні вчинки, дії, психічні явища, зростання чутливості та ранимості жінки. Зниження самоконтролю жінки спостерігається також при психологічному насильстві з боку дітей та чоловіка. Негативні емоційні стосунки з чоловіком також пов'язані із виникненням бар'єрів у емоційній сфері жінки, що можуть перешкоджати взаєморозумінню та взаємодії подружжя. Проте, той же самоконтроль є вищим у жінок, щодо яких спостерігалось психологічне насильство з боку свекра, свекрухи чи інших членів родини чоловіка. У цьому випадку жінка, навпаки, намагається детально планувати свою взаємодію із членами родини чоловіка, більш схильна до корекції стратегії

власної поведінки, але спостерігається зниження гнучкості як здатності швидко орієнтуватись у нових умовах. Якщо кривдником виступає брат чи сестра, у жінок спостерігаються труднощі у прийнятті рішень, переході від плану до дій. Також суб'єктивні критерії адекватності ситуації не є стійкими, що свідчить про мінливість оцінки стосунків із сиблінгом. Владність та авторитарність прабадьків щодо онуки пов'язана із негнучкістю емоційної сфери жінки та труднощами у передбаченні результатів дій, що впливає на зниження здатності активного втручання та корекції власної поведінки.

Зважаючи на виявлені різні особливості спрямованості емоційної саморегуляції жінок в залежності від носія психологічного насильства також встановлені типи емоційної саморегуляції жінок, які були скривджені. Виявлено «Емоційно нестійкий», «Спонтанний» та «Адаптивний» типи емоційної саморегуляції жінок при психологічному насильстві.

Адаптивний тип може бути описаний як найбільш оптимальний спосіб емоційного регулювання, оскільки жінки цього типу більш схильні до самовладання та керування власними емоціями, краще адаптуються до нових умов та ситуацій. Жінки, які характеризуються спонтанним типом емоційного регулювання, є найбільш вразливими та мають труднощі у розумінні усіх нюансів власних переживань та емоцій інших людей. Жінки, які віднесені до «Емоційно нестійкого» типу регуляції емоцій, при психологічному насильстві мають найнижчий рівень емоційної стійкості, є більш імпульсивними та мають труднощі у встановленні емоційних контактів.

Жінки, які не зазнали психологічного насильства, характеризуються оптимальною саморегуляцією та самоконтролем власної поведінки та діяльності, більш схильні до самоуправління. Вони більш схильні до ефективного планування власної діяльності, є більш гнучкими та пластичними у зміні програми своїх дій.

Емоційна саморегуляція жінок, які не переживали психологічного насильства, включає самоконтроль у емоційній сфері, адекватний прояв емоцій, емоційну стійкість, схильність до самоуправління, усвідомлення та керування своїми емоціями, а також емоціями інших людей, особистісний адаптивний потенціал.

Отже, проблема розвитку здатності особистості до ефективного саморегулювання емоційного стану є надзвичайно важливою в різноманітних життєвих ситуаціях і, особливо в ситуаціях психологічного насильства та вимагає комплексного підходу.

Отримані результати покладено в основу рекомендацій щодо психологічної роботи із підвищення рівня емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства за такими напрямками – психодіагностика, психопрофілактика, психокорекція, психологічна просвіта.

Психодіагностика має бути спрямована на визначення особливостей процесу регуляції емоцій, типу емоційної саморегуляції, особистісних особливостей, наявності психологічного насильства в родині, носієм якого можуть виступати різні члени родини, з метою добору ефективних методів профілактики та корекції.

У комплексній профілактиці неефективних способів емоційного регулювання у складних життєвих ситуаціях доцільно спиратись на виділені психологічні особливості емоційної саморегуляції жінок, серед яких найважливішими є: здатність до самоуправління емоційним станом, самоконтроль емоцій, емоційна стійкість, саморозуміння, особистісний адаптивний потенціал. Розвитку цих властивостей може сприяти система спеціально організованих професійних впливів спеціалістів психологічних служб, зокрема з використанням різних груп методів емоційної саморегуляції. Наприклад, В. І. Розов класифікує *методи емоційної саморегуляції* на кілька груп: фізичні та фізіологічні методи (корекція особливостей харчування, фізична підготовка), психофізіологічні методи (аутогенне тренування, різноманітні дихальні техніки тощо), когнітивні методи (нейро-лінгвістичне програмування, різноманітні когнітивні та раціонально-емотивні техніки, методи саногенного та позитивного мислення), особистісні методи (гештальт-техніки усвідомлення потреб, особистісна самоорганізація часу), методи оптимізації сну і аналізу сновидінь (гештальт-техніки, техніки усвідомлених сновидінь тощо) [133].

У психокорекційній роботі з жінками-жертвами психологічного насильства, метою якої є вироблення та засвоєння ефективних механізмів саморегуляції, які б були покликані допомогти жінці керувати своїм настроєм, впливати на нього,

психологам слід враховувати їх труднощі у встановленні емоційних контактів, імпульсивність та тенденцію уникати емоційно близьких контактів. Доцільним може бути врахування типу емоційної саморегуляції та носія психологічного насильства, щоб цілеспрямовано працювати над проблемами скривджених жінок.

Основними напрямками роботи для психологів та соціальних працівників можуть бути:

- Робота із компонентами емоційної саморегуляції. У дослідженні встановлено, що жінки, які були сильно скривдженими у родині, не можуть повністю реалізувати власний регулятивний потенціал, оскільки самоуправління, самоконтроль, адаптивність є у дефіциті, тому робота психолога повинна бути орієнтованою на відновлення здатності до управління власним емоційним станом. Для розвитку цих компонентів емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства, допоміжним напрямом роботи може виступити розвиток таких особистісних особливостей як зниження підозрливості та дистанціювання з іншими людьми, розвиток вміння приймати відповідальність за вирішення ситуації на себе та приймати рішення, мінімізації впливу емоцій на оцінку ситуації і вибір стратегії поведінки, здатності до формування цілей у житті.

- Організація та проведення психологічних тренінгів з метою розвитку довіри до себе та до інших людей, тренінгів для прийняття себе і свого досвіду, що пов'язані із самооцінкою особи.

- Робота з розвитком особистісного адаптивного потенціалу, що дозволить жінці стати більш ефективною та активною, здобути внутрішній комфорт та задоволення від життя, знизити переживання негативних емоційних станів.

- Робота з вмінням використовувати ефективні копінг-стратегії. Результати дослідження вказують на те, що жінки, які часто зазнали психологічного насильства, не використовують такі способи долаючої поведінки як планування вирішення проблеми та позитивна переоцінка, в той час, як жінки, які іноді та не зазнали психологічного насильства, при зростанні деструктивних форм поведінки членів їх родин вдаються до використання саме цих копінгів. Тому, для жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, ці стратегії копінг-поведінки можуть

виступити внутрішніми ресурсами подолання негативних емоційних переживань, що може бути використано психологами у роботі із скривдженими жінками.

- Розвиток емоційної стійкості скривджених жінок. Здатність ефективно вирішувати проблеми, протистояти негативним емоціям, вміти асертивно поводитись у невизначених та стресових ситуаціях сприятиме ефективному подоланню негативних емоційних переживань.

Вважаємо також доцільним здійснювати просвітницьку діяльність в напрямку формування у жінок обізнаності щодо психологічного насильства, форм його прояву, різновидів психологічного впливу, особливостей застосування асертивного впливу, а також прийомів захисту від деструктивного впливу. Така робота може здійснюватися у формі повідомлень, реклами, міні-лекцій, круглих столів, семінарів тощо.

Висновки до третього розділу

Результати дослідження підтвердили відмінності у саморегуляції та емоційної саморегуляції жінок, які зазнавали психологічного насильства в родинних стосунках та, які не мали такого досвіду. Жінки, які зазнали психологічного насильства, мають більше труднощів у сфері саморегуляції поведінки, діяльності та емоцій. У результаті факторизації масиву даних виокремлено складові емоційної саморегуляції жінок, які були скривджені, та тих, які не зазнали психологічного насильства. Компонентами емоційної саморегуляції жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, виступають дефіцит самоконтролю, емоційна нестійкість, тенденції самоуправління, саморозуміння та дефіцит самостабілізації. У структуру емоційної саморегуляції жінок, які не зазнали психологічного насильства, входять самоконтроль, емоційна стійкість, самоуправління, саморозуміння та самостабілізація.

Підтверджено зв'язок особистісних особливостей жінок, які зазнали психологічного насильства, з виділеними компонентами емоційної саморегуляції. Із зростанням самоуправління жінок, які часто зазнавали психологічного насильства, знижується підозрілість у стосунках, самозвинувачення та самокритика. Емоційно

стійкішими у ситуації психологічного насильства є інтровертовані жінки. Самоконтроль пов'язаний з копінгами, які скеровані на уникнення та стримування інтенсивних переживань, а зростання адаптивності сприяє зростанню самовпевненості та очікування позитивного ставлення до себе з боку інших. Зростання самоуправління, емоційної стійкості, емоційного інтелекту та особистісного адаптивного потенціалу жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства, передбачає небажання розкривати себе, критичне ставлення до себе. У жінок, які не зазнали психологічного насильства, зростання здатності до управління власними емоціями та переживаннями пов'язане із позитивним ставленням до себе, зниженням тривожності та сенситивності. Самоконтроль жінок, які не були скривджені, пов'язаний із впевненістю у собі та дружнім ставленням до інших людей. Підозрілість та відчуження знижується разом із зростанням емоційного інтелекту та особистісного адаптивного потенціалу.

Аналіз та інтерпретація отриманих даних дозволили емпірично підтвердити зв'язки між компонентами структури емоційної саморегуляції жінок та формами психологічного насильства з боку різних членів їх родини. Залежно від носія психологічного насильства виявляється спрямованість емоційної саморегуляції жінок. Батьки, сиблінги, прабатьки, чоловік, діти, виступаючи у ролі кривдника, сприяють формуванню дезадаптивних стратегій регуляції емоцій жінками, що включають зниження самоконтролю, самовладання, емоційну нестійкість, емоційні бар'єри тощо. Якщо носієм психологічного насильства виступають члени родини чоловіка, то спостерігається, навпаки, зростання самовладання, самоуправління та самоконтролю, разом з тим виникає небажання зближуватись у емоційній сфері з кривдником.

З'ясовано, що у жінок, які зазнали психологічного насильства, можуть проявлятися різні типи емоційної саморегуляції. Виокремлено «Адаптивний», «Емоційно нестійкий» та «Спонтанний» типи емоційного регулювання. «Адаптивний» тип емоційної саморегуляції при психологічному насильстві притаманний жінкам, які зберігають здатність володіти собою у кризових ситуаціях, не втрачають емоційний контроль та адаптуються до нових умов. «Емоційно

нестійкий» тип емоційної саморегуляції жінок характерний жінкам, які є імпульсивними, емоційно нестійкими та мають труднощі у встановленні емоційних контактів. «Спонтанний» тип емоційної саморегуляції описує вразливих жінок, які є емоційно нестійкими, чутливими, мають труднощі в усвідомленні та керуванні своїми емоціями.

Результати емпіричного дослідження представлені у 5 публікаціях, 2 з яких опубліковано у фахових психологічних журналах та 1 – у закордонному виданні [78; 80; 222].

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне обґрунтування та вирішення наукової проблеми, що виявляється у розкритті особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родинних стосунках з боку різних членів родини та виокремленні її типів. Отримані результати дозволяють зробити такі висновки:

1. Саморегуляція розглядається як процес оптимізації психічного стану та управління на рівні власної особистості, власних цілей, принципів, життєвого шляху (самодетермінація, самореалізація) та різних видів активності суб'єкта (пізнавальної активності, поведінки, діяльності, спілкування). Емоційну саморегуляцію розглянуто в контексті психічної саморегуляції як один із її різновидів та показано, що в загальній структурі саморегуляції емоційна підсистема відображає в безпосередній чуттєвій формі значення для організму та особистості тих або інших зовнішніх чинників, власних внутрішніх станів та результатів взаємодії суб'єкта з фізичним та соціальним оточенням. Емоційна саморегуляція забезпечує регулювання діяльності та її корекцію з врахуванням актуального емоційного стану. Встановлено, що емоційна саморегуляція передбачає володіння прийомами стабілізації емоцій відповідно до життєвої ситуації та обумовлена психофізіологічними особливостями нервової системи, нервово-психічною стійкістю, індивідуально-психологічними особливостями людини.

Побудовано теоретичну модель емоційної саморегуляції особистості у зв'язку з психологічним насильством, яка демонструє вплив психологічного насильства на способи регуляції власного емоційного стану крізь призму особистісних особливостей скривджених осіб та показує, що наслідками психологічного насильства можуть виступати емоційна нестійкість, тривожність, депресивність, страх, невпевненість, вразливість, залежність, почуття образи та приниженості тощо.

Психологічне насильство розглянуто як регулярний навмисний психологічний вплив на людину шляхом словесної агресії, залякування, погроз, домінування і

надмірного контролю, який викликає негативні емоційні переживання, психічну травму чи особистісні негативні зміни та включає примус. Виділено поведінкові (вербальна агресія, ігнорування, домінування, переслідування, непередбачуваність) та когнітивно-емоційні (почуття приниження, дискомфорту, роздратування, образи, «звикання» з образливою поведінкою, сумніви у власному психічному здоров'ї, низька самооцінка) критерії психологічного насильства.

2. На основі теоретичної моделі та результатів пілотажного дослідження визначено емпіричні показники (чотири групи емпіричних показників) (*саморегуляції особистості, емоційної саморегуляції та її чинників, психологічного насильства в родині*) та обґрунтовано їх доцільність у вивченні особливостей емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині; розроблено та апробовано методику дослідження психологічного насильства над жінками в родині з використанням процедури розрахування внутрішньої консистентності шкал за допомогою визначення коефіцієнту α -Кронбаха та доведено, що вона дозволяє виявляти особливості жорстокого поведіння в родині.

Виявлено особливості емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині – вони виявляють найнижчу здатність до саморегуляції, найменшу гнучкість емоцій та зниження самоконтролю у емоційній сфері на відміну від тих жінок, які не мали такого досвіду. Останні ж характеризуються найбільш оптимальною здатністю до самоуправління, є більш емоційно стійкими.

У структурі емоційної саморегуляції жінок, які часто зазнавали психологічного насильства на відміну від жінок, які не мали такого досвіду, наявні такі компоненти, як дефіцит самоконтролю, емоційна нестійкість, амбівалентність самоуправління, саморозуміння, дефіцит самостабілізації, що може свідчити про дисгармонійність емоційної саморегуляції.

Зафіксовано, що при наявності погроз, контролю, емоційного нехтування, знецінення інтелекту *з боку батьків* – у жінок знижується самовладання, самоконтроль та емоційна стійкість жінок; *з боку сиблінгів* – виникають труднощі у прийнятті рішень, визначенні суб'єктивних критеріїв адекватності ситуації; *з боку*

старшого покоління – проявляється негнучкість, труднощі у передбаченні результатів своєї діяльності; з *боку дітей* – спостерігається невміння керувати своїми емоціями та зниження самоконтролю жінки у поведінці; з *боку чоловіка* – знижується самовладання та самоконтроль, виникають труднощі у встановленні емоційних контактів. Натомість, при наявності зневажливого ставлення з *боку членів родини чоловіка* (свекра, свекрухи тощо), особливо емоційного нехтування, заборон, примусу у жінок зростає самоконтроль, здатність до планування та корекції своєї поведінки; зростає небажання зближуватись з ними у емоційній сфері. Отже, спрямованість емоційної саморегуляції скривджених жінок залежить від того, хто з членів родини виступає в ролі кривдника.

3. Виявлено три типи емоційної саморегуляції жінок у зв'язку з психологічним насильством в родині: *адаптивний*, який характеризується здатністю жінок до керування своїми емоціями, адаптивністю та самовладанням; характерними проявами *спонтанного* типу є імпульсивність, емоційна нестійкість, вразливість; особливостями *емоційно-нестійкого* типу є низький рівень усвідомлення емоцій та емоцій інших людей, емоційна нестійкість, складність у встановленні емоційних контактів.

4. Побудована за результатами емпіричного дослідження модель емоційної саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині ілюструє особливості емоційної саморегуляції жінок, в залежності від того, хто з членів родини здійснював психологічне насильство щодо жінки та типологію емоційної саморегуляції таких жінок. Ґрунтуючись на отриманих емпіричних результатах було розроблено рекомендації для психологів, соціальних працівників щодо напрямків психологічної роботи із підвищення рівня емоційної саморегуляції жінок.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні чинників формування механізмів емоційної саморегуляції жінок у ситуаціях зневажливого ставлення в родині, що може стати основою для формування стратегії розвитку емоційного регулювання у кризових ситуаціях. Ще одним вектором для подальших досліджень є поєднання кількісних та якісних методів дослідження з метою

отримання більш цілісного бачення феномену емоційної саморегуляції жінок-жертв психологічного насильства в родині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аболин Л. М. Эмоциональная устойчивость и пути ее повышения / Л. М. Аболин // Вопросы психологии. – 1989. – № 4. – С. 142–149.
2. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К.А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 334 с.
3. Абульханова-Славская К.А. Активность и развитие личности / К. А. Абульханова-Славская. – М.: Наука, 1989. – 226 с.
4. Амінева Я. Р. Емоційна стійкість особистості як одна з детермінант ефективного подолання складних життєвих ситуацій / Я. Р. Амінева // Вісник ДНУ. Серія: Педагогіка і психологія. – 2012. – № 18 (20) . – С. 10–15.
5. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды / Б. Г. Ананьев. – Т. 1. – М.: Педагогика, 1980. – 232 с.
6. Андреева Г. М. Социальная психология : учеб. для вузов / Г. М. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 363 с.
7. Андреева И. Н. Когнитивные стратегии эмоциональной саморегуляции в педагогической деятельности / И. Н. Андреева // Весці БДПУ. – 2008. – № 4. – С. 31–35.
8. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии / И. Н. Андреева. – Новополюцк : ПГУ, 2011. – 388 с.
9. Анохин П. К. Избранные труды. Философские аспекты теория функциональных систем. Принципиальные вопросы общей теория функциональных систем / П. К. Анохин. – М. : Наука, 1978. – С. 49–106.
10. Анохин П. К. Принципиальные вопросы общей теории функциональных систем / П. К. Анохин. – М. : Наука, 1973. – 61 с.
11. Анциферова Л. И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысливание, преобразование ситуаций и психологическая защита / Л. И. Анциферова // Психологический журнал. – Т. 15, № 1. – 1994. – С. 3–17.

12. Апетик Н. М. Особливості становлення моральної саморегуляції поведінки у дітей підліткового віку / Н. М. Апетик // Вісник Харківського університету. Серія "Психологія". – 2000. – № 472. – С. 9–12.

13. Апетик Н. М. Специфіка вольової саморегуляції в молодшому шкільному віці / Н. М. Апетик // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – 1999. – № 43. – С. 104–110.

14. Апетик Н. М. Моральні цінності як саморегуляція поведінки / Н. М. Апетик // Підготовка педагогічних кадрів і діяльність навчальних закладів нового типу в системі національної освіти: досвід і перспективи розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, у 2-х част. : тези доповіді. – Чернівці : Прут, 1998. – Ч.2. – С. 368–372.

15. Аргаил М. Психология счастья / М. Аргаил. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2003. – 271 с.

16. Бабенко В. В. Основи теорії ймовірностей і статистичні методи аналізу даних у психологічних та педагогічних експериментах / В. В. Бабенко. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 184 с.

17. Бандура А. Теория социального научения / Альберт Бандура. – СПб. : Евразия, 2000. – 320 с.

18. Басов М. Я. Избранные психологические произведения / М. Я. Басов. – М. : «Педагогика», 1975. – 432 с.

19. Бекіньова Л. Б. Теоретичні підходи до проблеми емоційної саморегуляції особистості / Л. Б. Бекіньова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://distance.dsu.dp.ua/ukr/conference/2015/osvitniy_dosvid/Bekinova.pdf

20. Бернштейн Н. А. Физиология движений и активность / Н. А. Бернштейн. – М. : Наука, 1990. – 494 с.

21. Бех І. Д. Категорія становлення в контексті розвитку "образу Я" особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1992. – № 3. – С. 9–21.

22. Блинова О. Є. Роль соціальних стереотипів у регуляції поведінки особистості [Електронний ресурс] / О. Є. Блинова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки. –

2013. – Вип. 10, Т. 2. – С. 37–41. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmdups_2013_2_10_8.pdf.

23. Бовть О. Віктимна поведінка як психологічна проблема / О. Бовть // Соціальна психологія. – 2004. – № 4 (6). – С. 14 – 22.

24. Болтівець С. І. Психогігієна сімейного виховання як основна умова попередження психологічного насильства в родині / С. І. Болтівець // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 1. – С. 60–61.

25. Большой психологический словарь / [под ред. Мещерякова Б. Г., Зинченко В. П.] – СПб.: Прайм-Еврознак, 2003. – 665 с.

26. Бубенко В. Ю. Саморегуляция: виды и содержание / В. Ю. Бубенко, В. В. Козлов // Проблемы психологии и эргономики. – 2003. – № 1. – С. 21–38.

27. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/4033990/>

28. Волков Е. Н. Критерии, признаки, определения и классификации вредящего психологического воздействия: психологическое травмирование, психологическая агрессия и психологическое насилие / Е. Н. Волков // Журнал практического психолога. – 2002. – № 6. – С. 183–199.

29. Выготский Л. С. Собрание сочинений. Т. 4. / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1984. – 432 с.

30. Габдреева Г. Ш. Самоуправление психическим состоянием / Г. Ш. Габдреева. – Казань : Изд-во КГУ, 1981. – 64 с.

31. Габдреева Г. Ш. Формирование способности к самоуправлению психическими состояниями у студентов с высоким уровнем тревожности : автореф. дис. на получение науч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.13 «Возрастная и педагогическая психология» / Г. Ш. Габдреева. – М. : МГУ им . М. В. Ломоносова, 1991. – 20 с.

32. Гаврилькевич В. К. Психодіагностичний інструментарій комплексного дослідження емоційної саморегуляції особистості // В. К. Гаврилькевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://scholar.google.com.ua/citations?user=hsIWExEAAAAJ&hl=ru#d=gs_md_cita-d&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Dru%26user%3DhsIWExEAAAAJ%26citation_for_view%3DhsIWExEAAAAJ%3Au-x6o8ySG0sC%26tzom%3D-180

33. Галян І. М. Ціннісно-сміслова саморегуляція особистості: генеза та механізми функціонування : моногр. / І. М. Галян. – Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2016. – 402 с.

34. Галян І. М. Психологічний аналіз сутності саморегуляції як особистісної здатності / І.М. Галян / Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – 2015. – Вип. 20. – Ч. 1. – С.154–161.

35. Галян І. М. Теоретичний аналіз досліджень саморегуляції як чинника професійного становлення особистості / І.М. Галян, М.В. Гринців // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2015. – № 3. – С. 22–27.

36. Гаязова Л. А. Возрастные аспекты проблемы защищенности личности от психологического насилия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.emissia.org/offline/2008/1286.htm>

37. Герасименко М. В. Психологічне насильство над дитиною: форми, наслідки / Марина Віталіївна Герасименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/gerasimenko-mv-psihologichne-nasilstvo-nad-ditinoyu-formi-naslidki/>

38. Головин С. Ю. Словарь психолога-практика / С. Ю. Головин. – Минск. : Харвест, 2001. – 975 с.

39. Горошкова И. Д., Шуригина И. И. Насилие над женами в российских семьях / И. Д. Горошкова, И. И. Шуригина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.owl.ru/rights/no_violence/

40. Горошкова И. Д. Насилие против женщин как проблема социологического анализа / И. Д. Горошкова, И. И. Шурыгина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gender-cent.ryazan.ru/gorshkova.htm>

41. Грабовська С. Л. Равчина Т. В. Конфлікти без насильства. Посібник / за ред. Ю.Р. Шведи – Львів : Фонд «Європа – Україна», 2001. – 193с.
42. Грабська І. А. Насильство в подружніх відносинах / І.А. Грабська // Практична психологія і соціальна робота. – 1998. – № 9 – С. 20–23.
43. Грибенюк Г. С. Розвиток саморегуляції у професійній діяльності майбутніх рятувальників / Геннадій Сергійович Гребенюк. – Черкаси. : Вид. Чабаненко Ю., 2006. – 144 с.
44. Гримак Л. П. Общение с собой: Начала психологии активности / Л. П. Гримак. – М. : Политиздат, 1991. – 320 с.
45. Гринців М. В. Роль емоцій у розвитку здатності до саморегуляції / М. В. Гринців // Збірник наукових праць «Психологічні науки», Том 2. – 2014. – № 10 (91). – С. 84–88.
46. Гусейнов А. А. Понятия насилля и ненасилля / А. А. Гусейнов // Вопросы философии. – 1994. – № 6. – С. 35–41.
47. Дикая Л. Г. Исследование индивидуального стиля саморегуляции психофизиологического состояния / Л. Г. Дикая, В. В. Семикин, В. И. Щедров // Психологический журнал. – 1994. – № 6. – Т.15. – С. 28–37.
48. Дикая Л. Г. Психическая саморегуляция функционального состояния человека (системно-деятельностный подход) / Л. Г. Дикая. – М. : Изд-во «Институт психологи РАН», 2003. – 318 с.
49. Дороднова Е. В. Гендерные различия в восприятии окружающей среды / Е. В. Дороднова // Социокультурный анализ жизненных отношений. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1998. – С. 146–156.
50. Загальна психологія / За заг. ред. академіка С. Д. Максименка. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 704 с.
51. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» : за станом на 15.11. 2001 р. / Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2002. – 70 с.

52. Зарицька В. В. Особливості емоційної саморегуляції у молодих жінок / В. В. Зарицька, Л. Б. Бекіньова // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. – 2017. – № 55. – С. 26–36.
53. Зарицька В. В. Саморегуляція емоцій в структурі емоційного інтелекту / В.В. Зарицька // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди "Психологія". – 2010. – № 6. – С. 33–37.
54. Зінченко О. Значення емоційної саморегуляції в діяльності музиканта / О. Зінченко // Естетика і етика педагогічної дії. – 2011. – № 2. – С. 184–192.
55. Знаков В. В. Психология субъекта как методология понимания человеческого бытия / В. В. Знаков // Психологический журнал. – 2003. – № 2(24). – с. 45–59.
56. Иберла К. Факторный анализ / К. Иберла ; пер. с нем. В. М. Ивановой ; под ред. А. Г. Аганбегяна [и др.]. – М. : Статистика, 1980. – 398 с.
57. Иванников В. А. Психологические механизмы волевой регуляции / В. А. Иванников. – СПб. : Питер, 2006. – 208 с.
58. Иванников В. А. Волевая саморегуляция процесса мотивации / В. А. Иванников, А. В. Монроз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psystudy.ru>
59. Изард К. Психология эмоций / Кэррол Э. Изард. – Спб. : Питер, 2009. – 464 с.
60. Ильин Е. П. Пол и гендер / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2010. – 688 с.
61. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб : Питер, 2001. – 752 с.
62. Калитиевская Е. Р. Смысл, адаптация и самодетерминация у подростков / Е. Р. Калитиевская, Д. А. Леонтьев, Е. Н. Осин, И. И. Бородкина // Вопросы психологии. – 2007. – № 2. – С. 68–79.
63. Капитоненко Н. В. Эмоциональная регуляция поведения: области изучения, компоненты и функции / Н. В. Капитоненко // Психологическая наука и образование. – 2007. – № 5. – С. 267 – 274.

64. Карсканова С. В. Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф : процес та результати адаптації / С. В. Карсканова // Практична психологія і соціальна робота. – 2011. – № 1. – С. 1–10.

65. Кацера А. А. Подходы к трактовке саморегуляции в психологии / А. А. Кацера, А. В. Кобзарь // Психологические науки: теория и практика : материалы II междунар. науч. конф., г. Москва, март 2014 г. : тезисы докл. – М. : Буки-Веди, 2014. – С. 10–12.

66. Кириленко Т. С. Самоаналіз емоційних переживань як вияв емоційної компетентності особистості / Т.С. Кириленко, О.А. Льошенко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2013. – Вип.18. – С. 146–152.

67. Клёцина И. С. Психологическое насилие в гендерных межличностных отношениях: сущность, причины и последствия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://humanpsy.ru/klyotsina/psikhologicheskoe-nasilie-v-gendernykh-mezhlichnostnykh-otnosheniyakh>

68. Кон И. С. Психология половых различий / И. С. Кон // Вопросы психологии. – 1981. – № 2. – С. 47–57.

69. Конопкин О. А. Методологические проблемы психологии саморегуляции / О.А. Конопкин // Субъект и личность в психологии саморегуляции / Под ред. В. И. Моросановой. — М., Ставрополь : ПИ РАО, СевКавГТУ, 2007. – С. 12–30.

70. Конопкин О. А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека (структурно-функциональный аспект) / О.А. Конопкин // Вопросы психологии. – 1995. – № 1. – С. 5–12.

71. Конопкин О. А. Общая способность к саморегуляции как фактор субъектного развития / О. А. Конопкин // Вопросы психологии. – 2004. – № 2. – С. 128–135.

72. Конопкин О. А. Стилевые особенности саморегуляции деятельности / О.А. Конопкин, В.И. Моросанова // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С. 18–26.

73. Корнилов А. П. Диагностика регулятивной функции самосознания / А. П. Корнилов // Психологический журнал. – 1995. – № 1(16). – С. 107–114.

74. Корнилова Т. В. Саморегуляція и личностно-мотивационная регуляція прийняття рішень / Т. В. Корнилова // Суб'єкт и личность в психології саморегуляції / Под ред. В. И. Моросановой. – М., Ставрополь: ПИ РАО, СевКавГТУ, 2007. – С. 181–194.

75. Короленко Ц. П. Семь путей к катастрофе. Деструктивное поведение в современном мире / Ц. П. Короленко, Т.А. Донских. – Новосибирск : Наука, 1990. – 224 с.

76. Кочемировська О. Ефективне запобігання та реагування на випадки насильства в сім'ї / О. Кочемировська, Д. Стрейстяну, Г. Христова. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2010. – 364 с.

77. Кочергіна І. А. Апробація методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині / І. А. Кочергіна // Психологія і особистість. – 2017. – № 1 (11). – С. 82–93.

78. Кочергіна І. А. Індивідуальні особливості саморегуляції жінок, які зазнали психологічного насильства в родині / І. А. Кочергіна // Науковий вісник Херсонського державного університету Серія: Психологічні науки. – 2017. – № 3 – С. 97–103.

79. Кочергіна І. А. Критерії та форми психологічного насильства / І. А. Кочергіна // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016. – Вип. 33. – С. 314–326.

80. Кочергіна І. А. Спрямованість саморегуляції жінок при психологічному насильстві з боку родини / І. А. Кочергіна // Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – 2017. – Вип. 10. – С. 67–75.

81. Кочергіна І. А. Теоретичні підходи до пояснення природи психологічного насильства в родині / І. А. Кочергіна // Проблеми сучасної психології: Збірник Наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2016. – Вип. 34. – С. 240–253.

82. Круг Є. Г. Насиліе и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / Круг Є. Г. – М. : ВесьМир, 2003. – 376 с.
83. Круглова Н. Ф. Индивидуально-психологические особенности построения регуляторно-когнитивной структуры учебной деятельности подростками / Н.Ф. Круглова // Журнал прикладной психологии. – 2002. – № 6. – С. 19–26.
84. Крюкова Т. Л. Психология совладающего поведения / Т. Л. Крюкова. – Кострома: Авантитул, 2004. – 343 с.
85. Ксенофонтова Е. Г. Уровни развития саморегуляции личности: критерии их определения : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Е. Г. Ксенофонтова. – М., 1988. – 210 с.
86. Кузікова С. Саморозвиток особистості: суб'єктивний підхід / С. Кузікова // Психологія особистості. – 2013. – № 1 (4). – С. 77–86.
87. Ларіна Т. О. Життестійкість як передумова постановки життєвих завдань / Т. О. Ларіна // Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості / за наук. ред. Т. М. Титаренко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 512 с.
88. Леонова А. Б. Психологические технологии управления состоянием человека / А. Б. Леонова, А. С. Кузнецова. – М. : Смысл, 2007. – 311 с.
89. Леонтьев Д. А. Личностный потенциал как потенциал саморегуляции / Д. А. Леонтьев // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ им. М.В. Ломоносова / под ред. Б. С. Братуся, Е. Е Соколовой. – М. : Смысл, 2006. – Вып. 2. – С. 85–105.
90. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 2003. – 487 с.
91. Личностные и когнитивные аспекты саморегуляции деятельности человека / Под ред. В. И. Моросановой. – М. : Психологический институт РАО, 2006. – 320 с.
92. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 444 с.
93. Луценко О. Л. Конфлікти поєднання родів та їх еволюційно-психологічне пояснення / О. Л. Луценко // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 11. – С. 18–22.

94. Магнуссон Д. Ситуационный анализ. Эмпирические исследования выходов и ситуаций / Д. Магнуссон // Психологический журнал. – 1983. – № 2. – С. 28–33.
95. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – № 22 (1). – С. 16–24.
96. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості / С. Д. Максименко. – К. : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.
97. Максименко С. Д. Поняття особистості у психології / С. Д. Максименко // Психологія і особистість. – 2016. – № 1 (9). – С. 11–17.
98. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 343 с.
99. Малішевська А. П. Психологічне насильство і обдарована дитина / А. П. Малішевська, В. В. Хмелько, Н. М. Хмелько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
100. Малкина-Пых И. Г. Психология поведения жертвы / И. Г. Малкина- Пых. – М. : Феникс, 2006. – 324 с.
101. Маляр О. І. Довільність емоційної регуляції та чинники її розвитку у молодших школярів : дис. ...канд. психол. наук : 19.00.07 / Олена Іванівна Маляр. – К. : Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2015. – 279 с.
102. Марищук В. Л. Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса / В. Л. Марищук, В. И. Евдокимов. – СПб. : Изд. дом Сентябрь, 2001. – 260 с.
103. Мартина Р. Искусство эмоционального баланса / Р. Мартина. – СПб.: Будущее Земли, 2004. – 320 с.
104. Мердок Дж. П. Социальная структура / Дж. П. Мердок. – М. : ОГИ, 2003. – 608 с.
105. Мінакова К. Основні соціально-педагогічні та психологічні характеристики жінки-жертви домашнього насильства / К. Мінакова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 2. – С. 43–47.

106. Моросанова В. И. Диагностика индивидуально-стилевых особенностей саморегуляции в учебной деятельности студентов / В. И. Моросанова, Р. Р. Сагиев // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 134–140.

107. Моросанова В. И. Индивидуальные особенности осознанной саморегуляции произвольной активности человека / В. И. Моросанова // Вестник Моск.ун-та. Сер. 14. Психология. – 2010. – № 1. – С. 36–45.

108. Моросанова В. И. Индивидуальные особенности саморегуляции агрессивного поведения / В. И. Моросанова, М. Д. Гаралева // Вопросы психологии. – 2009. – № 3. – С. 44–55.

109. Моросанова В. И. Индивидуальный стиль саморегуляции в произвольной активности человека / В. И. Моросанова // Психологический журнал. – 1995. – Т.16. – № 4. – С. 26–36.

110. Моросанова В. И. Личностные аспекты саморегуляции произвольной активности человека / В. И. Моросанова // Психологический журнал. – 2002. – Т.23. – № 6. – С. 5–17.

111. Моросанова В. И. Стилевая саморегуляция поведения человека / В. И. Моросанова, Е. М. Коноз // Вопросы психологии. – 2000. – № 2. – С. 188–127.

112. Мохіков О. М. Жінка та насильство: посібник по консультативній допомозі жінкам у кризових ситуаціях / О. М. Мохіков, Б. Г. Херсонський. – Одеса : Друк, 2001. – 232 с.

113. Мустафаев Г. Ю. Соціально–психологічна характеристика осіб, які зазнають насильства в сім'ї / Г. Ю. Мустафаев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cfsc.com.org/index.php/stati/58-socialno-psyhologichna-harakteristika-osib-yaki-zaznaly-nasylstva-v-simji>

114. Мясищев В. Н. Психология отношений / В. Н. Мясищев ; под ред. А. А. Бодалева. – М. : Институт практической психологии, 1995. – 312 с.

115. Наумчик Н. В. К проблеме психической саморегуляции личности // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 1. – С. 57–60.

116. Олександров Ю. М. Саморегуляція як чинник психологічного благополуччя студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психол. н. : 19.00.01 /

Ю. М. Александров. – Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2010. – 23 с.

117. Олефір В. О. Психологія саморегуляції суб'єкта діяльності : дис. ... доктора психологічних наук : 19.00.01 / В. О. Олефір. – Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2016. – 428 с.

118. Опухова Н. Г. Женщины – жертвы семейного насилия: особенности образа мира / Н. Г. Опухова // Психология зрелости и старения. – 2000. – № 4. – С. 31–59.

119. Орбан-Лембрик Л. Е. Залежність поведінки особистості від впливу проблемогенного соціуму / Л. Е. Орбан-Лембрик // Психологія і суспільство. – 2004. – № 1. – С. 71–82.

120. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2005. – 448 с.

121. Орлов А. Б. Психологическое насилие в семье — определение, аспекты, основные направления оказания психологической помощи / А.Б.Орлов // Психолог в детском саду. – 2000. – № 2 (3). – С. 182–187.

122. Осницкий А. К. Роль осознанной саморегуляции в учебной деятельности подростков / А.К. Осницкий // Вопросы психологии. – 2007. – № 3. – С. 42–51.

123. Особливості уявлення про сім'ю в ментальності українців / Т. В. Циганчук // Педагогічний процес: теорія і практика. Психологія.: зб. наук. праць. – К.: «Едельвейс», 2015. – Вип. 3–4 – С. 82–86.

124. Павленко В. Н. Общая и прикладная этнопсихология : Учебное пособие / В. Н. Павленко, С. А. Таглин. – М. : Т-во научных зданий КМК, 2005. – 483 с.

125. Парфенова Н. Б. К типологии поведения несовершеннолетних потерпевших в ситуации психического насилия / Н. Б. Парфенова // Актуальные проблемы практического психолога. – 1992. – № 1. – С. 43–48.

126. Пашина А. Х. Взаимосвязь различных видов насилия в отношении женщин и особенностей их эмоциональной сферы / А. Х. Пашина // Психологический журнал. – 2002. – Т. 23. – № 6. – С. 98–105.

127. Пеньков Е. М. Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методики и теории / Е. М. Пеньков. – М. : Мысль, 1972. – 108 с.

128. Плохих В. В. Психология временной регуляции деятельности человека / В. В. Плохих. – Донецк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 412 с.
129. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога / Н. І. Пов'якель. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2003. – 295 с.
130. Практическая психодиагностика. Методики и тесты / [ред.-сост. Д. Я. Райгородский]. – Самара : БАХРАХ-М, 2008. – 672 с.
131. Прохоров А. О. Саморегуляция психических состояний: феноменология, механизмы, закономерности / А.О. Прохоров. – М. : ПЕРСЭ, 2005. – 352 с.
132. Прохоров А. О. Функциональные структуры и средства саморегуляции психологических состояний / А. О. Прохоров // Психологический журнал. – 2005. – № 2. – С. 68–80.
133. Розов В. И. Управление стрессом в оперативно-розыскной деятельности: Учебное пособие / В. И. Розов. – К. : КНТ, 2006. – 268 с.
134. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 712 с.
135. Савчук О. М. Наслідки подружнього насильства: індивідуально-психологічна перспектива / О. М. Савчук // Наукові записки НаУКМА. – 2002. – № 20 (2). – С. 118–125.
136. Савчук О. М. Стратегії роботи зі співзалежними жінками, які зазнають насильства в сім'ї / О. М. Савчук // Практ. психологія та соц. робота. – 2003. – № 4. – С. 51–59.
137. Саенко Ю. В. Техники и приемы регуляции эмоций / Ю. В. Саенко // Вопросы психологии. – 2010. – № 3. – С. 83–93.
138. Селиванов В. И. Волевая регуляция активности личности / В. И. Селиванов // Психологический журнал. – 1982. – № 4. – С. 14–25.
139. Селиванов В. И. Взаимосвязь воли и самоконтроля в учебной деятельности студентов / В. И. Селиванов, С. А. Гаврилина // Психологический журнал. – 1991. – Т. 12. – № 5. – С. 44–50.

140. Селютина Н. В. Эмоциональная регуляция поведения: области изучения, компоненты и функции / Н. В. Селютина // Психологическая наука и образование. – 2007. – № 5. – С. 267–274.

141. Сергиенко Е. А. Контроль поведения как субъектная регуляция / Е. А. Сергиенко, Г. А. Виленская, Ю. В. Ковалева. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2010. – 352 с.

142. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. СПб. : ООО «Речь», 2004. – 350 с.

143. Сімейний кодекс України : за станом на 10.01.2002 р. / Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2002. – 135 с.

144. Собчик Л. Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики / Собчик Л.Н. – СПб. : Речь, 2008. – 624 с.

145. Ставицька С. О. Індивідуальні форми організації особистістю життєвого шляху / С.О. Ставицька, Н.Г. Пилипенко // Вісник Одеського національного університету. Психологія. – 2014. – Т. 19. – № 1. – С. 314–323.

146. Ставицька С. О. Теоретичне обґрунтування розвитку структури самосвідомості особистості / С.О. Ставицька, В. П. Кутішенко // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. – 2016. – В. 4. – № 4. – С. 140–147.

147. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении / В. А. Татенко. – К. : Видавничий центр “Просвіта”, 1996. – 404 с.

148. Татенко В. О. Соціально-психологічні механізми впливу людини на людину / В.О. Татенко // Соціальна психологія. – 2003. – № 1. – С. 60–72.

149. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.

150. Титаренко Т. М. Життєва криза очима психолога / Т. М. Титаренко // Психологія життєвої кризи. – К.: Агропромвидав України, 1998. – С. 8–68.

151. Титаренко Т. М. Особистісне самоконструювання: циклічно-поступальна динаміка / Т. М. Титаренко // Психологія і особистість. – 2013. – № 1 (3). – С. 85–96.

152. Тунтуєва С. В. Психологічні особливості жінок, постраждалих від насильства в сім'ї / С. В. Тунтуєва // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2009. – № 4. – С. 72–75.

153. Тхостов А. Ш. Феноменология эмоциональных явлений / А. Ш. Тхостов, И.Г. Колымба // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14. Психология. – 1999. – № 2. – С. 3–14.

154. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ / Дж.-О. Ким, Ч. У. Мьюллер, У. Р. Клекка [и др.] : пер. с англ.; под ред. И. С. Енюкова. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 215 с.

155. Фетискин Н. П. Козлов В. В. Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 490 с.

156. Фурманов И. А. Психологическая работа с детьми, лишенными родительской опеки / И. А. Фурманов, А. А. Аладьин, Н. В. Фурманова. – Минск. : Тесей, 1998. – 224 с.

157. Фурманов И. А. Взаимосвязь психологического насилия и эмоционального состояния супругов в семье / И. А. Фурманов, Д. Я. Дмитриева // Белорусский психологический журнал. – 2005. – № 1(5). – С. 33–40.

158. Фурманов И. А. Индикаторы и диагностические критерии физического и эмоционального насилия / И. А. Фурманов // Социально-психологическая реабилитация населения, пострадавшего от экологических и техногенных катастроф: Мат. IX Междунар. конф. : тезисы докл. – Мн: НИО, 2003. – 122 с.

159. Хассен С. Освобождение от психологического насилия: деструктивные культы, контроль сознания, методы помощи / С. Хассен. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2001. – 400 с.

160. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – СПб. : Питер; М. : Смысл, 2003. – 860 с.

161. Холмогорова А. Б. Семейные факторы депрессии / А. Б. Холмогорова, С. В. Воликова, Е. В. Полкунова // Вопросы психологии. – 2005. – № 6. – С. 63–71.

162. Хромов А. Б. Пятифакторный опросник личности: [учебно-методическое пособие] / А. Б. Хромов. – Курган: Изд-во Курганского гос. университета, 2000. – 23 с.

163. Циганчук Т. В. Причины та наслідки насильства над жінкою в сім'ї / Т. В. Циганчук, Д. Д. Лях // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 3. – С. 60–71.

164. Циганчук Т. В. Насильство над жінками в сімейних стосунках / Т. В. Циганчук, Д. Д. Лях // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 2. – С. 65–69.

165. Цілінко І. О. Теоретичний аналіз емоційної саморегуляції особистості / І. О. Цілінко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/1903/1.pdf>

166. Чеснокова И. И. Проблемы самосознания в психологии / И. И. Чеснокова. – М. : Наука, 1977. – 144 с.

167. Чижма Д. М. Аналіз теоретичних підходів до проблеми саморегуляції особистості / Чижма Д. М. // Актуальні проблеми психології. – 2008. – № 4 (10). – С. 333–339.

168. Чунихина Л. В. Формирование способности к эмоциональной саморегуляции у будущих практических психологов в процессе профессиональной подготовки / Л. В. Чунихина // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 5. – С. 27–29.

169. Чуприкова Н. И. Психика и психические процессы (система понятий общей психологии) / Н. И. Чуприкова. – М. : Языки славянской культуры, 2015. – 608 с.

170. Шагивалеева Г. Р. Основы психической саморегуляции / Г. Р. Шагивалеева, В.Р. Бильданова. – Елабуга: Изд – во ЕГПУ, 2006. – 41 с.

171. Шинкаренко О. Д. Психологічні особливості жертв подружнього насильства / О. Д. Шинкаренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 3. – С. 25–28.

172. Штепа О. С. Особистісна зрілість: Модель. Опитувальник. Тренінг: [Монографія]. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.

173. American Humane Association. Emotional abuse / American Humane Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.americanhumane.org/children/stop-child-abuse/fact-sheets/emotional-abuse.html>

174. Andreou E. Victim problems and their association with Machiavellianism and self-efficacy in Greek primary school children / E. Andreou // *British Journal of Educational Psychology*. – 2004. – № 74 (2). – P. 297–309.

175. Arata C. M. Coping with rape: the roles of prior sexual abuse and attributions of blame / C. M. Arata // *Journal of Interpersonal Violence*. – 1999. – № 14. – P. 62–78.

176. Argyle M. Receiving and giving support: Effects on relationships and well-being / Michael Argyle, Luo Lu // *Counselling Psychology Quarterly*. – 1992. – № 5 (2). – P. 123–133.

177. Arias J. Psychological abuse: Implications for adjustment and commitment to leave violent partners / J. Arias, K. T. Pape // *Violence and Victims*. – 1999. – № 14. – P. 55–67.

178. Babcock J. C. Attachment, emotional regulation, and the function of marital violence: differences between secure, preoccupied, and dismissing violent and nonviolent husbands / J. C. Babcock, N. S. Jacobson, J. M. Gottman, T. P. Yerington // *Journal of family violence*. – 2000. – № 4. – P. 391–409.

179. Bandura A. Self-regulation of motivation through anticipatory and self-reactive mechanisms / A. Bandura // *Perspectives on motivation: Nebraska symposium on motivation* / R.X. Dienstbier (Ed.). – Lincoln: University of Nebraska Press, 1991. – №. 38. – P. 69–164.

180. Baumeister R. F. Self-Regulation and executive function: The Self as controlling agent / R. F. Baumeister, B. J. Schmeichel, K. D. Vohs // *Social psychology: Handbook of basic principles* (2nd ed.) / A.W. Kruglanski, E.T. Higgins. – New York : Guilford Press, 2007. – P. 516–539.

181. Baumeister R. F. The Strength Model of Self-Control / R. F. Baumeister, K. D. Vohs, D. M. Tice // *Current Directions in Psychological Science*. – 2007. – № 16. – P. 352–355.

182. Berne E. *Games People Play: The Basic Handbook of Transactional Analysis* / Eric Berne. – New York : Ballantine Books, 1996. – 216 p.

183. Borkowski J. “Spontaneous” strategy use: Perspectives from metacognitive theory / J. Borkowski, M. Carr, M. Pressely // *Intelligence*. – 1987. – № 11 (1). – P. 61–75.

184. Buss D. M. Human Aggression in Evolutionary Psychological Perspective / D. Buss, T. Shackelford // *Clinical Psychology Review*. – 1997. – № 17 – P. 605–619.

185. Campbell J. C. Health consequences of intimate partner violence / J. C. Campbell // *Lancet*. – 2002. – № 35. – P. 1226–1331.

186. Carver C. S. Assessing coping strategies: A theoretically based approach / C.S. Carver, M.F. Scheier, J.K. Weintraub // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 1989. – № 56 (2). – P. 267–283.

187. Carver C. S. Control processes and self-organization as complementary principles underlying behavior / C.S. Carver, M.F. Scheier // *Personality and Social Psychology Review*, 2002. – Issue 6. – P. 304–315.

188. Carver C. S. *On the Self-Regulation of Behavior* / C.S. Carver, M.F. Scheier. — USA : Cambridge University Press, 1998. — 349 p.

189. Carver C. S. Origins and functions of positive and negative affect: A control-process view / C. S. Carver, M. F. Scheier // *Psychological Review*. – 1990. – № 97. – P. 19–35.

190. Carver C. S. Personality and coping / C.S. Carver, J. Connor-Smith // *Annual Review of Psychology*. – 2010. – №. 61. – P. 679–704.

191. Carver C. S. Self-Regulation of Action and Affect / C.S. Carver // *Handbook of self-regulation: research, theory, and applications* / Eds. R.F. Baumeister, K.D. Vohs. – N.Y.: Guilford Press, 2004. – P. 13–39.

192. Chen M. Nonconscious avoidance and approach behavioral consequences of the automatic evaluation effect / M. Chen, J. A. Bargh // *Personality and Social Psychology*. – 1999. – № 25. – P. 215–224.

193. Cunningham A. Theory-Derived Explanations of Male Violence against Female Partners: Literature Update and Related Implications for Treatment and Evaluations / A. Cunningham [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lfcc.on.ca/maleviolence.pdf>

194. Deci E. L. The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior / E. L. Deci, R. M. Ryan // *Psychological Inquiry*. – 2000. – № 4 (11). – P. 227–268.

195. Deci E. On the nature and functions of motivation theories / E. Deci // *Psychological Sciences*. – 1992. – № 3. – P. 167–171.

196. Dobash R. E. Violence Against Wives / R. Dobash, R. Dobash. – New York : The Free Press, 1979. – 15 p.

197. Dutton D. G. Male Abusiveness in Intimate Relationships / D. Dutton // *Clinical Psychology Revue*. – 1995. – № 15 – P. 567–581.

198. Dutton D. G. The Batterer: A Psychological Profile / D. Dutton, S. Golant. – New York : Basic Books, 1995. – 560 p.

199. Ellis L. Neo-Darwinian Theories of Violent Criminality and Antisocial Behavior: Photographic Evidence from Nonhuman Animals and a Review of the Literature / L. Ellis // *Aggression and Violent Behavior*. – 1998. – № 3 – P. 61–110.

200. Emlen S. T. The Evolutionary Study of Human Family Systems / S. Emlen // *Social Science / Information sur les Sciences Sociales*. – 1997. – № 36. – P. 563–589.

201. Erber R. Task effort and the regulation of mood: The absorption hypothesis / R. Erber, A. Tesser // *Journal of Experimental Social Psychology*. – 1992. – № 28. – P. 339–359.

202. Flury M. Domestic violence against women: definitions, epidemiology, risk factors and consequences / Marianne Flury, Elisabeth Nyberg [Электронный ресурс]. – <https://smw.ch/article/doi/smw.2010.13099>

203. Freedman J. Effect of Television Violence on Aggressiveness / J. Freedman // *Psychological Bulletin*. – 1984. – № 96 (2). – P. 227–246.

204. Garbarino J. Emotional maltreatment of children / J. Garbarino, A. Garbarino. – Chicago : National Committee to Prevent Child Abuse, 1994. – 657 p.

205. Gearan P. Biological Factors in Relationship Aggression / P. Gearan, A. Rosenbaum // In R.S. Fledman (ed.), *The Psychology of Adversity*. Amherst, MA : University of Massachusetts Press, 1996. – P. 183–198.

206. Glaser D. Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework / D. Glaser // *Child abuse and neglect*. – 2002. – № 26. – P. 697–714.

207. Greene A. F. Psychopathology and Anger in Interpersonal Violence Offenders / A. Greene, C. Coles, E. Johnson // *Journal of Clinical Psychology*. – 1994. – № 50. – P. 906–912.

208. Gross J. J. *Handbook of emotion regulation* / J. J. Gross. – New York : Guilford Press, 2007. – 501 p.

209. Hamarman S. Evaluating and reporting emotional abuse in children: Parent-based, action-based focus aids in clinical decision-making / S. Hamarman, W. Bernet // *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. – 2000. – № 39 (7). – P. 928–930.

210. *Handbook of personality and self-regulation* / Rick H. Hoyle. 1st ed. – UK: Blackwell Publishing Ltd, 2010. – 544 p.

211. *Handbook of self-regulation: research, theory, and applications* / R. F. Baumeister, K. D. Vohs. – N.Y. : Guilford Press, 2004. – 574 p.

212. Hanson K. Correlates of Battering Among 997 Men: Family History, Adjustment, and Attitudinal Differences / K. Hanson, O. Cadsky, A. Harris, C. Lalonde // *Violence and Victims*. – 1997. – № 12 (3). – P. 191–208.

213. Hart O. The dissociation theory of Pierre Janet / O. Hart, R. Horst // *Journal of Traumatic Stress*. – 1989. – № 2 (4). – P. 397–412.

214. Hein S. Emotional Abuse / S. Hein [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eqi.org/eabuse1.htm>

215. Higgins E. T. Self-Discrepancy: A Theory Relating Self and Affect // *Psychological Review*. – 1987. – Vol. 94. – № 3. – P. 319–340.

216. Holtz H. The health care provider's role in domestic violence / H. Holtz, K. K. Furniss // *Trends In Health Care Law & Ethics*. – 1993. – № 8 (2). – P. 47–53.

217. Hoyle R. H. Personality and self-regulation: trait and information-processing perspectives / R.H. Hoyle // *Journal of Personality*. – 2006. – № 6. – P. 1507–1525.

218. Jory B. The intimate justice scale: an instrument to screen for psychological abuse and physical violence in clinical practice / Brian Jory // *Journal of Marital and Family Therapy*. – 2004. – № 30 (1) – P. 29 – 44.

219. Kalmuss D. The Intergenerational Transmission of Marital Aggression / Debra Kalmuss // *Journal of Marriage and Family*. – 1984. – № 46 (1). – P. 11–19.

220. Kass A. Emotional abuse is wrong / Abe Kass [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gosmartlife.com/emotional-abuse-test>

221. Kemp A. Incidence and correlates of posttraumatic stress disorder in battered women / A. Kemp, B. L. Green, C. Hovanitz, E. I. Rawlings // *Journal of Interpersonal Violence*. – 1995. – № 10. – P. 43–55.

222. Kocherhina I. Types of emotional self-regulation of women who have suffered from psychological abuse in a family / I. Kocherhina // *Journal of Education, Culture and Society*. – 2018. – Vol. 9, № 2. – P. 81–92.

223. Koole S. L. The psychology of emotion regulation: An integrative review / S. L. Koole // *Cognition and Emotion*. – 2009. – № 23. – P. 4–41.

224. Koole S. L. The Self-Regulation of Emotion : Theoretical and Empirical Advances / S. L. Koole [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.researchgate.net/publication/277711749_The_SelfRegulation_of_Emotion_Theoretical_and_Empirical_Advances

225. Kozak A. Post-modern changes in marital and family life / Agata Kozak // *Journal of Education Culture and Society*. – 2011. – № 1. – P. 73–79.

226. Kramer A. Prevalence of intimate partner violence and health implications for women using emergency departments and primary care clinics / A. Kramer, D. Lorenzo, G. Mueller // *Womens Health Issues*. – 2004. – № 14. – P. 19–29.

227. Kuhl J. A Functional-design approach to Motivation and Self Regulation : the dynamics of personality systems interactions / J. Kuhl // *Handbook of self-regulation* / M. Boecaerts, P.R. Pintrich, M. Zeider (Eds.). – San Diego, CA : Elsevier, 2000. – P. 111–170.

228. Kuhl J. A theory of self-regulation: Action versus state orientation, self-discrimination, and some applications / J. Kuhl // *Applied Psychology : An International Review*. – 1992. – № 41 (2). – P. 97–129.

229. Kuhl J. Action and state orientation: Psychometric properties of the Action Control Scale / J. Kuhl // *Volition and Personality: Action versus state orientation* / J. Kuhl, J. Beckmann (Eds.). – Gottingen/Toronto : Hogrefe, 1994. – P. 47–69.

230. Lazarus R. S. Progress on a cognitive–motivational–relational theory of emotion / R. S. Lazarus // *American Psychologist*. – 1991. – № 46. – P. 819–834.

231. Lazarus R. S. Stress, appraisal, and coping / R. S. Lazarus, S. Folkman. – New York: Springer Publishing Company, 1984. – 445 p.

232. Lerner R. Beyond valence: toward a model of emotion-specific influences on judgment and choice / Lerner R., Jennifer S., D. Keltner // *Cognition and Emotion*. – 2000. – № 14 (4). – P. 473–493.

233. Levinson D. Family Violence in Cross-Cultural Perspective / D. Levinson. – Newbury Park, CA : Sage, 1989. – 234 p.

234. Liebschutz J. M. Victimization among substance-abusing women: worse health outcomes / J. M. Liebschutz, K. P. Mulvey, J. H. Samet // *Archives of Internal Medicine*. – 1997. – № 157. – P. 1093–1097.

235. Littleton H. L. Coping with the experience of rape / H. L. Littleton, Radecki Breitkopf // *Psychology of Women Quarterly*. – 2006. – № 30. – P. 106–116.

236. Locke E. A. Building a Practically Useful Theory of Goal Setting and Task Motivation: A 35-Year Odyssey / E.A. Locke, G.P. Latham // *American Psychologist*. – 2002. – № 57 (9). – P. 705–717.

237. Lutsenko O. The relations between «new relatives» after joining up the families: parents-in-law, daughters-in-law, sons-in-law in Ukraine [Електронний ресурс]. – www.academia.edu/26617783/

238. Margolin G. Family Interaction Process: An Essential Tool for Exploring Abusive Relations / G. Margolin, R. John, C. Ghosh, E. Gordis // *Family Violence from a Communication Perspective*. – 1996. – № 3. – P. 37–58.

239. Mayer J. D. The intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // *Intelligence*. N.Y. – 1993. – № 3. – P. 433–442.

240. Meyer C. B. Adjustment to rape / C. B. Meyer, S. E. Taylor // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 1986. – № 30. – P. 1226–1234.

241. Moffitt T. E. Partner Violence Among Young Adults / T. Moffitt. – Washington DC. : National Institute of Justice Research Preview, 1997. – 143 p.

242. O'Regan C. Mental health and cognitive function / C. O'Regan, H. Cronin, R. A. Kenny [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://tilda.tcd.ie/publications/reports/pdf/w1-key-findings-report/Chapter6.pdf>

243. Olson L. C. On the Margins of Rhetoric: Audre Lorde Transforming Silence into Language and Action / L. Olson // *Quarterly Journal of Speech*. – 1997. – № 83 – P. 49–70.

244. Osgood C. E. The principle of congruity in the prediction of attitude change / C. E. Osgood, P. H. Tannenbaum // *Psychological Review*. – 1955. – № 62 (1). – P. 42–55.

245. Parsons T. Family socialization and interaction process / Talcott Parsons, Robert Freed Bales. – London : Routledge, 1998. – 422 p.

246. Renzetti C. M. On Dancing with a Bear: Reflections on Some of the Current Debates Among Domestic Violence Theorists / C. Renzetti // *Violence and Victims*. – 1994. – № 9 (2). – P. 195–200.

247. Rosenbaum A. Marital violence: Characteristics of abusive couples / A. Rosenbaum, K. D. O'Leary // *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. – 1981. – № 49 (1). – P. 63–71.

248. Ryan R. M. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being / R. M. Ryan, E. L. Deci // *American Psychologist*. – 2000. – № 55. – P. 68–78.

249. Saunders D. G. Posttraumatic stress symptom profiles of battered women : a comparison of survivors in two settings / D. G. Saunders // *Violence and Victims*. – 1994. – № 9. – P. 31–44.

250. Saunders D. G. Feminist-cognitive-behavioral and Process-psychodynamic Treatments for Men who Batter: Interaction of Abuser Traits and Treatment Models / D. Saunders // *Violence and Victims*. – 1996. – № 11. – P. 393–414.

251. Saunders D. G. When battered women use violence: husband abuse or self-defense / D.G. Saunders // *Violence and Victims*. – 1986. – № 1. – P. 47–60.

252. Shaef A. Co-dependence: Misunderstood / A. Shaef. – San Francisco : Paperback, 1996.– 105 p.

253. Simpson J. A. Influence of attachment styles on romantic relationships / *Personal Social Psychology*. – 1990. – № 59. – P. 971–980.

254. Śniegulska A. Przemoc wobec kobiet i osób starszych w środowisku rodziny / A. Śniegulska // *Journal of Modern Science*. – 2016. – № 4. – S. 101–124.

255. Sonkin D. J. Defining psychological maltreatment in Domestic Violence Perpetration Treatment Programm: Multiple Perspectives / D.J. Sonkin [Электронный ресурс]. – Режим доступа: / www/daniel-sonkin.com.

256. Sonkin D. J. The male batterer: A treatment approach / D.J. Sonkin, D. Martin, L. E. Walker. – New York : Springer, 1985. – 264 p.

257. Tesh M. Mindful Self-Compassion Strategies for Survivors of Intimate Partner Abuse [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://self-compassion.org/wp-content/uploads/publications/PartnerAbuse.pdf>

258. *The Oxford Handbook of Evolutionary Family Psychology* / Ed. By Salmon C., Shachelford T. K. – NY : Oxford University Press, 2011. – 409 p.

259. Tomison A. M. Emotional Abuse: The Hidden Form of Maltreatment / A. M. Tomison, J. Tucci [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aifs.org.au/hch/issues.html>

260. Toscano M. How women, designated as poor, reconstruct identities and ways of life? – the PRSI / Maria Fátima Toscano // *Journal of Education Culture and Society*. – 2014. – № 2. – P. 75–81.

261. Wilson M. I. Male Sexual Proprietariness and Violence against Wives / M. Wilson, M. Daly // *Current Directions in Psychological Science*. – 1996. – № 5. – P. 2–7.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета визначення соціально-демографічних показників досліджуваних

1. Вік _____
2. Освіта – 1. середня / 2. середня спеціальна (технікум; коледж) / 3. незавершена вища (1,2,3,4 курс) / 4. вища (необхідне підкреслити)
3. Освіта матері - 1. середня / 2. середня спеціальна (технікум; коледж) / 3. незавершена вища (1,2,3,4 курс) / 4. вища (необхідне підкреслити)
4. Освіта батька - 1. середня / 2. середня спеціальна (технікум; коледж) / 3. незавершена вища (1,2,3,4 курс) / 4. вища (необхідне підкреслити)
5. Сімейний стан – 1. неодружена / 2. одружена / 3. громадянський шлюб / 4. розлучена / 5. вдова
6. Якою дитиною Ви є за порядком народження – 1. я єдина дитина / 2. молодша / 3. старша / 4. середня
7. Наявність старших рідних братів/сестер – 1. так / 0. ні
8. Наявність молодших рідних братів/сестер – 1. так / 0. ні
9. Наявність власних дітей – 1. так / 0. ні
- 9.1. Вкажіть кількість дітей – 1. 2. 3. 4. 5. _____
10. Місце народження – 1. село / 2. селище міського типу / 3. районний центр / 4. місто
11. Місце проведення дитинства (до 12 років) - 1. село / 2. селище міського типу / 3. районний центр / 4. місто
12. Місце постійного проживання в даний час - 1. село / 2. селище міського типу / 3. районний центр / 4. місто
13. Чим Ви зараз займаєтесь? – 1. навчаюсь / 2. навчаюсь і маю підробіток / 3. працевлаштована / 4. частково працевлаштована / 5. не працевлаштована
14. Якщо Ви одружені, чим займається Ваш чоловік? - 1. навчається / 2. навчається і має підробіток / 3. працевлаштований / 4. частково працевлаштований / 5. не працевлаштований
15. На Вашу думку, Ваші:
 - 15.1. побутові умови – 1. погані / 2. задовільні / 3. добрі
 - 15.2. стан здоров'я – 1. поганий / 2. задовільний / 3. добрий
 - 15.3. матеріальний стан – 1. поганий / 2. задовільний / 3. добрий
 - 15.4. матеріальна незалежність – 1. незалежна / 2. важко сказати / 3. залежна

Додаток Б

Схема емпіричного дослідження компонентів моделі емоційної саморегуляції жінок у зв'язку з психологічним насильством

№	Емпіричні показники		Шкали методик	Методика
1.	Показники саморегуляції особистості	Здатність до самоуправління	1.Аналіз протиріч і орієнтація у ситуації 2.Прогнозування 3.Цілепокладання 4.Планування 5.Прийняття рішення 6.Критерії оцінки 7.Самоконтроль 8.Корекція 9.Інтегральний показник здатності до самоуправління	Методика «Здатність до самоуправління» Н.М. Пейсахова
		Стильові особливості саморегуляції поведінки	1.Планування 2.Моделювання 3.Програмування 4.Оцінка результатів 5.Гнучкість 6.Самостійність	Опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В.І. Моросанової.
2.	Показники емоційної саморегуляції жінок	Самоконтроль	1.Контроль власних емоцій 2.Контроль поведінки 3.Контроль діяльності	Опитувальник для виявлення вираженості самоконтролю в емоційній сфері, діяльності і поведінці Г.С. Нікіфорова.
		Емоційна стійкість	1.Емоційна стійкість-емоційна нестійкість	5BFQ
		Самоуправління емоціями	1.Інтегральний показник здатності до самоуправління	Методика «Здатність до самоуправління» Н.М. Пейсахова
		Саморозуміння	1.Усвідомлення своїх емоцій та почуттів 2.Керування своїми емоціями та почуттями 3.Усвідомлення емоцій та почуттів інших людей 4.Керування почуттями та емоціями інших людей 5.Емоційний інтелект	Методика «Модель емоційного інтелекту» М.О. Манойлової
		Самостабілізація	1.Нервово-психічна стійкість 2.Комунікативні здібності 3.Моральна нормативність 4.Особистісний адаптивний потенціал	Опитувальник «Адаптивність» А.Г. Маклакова і С.В. Чермяніна
		Свідома вольова емоційна саморегуляція	1.Самовладання	Тест-опитувальник «Дослідження вольової саморегуляції» А.В. Зверькова і Е.В. Ейдмана
		Свідома смислова емоційна	1.Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	Методика «Модель емоційного

		саморегуляція	2. Керування своїми емоціями та почуттями 3. Усвідомлення емоцій та почуттів інших людей 4. Керування почуттями та емоціями інших людей 5. Емоційний інтелект	інтелекту» М.О. Манойлової
			1. Невміння керувати емоціями 2. Неадекватний прояв емоцій 3. Негнучкість емоцій 4. Домінування негативних емоцій 5. Небажання зближуватись з людьми в емоційній сфері 6. Емоційні бар'єри	Тест «Емоційні бар'єри у міжособовому спілкуванні» В. Бойка
3.	Показники чинників емоційної саморегуляції жінки	Психофізіологічні	1. Екстраверсія 2. Спонтанність 3. Агресивність 4. Ригідність 5. Інтроверсія 6. Сенситивність 7. Тривожність 8. Лабільність 9. Шкала брехні 10. Шкала агравації	«Індивідуально-типологічний опитувальник» Л.М. Собчик
		Індивідуально-психологічні	1. Закритість 2. Самовпевненість 3. Самокерування 4. Дзеркальне Я 5. Самоцінність 6. Самоприйняття 7. Самопривязаність 8. Конфліктність 9. Самозвинувачення	Методика дослідження самоставлення С.Р. Пантелеєва
			1. Конфронтаційний копінг 2. Дистанціювання 3. Самоконтроль 4. Пошук соціальної підтримки 5. Прийняття відповідальності 6. Втеча-уникнення 7. Планування вирішення проблеми 8. Позитивна переоцінка	Опитувальник стратегій поведінки для подолання стресу Р.Лазаруса та С.Фолкмана
			1. Основний індекс маскулінності - андрогінності - фемінності	Методика С.Бем для дослідження маскулінності-фемінності
		Соціально-психологічні	1. Авторитарний 2. Егоїстичний 3. Агресивний 4. Підозрілий 5. Підкорений 6. Залежний 7. Дружній 8. Альтруїстичний	Методика діагностики міжособових стосунків Т.Лірі

			<ol style="list-style-type: none"> 1. Самоприйняття 2. Позитивні відносини з тими, що оточують 3. Автономія 4. Управління середовищем 5. Цілі в житті 6. Особистісне зростання 	Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» Керол Ріфф
		Соціальні характеристики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вік 2. Сімейний стан 3. Сиблінг позиція 4. Наявність дітей 5. Стан здоров'я 6. Тип населеного пункту 7. Місце проживання 8. Освіта 9. Освіта батьків 10. Рід заняття (свій і чоловіка) 11. Побутові умови 12. Матеріальний стан 	Анкета визначення соціально-демографічних показників досліджуваних
4.	Показники психологічного насильства в родині		<ol style="list-style-type: none"> 1. Заборони та примус 2. Погрози 3. Контроль 4. Презирство та знецінення особистості 5. Негативне оцінювання розумових здібностей 6. Емоційне нехтування 	Методика дослідження психологічного насильства над жінками в родині

Додаток В

Методика для дослідження психологічного насильства над жінками в родині

Інструкція: Нижче наведені деякі твердження, що стосуються взаємодії з членами вашої родини. Будь ласка, оцініть частоту зазначених явищ. Свої відповіді зафіксуйте у таблиці під кожним запитанням оцінюючи кожного члена Вашої родини після кожного запитання. Дослідження є конфіденційним, а Ваші відповіді анонімними.

1. Чи бувало, що на Вас кричали?

Члени родини \ Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

2. Вас контролювали в тому, куди Ви ідете і що Ви робите?

Члени родини \ Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

3. Чи здавалось Вам, що родичі не помічають Ваших почуттів?

Члени родини \ Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

4. Вас обмежували в доступі до грошей, телефону чи машини?

Члени родини \ Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

5. Чи бувало, що ставились до Вас так погано у присутності сторонніх людей що Ви через це збентежувались?

Члени родини \ Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

6. Родич намагався контролювати з ким Ви проводите час?

Члени родини \ Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					

Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

7. Вас не сприймали як окрему особу?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

8. Чи наказували Вам робити щось, що змушувало Вас почуватись погано опісля?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

9. Якщо хтось поведився образливо, чи було так, що хтось з перелічених родичів звинувачував за це Вас?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

10. Чи було, що член Вашої родини переконував інших в тому, що Ви не словна розуму?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

11. Чи змушували Вас робити щось проти Вашої волі?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

12. Чи сумнівається у Ваших розумових здібностях?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					

Діти (або хтось з дітей)					
--------------------------	--	--	--	--	--

13. Чи бувало, що Вам забороняли з кимось спілкуватись?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

14. Вам погрожували, робили зауваження з метою контролювати чи налякати Вас?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

15. Вас попереджали: якщо Ви будете наполягати на своєму – це призведе до покарання?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

16. Чи пригадуєте Ви, що хтось з перелічених членів родини погрожував здійснити самогубство, якщо Ви не зміните своєї поведінки чи свого ставлення до нього?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

17. Чи звинувачували Вас в тому, чого ви не робили?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

18. Ви вважаєте, що Вас принижують?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

19. Чи підозрювали Вас невинувато?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто

Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

20. Чи ображали Вас, говоривши, що Ви глупа ?

Члени родини	Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)						
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)						
Брат/сестра (потрібне підкреслити)						
Старше покоління (Дід / Баба)						
Чоловік						
Родина чоловіка (вказіть хто саме)						
Діти (або хтось з дітей)						

21. Бувало, що Вам забороняли ходити у ті місця, куди б Ви хотіли?

Члени родини	Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)						
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)						
Брат/сестра (потрібне підкреслити)						
Старше покоління (Дід / Баба)						
Чоловік						
Родина чоловіка (вказіть хто саме)						
Діти (або хтось з дітей)						

22. Бувало, що з Вами поводитись деспотично?

Члени родини	Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)						
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)						
Брат/сестра (потрібне підкреслити)						
Старше покоління (Дід / Баба)						
Чоловік						
Родина чоловіка (вказіть хто саме)						
Діти (або хтось з дітей)						

23. Чи хтось з Ваших родичів принижував або ігнорував Ваші ідеї, пропозиції?

Члени родини	Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)						
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)						
Брат/сестра (потрібне підкреслити)						
Старше покоління (Дід / Баба)						
Чоловік						
Родина чоловіка (вказіть хто саме)						
Діти (або хтось з дітей)						

24. Чи відчували Ви, що спілкування з членом родини є для Вас обтяжливим?

Члени родини	Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)						
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)						
Брат/сестра (потрібне підкреслити)						
Старше покоління (Дід / Баба)						
Чоловік						
Родина чоловіка (вказіть хто саме)						
Діти (або хтось з дітей)						

25. Чи говорили Вам речі, які Вас ранять?

Члени родини	Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)						
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)						
Брат/сестра (потрібне підкреслити)						
Старше покоління (Дід / Баба)						

Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

26. Чи хтось намагався контролювати усі Ваші заощадження?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

27. Чи хтось намагався обмежувати Вашу свободу?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

28. Чи говорив хтось з перелічених членів родини зневажливо про Ваших близьких?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

29. Чи робили навмисно таке, що могло Вас налякати?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

30. Чи хтось намагався контролювати усі Ваші видатки?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

31. Ваш родич поведив себе так, ніби він/вона завжди правий і Ви не маєте права цьому заперечити?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

32. Чи сміялись з Вас, щоб навмисно принизити у присутності інших людей?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

33. Чи примушували Вас робити те, що для Вас є неприйнятним?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

34. Вам вказували на Ваші недоліки і помилки?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

35. Чи переконували Ви себе подумки, стосовно когось з родини, що його/її образлива поведінка є нормальною і тільки Ви надто бурхливо на неї реагуєте?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

36. Бувало, що родичі використовували злі насмішки і презирство, щоб змусити Вас почуватись погано?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

37. Чи намагався хтось покарати Вас за Вашу поведінку?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

38. Вас несхвально чи зневажливо оцінюють?

Частота	ніколи	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини	1	2	3	4	5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

39. Чи обмежували Вас у часі, який Ви б хотіли приділити друзям і близьким?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

40. Вас звинувачували за те, чого Ви насправді не робили?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

41. Родич повинен дати Вам дозвіл на те, щоб Ви здійснили своє рішення?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

42. Чи звинувачували Вас у своїх проблемах, труднощах чи нещастях?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

43. Ви сумнівались у адекватності власних почуттів, тому що родич переконував Вас у надмірній чутливості?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

44. Чи бувало, Вам не виявляли свого співчуття?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					

Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

45. Чи хтось намагався переконати Вас в тому, що Ви неадекватно реагуєте на події, що відбуваються?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

46. Чи виявляють зневагу, відмову щоб покарати чи налякати Вас?

Частота	ніколи 1	рідко 2	іноді 3	часто 4	дуже часто 5
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

Додаток Г
Факторний аналіз шкал опитувальника психологічного насильства над жінками в родині

Таблиця Г.1. Факторна структура опитувальника для діагностики психологічного насильства над жінками в родині

Factor Loadings (Varimax normalized) (factory.sta) Clusters of loadings are marked; those clusters determine the oblique factors for hierarchical analysis						
№ запитання	Заборони та примус	Погрози	Контроль	Презирство	Негативне оцінювання розумових здібностей	Емоційне нехтування
1	-0,491725	0,576404	0,013068	-0,300510	0,012753	-0,256376
2	-0,297361	0,204534	0,462753	-0,131520	-0,005074	-0,336628
3	0,529833	-0,100637	-0,160192	-0,144953	0,341537	0,109629
4	0,630254	-0,124536	-0,222739	-0,128799	0,247655	0,009520
5	0,525294	-0,229624	0,125080	0,490360	0,183779	-0,103763
6	0,260192	0,054542	-0,020200	-0,051048	0,540452	0,169869
7	0,108767	0,407905	-0,278946	-0,373728	-0,126486	-0,308450
8	0,711348	0,007885	-0,010871	0,144241	-0,136476	0,291832
9	0,577367	0,005102	0,426439	0,201408	0,315651	-0,137762
10	-0,028925	-0,034550	0,055458	0,009087	0,573723	0,215910
11	0,099806	-0,041286	0,104268	0,034285	0,089621	0,517813
12	0,473770	0,131453	0,013163	0,345287	-0,112453	0,111354
13	0,146863	-0,020737	0,430075	0,133710	0,002141	0,450064
14	0,530840	-0,067245	0,392725	0,458160	-0,005636	0,059049
15	-0,132087	-0,257487	0,680441	0,097498	-0,049610	0,141208
16	-0,162532	0,899397	-0,078528	0,000875	0,073270	0,070068
17	-0,102549	0,885722	0,053820	0,056439	0,181017	0,056138
18	0,082293	-0,020171	0,519430	0,496666	-0,023106	0,164434
19	0,050616	0,108838	0,467943	0,614668	-0,098584	-0,059451
20	0,274569	0,268625	-0,110067	0,429268	0,283594	0,245719
21	0,630730	-0,010833	0,173233	0,194390	0,151386	0,138415
22	0,300018	0,195610	-0,082415	0,570368	0,332538	0,151090
23	0,246189	0,107608	0,023739	0,169722	0,692311	-0,128895
24	0,250880	-0,127242	0,312534	0,550628	0,171269	0,038174
25	0,215429	0,070848	-0,040982	0,680540	0,253068	0,124567
26	0,380544	0,212869	0,350137	0,200723	0,105749	0,048379
27	0,064277	0,176464	-0,053249	0,125488	0,135153	0,733525
28	0,403919	0,334456	0,340109	0,138761	-0,060202	0,046197
29	0,288449	0,021197	0,148835	0,332056	-0,058509	0,462111
30	0,311804	0,307423	0,239714	0,175234	-0,072667	0,600292
31	0,069723	0,322759	0,267772	0,143669	0,324837	-0,194880
32	0,144533	0,288453	-0,029213	0,427235	0,459760	-0,063040
33	0,451627	0,361211	0,468943	-0,184337	-0,037168	0,170793
34	0,448548	0,245663	0,297262	0,327501	0,315929	0,150580
35	0,130185	0,058775	0,801794	0,136657	-0,088195	0,172474
36	0,040226	0,090793	0,584710	0,131429	0,272276	0,118666
37	0,276063	0,183230	0,116804	0,171432	0,398502	0,280859
38	0,437053	0,325154	0,181970	0,046683	0,079022	0,315813
39	0,053174	0,048910	0,185277	0,283854	0,301593	0,045495

40	0,065348	0,213205	0,280461	0,088090	0,385629	0,101325
41	-0,058563	0,100933	0,325476	0,743771	-0,112604	0,083598
42	-0,091865	-0,123756	0,206540	0,335996	0,497676	0,483303
43	0,127910	-0,037172	0,526797	0,112332	0,308653	0,152680
44	0,047314	0,068362	0,012718	0,590161	-0,115449	0,240843
45	0,227541	0,298170	0,282207	0,098169	0,047096	0,438076
46	0,108907	-0,222791	0,102473	0,631433	0,145117	0,126004
47	0,666285	-0,037488	0,211386	0,119898	0,297347	0,147476
48	0,176574	-0,050828	0,624449	-0,001535	0,272277	-0,034719
49	0,071190	0,141355	0,382101	-0,196428	0,254165	0,339743
50	-0,071992	0,128987	-0,101842	0,458611	0,377188	-0,083794
51	0,160521	0,017055	-0,136440	0,461673	0,100022	0,531954
52	0,064913	0,032081	0,146464	-0,022577	0,237380	0,763047
53	-0,085539	0,539823	-0,127528	0,165806	0,301630	0,431430
54	0,037195	0,087422	0,209110	-0,012255	0,749165	0,152361
55	0,418154	0,534619	0,274634	0,047887	0,059874	0,338636
56	0,321920	0,583697	0,012223	0,134334	0,120519	0,247754

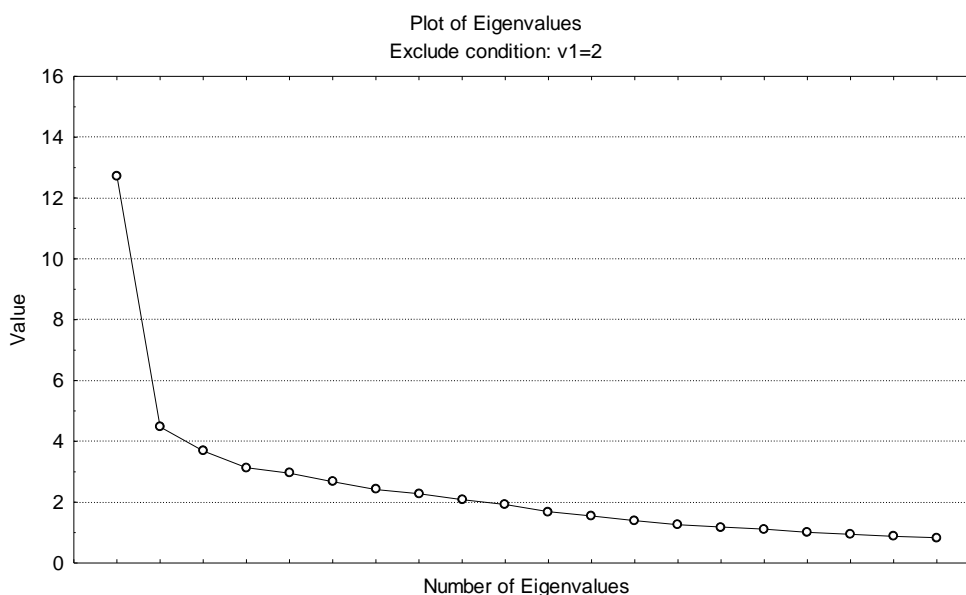

Рис. Г.1. Графік факторних навантажень

Таблиця Г.2. Факторна модель опитувальника для діагностики психологічного насильства над жінками в родині

№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	12,73451	22,74020	12,73451	22,74020
2	4,47498	7,99104	17,20949	30,73124
3	3,68648	6,58300	20,89597	37,31423
4	3,13379	5,59605	24,02976	42,91029
5	2,95653	5,27952	26,98629	48,18980
6	2,67589	4,77837	29,66218	52,96818

Таблиця Г.3. Результати конфірматорного факторного аналізу. Оцінка моделі

Фактори	Параметр оцінки	Стандартна помилка	T - статистика	p-рівень
(I)-1->[3_M]	0,574	0,082	7,011	0,000
(I)-2->[4_M]	0,324	0,105	3,097	0,002
(I)-3->[5_M]	0,574	0,082	7,020	0,000
(I)-4->[8_M]	0,533	0,086	6,162	0,000
(I)-5->[9_M]	0,603	0,078	7,692	0,000
(I)-6->[12_M]	0,555	0,084	6,615	0,000
(I)-7->[14_M]	0,441	0,095	4,619	0,000
(I)-8->[28_M]	0,491	0,091	5,415	0,000
(I)-9->[34_M]	0,688	0,068	10,147	0,000
(I)-10->[38_M]	0,693	0,067	10,317	0,000
(I)-11->[47_M]	0,555	0,084	6,605	0,000
(II)-12->[1_M]	0,222	0,101	2,207	0,027
(II)-13->[16_M]	1,000	0,000	316551878,385	0,000
(II)-14->[17_M]	0,350	0,093	3,763	0,000
(II)-15->[53_M]	0,429	0,086	4,961	0,000
(III)-16->[2_M]	0,172	0,116	1,477	0,140
(III)-17->[15_M]	0,668	0,077	8,649	0,000
(III)-18->[18_M]	0,578	0,087	6,670	0,000
(III)-19->[35_M]	0,668	0,077	8,659	0,000
(III)-20->[36_M]	0,530	0,092	5,778	0,000
(III)-21->[43_M]	0,232	0,114	2,034	0,042
(III)-22->[48_M]	0,720	0,072	10,020	0,000
(III)-23->[49_M]	0,298	0,110	2,699	0,007
(IV)-24->[19_M]	0,782	0,056	13,972	0,000
(IV)-25->[22_M]	0,334	0,104	3,221	0,001
(IV)-26->[24_M]	0,348	0,103	3,384	0,001
(IV)-27->[25_M]	0,714	0,064	11,066	0,000
(IV)-28->[41_M]	0,604	0,078	7,727	0,000
(IV)-29->[44_M]	0,594	0,079	7,483	0,000
(IV)-30->[46_M]	0,772	0,057	13,527	0,000
(V)-31->[6_M]	0,261	0,115	2,260	0,024
(V)-32->[10_M]	0,589	0,090	6,523	0,000
(V)-33->[23_M]	0,683	0,083	8,243	0,000
(V)-34->[37_M]	0,399	0,107	3,745	0,000
(V)-35->[40_M]	0,726	0,080	9,066	0,000
(V)-36->[42_M]	0,302	0,113	2,667	0,008
(V)-37->[54_M]	0,400	0,107	3,750	0,000
(VI)-38->[11_M]	0,689	0,068	10,168	0,000
(VI)-39->[27_M]	0,733	0,062	11,738	0,000
(VI)-40->[29_M]	0,841	0,051	16,611	0,000
(VI)-41->[30_M]	0,334	0,104	3,218	0,001
(VI)-42->[45_M]	0,444	0,095	4,679	0,000
(VI)-43->[52_M]	0,646	0,073	8,852	0,000

Додаток Д

Результати виокремлення груп жінок з різним рівнем психологічного насильства

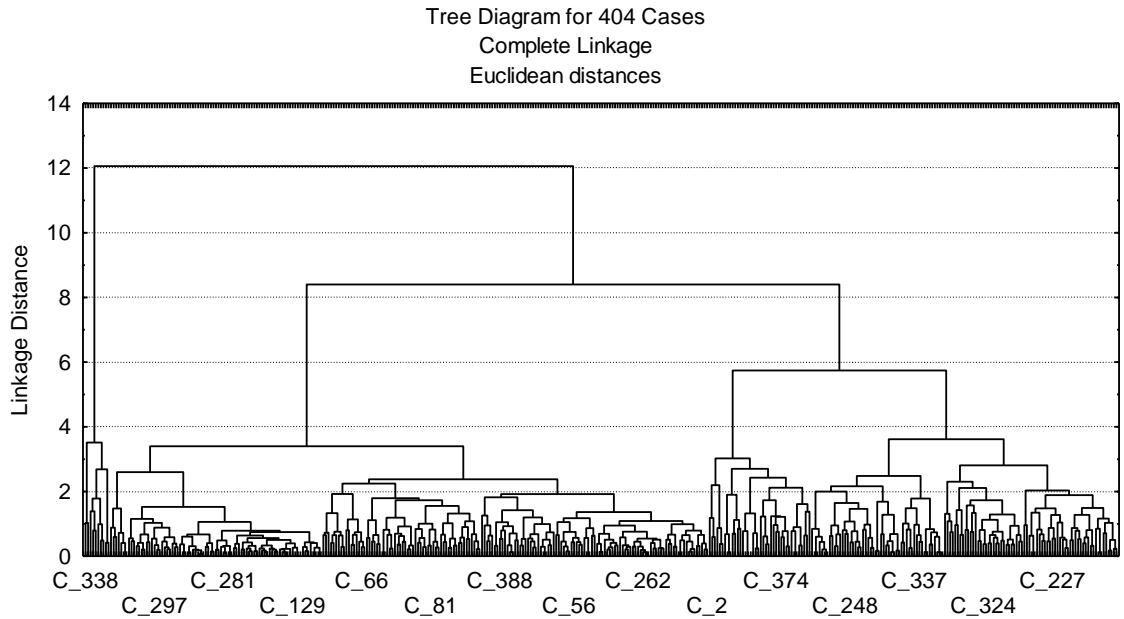

Рис. Д.1. Дерево кластеризації, побудоване на основі евклідової відстані між класами

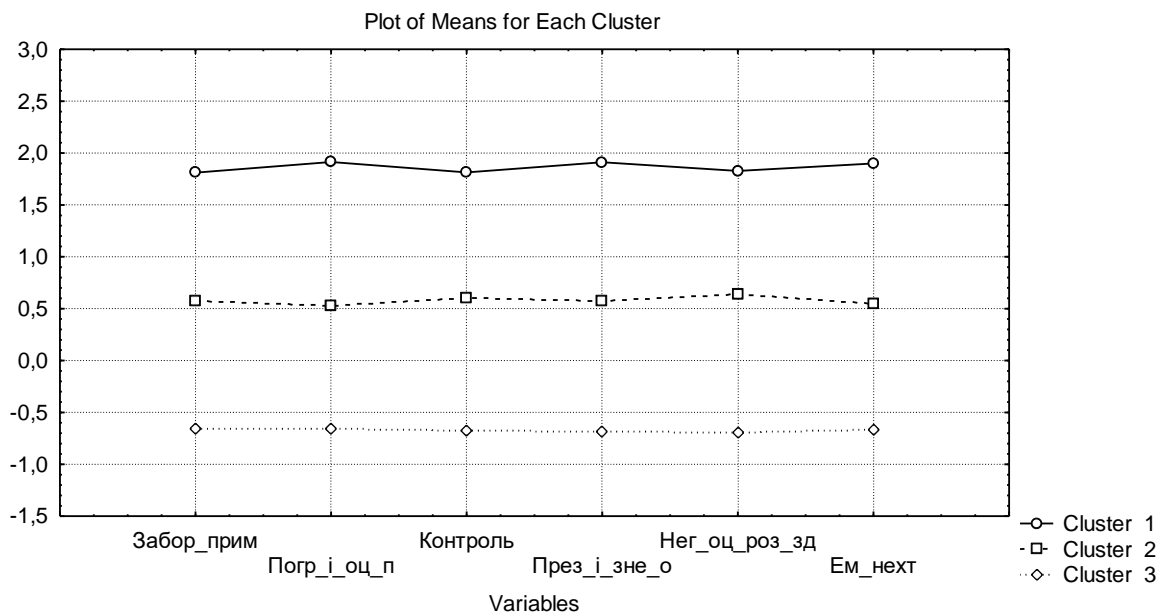

Рис. Д.2. Поділ групи досліджуваних на кластери згідно наявності психологічного насильства в родині

Примітка: Кластер 1 – жінки, які часто зазнавали психологічного насильства
 Кластер 2 – жінки, які іноді зазнавали психологічного насильства
 Кластер 3 – жінки, які не зазнали психологічного насильства

Таблиця Д.1. Дискримінантний аналіз розподілу

Classification Matrix (дані.ста) Rows: Observed classifications Columns: Predicted classifications				
	Percent - Correct	G_1:1 - p=,11634	G_2:2 - p=,30198	G_3:3 - p=,58168
G_1:1	87,23404	41	6	0
G_2:2	97,54099	0	119	3
G_3:3	99,57447	0	1	234
Total	97,52475	41	126	237

Таблиця Д.2. Таблиця показників евклідової відстані між трьома кластерами

Euclidean Distances between Clusters (дані.ста) Distances below diagonal Squared distances above diagonal			
№	No. 1	No. 2	No. 3
No. 1	0,000000	1,659741	6,429739
No. 2	1,288309	0,000000	1,562993
No. 3	2,535693	1,250197	0,000000

Таблиця Д.3. Таблиця відмінностей у значеннях психологічного насильства між трьома кластерами

Cluster Means (дані.ста)			
Шкали	Cluster - No. 1	Cluster - No. 2	Cluster - No. 3
Забор_прим	1,811231	0,571371	-0,658873
Погр_і_оц_п	1,914526	0,525137	-0,655530
Контроль	1,813339	0,604085	-0,676278
През_і_зне_о	1,911593	0,574321	-0,680477
Нег_оц_роз_зд	1,827721	0,637456	-0,696479
Ем_нехт	1,900254	0,549895	-0,665528

Додаток Е

Таблиця розподілу описової статистики шкал опитувальника діагностики психологічного насильства над жінками в родині

Breakdown Table of Descriptive Statistics (дані.sta) N=404 (No missing data in dep. var. list)																																									
Забор_прим - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	Погр_і_оц_п - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	Контроль - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	През_і_зне_о - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	Нег_оц_роз_зд - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	Ем_нехт - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН_Батько - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН_Маги - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН_Сибл - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН_Дід/Б - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН_Чол - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН_Род_чол - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000	ПН_Діти - Means	Percentile - 10,00000	Percentile - 90,00000
192,8511	154,0000	225,0000	115,5957	93,0000	138,0000	134,7234	111,0000	164,0000	114,4043	95,0000	131,0000	119,8085	105,0000	145,0000	107,4255	92,0000	134,0000	784,784	709,709	910,910	125,5532	70,0000	163,0000	135,3830	105,0000	188,0000	114,7021	86,0000	156,0000	94,8297	60,0000	121,0000	115,4681	49,0000	178,0000	110,5532	47,0000	173,0000	88,0425	46,0000	108,0000
147,8361	124,0000	176,0000	86,8033	73,0000	101,0000	105,7787	119,92,0000	85,9000	71,0000	102,0000	94,3934	83,0000	108,0000	80,0246	66,0000	93,0000	600,7705	539,539	665,665	104,2459	56,0000	149,0000	113,0656	67,0000	153,0000	80,3689	49,0000	111,0000	79,6065	50,0000	121,0000	87,0492	46,0000	139,0000	75,5574	46,0000	143,0000	60,7950	46,0000	81,0000	
103,1702	83,0000	126,0000	62,3362	53,0000	73,0000	75,1319	63,0000	89,0000	59,2681	51,0000	70,0000	65,9106	55,0000	77,0000	55,3617	46,0000	68,0000	421,2043	356,356	490,490	68,5447	49,0000	93,0000	74,1532	52,0000	99,0000	58,2894	46,0000	79,0000	57,4851	46,0000	73,0000	60,2936	46,0000	89,0000	52,4851	46,0000	66,0638	50,0638	46,0000	57,0000
127,0916	87,0000	181,0000	75,9208	54,0000	106,0000	91,3193	65,0000	123,0000	73,7426	52,0000	104,0000	80,7822	57,0000	111,0000	68,8663	47,0000	97,0000	517,7450	368,368	714,714	85,9579	50,0000	138,0000	93,0272	55,0000	144,0000	71,5198	46,0000	111,0000	68,5099	46,0000	105,0000	74,7921	46,0000	127,0000	66,2079	46,0000	113,0000	57,7227	46,0000	83,0000

Додаток Ж

Таблиця Ж.1. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства з боку батьків та психологічними характеристиками (підготовчий етап)

Correlations (дані_підготовчий.eta) Marked correlations are significant at $p < .05000$ N=90 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Заборони_Пр_имус_батько	Заборони_Пр_имус_мама	Погрози_батько	Погрози_мама	Контроль_батько	Контроль_мама	Презирство_батько	Презирство_мама	Негат_оц_роз_уму_батько	Негат_оц_роз_уму_мама	Емоц_нехтування_батько	Емоц_нехтування_мама	ПН_Батько	ПН_Мама
Самовладання	-0,06	-0,22	-0,07	-0,19	-0,27	-0,28	-0,31	-0,17	-0,05	-0,16	-0,09	-0,24	-0,09	-0,23
Прогнозування	-0,05	-0,19	-0,05	-0,18	-0,07	-0,13	-0,10	-0,23	0,01	-0,15	-0,14	-0,25	-0,07	-0,20
Планування	-0,11	-0,12	-0,21	-0,25	-0,20	-0,17	-0,13	-0,11	-0,18	-0,18	-0,18	-0,13	-0,17	-0,16
Критерії оц	-0,18	-0,15	-0,27	-0,19	-0,25	-0,24	-0,18	-0,09	-0,19	-0,17	-0,19	-0,14	-0,22	-0,17
Самоконтроль	-0,06	-0,22	-0,11	-0,28	-0,13	-0,30	-0,05	-0,25	-0,07	-0,17	-0,09	-0,25	-0,09	-0,26
Здатн до самоуправл	-0,13	-0,17	-0,18	-0,26	-0,18	-0,22	-0,17	-0,21	-0,13	-0,16	-0,20	-0,21	-0,17	-0,21
Моделювання	-0,17	-0,18	-0,17	-0,20	-0,14	-0,21	-0,23	-0,21	-0,12	-0,18	-0,22	-0,20	-0,19	-0,21
Програмування	-0,15	-0,22	-0,10	-0,18	-0,16	-0,33	-0,12	-0,33	-0,05	-0,15	-0,10	-0,14	-0,13	-0,34
Заг рів саморег	-0,16	-0,11	-0,11	-0,14	-0,17	-0,16	-0,23	-0,15	-0,14	-0,13	-0,20	-0,11	-0,18	-0,14
Самоконтр в емоц сф	-0,32	-0,28	-0,26	-0,25	-0,26	-0,31	-0,27	-0,23	-0,29	-0,28	-0,21	-0,21	-0,29	-0,28
Самоконтр в діяльн	-0,18	-0,36	-0,05	-0,25	-0,21	-0,38	-0,13	-0,40	-0,12	-0,30	-0,19	-0,39	-0,16	-0,37
Поведінков самоконтр	-0,18	-0,29	-0,09	-0,23	-0,11	-0,30	-0,13	-0,30	-0,18	-0,26	-0,17	-0,30	-0,16	-0,30
Заг самоконтр	-0,26	-0,38	-0,13	-0,28	-0,21	-0,39	-0,20	-0,38	-0,21	-0,33	-0,22	-0,37	-0,22	-0,38
Невм керув емоц	0,16	0,30	0,16	0,33	0,13	0,38	0,05	0,29	0,15	0,37	0,13	0,30	0,14	0,34
Неадекв прояв емоц	0,30	0,30	0,30	0,30	0,26	0,37	0,25	0,28	0,36	0,35	0,33	0,37	0,32	0,35
Негнучкість емоц	-0,03	0,01	-0,04	0,01	-0,08	-0,05	0,31	-0,04	-0,12	-0,01	-0,02	0,03	-0,06	-0,01
Заг рів емоц-барерів	0,18	0,23	0,20	0,27	0,13	0,29	0,15	0,22	0,20	0,33	0,17	0,27	0,18	0,28
Тривожність	0,20	0,23	0,20	0,23	0,21	0,28	0,13	0,19	0,14	0,23	0,13	0,17	0,19	0,24
Емоц лабільність	0,20	0,18	0,12	0,16	0,20	0,24	0,12	0,13	0,18	0,15	0,22	0,19	0,19	0,19
Емоц нестійкість	0,19	0,19	0,12	0,18	0,16	0,23	0,14	0,12	0,14	0,19	0,15	0,16	0,17	0,19
Підозрілий	-0,03	0,13	-0,08	0,11	-0,00	0,22	-0,08	0,18	-0,02	0,12	0,01	0,16	-0,03	0,16
Підкорений	0,24	0,05	-0,10	0,07	0,29	0,13	-0,08	0,06	-0,08	0,07	-0,04	0,24	-0,08	0,08
Залежний	0,23	-0,01	0,09	0,06	0,08	0,06	0,01	-0,01	-0,02	0,00	0,29	-0,02	0,02	0,01
Дзеркальне Я	-0,05	-0,17	-0,03	-0,18	0,01	-0,14	-0,07	-0,22	-0,06	-0,26	-0,12	-0,23	-0,06	-0,21
Самоприйняття	0,28	-0,21	-0,28	0,18	-0,24	-0,20	-0,23	-0,16	-0,25	-0,23	-0,21	-0,22	-0,27	-0,21
Конфліктність	0,19	0,20	0,20	0,20	0,19	0,17	0,21	0,18	0,25	0,29	0,19	0,20	0,22	0,22
Самозвинувачення	0,20	0,19	0,10	0,17	0,05	0,14	0,14	0,13	0,14	0,23	0,16	0,19	0,15	0,19
Спонтанність	0,14	0,20	0,06	0,14	0,11	0,22	0,11	0,19	0,08	0,23	0,09	0,18	0,11	0,21
Лабільність	0,25	0,17	0,19	0,12	0,27	0,14	0,20	0,07	0,19	0,12	0,20	0,09	0,23	0,13
Конфронтаційний копінг	0,22	0,16	0,26	0,22	0,15	0,22	0,28	0,14	0,24	0,19	0,12	0,04	0,23	0,17
Пошук соц підтримки	0,24	0,28	0,26	0,28	0,24	0,30	0,23	0,27	0,22	0,23	0,23	0,30	0,25	0,30
Планування вирішення пробл	0,20	0,12	0,24	0,13	0,24	0,12	0,19	0,12	0,21	0,08	0,17	0,11	0,22	0,12
Нервово-псих стійкість	-0,18	-0,22	-0,13	-0,20	-0,16	-0,24	-0,20	-0,21	-0,19	-0,27	-0,15	-0,20	-0,18	-0,24
Комунікат здібн	-0,25	-0,31	-0,22	-0,29	-0,26	-0,33	-0,26	-0,32	-0,25	-0,36	-0,29	-0,32	-0,27	-0,34
Особ адаптат потенціал	-0,10	-0,22	-0,02	-0,19	-0,00	-0,21	-0,08	-0,21	-0,07	-0,17	-0,05	-0,15	-0,06	-0,21
Самоприйняття	-0,10	-0,21	-0,13	-0,22	-0,07	-0,25	-0,17	-0,28	-0,11	-0,31	-0,20	-0,30	-0,14	-0,27
Автономія	-0,27	-0,32	-0,25	-0,32	-0,25	-0,32	-0,27	-0,32	-0,25	-0,33	-0,29	-0,37	-0,28	-0,35
Особ зрост	-0,21	-0,21	-0,21	-0,28	-0,19	-0,24	-0,23	-0,24	-0,24	-0,34	-0,27	-0,29	-0,24	-0,28

Таблиця Ж.2. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства з боку сиблінгів та прабатьків та психологічними характеристиками (підготовчий етап)

Correlations (дані_пілотажне.ста) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=90 (Casewise deletion of missing data)														
Шкали	Заборони_Прим ус_сиблінг	Заборони_Прим ус_дід_баба	Погрози_сиблінг и	Погрози_дід_баба	Контроль_сиблінг и	Контроль_дід_баба	Презирство_сиблінг и	Презирство_дід_баба	Негат_оц_розум у_сиблінг и	Негат_оц_розум у_дід_баба	Емоц_нехтуванн я_сиблінг и	Емоц_нехтуванн я_дід_баба	ПН_Сиблінг и	ПН_Дід_Баба
Ан_протирич	-0,09	0,15	-0,20	0,12	-0,18	0,11	-0,21	0,12	-0,15	0,15	-0,13	0,09	-0,16	0,14
Прийняття_ріш	-0,17	-0,16	-0,15	-0,06	-0,17	-0,15	-0,17	-0,13	-0,21	-0,04	-0,18	-0,07	-0,19	-0,12
Критерії_оц	-0,15	-0,12	-0,19	-0,03	-0,26	0,00	-0,18	-0,07	-0,20	0,00	-0,11	-0,11	-0,19	-0,07
Здатн_до_самоуправл	-0,10	-0,06	-0,19	-0,03	-0,19	0,02	-0,19	-0,07	-0,30	0,04	-0,29	-0,04	-0,30	-0,03
Моделювання	-0,22	-0,17	-0,32	-0,13	-0,27	-0,07	-0,25	-0,22	-0,20	-0,08	-0,20	-0,06	-0,26	-0,14
Гнучкість	-0,21	-0,19	-0,07	-0,11	-0,22	-0,17	-0,20	-0,18	-0,11	-0,17	-0,18	-0,19	-0,18	-0,19
Заг_рів_саморег	-0,14	-0,15	-0,10	-0,12	-0,16	-0,12	-0,18	-0,24	-0,08	-0,07	-0,11	-0,10	-0,14	-0,15
Керув_емоціями	0,03	-0,17	0,07	-0,17	0,05	-0,18	0,04	-0,28	0,16	-0,06	0,09	-0,09	0,07	-0,17
Керув_емоц_інших	0,01	-0,22	0,04	-0,14	0,05	-0,15	0,03	-0,23	-0,06	-0,05	0,08	-0,13	0,03	-0,18
EQ	-0,07	-0,22	-0,02	-0,18	-0,05	-0,12	-0,03	-0,27	-0,04	-0,03	-0,02	-0,12	-0,05	-0,18
Неадекв_прояв_емоц	0,20	0,22	0,34	0,15	0,30	0,08	0,26	0,15	0,28	0,19	0,27	0,23	0,29	0,19
Негнучкість_емоц	-0,03	0,09	0,25	0,01	-0,05	-0,13	-0,10	0,10	0,25	-0,03	-0,04	0,02	-0,07	0,02
Заг_рів_емоц-барерів	0,05	0,22	0,21	0,16	0,10	0,05	0,06	0,19	0,10	0,15	0,08	0,16	0,09	0,18
Тривожність	0,19	0,16	0,25	0,11	0,19	0,08	0,19	0,06	0,18	0,13	0,21	0,10	0,21	0,12
Напруженість	0,29	0,22	0,25	0,08	0,28	0,06	0,28	0,19	0,22	0,12	0,33	0,22	0,30	0,17
Депресивність	0,19	0,09	0,22	0,06	0,14	0,04	0,17	0,04	0,19	0,07	0,22	0,12	0,20	0,08
Емоц_лабільність	0,24	0,20	0,33	0,07	0,26	0,09	0,21	0,09	0,25	0,12	0,26	0,14	0,27	0,14
Емоц_нестійкість	0,27	0,22	0,32	0,13	0,27	0,10	0,26	0,14	0,23	0,15	0,31	0,17	0,30	0,18
Підкорений	0,12	0,12	0,08	0,03	0,22	0,08	0,09	0,03	0,10	0,15	0,19	0,07	0,13	0,10
Залежний	0,08	-0,10	0,10	-0,03	0,23	0,01	0,16	-0,10	0,14	0,01	0,16	0,04	0,15	-0,04
Відкритість	0,05	0,10	-0,15	0,11	0,01	0,22	-0,07	0,11	-0,08	0,20	0,04	0,15	-0,02	0,16
Конфліктність	0,28	0,16	0,33	0,13	0,34	0,06	0,33	0,17	0,34	0,15	0,29	0,14	0,33	0,15
Самозвинувачення	0,30	0,33	0,30	0,31	0,24	0,14	0,32	0,28	0,24	0,31	0,27	0,23	0,29	0,30
Спонтанність	0,14	0,18	0,08	0,23	0,20	0,25	0,22	0,31	0,14	0,20	0,14	0,25	0,16	0,25
Ригідність	-0,21	-0,00	-0,07	0,12	-0,21	0,06	-0,20	0,04	-0,11	0,02	-0,12	-0,04	-0,17	0,03
Сенситивність	0,08	0,19	-0,02	0,18	-0,04	0,25	0,01	0,16	0,07	0,15	0,05	0,08	0,03	0,19
Лабільність	0,31	0,05	0,35	-0,02	0,39	-0,00	0,34	-0,06	0,30	0,09	0,35	0,07	0,36	0,03
Втеча-уникнення	0,20	0,13	0,22	0,03	0,15	0,04	0,17	0,03	0,22	0,04	0,15	0,02	0,20	0,07
Позит_переоц	-0,21	0,02	-0,17	-0,11	-0,12	0,06	-0,16	-0,03	-0,16	0,09	-0,18	0,00	-0,18	0,04
Нервово-псих_стійкість	-0,17	-0,27	-0,17	-0,21	-0,16	-0,18	-0,14	-0,25	-0,14	-0,15	-0,13	-0,14	-0,16	-0,23
Комунікат_здібн	-0,25	-0,30	-0,27	-0,22	-0,28	-0,17	-0,24	-0,26	-0,21	-0,20	-0,22	-0,19	-0,26	-0,25
Морал_нормативність	-0,06	-0,23	-0,02	-0,22	-0,12	-0,24	-0,06	-0,26	-0,01	-0,15	-0,04	-0,12	-0,06	-0,23
Самоприйняття	-0,17	-0,25	-0,20	-0,31	-0,15	-0,29	-0,17	-0,36	-0,21	-0,23	-0,16	-0,22	-0,19	-0,30
Позит_віднос_з_ін	-0,37	-0,05	-0,38	0,02	-0,38	0,00	-0,36	-0,02	-0,29	-0,08	-0,35	-0,05	-0,38	-0,03
Автономія	-0,22	-0,23	-0,33	-0,09	-0,26	-0,03	-0,24	-0,10	-0,24	-0,07	-0,24	-0,13	-0,27	-0,13
Управл_середов	-0,18	-0,04	-0,20	-0,06	-0,25	-0,02	-0,19	-0,05	-0,22	-0,02	-0,18	0,06	-0,21	-0,02
Особ_зрост	-0,21	-0,18	-0,30	-0,18	-0,34	-0,13	-0,26	-0,18	-0,24	-0,23	-0,26	-0,19	-0,28	-0,20

Таблиця Ж.3. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства з боку чоловіка, його родини та психологічними характеристиками (підготовчий етап)

Correlations (дані_пілотажне.ста) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=90 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Заборони_Примус_чол	Заборони_Примус_родина_чол	Погрози_чол	Погрози_родина_чол	Контроль_чол	Контроль_родина_чол	Презирство_чол	Презирство_родина_чол	Негат_оц_розуму_чол	Негат_оц_розуму_родина_чол	Емоц_нехтування_чол	Емоц_нехтування_родина_чол	ПН_Чол	ПН_Род_чол
Гнучкість	-0,14	-0,22	-0,06	-0,28	-0,15	-0,28	-0,18	-0,19	-0,07	-0,29	-0,12	-0,25	-0,13	-0,26
Самостійність	-0,16	-0,20	-0,08	-0,18	-0,13	-0,21	-0,19	-0,12	-0,11	-0,20	-0,14	-0,22	-0,14	-0,20
Самоконтр в діяльн	-0,03	0,06	-0,00	0,15	0,02	0,19	-0,04	0,15	-0,00	0,12	0,02	0,21	-0,01	0,15
Поведінков_самоконтр	0,13	0,20	0,08	0,29	0,13	0,27	0,18	0,31	0,10	0,28	0,17	0,29	0,14	0,29
Заг самокотроль	-0,00	0,11	-0,01	0,19	0,02	0,21	0,02	0,23	0,00	0,17	0,05	0,23	0,01	0,20
Тривожність	0,11	0,17	0,17	0,19	0,16	0,25	0,19	0,17	0,19	0,19	0,20	0,23	0,17	0,21
Авторитарний	-0,00	0,06	0,09	-0,26	0,03	-0,16	-0,02	-0,27	0,06	-0,21	0,06	-0,22	0,03	-0,24
Егоїстичний	0,01	0,13	0,08	-0,25	-0,01	-0,23	0,07	-0,23	-0,03	-0,23	0,01	-0,29	0,02	-0,26
Агресивний	0,09	-0,14	0,18	-0,20	0,12	-0,17	0,14	-0,20	0,07	-0,17	0,12	-0,24	0,12	-0,19
Підкорений	-0,02	0,04	0,01	0,09	0,03	0,14	0,06	0,22	-0,02	0,15	0,04	0,10	0,01	0,11
Залежний	0,04	0,00	0,06	0,17	0,09	0,20	0,11	0,24	0,00	0,15	0,13	0,16	0,07	0,11
Дружній	0,06	0,10	0,14	0,15	0,13	0,21	0,04	0,02	0,07	0,17	0,17	0,17	0,10	0,14
Альтруїстичний	0,15	0,11	0,25	0,15	0,24	0,19	0,12	-0,02	0,18	0,14	0,23	0,14	0,20	0,12
Самоприйняття	0,13	0,03	0,16	-0,06	0,14	-0,02	-0,13	-0,00	-0,22	-0,03	-0,16	0,01	-0,16	-0,01
Екстраверсія	0,27	0,07	0,23	0,09	0,30	0,15	0,27	0,23	0,25	0,17	0,29	0,13	0,28	0,15
Лабільність	0,14	0,28	0,19	0,31	0,19	0,32	0,19	0,12	0,20	0,25	0,25	0,33	0,20	0,28
Конфронтаційний копінг	0,27	-0,06	0,22	0,00	0,28	0,07	0,27	-0,03	0,29	-0,00	0,27	-0,02	0,28	-0,02
Самоконтроль	0,17	-0,03	0,19	0,10	0,18	0,11	0,15	0,00	0,17	0,05	0,22	0,03	0,19	0,04
Пошук соц підтримки	0,19	0,13	0,20	0,10	0,18	0,17	0,16	0,03	0,17	0,06	0,22	0,12	0,20	0,11
Втеча-уникнення	0,28	0,20	0,25	0,16	0,31	0,24	0,28	0,08	0,32	0,23	0,31	0,17	0,31	0,19
Позит переоц	-0,23	-0,15	-0,23	-0,18	-0,25	-0,23	-0,19	0,19	-0,29	0,14	-0,27	0,18	-0,26	0,19
Позит віднос з ін	-0,18	-0,31	-0,12	-0,35	-0,18	-0,37	-0,19	-0,18	-0,18	-0,35	-0,23	-0,38	-0,19	-0,34
Управл середов	-0,23	-0,07	-0,16	-0,20	-0,23	-0,19	-0,29	-0,12	-0,22	-0,22	-0,23	-0,14	-0,24	-0,16

Таблиця Ж.4. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства та психологічними характеристиками (підготовчий етап)

Correlations (дані_пілотажне.ста) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=90 (Casewise deletion of missing data)														
Шкали	Заборони_Примус	Погрози	Контроль	Презирство	Негат_оц_розуму	Емоц_нехтування	ПН	ПН_Батько	ПН_Маги	ПН_Сиблінги	ПН_Дід/Баба	ПН_Чол	ПН_Род_чол	ПН_Діти
Самовладання	-0,07	-0,09	-0,13	-0,05	-0,03	-0,12	-0,41	-0,09	-0,23	0,03	0,11	-0,11	0,04	-0,01
Прогнозування	-0,18	-0,15	-0,14	-0,22	-0,12	-0,22	-0,18	-0,07	-0,20	-0,13	-0,10	-0,15	0,02	-0,14
Критерії оц	-0,13	-0,16	-0,21	-0,10	-0,14	-0,14	-0,16	-0,22	-0,17	-0,19	-0,07	-0,03	0,08	-0,01
Самоконтроль	-0,09	-0,14	-0,14	-0,12	-0,09	-0,12	-0,12	-0,09	-0,26	0,00	-0,04	-0,09	0,04	-0,00
Здатн до самоуправл	-0,14	-0,18	-0,20	-0,18	-0,14	-0,19	-0,18	-0,17	-0,21	-0,30	-0,03	-0,10	0,09	-0,11
Моделювання	-0,25	-0,26	-0,22	-0,29	-0,17	-0,25	-0,25	-0,19	-0,21	-0,26	-0,14	-0,02	-0,07	-0,24
Програмування	-0,21	-0,12	-0,21	-0,22	-0,13	-0,15	-0,19	-0,13	-0,34	-0,11	-0,08	-0,07	-0,01	-0,22
Оц рез	-0,11	-0,13	-0,19	-0,22	-0,23	-0,14	-0,17	-0,12	-0,17	-0,07	-0,05	-0,07	-0,07	-0,19
Гнучкість	-0,18	-0,10	-0,24	-0,20	-0,16	-0,17	-0,19	-0,08	0,08	-0,18	-0,19	-0,13	-0,26	-0,17
Заг рів саморег	-0,20	-0,15	-0,20	-0,28	-0,15	-0,18	-0,21	-0,18	-0,14	-0,14	-0,15	-0,02	-0,09	-0,23
Самоконтр в емоц сф	-0,22	-0,22	-0,20	-0,17	-0,21	-0,16	-0,21	-0,29	-0,28	-0,04	-0,03	-0,14	0,04	-0,07
Самоконтр в діяльн	-0,19	-0,06	-0,11	-0,16	-0,12	-0,17	-0,15	-0,16	-0,37	0,02	-0,04	-0,01	0,15	-0,14
Поведінков самоконтр	-0,07	0,01	0,01	0,03	-0,03	-0,04	-0,02	-0,16	-0,30	0,06	-0,04	0,14	0,29	0,03
Заг самокотроль	-0,19	-0,08	-0,10	-0,12	-0,13	-0,15	-0,15	-0,22	-0,38	0,03	-0,03	0,01	0,20	-0,11
Невм керув емоц	0,20	0,26	0,23	0,18	0,29	0,21	0,24	0,14	0,34	-0,03	0,09	0,16	0,04	0,22
Неадекв прояв емоц	0,27	0,28	0,27	0,22	0,30	0,35	0,30	0,32	0,35	0,29	0,19	0,04	-0,06	0,09
Негнучкість емоц	0,03	0,39	-0,07	0,01	0,37	0,01	-0,01	-0,06	-0,01	-0,07	0,02	-0,01	0,01	0,11
Заг рів емоц-барерів	0,17	0,32	0,16	0,18	0,22	0,21	0,20	0,18	0,28	0,09	0,18	0,04	-0,04	0,09
Тривожність	0,26	0,29	0,30	0,26	0,28	0,28	0,01	0,19	0,24	0,21	0,12	0,17	0,21	0,08
Напруженість	0,15	0,09	0,13	0,18	0,15	0,18	0,31	0,13	0,06	0,30	0,17	-0,09	0,12	0,04
Депресивність	0,13	0,12	0,11	0,09	0,15	0,15	0,32	0,09	0,08	0,20	0,08	0,12	0,02	-0,03
Емоц лабільність	0,24	0,24	0,24	0,17	0,24	0,28	0,14	0,19	0,19	0,27	0,14	0,12	0,03	0,14
Емоц нестійкість	0,25	0,24	0,25	0,24	0,26	0,29	0,27	0,17	0,19	0,30	0,18	0,10	0,14	0,10
Авторитарний	-0,20	-0,09	-0,07	-0,18	-0,09	-0,19	-0,15	-0,01	-0,07	-0,09	-0,13	0,03	-0,24	-0,27
Егоїстичний	-0,13	-0,10	-0,10	-0,07	-0,14	-0,13	-0,12	-0,02	-0,08	-0,07	0,05	0,02	-0,26	-0,20
Залежний	-0,03	0,09	0,13	0,04	0,05	0,08	0,38	0,02	0,01	0,15	-0,04	0,07	0,11	-0,16
Альтруїстичний	0,05	0,15	0,21	0,01	0,12	0,11	0,11	0,07	0,04	0,12	-0,08	0,20	0,12	-0,07
Самоприйняття	-0,22	-0,22	-0,22	-0,20	-0,27	-0,22	-0,24	-0,27	-0,21	-0,13	-0,08	-0,16	-0,01	-0,13
Конфліктність	0,21	0,23	0,25	0,27	0,33	0,27	0,27	0,22	0,22	0,33	0,15	0,07	0,09	0,06
Самозвинувачення	0,26	0,20	0,14	0,21	0,27	0,33	0,36	0,15	0,19	0,29	0,30	0,05	-0,07	0,16
Екстраверсія	0,05	0,06	0,10	0,13	0,14	0,07	0,09	-0,07	-0,05	0,07	-0,12	0,28	0,15	0,17
Спонтанність	0,16	0,10	0,21	0,27	0,17	0,17	0,19	0,11	0,21	0,16	0,25	0,12	-0,02	-0,04
Лабільність	0,29	0,30	0,33	0,24	0,29	0,34	0,32	0,23	0,13	0,36	0,03	0,20	0,28	0,12
Конфронтаційний копінг	0,22	0,27	0,28	0,27	0,29	0,16	0,26	0,23	0,17	0,16	0,08	0,28	-0,02	0,17
Пошук соц підтримки	0,29	0,29	0,28	0,25	0,24	0,32	0,30	0,25	0,30	0,13	0,09	0,20	0,11	0,16
Прийняття відповідальності	0,07	0,18	0,21	0,13	0,10	0,19	0,15	0,10	0,10	0,12	0,08	0,10	0,14	-0,03
Втеча-уникнення	0,27	0,27	0,27	0,19	0,28	0,24	0,27	0,13	0,12	0,20	0,07	0,31	0,19	0,14
Планування вирішення пробл	0,07	0,15	0,13	0,08	0,06	0,11	0,10	0,22	0,12	-0,04	-0,04	0,09	0,03	-0,05

Позит переоц	-0,23	-0,25	-0,20	-0,21	-0,24	-0,22	-0,24	-0,16	-0,13	-0,18	0,04	-0,26	0,19	0,02
Нервово-псих стійкість	-0,24	-0,19	-0,24	-0,23	-0,26	-0,20	-0,24	-0,18	-0,24	-0,16	-0,23	-0,06	-0,07	-0,10
Комунікат здібн	-0,35	-0,31	-0,36	-0,36	-0,36	-0,37	-0,37	-0,27	-0,34	-0,26	-0,25	-0,15	-0,13	-0,18
Морал нормативність	-0,04	-0,04	-0,10	-0,10	-0,06	-0,00	-0,06	0,03	-0,04	-0,06	-0,23	0,06	-0,06	-0,04
Особ адаптат потенціал	-0,14	-0,10	-0,08	-0,13	-0,13	-0,06	-0,12	-0,06	-0,21	0,01	-0,09	-0,07	0,09	-0,16
Самоприйняття	-0,20	-0,25	-0,22	-0,27	-0,28	-0,27	-0,25	-0,14	-0,27	-0,19	-0,30	-0,07	-0,06	-0,09
Позит віднос з ін	-0,28	-0,28	-0,32	-0,25	-0,29	-0,33	-0,31	-0,12	-0,09	-0,38	-0,03	-0,19	-0,34	-0,23
Автономія	-0,32	-0,31	-0,27	-0,25	-0,28	-0,36	-0,32	-0,28	-0,35	-0,27	-0,13	-0,11	-0,03	-0,15
Управл середов	-0,07	-0,17	-0,19	-0,15	-0,21	-0,12	-0,15	0,05	0,04	-0,21	-0,02	-0,24	-0,16	-0,17
Особ зрост	-0,23	-0,29	-0,26	-0,27	-0,32	-0,33	-0,29	-0,24	-0,28	-0,28	-0,20	-0,08	-0,06	-0,11

Додаток К

Перевірка нормальності розподілу

Таблиця К.1. Результати статистики Фішера (для груп жінок, які часто зазнавали психологічного насильства та жінок, які не мали такого досвіду)

T-tests; Grouping: CLUSTER (дані.sta) Group 1: 1 Group 2: 3		
Шкали	F-ratio – Variances	p - Variances
Самовладання	1,065877	0,739779
Ан_протирич	1,098187	0,723178
Прогнозування	1,055115	0,855501
Цілепокладання	1,030416	0,855100
Планування	1,375776	0,195436
Прийняття_ріш	1,078746	0,781338
Критерії_оц	1,274070	0,254626
Самоконтроль	1,526074	0,046921
Корекція	1,185161	0,497918
Здатн_до_самоуправл	1,252640	0,363184
Планування	1,011037	0,920983
Моделювання	1,102350	0,711076
Програмування	1,354910	0,154261
Оц_рез	1,246632	0,298785
Гнучкість	1,120688	0,659310
Самостійність	1,106570	0,698941
Заг_рів_саморег	1,022716	0,962623
Усвід_емоц	1,624680	0,050276
Керув_емоціями	1,018362	0,895878
Усвід_емоц_інших	1,093260	0,737662
Керув_емоц_інших	1,348364	0,160904
EQ	1,080932	0,693242
Самоконтр_в_емоц_сф	1,633258	0,047908
Самоконтр_в_діяльн	1,257559	0,354658
Поведінков_самоконтр	1,123677	0,570191
Заг_самокотроль	1,589088	0,061373
Невм_керув_емоц	1,003726	1,000000
Неадекв_прояв_емоц	1,373498	0,197771
Негнучкість_емоц	1,094202	0,653556
Домінув_негат_емоц	1,609450	0,054763
Небаж_зближ_в_емоц_сф	1,134975	0,620752
Заг_рів_емоц-барерів	1,668307	0,039316
Тривожність	1,224356	0,415543
Напруженість	1,324337	0,254672
Депресивність	1,164111	0,547040

Самокритика	1,274060	0,327273
Емоц_лабільність	1,229993	0,404647
Емоц_нестійкість	1,416206	0,157949
Авторитарний	1,374981	0,196248
Егоїстичний	1,249105	0,369414
Агресивний	1,004127	0,944869
Підозрілий	1,145347	0,513324
Підкорений	1,265852	0,267272
Залежний	1,291471	0,229436
Дружній	1,049117	0,793349
Альтруїстичний	1,052902	0,781096
Відкритість	1,482525	0,110535
Самовпевненість	1,178873	0,432987
Самокерування	1,377505	0,133094
Дзеркальне Я	1,213596	0,436998
Самоцінність	1,094683	0,652140
Самоприйняття	1,566842	0,034561
Самопривязаність	1,292250	0,299181
Конфліктність	1,107839	0,695318
Самозвинувачення	1,132975	0,545321
Відкритість	1,043349	0,812185
Агрвація	1,327753	0,183424
Екстраверсія	1,028217	0,862487
Спонтанність	1,020852	0,968952
Агресивність	1,471338	0,117463
Ригідність	1,000504	1,000000
Інтроверсія	1,007993	0,931483
Сенситивність	1,067934	0,814816
Тривожність	1,268432	0,336407
Лабільність	1,416156	0,157991
Конфронтаційний_копінг	1,073064	0,798834
Дистанціювання	1,090568	0,745649
Самоконтроль	1,304483	0,211954
Пошук_соц_підтримки	1,105368	0,621180
Прийняття_відповідальності	1,278896	0,247428
Втеча-уникнення	1,020125	0,889868
Планування_вирішення_пробл	1,451063	0,080622
Позит_переоц	2,217712	0,001748
Маскул	1,020433	0,888822
Фемінн	1,341917	0,167683
Заг_індекс_фемінн	1,288712	0,233290
Особ_адапtat_потенціал	1,383176	0,188020

Нервово-псих_стійкість	1,339611	0,235605
Комунікат_здібн	1,111921	0,683741
Морал_нормативність	1,016463	0,983919
Самоприйняття	1,417591	0,156790
Позит_віднос_з_ін	1,149439	0,583331
Автономія	1,178205	0,513767
Управл_середов	1,213656	0,436878
Цілі_в_житті	1,381022	0,190152
Особ_зрост	1,543777	0,078963

Таблиця К.2. Результати статистики Фішера (для груп жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства та жінок, які не мали такого досвіду)

T-tests; Grouping: CLUSTER (дані.sta) Group 1: 2 Group 2: 3		
Шкали	F-ratio – Variances	p - Variances
Самовладання	1,381203	0,037113
Ан_протирич	1,238907	0,166977
Прогнозування	1,012341	0,951776
Цілепокладання	1,048541	0,778475
Планування	1,058659	0,732713
Прийняття_ріш	1,130712	0,425854
Критерії_оц	1,098294	0,541283
Самоконтроль	1,005400	0,959497
Корекція	1,167816	0,316004
Здатн_до_самоуправл	1,159282	0,339190
Планування	1,042206	0,780972
Моделювання	1,349560	0,065632
Програмування	1,271620	0,121178
Оц_рез	1,078329	0,621167
Гнучкість	1,099618	0,536215
Самостійність	1,132530	0,445713
Заг_рів_саморег	1,125037	0,444751
Усвід_емоц	1,163796	0,351525
Керув_емоціями	1,467137	0,013254
Усвід_емоц_інших	1,182884	0,301902
Керув_емоц_інших	1,110050	0,497337
EQ	1,002913	0,998784
Самоконтр_в_емоц_сф	1,056552	0,742132
Самоконтр_в_діяльн	1,229577	0,203639
Поведінков_самоконтр	1,165618	0,321859
Заг_самокотроль	1,284625	0,123540
Невм_керув_емоц	1,318183	0,074740

Неадекв_прояв_емоц	1,040730	0,787868
Негнучкість_емоц	1,090490	0,598299
Домінув_негат_емоц	1,171896	0,305347
Небаж_зближ_в_емоц_сф	1,073767	0,640309
Заг_рів_емоц-барерів	1,262117	0,152211
Тривожність	1,491498	0,014492
Напруженість	1,088372	0,580172
Депресивність	1,048839	0,777106
Самокритика	1,299093	0,091453
Емоц_лабільність	1,417723	0,032392
Емоц_нестійкість	1,334531	0,076265
Авторитарний	1,173107	0,302237
Егоїстичний	1,972018	0,000044
Агресивний	1,200756	0,237604
Підозрілий	1,052494	0,760436
Підкорений	1,062086	0,690759
Залежний	1,463991	0,013782
Дружній	1,135808	0,409363
Альтруїстичний	1,275516	0,116514
Відкритість	1,103436	0,548166
Самовпевненість	1,173095	0,302268
Самокерування	1,169806	0,310771
Дзеркальне Я	1,000532	1,000000
Самоцінність	1,248676	0,151991
Самоприйняття	1,568450	0,003584
Самопривязаність	1,022791	0,873603
Конфліктність	1,354454	0,062472
Самозвинувачення	1,505735	0,008142
Відкритість	1,063111	0,713014
Агрвація	1,105069	0,515671
Екстраверсія	1,030378	0,836936
Спонтанність	1,112583	0,514419
Агресивність	1,230168	0,181402
Ригідність	1,124868	0,471309
Інтроверсія	1,208652	0,243826
Сенситивність	1,203660	0,254311
Тривожність	1,095863	0,577160
Лабільність	1,251455	0,147939
Конфронтаційний_копінг	1,030012	0,865523
Дистанціювання	1,385361	0,045516
Самоконтроль	1,094638	0,555420
Пошук_соц_підтримки	1,047226	0,784519

Прийняття_відповідальності	2,241043	0,000000
Втеча-уникнення	1,176924	0,316774
Планування_вирішення_пробл	1,362938	0,045696
Позит_переоц	2,414748	0,000000
Маскул	1,206222	0,248884
Фемінн	1,056794	0,714259
Заг_індекс_фемінн	1,118833	0,492167
Особ_адаптант_потенціал	1,745369	0,000734
Нервово-псих_стійкість	1,531375	0,009248
Комунікат_здібн	1,422678	0,030726
Морал_нормативність	1,089499	0,575673
Самоприйняття	1,355496	0,061817
Позит_віднос_з_ін	1,215192	0,230622
Автономія	1,282712	0,125779
Управл_середов	1,003589	0,995395
Цілі_в_житті	1,221291	0,218843
Особ_зрост	1,403994	0,037459

Додаток К.1

Однофакторний дисперсійний аналіз

Таблиця К.3. Результати порівняльного аналізу досліджуваних жінок за показниками психологічного насильства

Analysis of Variance (дані.sta) Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Шкали	SS - Effect	df - Effect	MS - Effect	SS - Error	df - Error	MS - Error	F	p
Забор прим	390218	2	195109	141002	404	351,626	554,877	0,00
Погр і оц п	131798	2	65899	41269	404	102,915	640,325	0,00
Контроль	175628	2	87814	55263	404	137,814	637,195	0,00
През і зне о	145151	2	72576	37190	404	92,744	782,538	0,00
Нег оц роз зд	146159	2	73080	37580	404	93,715	779,812	0,00
Ем нехт	127928	2	63964	38007	404	94,780	674,871	0,00
ПН	6386584	2	3193292	1163801	404	2902,246	1100,283	0,00
ПН Батько	185746	2	92873	269917	404	673,109	137,976	0,00
ПН Мати	217020	2	108510	294469	404	734,337	147,766	0,00
ПН Сибл	138330	2	69165	169949	404	423,812	163,198	0,00
ПН Дід/Б	76145	2	38072	132092	404	329,408	115,578	0,00
ПН Чол	145490	2	72745	344952	404	860,230	84,565	0,00
ПН Род чол	147344	2	73672	317270	404	791,198	93,115	0,00
ПН Діти	58143	2	29072	93282	404	232,623	124,973	0,00

Таблиця К.4. Результати порівняльного аналізу досліджуваних жінок з різним рівнем психологічного насильства за показниками саморегуляції

Analysis of Variance (дані.sta) Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Шкали	SS - Effect	df - Effect	MS - Effect	SS - Error	df - Error	MS - Error	F	p
Ан протирич	8,499	2	4,2495	650,14	404	1,62131	2,62105	0,073972
Прогн	33,335	2	16,6676	825,62	404	2,05889	8,09545	0,000358
Цілепок	11,781	2	5,8907	740,60	404	1,84689	3,18953	0,042239
Планув	36,313	2	18,1563	783,64	404	1,95420	9,29090	0,000114
Прийн ріш	37,687	2	18,8435	764,54	404	1,90659	9,88337	0,000065
Критерії оц	25,880	2	12,9402	827,35	404	2,06323	6,27180	0,002079
Самококт	21,330	2	10,6648	623,67	404	1,55529	6,85715	0,001180
Корекція	15,079	2	7,5395	670,14	404	1,67116	4,51155	0,011545
Самоуправління	1386,356	2	693,1778	17503,26	404	43,64902	15,88072	0,000000
Планування	60,8433	2	30,4216	1534,30	404	3,82617	7,95093	0,000411
Модел	143,5079	2	71,7539	1469,55	404	3,66472	19,57966	0,000000
Програм	59,9003	2	29,9502	1198,74	404	2,98938	10,01884	0,000057
Оц рез	123,2469	2	61,6235	1365,37	404	3,40492	18,09834	0,000000
Гнучкість	153,5575	2	76,7788	1569,21	404	3,91325	19,62018	0,000000
Самостійність	70,3309	2	35,1655	1742,37	404	4,34506	8,09321	0,000358
Саморегуляція	327,6035	2	163,8018	12315,51	404	30,71200	5,33348	0,005176

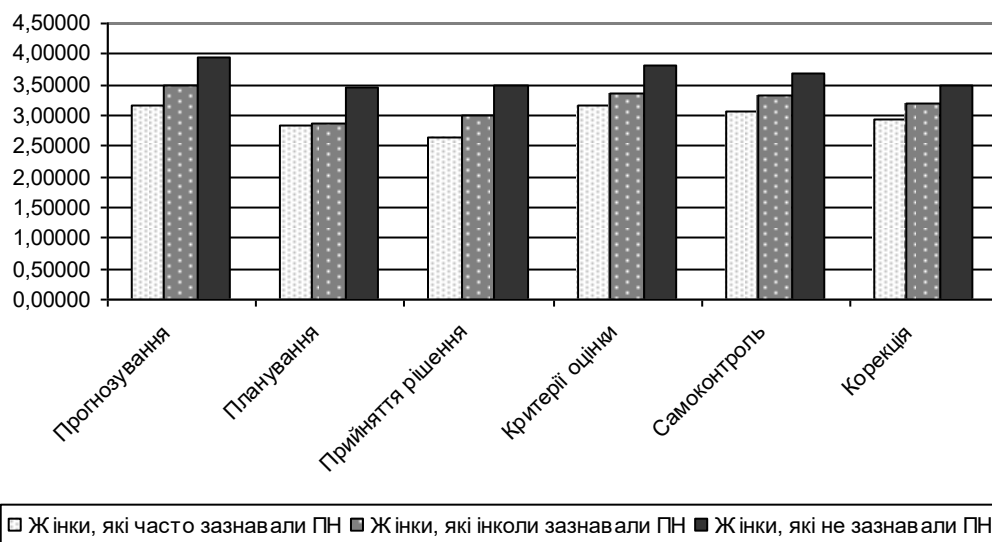

Рис. К.1. Відмінності показників самоуправління жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства

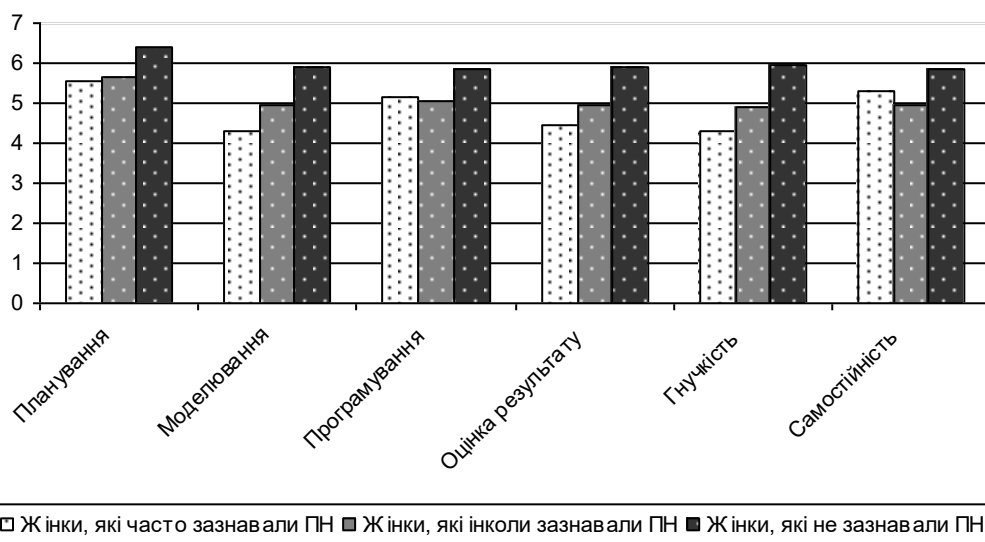

Рис. К.2. Відмінності показників саморегуляції жінок, які різною мірою зазнали психологічного насильства

Таблиця К.5. Результати порівняльного аналізу досліджуваних жінок з різним рівнем психологічного насильства за показниками емоційної саморегуляції

Analysis of Variance (дані.sta) Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Шкали	SS - Effect	df - Effect	MS - Effect	SS - Error	df - Error	MS - Error	F	p
Самовладання	60,191	2	30,0953	2414,45	404	6,02108	4,99832	0,007176
Усвід_емоц	68,7883	2	34,3942	1862,35	404	4,64427	7,40573	0,000695
Кер_емоц	58,9855	2	29,4927	1887,85	404	4,70786	6,26457	0,002094
Усв_ем_ін	13,8506	2	6,9253	1826,43	404	4,55470	1,52048	0,219865
Кер_ем_ін	74,2870	2	37,1435	1407,42	404	3,50978	10,58285	0,000033
EQ	27,3994	2	13,6997	1524,07	404	3,80066	3,60455	0,028085
Самок_в_ем_с	86,7603	2	43,3801	3738,04	404	9,32180	4,65362	0,010047
Самок_в_діял	50,3960	2	25,1980	8853,77	404	22,07923	1,14125	0,320454
Пов_самок	184,8075	2	92,4038	7952,15	404	19,83080	4,65961	0,009989
З_самок	861,9360	2	430,9680	37501,75	404	93,52058	4,60827	0,010503
Невм_кер_ем	71,5697	2	35,7849	641,67	404	1,60016	22,36327	0,000000
Неад_проя_ем	19,6788	2	9,8394	703,32	404	1,75391	5,60998	0,003954
Негнуч_ем	14,3510	2	7,1755	726,87	404	1,81264	3,95860	0,019841
Дом_нег_ем	21,1048	2	10,5524	677,32	404	1,68908	6,24742	0,002129
Неб_збл_в_ем_сф	30,3156	2	15,1578	600,88	404	1,49845	10,11564	0,000052
Заг_рів_ем-бар	649,8491	2	324,9246	5844,65	404	14,57520	22,29298	0,000000
Тривожність	235,693	2	117,846	4044,63	404	10,0864	11,68373	0,000012
Напруженість	224,171	2	112,085	3295,13	404	8,2173	13,64022	0,000002
Депресивність	426,604	2	213,302	3364,47	404	8,3902	25,42275	0,000000
Самокритика	420,263	2	210,131	3384,75	404	8,4408	24,89482	0,000000
Емоц_лаб	433,352	2	216,676	3939,42	404	9,8240	22,05580	0,000000
Емоц_нест	8320,531	2	4160,266	50178,31	404	125,1329	33,24677	0,000000
Тривожність	235,693	2	117,846	4044,63	404	10,0864	11,68373	0,000012
Ос_адап_потенц	50,898	2	25,449	757,55	404	1,8891	13,47113	0,000002
Нер-пс_стійк	87,731	2	43,865	1112,71	404	2,7748	15,80821	0,000000
Ком_зд	27,745	2	13,873	700,68	404	1,7473	7,93933	0,000415
Мор_нормат	11,477	2	5,738	823,33	404	2,0532	2,79489	0,062313

Таблиця К.6. Результати порівняльного аналізу показників емоційної саморегуляції досліджуваних жінок груп 1,2,3

Тест Шеффе

Група 1 – «часто зазнавали ПН»; група 2 – «іноді зазнавали ПН»; група 3 – «не зазнали ПН»

Шкали	[1] – [2]	[1] – [3]	[2] – [3]
Прогнозування	0,427269	0,003189	0,016419
Цілепокладання	0,961075	0,198182	0,100887
Планування	0,991762	0,019530	0,000719
Прийняття рішення	0,297076	0,000722	0,008793
Критерії оцінки	0,672157	0,017682	0,025837
Самоконтроль	0,512818	0,008212	0,028095
Корекція	0,524440	0,031848	0,129661
Самоуправління	0,304171	0,000031	0,000153
Планування	0,976604	0,028299	0,002351
Моделювання	0,147316	0,000001	0,000045
Програмування	0,945100	0,039069	0,000195
Оцінка результату	0,319210	0,000011	0,000031
Гнучкість	0,216141	0,000003	0,000023
Самостійність	0,674765	0,203264	0,000519
Саморегуляція	0,818651	0,043559	0,032816
Самовладання	0,949206	0,083425	0,026662
Усвідомлення емоцій	0,158530	0,001723	0,092258
Керування емоціями	0,249552	0,005196	0,109938
Усвідомлення емоцій інших людей	0,976620	0,653191	0,254614
Керування емоціями інших людей	0,876764	0,004892	0,000546
Емоційний інтелект	0,248508	0,033031	0,496792
Самоконтроль в емоційній сфері	0,985088	0,203451	0,019119
Самоконтроль в діяльності	0,944999	0,799710	0,337859
Поведінковий самоконтроль	0,864079	0,336892	0,013626
Загальний самоконтроль	0,896661	0,310751	0,015097
Невміння керувати емоціями	0,045376	0,000000	0,000043
Неадекватний прояв емоцій	0,983612	0,080438	0,013690
Негнучкість емоцій	0,117877	0,020112	0,707598
Домінування негативних емоцій	0,677272	0,337767	0,002640
Небажання зближуватись в емоційній сфері	0,092860	0,000196	0,033522
Емоційні бар'єри	0,111722	0,000000	0,000012
Тривожність	0,727093	0,058689	0,000027
Напруженість	0,415509	0,000166	0,000394
Депресивність	0,663729	0,000002	0,000000
Самокритика	0,080577	0,000000	0,000004
Емоційна лабільність	0,607386	0,000008	0,000000
Емоційна нестійкість	0,480102	0,000000	0,000000
Особистий адаптивний потенціал	0,744387	0,000727	0,000114
Нервово-психічна стійкість	0,389010	0,000049	0,000101
Комунікативні здібності	0,025247	0,000477	0,344515
Моральна нормативність	0,999155	0,314128	0,107245

Додаток Л

Таблиця Л.1. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства та психологічними характеристиками у загальній досліджуваній групі

All Groups Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=404 (Casewise deletion of missing data)							
Шкали	Забор прим	Погр і оц п	Контроль	През і зне о	Нег оц роз зд	Ем нехт	ПН
Самовл	-0,32	-0,38	-0,42	-0,28	-0,37	-0,39	-0,38
Прогн	-0,50	-0,41	-0,41	-0,42	-0,39	-0,31	-0,32
Прийн ріш	-0,42	-0,43	-0,46	-0,45	-0,43	-0,44	-0,35
Критерії оц	-0,38	-0,43	-0,36	-0,42	-0,41	-0,40	-0,33
Самоконт	-0,36	-0,43	-0,42	-0,46	-0,41	-0,40	-0,32
Корекція	-0,31	-0,14	-0,38	-0,16	-0,14	-0,37	-0,36
Зд до сам	-0,42	-0,49	-0,32	-0,30	-0,46	-0,47	-0,49
Планування	-0,16	-0,40	-0,38	-0,40	-0,38	-0,38	-0,39
Модел	-0,47	-0,32	-0,32	-0,31	-0,49	-0,31	-0,32
Програм	-0,50	-0,18	-0,45	-0,42	-0,41	-0,41	-0,42
Оц рез	-0,42	-0,48	-0,31	-0,49	-0,48	-0,46	-0,38
Гнучкість	-0,45	-0,39	-0,32	-0,31	-0,48	-0,28	-0,30
Самостійність	-0,15	-0,10	-0,37	-0,34	-0,13	-0,33	-0,35
З р самор	-0,15	-0,16	-0,40	-0,39	-0,34	-0,36	-0,37
Усвід емоц	-0,38	-0,40	-0,41	-0,39	-0,39	-0,39	-0,40
Кер емоц	-0,10	-0,36	-0,36	-0,38	-0,34	-0,36	-0,35
Усв ем ін	-0,30	-0,10	-0,40	-0,23	-0,23	-0,09	-0,31
Кер ем ін	-0,34	-0,36	-0,18	-0,30	-0,38	-0,38	-0,38
EQ	-0,31	-0,42	-0,33	-0,35	-0,32	-0,33	-0,43
Самок в ем с	-0,37	-0,47	-0,37	-0,16	-0,29	-0,38	-0,38
Самок в діял	-0,34	-0,08	-0,30	-0,21	-0,08	-0,33	-0,41
Пов самок	-0,47	-0,12	-0,34	-0,27	-0,16	-0,36	-0,36
З самок	-0,40	-0,35	-0,37	-0,38	-0,17	-0,39	-0,39
Невм кер ем	0,30	0,34	0,31	0,32	0,34	0,48	0,33
Неад проя ем	0,32	0,41	0,40	0,32	0,42	0,50	0,32
Негнуч ем	0,17	0,14	0,34	0,37	0,35	0,35	0,36
Дом нег ем	0,46	0,38	0,35	0,34	0,34	0,34	0,36
Неб збл в ем сф	0,46	0,44	0,40	0,42	0,39	0,40	0,41
Заг рів ем-бар	0,33	0,37	0,33	0,34	0,35	0,32	0,36
Тривожність	0,23	0,21	0,42	0,21	0,25	0,42	0,43
Напруженість	0,25	0,24	0,47	0,46	0,46	0,45	0,48
Депресивність	0,31	0,31	0,32	0,32	0,35	0,33	0,54
Самокритика	0,28	0,31	0,32	0,32	0,33	0,32	0,33
Емоц лаб	0,32	0,34	0,35	0,31	0,33	0,34	0,35
Емоц нест	0,36	0,37	0,39	0,37	0,39	0,39	0,60
Авторитарний	-0,27	-0,35	-0,24	-0,29	-0,34	-0,36	-0,47
Егоїстичний	-0,36	-0,26	-0,26	-0,37	-0,38	-0,35	-0,37
Підозрілий	0,35	0,44	0,15	0,34	0,13	0,37	0,45
Підкорений	0,43	0,45	0,30	0,47	0,30	0,46	0,48
Залежний	0,43	0,33	0,42	0,49	0,33	0,38	0,30

Самокерув	-0,49	-0,43	-0,42	-0,43	-0,44	-0,42	-0,43
Дзерк Я	-0,30	-0,25	-0,33	-0,25	-0,33	-0,39	-0,35
Самоцінн	-0,37	-0,47	-0,44	-0,47	-0,44	-0,44	-0,44
Самоприйн	-0,10	-0,40	-0,38	-0,39	-0,37	-0,40	-0,37
Самопривяз	-0,15	-0,15	-0,13	-0,13	-0,33	-0,37	-0,35
Конфліктн	0,42	0,23	0,34	0,23	0,23	0,44	0,44
Самозвинув	0,33	0,38	0,36	0,37	0,39	0,39	0,38
Спонтанн	-0,19	-0,14	-0,20	-0,16	-0,18	-0,17	-0,39
Агресив	-0,15	-0,11	-0,12	-0,11	-0,12	-0,09	-0,33
Сенситив	0,30	0,45	0,39	0,43	0,48	0,46	0,49
Тривожні	0,47	0,31	0,31	0,48	0,30	0,48	0,31
Лабільність	0,36	0,25	0,30	0,35	0,28	0,33	0,37
Пош соц під	0,49	0,44	0,37	0,45	0,46	0,37	0,48
Прийн відп	0,09	0,34	0,36	0,33	0,34	0,37	0,34
Втеча-ун	0,46	0,46	0,47	0,43	0,46	0,45	0,47
Маскул	-0,32	-0,30	-0,31	-0,09	-0,08	-0,20	-0,30
Ос адап потенц	-0,47	-0,46	-0,48	-0,44	-0,46	-0,45	-0,47
Нер-пе стійк	-0,47	-0,48	-0,49	-0,48	-0,47	-0,31	-0,30
Самоприй	-0,46	-0,48	-0,44	-0,47	-0,46	-0,46	-0,47
Поз відн з ін	-0,42	-0,50	-0,43	-0,39	-0,37	-0,39	-0,41
Автономія	-0,48	-0,44	-0,48	-0,45	-0,45	-0,48	-0,48
Управ сер	-0,06	-0,30	-0,08	-0,32	-0,30	-0,04	-0,08
Особ зрост	-0,43	-0,45	-0,44	-0,45	-0,44	-0,46	-0,45

Таблиця Л.2. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства та психологічними характеристиками у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =1 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=47 (Casewise deletion of missing data)							
Шкали	Забор прим	Погр і оц п	Контроль	През і зне о	Нег оц роз зд	Ем нехт	ПН
Самовл	0,18	-0,06	-0,30	-0,16	0,09	-0,25	-0,18
Цілепок	-0,41	0,12	0,04	0,16	0,23	-0,03	0,22
Прийн ріш	0,12	-0,09	-0,18	-0,28	-0,06	-0,15	-0,42
Критерії оц	0,06	-0,11	-0,38	-0,22	-0,23	-0,24	-0,52
Самоконт	0,11	-0,03	-0,16	-0,32	-0,25	-0,17	-0,35
Корекція	-0,14	-0,18	-0,17	-0,18	-0,30	-0,26	-0,45
Зд до сам	0,15	-0,17	-0,31	-0,20	-0,16	-0,20	-0,16
Планування	-0,29	-0,16	-0,07	0,11	0,21	0,03	0,11
Модел	-0,10	-0,21	-0,26	-0,11	-0,14	-0,32	-0,34
Оц рез	-0,10	-0,08	-0,24	-0,15	-0,26	-0,22	-0,42
Самостійність	0,22	0,21	-0,05	-0,02	-0,33	0,09	0,16
Усв ем ін	-0,09	0,09	-0,18	-0,31	-0,29	-0,15	-0,28
Кер ем ін	-0,31	0,19	0,03	-0,11	0,01	0,04	0,13
Самок в ем с	0,12	-0,07	0,03	-0,06	-0,14	-0,16	-0,43
Пов самок	0,10	-0,30	0,09	-0,06	0,11	0,10	-0,15

Негнуч_ем	0,20	0,08	0,02	0,13	0,44	0,07	0,40
Депресивність	0,46	-0,06	-0,03	-0,06	-0,14	-0,01	0,42
Самокритика	0,00	0,37	0,15	0,13	0,25	0,26	0,22
Емоц_нест	-0,23	0,20	0,11	0,00	-0,03	0,20	0,32
Підкорений	0,47	-0,28	-0,22	-0,19	-0,19	-0,15	0,35
Залежний	0,50	0,11	-0,10	-0,24	-0,03	-0,07	0,33
Альтруїст	0,47	-0,10	-0,25	0,42	0,40	-0,28	0,42
Самоприйн	-0,43	-0,07	0,02	0,08	0,11	-0,10	0,13
Агресив	0,09	0,29	0,07	0,19	0,25	0,34	0,24
Ригідність	0,26	-0,02	-0,02	0,17	0,32	-0,02	0,15
Лабільність	0,32	0,18	0,30	0,18	0,15	0,13	0,39
Конфрон_коп	0,17	0,19	0,19	0,22	0,33	0,25	0,27
Пош_соц_під	0,38	0,22	0,33	0,39	0,22	0,48	0,43
Втеча-ун	-0,04	0,17	0,16	0,14	0,08	0,23	0,44
Поз_переоц	0,30	0,03	0,10	0,26	0,06	0,20	0,21
Фемінн	0,31	0,02	-0,29	-0,04	-0,07	-0,08	-0,26
Ос_адап_потенц	-0,17	-0,12	-0,24	-0,07	-0,08	-0,18	-0,51
Нер-пс_стійк	-0,16	-0,19	-0,20	-0,17	-0,19	-0,29	-0,26
Мор_нормат	-0,17	-0,16	-0,14	-0,10	-0,41	-0,12	-0,24
Самоприйн	-0,01	-0,04	0,07	0,08	0,03	-0,02	-0,42
Поз_відн_з_ін	-0,16	0,12	-0,21	-0,10	0,14	-0,07	-0,39
Управ_сер	-0,02	-0,04	0,12	0,12	-0,16	0,08	-0,33
Особ_зрост	0,11	-0,04	-0,08	-0,08	-0,05	-0,19	-0,45

Таблиця Л.3. Коефіцієнти кореляцій між психологічним насильством з боку членів родини та психологічними характеристиками у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =1 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=47 (Casewise deletion of missing data)							
Шкали	ПН_Батько	ПН_Мати	ПН_Сибл	ПН_Дід/Б	ПН_Чол	ПН_Род_чол	ПН_Діти
Агресивний	0,03	0,16	0,32	-0,16	0,12	0,05	-0,06
Підозрілий	0,08	0,36	-0,18	-0,12	0,15	0,07	0,01
Підкорений	0,05	0,17	0,00	0,06	-0,25	-0,31	-0,48
Залежний	0,00	0,02	0,03	0,03	-0,09	-0,20	-0,32
Альтруїст	-0,23	-0,06	0,08	0,31	-0,09	-0,04	0,56
Закритість	-0,27	0,54	0,43	0,37	0,47	0,35	0,17
Самовпевне	-0,15	-0,12	-0,18	-0,36	0,12	0,23	0,29
Самоцінн	-0,14	-0,06	-0,15	-0,31	0,17	0,30	0,07
Самоприйн	-0,05	-0,09	-0,13	-0,08	0,02	0,17	-0,46
Самозвинув	0,14	0,46	0,11	0,16	-0,18	-0,18	-0,07
Екстрав	-0,27	-0,09	-0,35	-0,11	0,12	0,14	0,20
Агресив	0,25	0,05	0,11	0,31	0,17	0,14	0,00
Ригідність	-0,16	-0,07	-0,26	-0,18	0,25	0,37	0,20
Інтров	0,17	0,31	0,20	-0,08	-0,01	-0,05	0,04
Тривожні	0,29	0,20	0,33	0,11	-0,16	-0,25	-0,01

Лабільність	0,02	0,33	0,15	0,12	-0,01	0,10	0,02
Конфрон коп	-0,15	0,03	0,06	-0,30	0,30	0,40	0,04
Дистанціюв	-0,08	0,34	-0,02	0,12	-0,09	-0,12	-0,15
Самокон	0,06	-0,32	0,10	-0,05	-0,05	-0,01	-0,04
Пош соц під	0,31	0,26	0,20	-0,27	-0,00	0,23	0,20
Прийн відп	0,09	-0,02	0,19	0,34	0,09	0,13	-0,18
Втеча-ун	0,06	0,48	0,07	-0,02	-0,05	-0,09	-0,13
План в проб	0,08	-0,09	0,05	-0,31	0,06	0,25	0,10
Поз переоц	0,01	0,07	-0,05	-0,39	0,12	0,32	0,22
Маскул	-0,11	-0,04	-0,10	-0,16	0,07	0,34	0,02
Самоприй	-0,21	-0,21	0,10	-0,03	0,05	0,29	-0,01
Поз відн з ін	-0,11	-0,25	-0,35	-0,35	0,28	-0,29	-0,05
Управ сер	-0,04	-0,11	0,07	-0,44	0,08	0,39	-0,18
Цілі в житті	-0,25	-0,44	-0,12	-0,33	0,23	0,33	0,11

Таблиця Л.4. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства та психологічними характеристиками у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =2 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=122 (Casewise deletion of missing data)							
Шкали	Забор_прим	Погр_і оц_п	Контроль	През_і зне_о	Нег_оц_роз_зд	Ем_нехт	ПН
Самовл	-0,26	-0,02	-0,12	-0,08	-0,03	-0,02	-0,38
Ан протиріч	-0,28	0,12	-0,05	-0,00	0,10	0,15	0,13
Прийн ріш	-0,00	-0,03	-0,35	-0,17	0,02	-0,07	-0,31
Критерії оц	-0,03	-0,14	-0,35	-0,31	-0,03	-0,06	-0,16
Самоконт	0,13	-0,08	-0,12	-0,32	0,08	0,03	-0,02
Корекція	-0,26	-0,28	-0,05	-0,05	0,16	-0,01	-0,45
Зд до сам	0,17	0,02	-0,31	-0,40	0,08	-0,02	-0,01
Оц рез	-0,28	0,04	-0,08	-0,10	0,04	0,14	-0,11
Гнучкість	0,10	-0,06	-0,12	-0,17	-0,30	-0,04	-0,08
Самок в ем с	-0,14	-0,14	-0,10	-0,08	-0,14	-0,06	-0,47
Самок в діял	-0,04	0,14	-0,03	-0,06	-0,36	-0,39	-0,11
Пов самок	-0,11	-0,09	-0,04	-0,29	-0,05	-0,17	-0,15
З самок	-0,13	-0,02	-0,06	-0,15	0,06	-0,30	-0,13
Невм кер ем	-0,01	0,16	0,34	0,32	0,33	-0,10	0,36
Неад проя ем	0,14	0,11	0,01	0,06	0,08	0,11	0,33
Негнуч ем	0,01	-0,01	0,03	0,38	-0,09	0,08	0,14
Неб збл в ем сф	-0,10	0,10	-0,02	0,12	-0,05	-0,06	0,40
Заг рів ем-бар	0,03	0,17	0,11	0,41	0,04	-0,02	0,11
Напруженість	-0,04	-0,05	0,02	0,05	0,04	0,28	0,04
Депресивність	0,09	0,07	0,05	0,06	0,39	0,17	0,15
Емоц нест	-0,04	-0,05	0,05	0,07	0,11	0,14	0,35
Підозрілий	0,11	0,01	0,03	-0,04	0,00	0,14	0,37
Підкорений	-0,10	-0,06	0,04	0,01	0,07	0,03	0,43
Залежний	-0,11	0,09	0,16	0,10	0,15	0,00	0,46

Дзерк Я	0,07	-0,05	-0,02	-0,05	-0,12	-0,17	-0,36
Самоцінн	-0,34	0,02	0,09	-0,10	0,02	0,12	0,13
Самопрій	-0,08	-0,11	0,04	-0,16	-0,09	-0,09	-0,32
Поз відн з ін	-0,11	-0,09	-0,11	-0,01	-0,06	-0,04	-0,40
Автономія	-0,12	0,03	0,05	-0,01	-0,02	-0,40	-0,08
Цілі в житті	0,04	0,05	-0,31	-0,02	0,05	-0,04	0,16
Особ зрост	0,01	0,02	0,13	-0,01	0,00	-0,39	-0,20

Таблиця Л.5. Коефіцієнти кореляцій між психологічним насильством з боку членів родини та психологічними характеристиками у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =2 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=122 (Casewise deletion of missing data)						
Шкали	ПН_Батько	ПН_Мати	ПН_Сибл	ПН_Дід/Б	ПН_Чол	ПН_Род_чол
Самовпевне	-0,28	0,01	0,00	-0,26	-0,32	0,13
Самокерув	-0,14	-0,11	-0,11	-0,18	-0,27	0,08
Дзерк Я	-0,25	-0,30	-0,12	-0,27	-0,42	0,17
Самоцінн	-0,07	0,08	0,05	-0,25	-0,24	-0,00
Самопривяз	-0,13	-0,18	0,09	-0,25	-0,23	-0,02
Конфліктн	0,08	0,02	0,25	0,11	-0,10	-0,20
Самозвинув	0,17	0,10	0,09	0,26	0,29	-0,23
Агресив	0,14	0,09	-0,06	0,03	-0,09	-0,24
Тривожні	-0,08	-0,00	0,31	0,32	-0,11	-0,03
Самокон	-0,18	-0,07	0,01	-0,11	-0,24	-0,03
План в проб	0,07	-0,31	-0,23	-0,02	-0,02	-0,15
Фемінн	0,29	0,25	0,00	-0,06	0,11	0,29
Автономія	-0,15	-0,09	-0,15	-0,30	-0,19	0,16
Управ_сер	-0,23	-0,34	-0,06	-0,03	-0,15	-0,18

Таблиця Л.6. Коефіцієнти кореляцій між формами психологічного насильства та психологічними характеристиками у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=235 (Casewise deletion of missing data)							
Шкали	Забор_прим	Погр_і_оц_п	Контроль	През_і_зне_о	Нег_оц_роз_зд	Ем_нехт	ПН
Самовл	-0,31	-0,32	-0,39	-0,13	-0,38	-0,37	-0,33
Прийн_ріш	-0,35	-0,34	-0,11	-0,05	-0,17	-0,11	-0,15
Самоконт	-0,16	-0,28	-0,13	-0,19	-0,16	-0,15	-0,41
Зд_до_сам	-0,11	-0,23	-0,13	-0,11	-0,09	-0,09	-0,35
Самостійність	-0,35	-0,02	-0,10	-0,05	-0,02	-0,02	-0,09
Усвід_емоц	-0,12	-0,14	-0,20	-0,09	-0,11	-0,11	-0,26
Усв_ем_ін	-0,17	-0,17	-0,12	-0,10	-0,13	-0,11	-0,27
Самок_в_ем_с	-0,36	-0,35	-0,28	-0,11	-0,36	-0,29	-0,40
Самок_в_діял	-0,26	-0,25	-0,33	-0,37	-0,30	-0,21	-0,36
Пов_самок	-0,31	-0,26	-0,24	-0,12	-0,31	-0,27	-0,31

З самок	-0,27	-0,18	-0,22	-0,17	-0,24	-0,24	-0,28
Неад проя ем	0,23	0,20	0,22	0,11	0,28	0,16	0,25
Заг рів ем-бар	0,21	0,24	0,20	0,18	0,19	0,22	0,25
Тривожність	0,30	0,32	0,25	0,22	0,30	0,20	0,31
Емоц лаб	0,23	0,24	0,21	0,13	0,21	0,15	0,25
Емоц нест	0,28	0,23	0,22	0,30	0,24	0,17	0,28
Агресивний	0,11	0,35	0,27	0,09	0,13	0,16	0,46
План в проб	0,39	0,04	0,34	0,05	0,13	0,08	0,44
Ос адап потенц	-0,15	-0,28	-0,14	-0,10	-0,14	-0,08	-0,16
Нер-пс стійк	-0,08	-0,25	-0,34	-0,11	-0,11	-0,10	-0,13
Самоприй	-0,12	-0,29	-0,11	-0,37	-0,11	-0,11	-0,16
Автономія	-0,37	-0,07	-0,15	-0,10	-0,11	-0,07	-0,15

Таблиця Л.7. Коефіцієнти кореляцій між психологічним насильством з боку членів родини та психологічними характеристиками у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=235 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	ПН_Батько	ПН_Мати	ПН_Сибл	ПН_Дід/Б	ПН_Чол	ПН_Род чол	ПН_Діти
Агресивний	0,26	0,12	0,09	0,14	0,03	-0,09	-0,03
Підозрілий	0,08	0,25	0,09	0,33	0,06	-0,04	-0,04
Підкорений	0,06	0,09	0,12	0,26	0,07	0,05	-0,03
Залежний	0,06	0,04	0,00	0,00	0,34	0,13	-0,02
Самопривяз	-0,02	-0,05	-0,34	0,07	0,02	0,01	-0,00
Самозвинув	0,10	0,13	0,38	0,12	0,07	-0,03	0,04
Спонтанн	0,02	0,00	-0,10	0,08	-0,12	-0,06	0,26
Агресив	0,11	0,29	0,05	0,09	-0,04	-0,13	-0,11
Сенситив	0,02	0,01	0,13	0,01	0,38	0,36	0,25
Тривожні	0,03	0,11	0,00	0,04	0,36	0,34	0,26
Конфрон_коп	-0,01	0,03	0,07	0,05	-0,11	-0,28	0,00
Втеча-ун	0,05	0,38	0,29	0,04	0,37	-0,09	0,08
Поз_переоц	-0,03	0,03	-0,25	-0,04	0,09	-0,04	0,07
Самоприй	-0,02	-0,33	-0,06	-0,34	-0,05	-0,08	0,00

Додаток М
Додаток М.1

Результати факторного аналізу показників емоційної саморегуляції у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

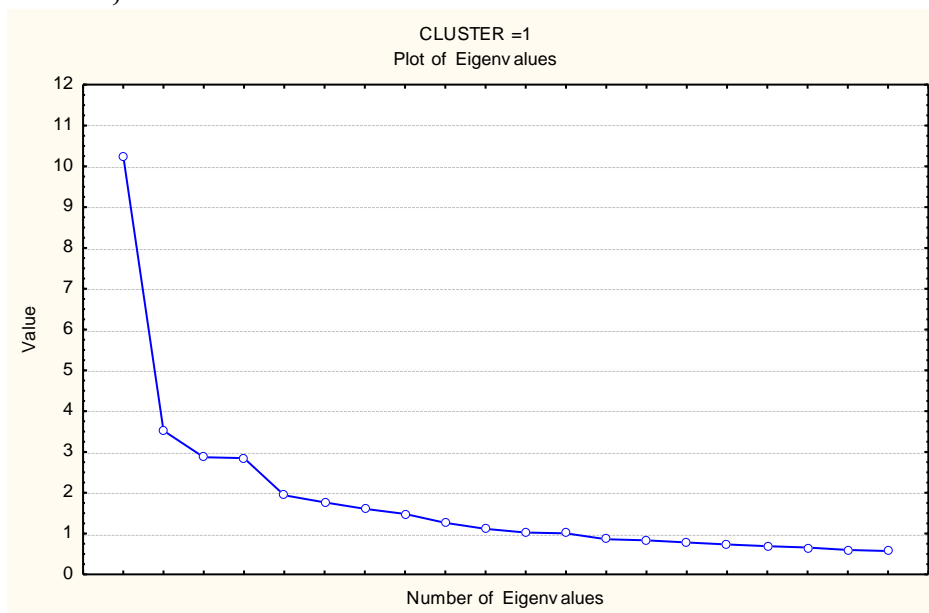

Рис. М.1. Графік факторних навантажень

Таблиця М.1. Структура факторів у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =1 Factor Loadings (Varimax normalized) (дані) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)					
Шкали	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5
Самовл	0,596734	0,142347	0,293558	0,174049	0,171885
Ан_протирич	0,453791	-0,066438	0,235591	0,054640	0,278827
Прогн	0,229123	0,113590	0,237206	-0,009554	0,339308
Цілепок	0,625356	0,078254	0,148648	0,158167	-0,066237
Планув	0,372572	-0,156500	0,192492	0,261487	0,305853
Прийн_ріш	0,192100	-0,093056	0,277025	0,235198	0,442816
Критерії_оц	0,325524	0,038034	0,339308	0,348013	0,421406
Самоконт	0,329108	0,078992	-0,032413	0,307140	0,242807
Корекція	0,177817	0,155551	0,134055	0,156590	0,457446
Зд_до_сам	-0,538075	0,027198	0,316667	0,305377	-0,038522
Планування	0,413914	-0,140374	0,225301	0,126694	0,200441
Модел	0,471320	0,245930	0,314451	-0,124029	0,201919
Програм	0,483914	0,101259	0,032958	0,393427	0,116324
Оц_рез	0,183914	0,344686	-0,021257	0,242807	0,184285
Гнучкість	-0,675007	0,124364	0,121719	-0,038522	0,157781
Самостійність	-0,572236	-0,094862	-0,003831	-0,234758	0,021642
З_р_самор	0,432069	0,051276	0,306999	0,177813	0,329908
Усвід_емоц	0,190513	0,236517	0,225082	-0,151295	0,530329
Кер_емоц	0,390513	0,273151	-0,035143	-0,040554	0,502783

Усв ем ін	0,040202	0,109038	-0,052248	0,087586	0,723042
Кер ем ін	-0,572242	0,165885	-0,072270	-0,000503	0,304078
EQ	0,273001	0,342720	0,060574	-0,072445	0,697930
Самок в ем с	0,158436	0,106934	0,016150	-0,654382	-0,063473
Самок в діял	-0,123884	-0,014547	0,010970	-0,609474	0,320867
Пов самок	0,024339	0,083269	0,032121	-0,666642	-0,007503
З самок	-0,000836	0,072211	0,030741	-0,896776	0,140887
Невм кер ем	-0,117656	-0,317262	0,014353	-0,240351	-0,065553
Неад проя ем	0,430244	-0,031584	-0,283823	-0,212884	0,127319
Негнуц ем	0,068250	0,638025	0,140258	0,180855	-0,408760
Дом нег ем	0,338760	0,561773	-0,220078	0,020563	0,178705
Неб збл в ем сф	-0,145501	0,529682	-0,232303	-0,024260	-0,108631
Заг рів ем-бар	0,203174	0,777460	-0,208607	-0,103123	-0,116744
Тривожність	0,271575	0,057148	0,670033	-0,114999	-0,148097
Напруженість	-0,078904	-0,103062	0,632104	0,267488	-0,291560
Депресивність	-0,176411	-0,131070	0,692849	-0,083669	-0,089180
Самокритика	-0,261699	-0,231816	-0,496275	0,057360	-0,305525
Емоц лаб	-0,217644	-0,120050	0,691033	-0,102742	0,188754
Емоц нест	-0,135613	-0,154971	0,914295	0,009223	-0,191393
Ос адап потенц	0,282685	-0,614242	0,303772	0,155132	-0,078739
Нер-пс стійк	0,295793	-0,542977	0,387772	0,124580	0,092343
Ком зд	0,125996	-0,624434	0,005171	-0,018733	0,200282
Мор нормат	0,089176	-0,696969	-0,095103	0,133663	0,119852
Expl.Var	5,690819	4,037391	4,280757	3,245391	4,180632
Prp.Totl	0,135496	0,096128	0,101923	0,077271	0,099539

Таблиця М.2. Факторна модель у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =1 Eigenvalues (дані) Extraction: Principal components				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	10,25081	24,40669	10,25081	24,40669
2	3,52373	8,38982	13,77454	32,79652
3	2,87130	6,83642	16,64584	39,63294
4	2,84882	6,78291	19,49466	46,41585
5	1,94033	4,61984	21,43499	51,03569

Додаток М.2

Результати факторного аналізу показників емоційної саморегуляції у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

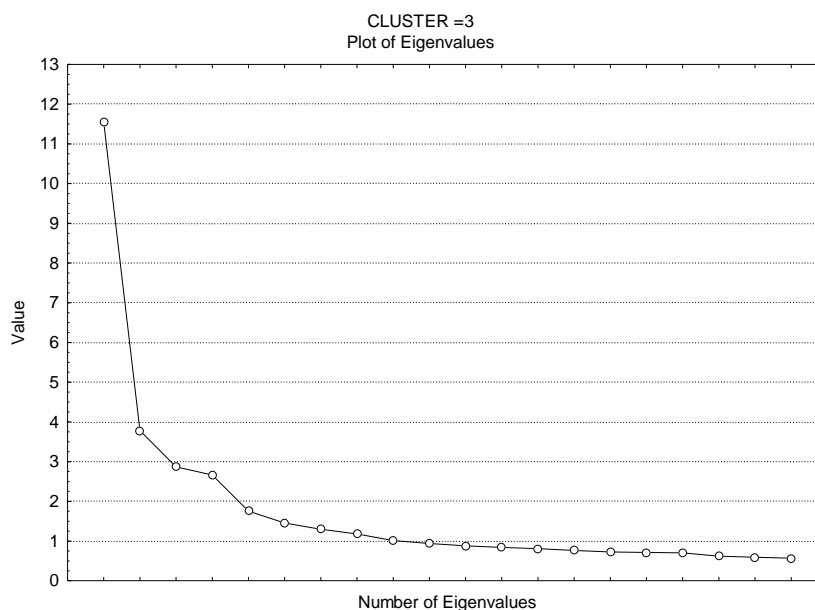

Рис. М.2. Графік факторних навантажень

Таблиця М.3. Структура факторів у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Factor Loadings (Varimax normalized) (дані) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)

Шкали	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5
Самовл	0,354255	0,294207	0,228913	0,329096	0,133602
Ан_протирич	-0,014901	0,352398	-0,013009	0,550186	0,021286
Прогн	-0,012851	0,019187	0,116833	0,616790	0,174630
Цілепок	-0,161621	0,169190	-0,014293	0,600242	-0,032189
Планув	0,316258	-0,146536	0,028325	0,554535	0,176168
Прийн_ріш	0,110325	0,145013	0,144774	0,647850	0,079847
Критерії_оц	0,037830	0,268355	0,158114	0,581677	0,006934
Самококт	0,378154	-0,037535	0,050669	0,385138	0,326630
Корекція	0,174232	0,158595	0,259054	0,403401	0,122372
Зд_до_сам	0,161991	0,182440	0,146625	0,898738	0,180401
Планування	0,148156	-0,098296	0,209576	0,609273	0,067815
Модел	0,312800	0,312316	0,310943	0,349844	0,262637
Програм	0,471423	-0,061926	0,279905	0,443295	0,194009
Оц_рез	0,261456	0,077841	0,132477	0,517971	0,324865
Гнучкість	-0,142434	-0,026735	0,481876	0,370187	0,431280
Самостійність	-0,107069	-0,279273	0,444524	0,157834	-0,032040
З_р_самор	0,160769	0,065158	0,341051	0,671117	0,223802
Усвід_емоц	0,134083	0,203301	0,251024	0,226663	0,623835
Кер_емоц	-0,360125	0,393928	-0,102606	0,204327	0,460476

Усв ем ін	0,321722	0,074006	0,012551	0,049497	0,574637
Кер ем ін	-0,042852	-0,043605	-0,019204	0,065175	0,637349
EQ	-0,008498	0,294365	0,009843	0,180440	0,787394
Самок в ем с	0,633312	0,087290	0,095805	0,047024	0,018171
Самок в діял	0,748706	-0,068466	0,169268	0,294436	0,076941
Пов самок	0,822544	0,057528	0,035966	0,132994	-0,034512
З самок	0,897245	0,019229	0,133138	0,216434	0,023028
Невм кер ем	-0,175968	-0,348365	-0,352745	-0,215026	-0,226270
Неад проя ем	-0,601614	-0,059517	-0,112586	0,129535	-0,054166
Негнуц ем	0,109744	-0,134903	-0,241030	-0,200085	-0,459732
Дом нег ем	-0,159369	-0,441326	-0,377691	0,010573	-0,389942
Неб збл в ем сф	-0,131678	-0,322024	-0,187036	-0,088610	-0,551658
Заг рів ем-бар	-0,318225	-0,409086	-0,403790	-0,118001	-0,532168
Тривожність	-0,183150	-0,069266	-0,803827	-0,088963	-0,019059
Напруженість	-0,141649	-0,002002	-0,723184	-0,187240	-0,178009
Депресивність	-0,148556	-0,078817	-0,769009	-0,126231	-0,058334
Самокритика	0,022591	-0,057973	-0,620146	-0,144524	-0,138661
Емоц лаб	-0,367561	-0,217316	-0,618729	-0,108767	0,014934
Емоц нест	-0,218970	-0,114656	-0,913199	-0,165866	-0,092443
Ос адап потенц	0,077432	0,766342	0,203476	0,178172	0,166842
Нер-пс стійк	-0,033839	0,782425	0,187484	0,171710	0,121326
Ком зд	-0,136024	0,639855	-0,040071	0,092333	0,235922
Мор нормат	0,334687	0,576694	-0,233134	0,115845	0,063820
Expl.Var	4,575419	3,545799	5,148238	5,519911	3,831766
Prp.Totl	0,108939	0,084424	0,122577	0,131426	0,091233

Таблиця М.4. Факторна модель у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Eigenvalues (дані) Extraction: Principal components				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	11,55122	27,50291	11,55122	27,50291
2	3,78239	9,00569	15,33361	36,50860
3	2,86869	6,83022	18,20230	43,33882
4	2,66397	6,34277	20,86627	49,68160
5	1,75486	4,17825	22,62113	53,85984

Додаток М.3

Результати факторного аналізу показників емоційної саморегуляції у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

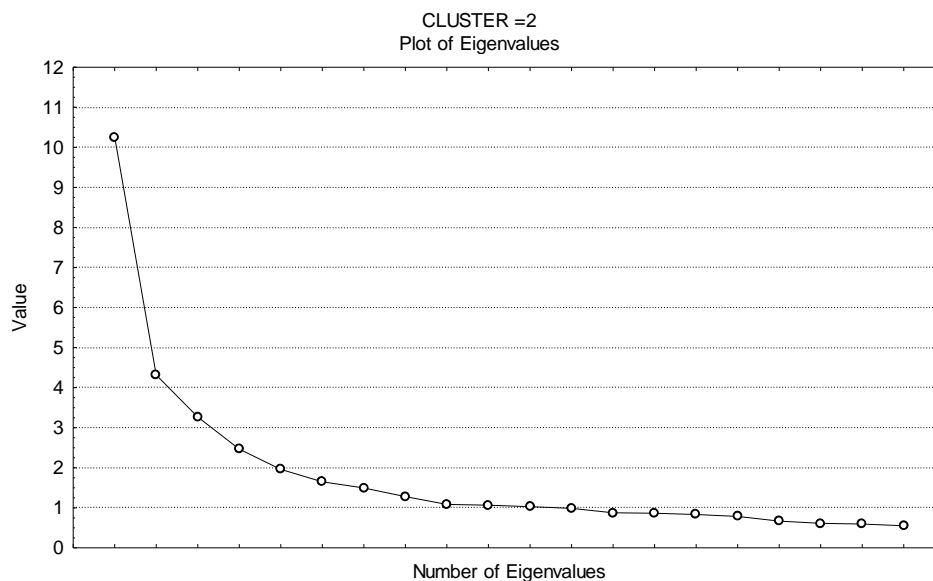

Рис. М.3. Графік факторних навантажень

Таблиця М.5. Структура факторів у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =2 Factor Loadings (Varimax normalized) (дані.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)					
Шкали	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5
Самовл	0,417259	0,161452	0,316306	0,196584	0,431599
Ан_проти́рч	0,503067	-0,119710	0,085041	0,119000	0,247090
Прогн	0,576698	0,204854	-0,134808	0,110819	0,112417
Цілепок	0,518809	0,199742	0,088188	-0,034891	0,116165
Планув	0,664334	0,012013	0,107498	0,035865	-0,011741
Прийн_рш	0,617717	0,002027	0,087362	0,208380	0,040437
Критері́ї_оц	0,697582	-0,011042	0,105754	0,250299	0,011649
Самоко́нт	0,710246	0,028202	0,130727	-0,098203	0,018481
Корекці́я	0,410571	0,056362	0,105575	-0,000855	0,154356
Зд_до_сам	0,921983	0,071223	0,111541	0,123942	0,135522
Планува́ння	0,707277	-0,040110	0,051577	0,110898	0,177040
Модел	0,481856	0,263328	-0,135444	0,322324	0,209488
Програ́м	0,606768	-0,012609	0,228732	0,023235	0,182195
Оц_рез	0,631101	0,202967	0,033921	-0,109170	0,279370
Гнучкі́сть	0,330392	0,038533	-0,141767	0,098672	0,432040
Самості́йність	0,176715	-0,078724	-0,308983	0,125368	0,482837
З_р_самор	0,661506	-0,060476	-0,021845	0,255856	0,176461
Усвід_емо́ц	0,300381	0,394424	-0,007980	0,304580	0,229607
Кер_емо́ц	0,412038	0,282191	0,030409	0,024248	0,704882
Усв_ем_ін	0,152600	0,181511	0,140349	0,101094	0,370496

Кер_ем_ін	0,240837	0,081511	0,043181	0,118347	0,698712
EQ	0,289420	0,396907	-0,003567	0,213105	0,535755
Самок_в_ем_с	0,076315	-0,058402	0,673878	0,083182	0,140134
Самок_в_діял	0,348013	-0,038176	0,575907	-0,059319	-0,180945
Пов_самок	0,122015	0,063397	0,766264	0,086184	-0,087441
З_самок	0,255243	-0,005885	0,902885	0,045104	-0,086699
Невм_кер_ем	-0,084216	-0,181559	-0,236167	-0,156058	-0,287197
Неад_проя_ем	-0,003143	-0,209194	-0,275561	-0,160060	0,324518
Негнуч_ем	-0,145201	0,664519	0,323448	0,101929	-0,134392
Дом_нег_ем	0,183789	0,687813	0,083910	-0,199785	0,178332
Неб_збл_в_ем_сф	-0,146118	0,665502	0,025840	-0,136607	-0,149717
Заг_рів_ем-бар	-0,063868	0,888038	-0,035741	-0,213025	0,117081
Тривожність	0,029864	0,037489	-0,121434	0,694902	-0,040584
Напруженість	-0,120156	-0,174904	0,263206	0,689429	-0,074653
Депресивність	-0,140900	-0,145976	-0,036839	0,782823	-0,076449
Самокритика	-0,138443	-0,175894	0,002152	-0,474496	-0,514677
Емоц_лаб	-0,179992	-0,098930	-0,207875	0,632776	0,040662
Емоц_нест	-0,158657	-0,163646	-0,022228	0,928470	-0,203992
Ос_адап_потенц	0,008638	-0,511561	0,177168	0,387964	0,273276
Нер-пс_стійк	0,113460	0,455739	0,161326	0,443396	0,291591
Ком_зд	-0,086980	0,451663	0,042816	0,045380	0,478018
Мор_нормат	0,056629	-0,600415	0,279609	-0,069613	0,250115
Expl.Var	6,793452	4,074073	3,117339	4,178093	4,103990
Prp.Totl	0,161749	0,097002	0,074222	0,099478	0,097714

Таблиця М.6. Факторна модель у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =2 Eigenvalues (дані.sta) Extraction: Principal components				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	10,25674	24,42082	10,25674	24,42082
2	4,31865	10,28249	14,57539	34,70331
3	3,26671	7,77789	17,84210	42,48120
4	2,46611	5,87170	20,30822	48,35290
5	1,95873	4,66365	22,26695	53,01654

Додаток Н
Додаток Н.1

Результати факторного аналізу показників емоційної саморегуляції та особистісних особливостей у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

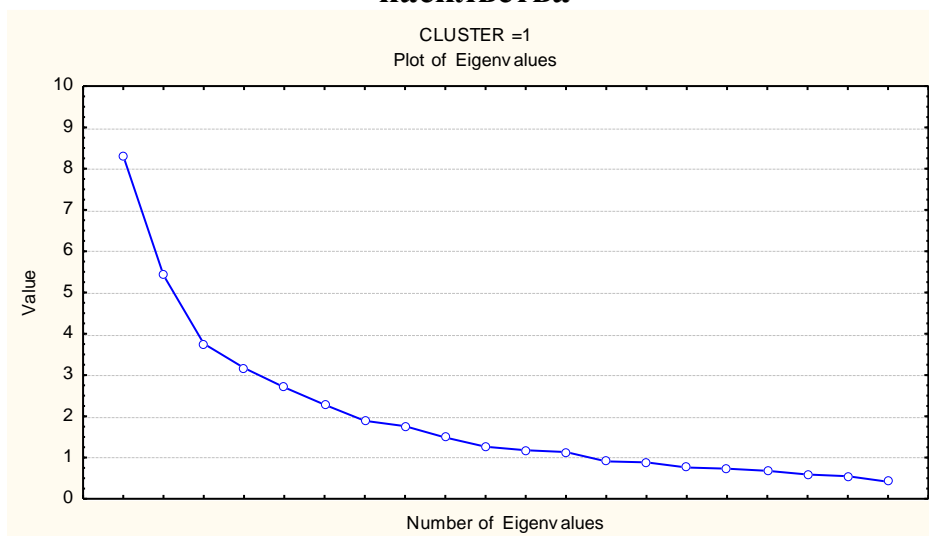

Рис. Н.1. Графік факторних навантажень

Таблиця Н.1. Структура факторів у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =1 Factor Loadings (Varimax normalized) (дані.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)						
Шкали	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5	Factor - 6
Зд_до_сам	0,044669	-0,230028	0,042317	0,148960	-0,676348	0,297595
EQ	-0,070647	0,029202	0,308288	0,264567	0,259891	-0,614547
З_самок	-0,369504	-0,308947	0,419957	0,088162	0,129021	0,370931
Емоц_нест	-0,314816	0,445996	0,010392	0,551626	-0,240415	-0,110478
Авторитарний	0,166991	0,029237	0,001681	-0,785902	0,001302	0,077627
Егоїстичний	0,110580	-0,089802	-0,434588	-0,705254	0,069529	0,017218
Агресивний	0,112865	0,529995	0,095131	-0,563411	0,116122	-0,079947
Підозрілий	-0,108928	0,562603	-0,037372	0,496581	-0,099298	-0,326425
Підкорений	-0,221397	0,234420	0,121440	0,022173	0,653875	0,062527
Залежний	-0,160764	0,119542	-0,113862	-0,029295	0,718263	0,442347
Дружній	0,616266	0,216767	-0,068345	0,033344	-0,254352	0,494119
Альтруїст	-0,291990	0,248281	0,214811	-0,010413	-0,234251	0,461682
Самовпевне	-0,008086	0,162172	0,090456	0,355751	-0,737736	0,108389
Самокерув	0,209852	0,137739	-0,051688	-0,223951	-0,594682	0,158438
Дзерк_Я	0,034916	0,155171	-0,528268	-0,023517	0,355150	0,325960
Самоцінн	0,054379	0,152223	0,184941	-0,552514	0,466217	0,175220
Самоприйн	0,092820	0,361499	-0,127347	0,113350	-0,719414	0,103185
Самопривяз	0,757521	0,152261	-0,077141	0,041003	0,226925	0,116086
Конфліктн	-0,049676	0,405964	0,127063	-0,070025	0,124963	-0,640698
Самозвинув	-0,159712	0,175176	0,194038	0,044809	0,016450	0,579296

Екстрав	0,487328	0,006328	0,029325	0,264804	0,416071	-0,011474
Спонтанн	0,579694	-0,099737	0,141175	-0,118396	0,303526	0,061385
Агресив	0,067982	0,077256	0,802352	-0,004065	0,015044	-0,093480
Ригідність	0,307418	0,042022	0,076138	0,440687	0,630359	-0,036419
Інтров	0,794133	-0,031215	-0,072687	-0,002950	-0,005401	-0,166065
Сенситив	0,531689	-0,132682	0,151637	-0,238317	0,086425	0,141244
Тривожні	0,694303	-0,064467	-0,158625	-0,235733	-0,012120	-0,160836
Лабільність	-0,180363	0,032793	-0,103021	0,350573	0,225116	-0,054921
Конфрон_коп	0,081925	0,629045	0,265155	0,163446	0,247781	-0,013562
Дистанціов	0,104851	0,816912	-0,202545	-0,068598	-0,045583	-0,053762
Самокон	0,099096	-0,866734	0,178680	-0,136415	0,065236	-0,051013
Пош_соц_під	-0,243592	0,232307	0,303507	-0,218307	0,149046	0,117418
Прийн_відп	0,057210	0,165147	-0,655865	-0,271479	-0,325678	-0,010516
Втеча-ун	-0,067500	0,651440	0,312627	-0,101297	-0,319853	-0,223108
План_в_проб	0,326285	0,269511	-0,614070	-0,098639	0,228114	0,189626
Поз_переоц	-0,038289	-0,516352	-0,529665	0,194346	0,295225	-0,032333
Ос_адап_потенц	0,040249	-0,237577	-0,224450	0,150086	0,235363	-0,620157
Самоприй	0,235572	-0,048161	0,298229	-0,086725	0,112728	-0,587619
Поз_відн_з_ін	0,193272	-0,305083	0,147489	0,461444	0,061957	0,215372
Автономія	-0,612029	-0,084163	0,138791	0,159644	0,447097	-0,014142
Управ_сер	0,127078	-0,001048	-0,503775	0,432810	-0,024641	0,144666
Цілі_в_житті	0,352715	0,079066	0,407482	0,170959	0,245536	0,454197
Особ_зрост	0,425767	-0,398279	-0,011355	0,471632	0,263651	0,295608
Expl.Var	4,600050	4,598688	3,706833	4,040081	5,077864	3,623998
Prp.Totl	0,106978	0,106946	0,086205	0,093955	0,118090	0,084279

Таблиця Н.2. Факторна модель у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =1 Eigenvalues (дані.sta) Extraction: Principal components				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	8,309066	19,32341	8,30907	19,32341
2	5,421181	12,60740	13,73025	31,93081
3	3,759930	8,74402	17,49018	40,67483
4	3,172571	7,37807	20,66275	48,05290
5	2,702210	6,28421	23,36496	54,33711
6	2,282557	5,30827	25,64751	59,64538

Додаток Н.2
Результати факторного аналізу показників емоційної саморегуляції та особистісних особливостей у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

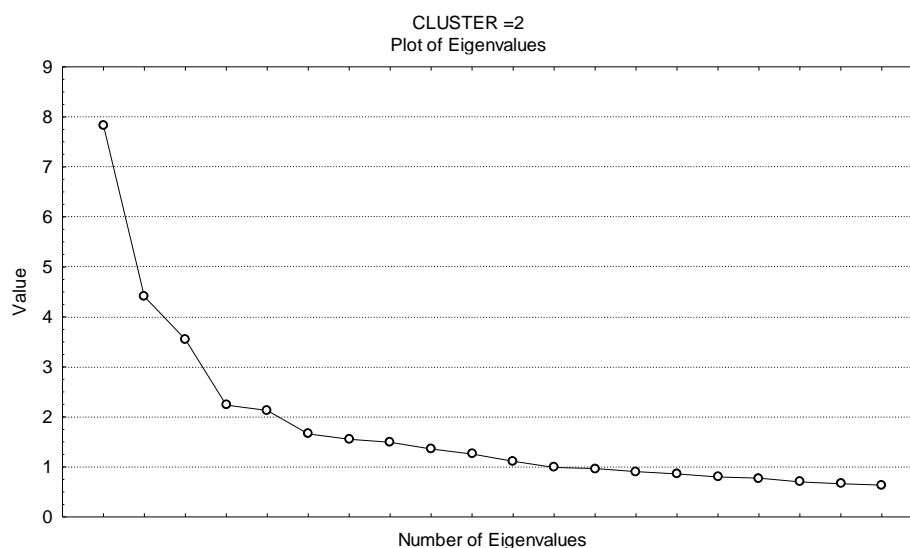

Рис. Н.2. Графік факторних навантажень

Таблиця Н.3. Структура факторів у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =2 Factor Loadings (Varimax normalized) (дані.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)						
Шкали	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5	Factor - 6
Зд до сам	0,123451	0,164881	0,033292	-0,024605	0,004649	0,649634
EQ	0,028769	0,269754	-0,259841	0,644011	0,121317	0,471048
З самок	-0,315458	0,071838	0,328722	-0,357482	-0,060479	0,406863
Емоц нест	0,119861	-0,472984	0,192154	-0,281377	0,201495	-0,366098
Авторитарний	-0,662620	0,017120	0,065442	0,205292	0,124905	0,430876
Егоїстичний	-0,664620	-0,050674	0,012931	0,007606	0,000890	0,317493
Агресивний	-0,730859	-0,142366	0,010503	-0,009070	0,042676	0,236919
Підозрілий	-0,696079	-0,140935	0,152365	-0,280788	0,107142	-0,016878
Підкорений	0,102245	-0,099192	0,648807	-0,267455	-0,004163	-0,244535
Залежний	-0,024559	0,124899	0,711898	-0,013000	0,053806	-0,397978
Дружній	0,122764	0,181605	0,689184	0,383438	0,100160	0,258321
Альтруїст	0,243836	0,205193	0,568370	0,139814	0,096769	0,352638
Самовпевне	0,179405	0,251882	-0,037107	-0,005952	0,091832	0,747457
Самокерув	0,279921	0,244206	0,068125	0,083958	0,036018	0,684246
Дзерк Я	0,060080	0,299588	0,087242	-0,071743	-0,088840	0,597005
Самоцінн	0,273764	0,164468	-0,047843	0,298680	0,249960	0,560566
Самоприйн	0,194752	-0,052244	-0,105167	0,105253	0,174901	0,686174
Самопривяз	-0,098227	0,479431	0,120778	-0,136817	0,044505	0,094748
Конфліктн	0,298135	-0,458865	0,031258	-0,202453	0,115239	-0,182818
Самозвинув	0,116293	-0,502327	0,162915	-0,261945	-0,079015	-0,365026

Екстрав	-0,030961	-0,039876	-0,091293	0,500475	0,120000	0,274923
Спонтанн	0,438216	-0,055737	-0,314666	0,218729	-0,206120	0,370314
Агресив	-0,653071	-0,022988	-0,086581	0,143431	0,083603	0,056016
Ригідність	0,095378	0,065117	-0,285439	-0,066936	0,097907	0,456189
Інтров	-0,089343	-0,082037	0,095476	-0,709432	0,104035	0,142993
Сенситив	-0,180977	-0,156929	0,346525	-0,187652	0,351254	0,161193
Тривожні	0,145763	-0,375180	0,367864	-0,328038	0,305995	-0,069787
Лабільність	0,058061	0,034713	0,296570	-0,528287	0,186426	0,079248
Конфрон_коп	0,287490	0,137048	-0,171294	0,070836	0,593923	0,149653
Дистанціов	0,061810	-0,356225	0,029422	0,126175	0,483993	0,308457
Самокон	0,098220	-0,018449	-0,039021	-0,291036	0,602337	0,361334
Пош_соц_під	0,032614	0,181867	0,186810	0,022405	0,357067	-0,037920
Прийн_відп	0,075355	-0,045224	0,276898	0,036789	0,413633	-0,202700
Втеча-ун	-0,107888	-0,081071	0,147040	0,074156	0,702357	-0,121405
План_в_проб	0,174893	0,320938	-0,138648	0,062571	0,376300	0,292404
Поз_переоц	0,017798	0,155218	0,005952	0,151489	0,619175	0,445893
Ос_адап_потенц	-0,156237	0,521177	-0,034132	0,235184	-0,219198	0,297758
Самоприй	0,002432	0,628731	0,099880	0,108866	0,177490	0,170029
Поз_відн_з_ін	0,272732	0,018359	-0,504833	0,097875	-0,058977	0,037501
Автономія	-0,049713	0,699936	0,010594	-0,381588	-0,062087	0,148815
Управ_сер	0,234039	0,324647	-0,144390	0,260714	0,287921	0,081875
Цілі_в_житті	0,166564	0,786371	-0,041878	0,052174	0,067424	0,028888
Особ_зрост	-0,104051	0,758439	0,123252	0,043463	0,065137	0,050089
Expl.Var	3,488044	4,361471	3,073111	2,609523	3,023706	5,262024
Prp.Totl	0,081117	0,101430	0,071468	0,060687	0,070319	0,122373

Таблиця Н.4. Факторна модель у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =2 Eigenvalues (дані.sta) Extraction: Principal components				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	7,834294	18,21929	7,83429	18,21929
2	4,406890	10,24858	12,24118	28,46787
3	3,548932	8,25333	15,79012	36,72120
4	2,236610	5,20142	18,02673	41,92262
5	2,129406	4,95211	20,15613	46,87473
6	1,661747	3,86453	21,81788	50,73925

Додаток Н.3
Результати факторного аналізу показників емоційної саморегуляції та особистісних особливостей у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

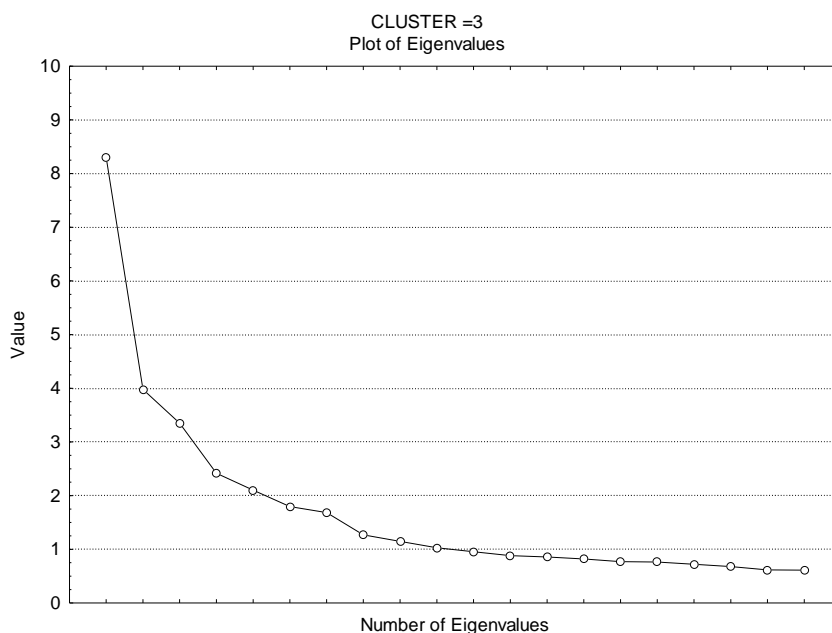

Рис. Н.3. Графік факторних навантажень

Таблиця Н.5. Структура факторів у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Factor Loadings (Varimax normalized) (дані.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)						
Шкали	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5	Factor - 6
Зд до сам	0,505488	-0,333420	0,215673	0,040755	0,102673	-0,204613
EQ	0,559810	-0,014288	-0,100309	0,060123	0,125326	-0,164916
З самок	0,198138	0,608321	-0,178924	0,112866	-0,035032	0,026821
Емоц нест	-0,310493	-0,643812	-0,096639	0,090164	0,026091	0,241087
Авторитарний	0,200631	-0,231323	0,679071	0,140712	0,078560	-0,315960
Егоїстичний	0,105361	-0,361336	0,712371	0,100268	0,042400	-0,170801
Агресивний	0,024389	0,044270	0,795658	0,148033	0,056244	0,060677
Підозрілий	-0,320104	0,103965	0,578387	0,061890	0,135934	0,367725
Підкорений	-0,149990	0,348054	-0,007921	-0,601115	0,092650	0,428477
Залежний	-0,257973	0,311826	0,074602	-0,637158	0,053564	0,133883
Дружній	-0,024354	-0,134340	-0,011218	-0,845310	0,019472	-0,104283
Альтруїст	0,015386	0,049569	0,054747	-0,806915	-0,061329	0,010882
Самовпевне	0,591104	-0,079668	0,233615	-0,076696	0,080932	-0,235279
Самокерув	0,494300	0,017827	0,219681	0,225246	-0,003056	-0,165092
Дзерк Я	0,423368	0,226821	-0,172644	0,350659	0,104695	-0,282936
Самоцінн	0,472316	-0,008492	0,170097	0,013032	0,191925	-0,340597
Самоприйн	0,284025	-0,027114	0,100070	0,212366	0,129458	-0,135605
Самопривяз	0,306093	-0,114432	0,143610	0,142793	-0,165636	-0,467593

Конфлікти	-0,600747	-0,047730	0,080027	0,082258	0,130410	0,208904
Самозвинув	-0,447661	0,273038	0,123319	0,024830	0,112348	0,402429
Екстрем	0,088139	0,073494	0,103264	0,012177	0,264859	-0,650223
Спонтанн	0,271611	-0,307786	0,435872	-0,190360	-0,005959	-0,327861
Агресив	0,168733	0,079244	0,648239	-0,286881	0,097246	-0,113078
Ригідність	0,283765	0,399945	0,489562	-0,041386	0,063807	-0,124466
Інтров	-0,089840	0,216168	-0,060484	0,166077	-0,019616	0,611702
Сенситив	0,026400	-0,682246	-0,243222	0,257215	0,078079	0,119288
Тривожні	-0,205947	-0,607245	-0,103270	0,034203	0,116212	0,118694
Лабільність	0,155152	0,422089	0,089889	0,133606	0,084450	-0,476648
Конфрон коп	-0,208481	-0,225594	0,188513	-0,164369	0,552024	-0,309860
Дистанціов	-0,195393	0,511491	-0,066920	-0,004937	0,392761	0,050855
Самокон	0,125528	-0,018166	0,023815	0,181067	0,561693	0,075134
Пош соц під	0,115957	0,296552	0,046702	0,078415	0,583959	-0,118807
Прийн відп	-0,072129	-0,296575	0,028740	-0,102166	0,554294	0,018640
Втеча-ун	-0,316306	0,337016	0,105959	-0,065173	0,607354	0,093131
План в проб	0,358292	0,177029	0,162487	0,023527	0,525991	-0,040462
Поз переоц	0,270543	0,054118	-0,008153	-0,007474	0,492054	-0,125485
Ос адап потенц	0,577820	-0,146445	-0,165045	0,005286	-0,101846	-0,154787
Самоприй	0,656367	-0,227557	-0,007845	-0,096418	0,111651	0,043533
Поз відн з ін	0,418288	-0,430924	0,222153	-0,315312	0,051000	0,053523
Автономія	0,612113	-0,410019	0,128804	-0,130127	-0,079804	0,035650
Управ сер	0,675151	-0,066379	0,166792	-0,174764	0,126571	0,110838
Цілі в житті	0,761005	0,039487	0,120989	-0,041495	0,060578	0,045494
Особ зрост	0,767652	-0,018246	0,148663	-0,046913	-0,034066	-0,100840
Expl.Var	6,302623	3,875880	3,437899	2,941911	2,675433	2,717144
Prp.Totl	0,146573	0,090137	0,079951	0,068417	0,062219	0,063189

Таблиця Н.6. Факторна модель у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Eigenvalues (дані.sta) Extraction: Principal components				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	8,305786	19,31578	8,30579	19,31578
2	3,979456	9,25455	12,28524	28,57033
3	3,350679	7,79228	15,63592	36,36261
4	2,417477	5,62204	18,05340	41,98465
5	2,101468	4,88713	20,15487	46,87178
6	1,796025	4,17680	21,95089	51,04858

Додаток П

Кореляційний аналіз показників емоційної саморегуляції та особистісних особливостей жінок у трьох групах

Таблиця П.1. Коефіцієнти кореляції між показниками емоційної саморегуляції та особистісними особливостями у групі жінок, які часто зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =1 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=47 (Casewise deletion of missing data)					
Шкали	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність
Авторитарний	-0,01	-0,48	0,19	0,30	0,12
Егоїстичний	-0,10	-0,50	0,20	0,15	0,21
Підозрілий	-0,10	0,09	-0,37	-0,05	-0,20
Підкорений	-0,10	0,28	-0,34	-0,08	-0,18
Залежний	-0,03	0,27	-0,32	0,09	0,04
Дружний	0,30	0,28	-0,04	0,26	0,17
Альтруїстичний	0,31	0,15	-0,03	0,22	0,04
Самовпевненість	0,02	-0,26	0,65	0,31	0,39
Самокерування	-0,00	-0,06	0,57	0,26	0,22
Дзеркальне Я	-0,17	-0,04	0,16	0,09	0,37
Самоцінність	0,23	-0,44	0,42	0,31	0,21
Самоприйняття	0,01	-0,17	0,34	0,31	0,12
Самопривязаність	-0,19	-0,31	0,26	0,07	-0,01
Вн.конфліктність	-0,27	0,21	-0,12	-0,33	-0,60
Самозвинувачення	-0,16	0,34	-0,11	-0,23	-0,36
Екстраверсія	-0,01	0,30	0,21	0,15	0,11
Агресивність	0,18	0,13	0,01	0,38	-0,20
Ригідність	0,00	-0,46	-0,40	0,21	0,17
Сенситивність	-0,31	0,14	0,08	0,15	-0,08
Тривожність	0,03	0,43	-0,24	-0,07	-0,08
Лабільність	0,04	0,29	0,13	0,10	-0,07
Дистанціювання	0,32	0,41	-0,27	-0,09	-0,23
Самоконтроль	0,29	-0,43	-0,14	0,03	-0,32
Прийняття відповідальності	0,10	0,26	-0,30	-0,01	-0,27
Втеча-уникнення	-0,24	0,39	-0,33	-0,11	-0,50
Маскулінність	-0,07	-0,47	0,09	0,03	0,02
Фемінність	0,10	0,09	0,13	0,37	0,14
Самоприйняття	0,39	-0,23	0,20	0,37	0,27
Позитивні відносини з ін.	0,10	-0,30	0,28	0,30	0,33
Автономія	-0,16	-0,46	0,37	0,16	0,16
Цілі в житті	0,37	-0,22	0,30	0,48	0,20
Особистісне зростання	0,07	-0,65	0,46	0,40	0,34

Таблиця П.2. Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та особистісними особливостями у групі жінок, які іноді зазнавали психологічного насильства

CLUSTER =2 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=122 (Casewise deletion of missing data)					
Шкали	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність
Авторитарний	-0,13	-0,11	0,31	0,35	0,10
Егоїстичний	-0,08	-0,05	0,37	0,12	-0,02
Підозрілий	-0,17	0,35	0,10	-0,13	-0,17
Підкорений	0,12	0,32	-0,05	-0,33	-0,36
Залежний	0,13	0,29	-0,22	-0,24	-0,40
Закритість	0,12	-0,25	0,44	0,32	0,33
Самовпевненість	0,18	-0,34	0,51	0,43	0,26
Самокерування	0,08	-0,37	0,51	0,40	0,26
Дзеркальне Я	0,16	-0,30	0,29	0,23	0,27
Самоцінність	0,06	-0,28	0,38	0,48	0,21
Самоприйняття	0,07	-0,14	0,38	0,31	0,06
Вн.конфліктність	0,02	0,43	-0,17	-0,19	-0,51
Самозвинувачення	0,03	0,43	-0,23	-0,38	-0,46
Екстраверсія	-0,01	-0,14	0,13	0,32	0,16
Спонтанність	-0,10	-0,14	-0,27	0,20	0,05
Ригідність	0,07	-0,12	-0,36	-0,33	0,09
Інтроверсія	0,32	0,15	0,04	-0,18	-0,36
Сенситивність	-0,32	0,27	0,11	-0,06	-0,05
Тривожність	0,10	0,47	-0,16	-0,29	-0,38
Втеча-уникнення	-0,07	0,16	-0,01	-0,04	-0,40
Планування вирішення проблеми	0,06	-0,30	0,35	0,31	0,10
Позитивна переоцінка	0,05	-0,15	0,32	0,34	0,12
Самоприйняття	0,16	-0,38	0,18	0,38	0,31
Позитивні відносини з ін.	-0,12	-0,11	0,06	0,37	0,06
Автономія	0,38	-0,33	0,35	0,05	0,40
Управління середовищем	-0,07	-0,32	0,35	0,31	0,14
Цілі в житті	-0,01	-0,30	0,32	0,30	0,30
Особистісне зростання	0,08	-0,34	0,08	0,19	0,39

Таблиця П.3. Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та особистісними особливостями у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=235 (Casewise deletion of missing data)					
Шкали	Самоконтроль	Емоційна нестійкість	Самоуправління	EQ	Адаптивність
Авторитарний	0,06	-0,30	0,40	0,10	0,06
Егоїстичний	0,07	-0,36	0,32	0,03	0,07
Підозрілий	-0,38	0,25	-0,14	-0,32	-0,34
Підкорений	-0,34	0,36	-0,35	-0,07	-0,18
Залежний	-0,31	0,37	-0,31	-0,14	-0,17
Маскулінність	0,09	-0,34	0,36	0,19	0,11
Самовпевненість	0,38	-0,28	0,47	0,31	0,25
Самокерування	0,09	-0,23	0,34	0,26	0,23
Самоцінність	0,07	-0,17	0,29	0,25	0,22
Самопривязаність	0,18	-0,30	0,23	0,13	0,23
Вн.конфліктність	-0,02	0,18	-0,27	-0,29	-0,46
Самозвинувачення	-0,28	0,39	-0,32	-0,23	-0,39
Екстраверсія	-0,08	-0,12	0,22	0,36	0,09
Спонтанність	0,09	-0,40	-0,36	0,20	0,38
Сенситивність	-0,33	0,50	-0,32	0,02	-0,04
Тривожність	-0,45	0,47	-0,36	-0,12	-0,37
Лабільність	-0,13	0,09	0,05	-0,29	0,08
Пошук соціальної підтримки	-0,39	0,09	0,08	0,12	0,00
Втеча-уникнення	-0,34	0,35	-0,39	-0,39	-0,39
Планування вирішення проблеми	-0,12	-0,08	0,33	0,41	0,15
Позитивна переоцінка	-0,01	-0,11	0,39	0,43	0,08
Самоприйняття	0,31	-0,31	0,32	0,34	0,37
Позитивні відносини з ін.	0,32	-0,39	0,31	0,38	0,39
Автономія	0,33	-0,42	0,38	0,30	0,39
Управління середовищем	0,10	-0,31	0,34	0,40	0,38
Цілі в житті	0,09	-0,30	0,36	0,32	0,33
Особистісне зростання	0,12	-0,32	0,39	0,35	0,39

Додаток Р

Таблиця Р.1. Результати порівняльного аналізу досліджуваних жінок за показниками особистісних особливостей

Analysis of Variance (дані.sta) Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Шкали	SS - Effect	df - Effect	MS - Effect	SS - Error	df - Error	MS - Error	F	p
Авторитарний	116,974	2	58,487	4855,89	404	12,1094	4,82988	0,008458
Егоїстичний	95,146	2	47,573	3222,74	404	8,0368	5,91943	0,002927
Агресивний	24,223	2	12,112	2964,95	404	7,3939	1,63805	0,195657
Підозрілий	61,833	2	30,916	3699,18	404	9,2249	3,35141	0,036019
Підкорений	419,247	2	209,624	4339,98	404	10,8229	19,36853	0,000000
Залежний	465,814	2	232,907	3783,40	404	9,4349	24,68564	0,000000
Дружній	63,937	2	31,969	3939,00	404	9,8229	3,25449	0,039622
Альтруїст	23,231	2	11,615	4570,76	404	11,3984	1,01903	0,361877
Закритість	22,4081	2	11,2041	914,154	404	2,279685	4,91474	0,007786
Самовпевне	100,5579	2	50,2790	1734,380	404	4,325138	11,62482	0,000012
Самокерув	100,2160	2	50,1080	1593,140	404	3,972919	12,61240	0,000005
Дзерк Я	23,8312	2	11,9156	1148,872	404	2,865017	4,15899	0,016302
Самоцінн	129,2684	2	64,6342	1588,920	404	3,962393	16,31192	0,000000
Самоприйн	60,9823	2	30,4912	1485,443	404	3,704348	8,23118	0,000314
Самопривяз	26,4039	2	13,2020	1343,901	404	3,351373	3,93927	0,020220
Конфліктн	70,4438	2	35,2219	1096,695	404	2,734900	12,87868	0,000004
Самозвинув	275,8989	2	137,9495	1557,408	404	3,883811	35,51910	0,000000
Відкритість	1,3816	2	0,6908	1366,559	404	3,407878	0,20270	0,816604
Агравація	42,6209	2	21,3105	1244,575	404	3,103677	6,86619	0,001169
Екстрав	7,6588	2	3,8294	1692,923	404	4,221753	0,90706	0,404536
Спонтанн	52,1887	2	26,0943	1692,386	404	4,220413	6,18289	0,002267
Агресив	27,3545	2	13,6772	1085,584	404	2,707191	5,05219	0,006808
Ригідність	3,1199	2	1,5600	1119,462	404	2,791675	0,55879	0,572343
Інтров	11,6291	2	5,8146	1554,893	404	3,877539	1,49955	0,224480
Сенситив	131,7662	2	65,8831	1559,293	404	3,888512	16,94302	0,000000
Тривожні	121,5043	2	60,7522	1445,921	404	3,605789	16,84851	0,000000
Лабільність	24,5349	2	12,2674	977,247	404	2,437026	5,03378	0,006932
Конфрон коп	5,611	2	2,806	3802,91	404	9,4836	0,29585	0,744058
Дистанціов	3,619	2	1,809	3807,12	404	9,4941	0,19058	0,826553
Самокон	139,605	2	69,802	4647,60	404	11,5900	6,02263	0,002648
Пош соц під	308,018	2	154,009	3993,17	404	9,9580	15,46581	0,000000
Прийн відп	176,186	2	88,093	3236,73	404	8,0717	10,91386	0,000024
Втеча-ун	436,141	2	218,070	6533,31	404	16,2925	13,38467	0,000002
План в проб	67,453	2	33,727	4790,24	404	11,9457	2,82332	0,060590
Поз переоц	86,827	2	43,414	10089,16	404	25,1600	1,72550	0,179403
Маскул	0,510	2	0,255	25,34	404	0,0632	4,03781	0,018358
Фемінн	0,009	2	0,004	19,61	404	0,0489	0,09122	0,912832
Заг ін фемінн	2,313	2	1,156	206,27	404	0,5144	2,24794	0,106946
Самоприй	2514,441	2	1257,220	37818,52	404	94,3105	13,33065	0,000002

Поз відн з ін	1351,797	2	675,898	37639,72	404	93,8646	7,20078	0,000846
Автономія	2984,333	2	1492,167	36258,21	404	90,4195	16,50271	0,000000
Управ сер	397,404	2	198,702	42099,24	404	104,9856	1,89266	0,152014
Цілі в житті	290,973	2	145,487	42205,47	404	105,2505	1,38229	0,252197
Особ зрост	3338,514	2	1669,257	43451,18	404	108,3571	15,40515	0,000000

Таблиця Р.2. Результати порівняльного аналізу особистісних особливостей досліджуваних жінок груп 1,2,3 .

Тест Шеффе

Група 1 – «часто зазнавали ПН»; група 2 – «іноді зазнавали ПН»; група 3 – «не зазнали ПН»

Шкали	[1] – [2]	[1] – [3]	[2] – [3]
Авторитарний тип взаємостосунків	0,219271	0,012488	0,012488
Егоїстичний тип взаємостосунків	0,454520	0,011790	0,063362
Підозрілий тип взаємостосунків	0,064225	0,044162	0,999648
Підкорений тип взаємостосунків	0,171089	0,000002	0,000040
Залежний тип взаємостосунків	0,688437	0,000004	0,000000
Закритість	0,769608	0,046471	0,051163
Самовпевненість	0,583635	0,000902	0,000796
Самокерування	0,675458	0,000807	0,000277
Дзеркальне Я	0,981387	0,145923	0,043059
Самоцінність	0,029250	0,000002	0,003118
Самоприйняття	0,156580	0,000998	0,057318
Самопривязаність	0,541365	0,046404	0,179859
Внутрішня конфліктність	0,022645	0,000012	0,029744
Самозвинувачення	0,100787	0,000000	0,000000
Спонтанність	0,092186	0,002981	0,302058
Агресивність	0,106298	0,007672	0,470172
Сенситивність	0,992575	0,001829	0,000001
Тривожність	0,128968	0,000005	0,000326
Лабільність	0,549078	0,024951	0,085889
Самоконтроль	0,009924	0,413837	0,020848
Пошук соціальної підтримки	0,605234	0,028814	0,000001
Прийняття відповідальності	0,125664	0,565447	0,000024
Втеча-уникнення	0,986669	0,003450	0,000033
Маскулінність	0,067511	0,018753	0,893730
Самоприйняття	0,336020	0,000134	0,000720
Позитивні стосунки з іншими	0,238877	0,002763	0,065401
Автономія	0,816939	0,000268	0,000009
Особистісне зростання	0,003379	0,000001	0,043517

Додаток С

Результати факторного аналізу показників спрямованості емоційної саморегуляції

Додаток С.1

Результати факторного аналізу показників спрямованості емоційної саморегуляції у сукупній групі скривджених жінок

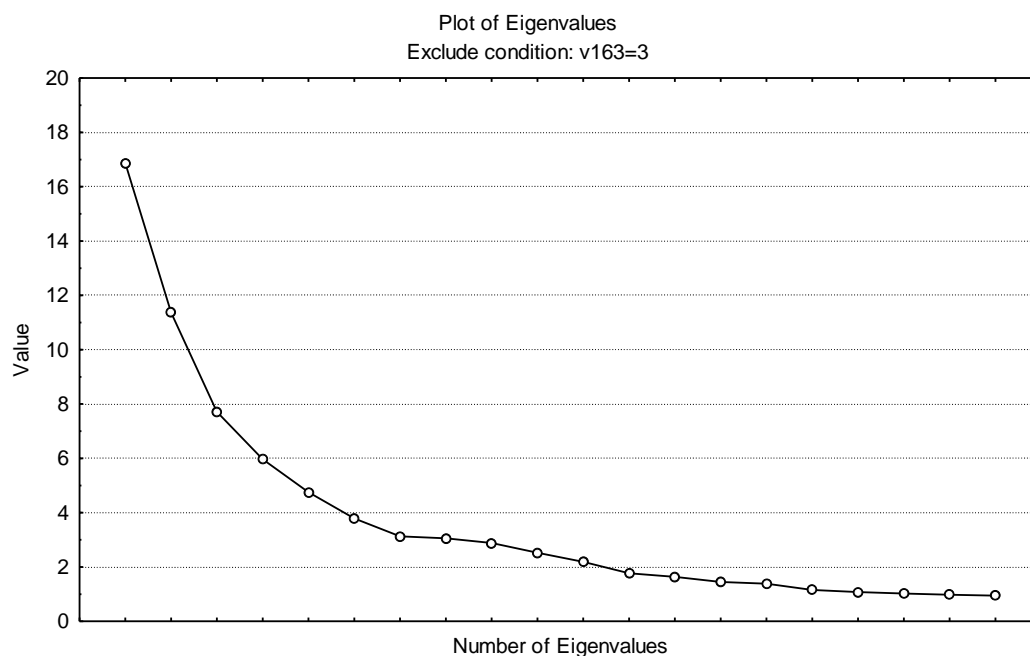

Рис. С.1. Графік факторних навантажень

Таблиця С.1. Структура факторів у сукупній групі скривджених жінок

Factor Loadings (Varimax normalized) (дані.sta) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000) Exclude condition: v163=3						
Шкали	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5	Factor - 6
Самовл	0,13293	0,603046	-0,14080	-0,061304	-0,010085	-0,264645
Ан протиріч	0,01247	-0,070623	0,09164	-0,574203	0,046615	-0,025459
Прогн	-0,16107	0,458110	-0,01836	-0,005528	0,005834	-0,231652
Цілепок	0,09893	0,486643	0,00285	-0,000125	0,074003	-0,106228
Планув	-0,53171	0,171649	-0,15033	-0,086890	-0,081513	0,008338
Прийн ріш	-0,17107	-0,020623	-0,04420	-0,541542	-0,040128	-0,079004
Критерії оц	-0,17757	-0,020623	-0,05836	-0,641542	0,012692	-0,185714
Самоконт	-0,08304	0,638362	-0,06725	0,050254	-0,057796	-0,020459
Корекція	0,02351	0,344242	-0,16696	0,002465	-0,118590	-0,180116
Зд до сам	-0,00180	0,860399	-0,08248	-0,100029	-0,028830	-0,170565
Планування	0,09174	0,671398	-0,07819	-0,038908	-0,015114	-0,027697
Модел	-0,06907	0,453240	-0,07276	-0,118482	-0,023811	-0,386082
Програм	0,03019	-0,084238	-0,15143	0,149998	-0,088766	-0,626980
Оц рез	-0,09174	-0,079500	-0,02625	0,012471	-0,653542	-0,141447
Гнучкість	-0,02831	-0,069500	0,01994	-0,589635	-0,518182	-0,151877

Самостійність	0,13360	0,281649	0,20309	-0,059153	-0,130228	0,010610
З р самор	0,03678	0,419919	-0,09231	-0,052461	-0,084363	-0,215475
Усвід емоц	-0,10372	0,319919	0,02854	-0,006841	-0,043965	-0,504542
Кер емоц	-0,61571	-0,333685	0,02659	0,021984	-0,236300	-0,286290
Усв ем ін	-0,00944	0,307685	0,08278	0,050473	-0,087847	-0,295494
Кер ем ін	0,10060	0,479704	0,02604	0,055082	-0,233690	-0,245058
EQ	-0,02819	0,427811	-0,53175	-0,023873	-0,157988	0,050610
Самок в ем с	0,02675	0,243735	-0,64375	0,126996	-0,129585	-0,089079
Самок в діял	0,05989	0,216370	-0,29154	0,127409	-0,103262	-0,001085
Пов самок	0,08894	0,160217	-0,61475	0,161414	-0,249096	-0,501403
З самок	0,08540	0,270336	-0,33806	0,189564	-0,223616	-0,058825
Невм кер ем	0,29287	-0,192637	0,01121	-0,164109	0,203662	0,266715
Неад проя ем	0,06186	0,262862	0,04263	0,164932	-0,020485	0,079398
Негнуч ем	0,31369	-0,077393	-0,07615	-0,047484	0,103069	0,445203
Дом нег ем	0,01550	0,232970	-0,05503	-0,097362	-0,234005	-0,051085
Неб збл в ем сф	0,10365	0,520897	0,05708	-0,062369	-0,125871	-0,226321
Заг рів ем-бар	0,29885	-0,000158	0,67507	-0,072729	-0,022103	-0,007085
Тривожність	-0,22357	0,031470	0,00717	0,081339	0,000429	0,435370
Напруженість	0,57871	-0,147320	-0,03305	0,174500	0,012751	-0,038825
Депресивність	-0,06104	-0,234813	0,03645	0,078406	0,024515	0,424515
Самокритика	0,02112	-0,287889	0,03948	0,204549	0,068442	0,368442
Емоц лаб	-0,08225	-0,144030	0,14819	0,235335	0,074563	0,431247
Емоц нест	-0,10469	-0,224431	0,72105	0,220727	0,051879	0,051247
Ос адап потенц	0,01964	0,174752	-0,16885	-0,043094	-0,072083	-0,346657
Нер-пс стійк	0,02257	0,237841	-0,23019	-0,146657	-0,060919	-0,246657
Ком зд	-0,11767	0,090601	-0,05622	-0,104287	-0,223301	-0,480187
Мор нормат	-0,01692	0,147084	-0,03281	0,036919	-0,080991	-0,438873
Заб пр бат	0,05233	-0,011634	0,84005	0,123516	0,125817	-0,037897
Заб пр м	0,03376	0,133460	0,80407	-0,048561	0,075935	0,124249
Заб пр сиб	0,15987	0,076585	0,04063	0,863525	0,060695	0,081082
Заб пр Д/Б	-0,01193	-0,017868	0,14535	-0,003768	0,876218	0,095376
Заб пр ч	0,77071	0,057609	-0,23342	-0,131840	-0,269617	-0,013585
Заб п род ч	0,03054	0,627980	-0,49264	0,282983	-0,001999	-0,215171
Заб пр ді	0,00426	0,099465	0,18384	0,137436	-0,032326	0,750818
Погр бат	-0,00702	-0,093029	0,78747	0,083842	0,010369	-0,074992
Погр м	-0,01133	-0,040855	0,75743	0,091975	0,050621	0,150996
Погр сиб	0,08554	-0,020351	0,10209	0,883735	-0,036305	0,141843
Погр Д/Б	0,01190	-0,063153	0,16251	0,071741	0,799388	0,117213
Погр ч	0,74678	-0,013254	-0,27440	-0,103574	-0,257329	0,005340
Погр род ч	0,01328	0,625980	-0,44787	0,266160	0,005192	-0,216598
Погр д	0,06563	0,050092	0,13952	0,101503	-0,007392	0,800818
Контр бат	-0,13142	-0,302120	0,72465	0,177832	0,067801	-0,141987
Контр м	-0,09092	-0,040858	0,79191	0,023646	0,013095	0,093056
Контр сиб	0,07619	-0,149184	0,02205	0,833010	0,067137	0,145939
Контр Д/Б	-0,09223	-0,138384	0,15741	0,038457	0,834716	0,038923
Контр ч	0,65815	0,046985	-0,20275	-0,097605	-0,355062	0,013585

Контр_род_ч	-0,10034	0,618980	-0,49998	0,259980	-0,026397	-0,150712
Контр_ді	0,06104	0,089452	0,06553	0,053543	0,061329	0,810818
През_бат	-0,05446	-0,167044	0,77946	0,113051	0,120824	-0,103501
През_м	-0,04256	0,071276	0,72367	-0,042340	0,148667	0,067405
През_сіб	0,10500	-0,153993	0,02402	0,896088	0,018047	0,055378
През_Д/Б	-0,12750	-0,210421	0,09676	0,135887	0,817669	0,038767
През_ч	0,73688	-0,045923	-0,18650	-0,119359	-0,267582	0,018197
През_род_ч	-0,07474	0,560980	-0,54748	0,280923	0,038784	-0,169557
През_д	0,15148	-0,023657	0,01434	0,122029	0,179584	0,780818
Нег_оц_р_б	-0,14474	-0,173492	0,74925	0,057519	0,104826	-0,101629
Нег_оц_р_м	-0,07699	0,040315	0,74810	-0,012038	0,105062	0,138121
Нег_оц_р_сіб	-0,01727	0,000922	0,03574	0,869500	0,027353	0,124957
Нег_оц_р_Д/Б	-0,10829	-0,110211	0,08148	-0,034313	0,816083	0,029988
Нег_оц_р_ч	0,74450	0,101092	-0,28128	-0,136472	-0,238615	0,039590
Нег_оц_ро_р_ч	-0,04574	0,586980	-0,53240	0,247326	0,073450	-0,170893
Нег_оц_р_ді	0,14148	0,038703	0,01508	0,063598	0,089076	0,789818
Ем_нехт_б	-0,08110	-0,141380	0,80180	0,184381	0,114650	-0,062848
Ем_нехт_м	-0,10841	0,051826	0,80465	0,081701	0,124518	0,144873
Ем_нехт_сіб	-0,00253	-0,092931	0,08238	0,857241	0,050035	0,093361
Ем_нехт_Д/Б	-0,22257	-0,093744	0,20171	0,018245	0,711621	0,099752
Ем_нехт_ч	0,70231	0,034682	-0,09609	-0,067140	-0,363252	0,015329
Ем_нехт_ро_ч	-0,03523	0,605980	-0,47706	0,333354	-0,010518	-0,158440
Ем_нехт_ді	0,11767	0,067180	0,19596	0,116421	0,042766	0,773818
ПН_Батько	-0,05463	-0,150642	0,86619	0,133106	0,100661	-0,091052
ПН_Мати	-0,05190	0,045985	0,86085	0,011735	0,096643	0,133219
ПН_Сибл	0,08179	-0,055190	0,04992	0,958552	0,036243	0,117779
ПН_Дід/Б	-0,09981	-0,112826	0,16408	0,040544	0,935347	0,079500
ПН_Чол	0,77866	0,033926	-0,23358	-0,117708	-0,307756	0,011554
ПН_Род_чол	-0,03371	0,629980	0,522767	0,287668	0,013766	-0,188063
ПН_Діти	0,08554	0,065993	0,11575	0,111211	0,054431	0,854818
Expl.Var	11,57990	7,891289	11,77422	6,864429	6,214383	6,132331
Ppr.Totl	0,12725	0,086717	0,12939	0,075433	0,068290	0,067388

Таблиця С.2. Факторна модель у сукупній групі скривджених жінок

Eigenvalues (дані.sta) Extraction: Principal components Exclude condition: v163=3				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	16,87351	18,54232	16,87351	18,54232
2	11,36493	12,48893	28,23844	31,03125
3	7,71428	8,47723	35,95272	39,50848
4	5,96458	6,55448	41,91729	46,06296
5	4,75291	5,22297	46,67020	51,28593
6	3,78635	4,16083	50,45655	55,44676

Додаток С.2

Результати факторного аналізу показників спрямованості емоційної саморегуляції у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

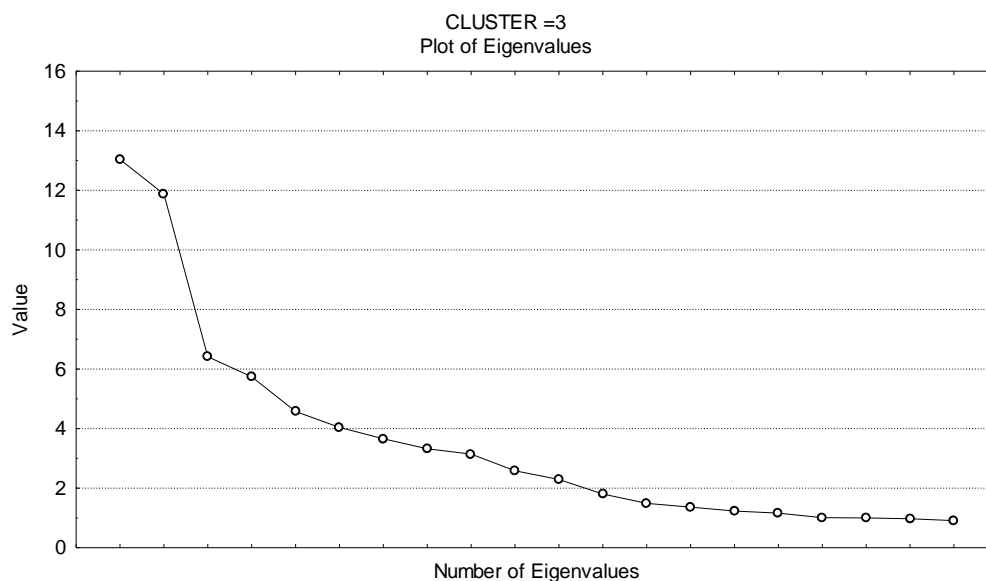

Рис. С.2. Графік факторних навантажень

Таблиця С.3. Структура факторів спрямованості емоційної саморегуляції жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Factor Loadings (Varimax normalized) (даніста) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,500000)						
Шкали	Factor 1	Factor - 2	Factor - 3	Factor - 4	Factor - 5	Factor - 6
Самовл	-0,17197	0,086477	-0,577414	-0,050234	0,050834	0,030441
Ан_протирич	-0,48010	-0,006994	0,047032	0,221683	0,027778	0,074432
Прогн	0,52033	0,083511	0,029589	0,079935	0,074119	-0,055160
Цілепок	-0,35408	-0,027823	0,085649	0,068224	0,154861	0,073073
Планув	-0,47487	-0,095610	-0,118281	0,113150	0,091384	0,005043
Прийн_рiш	0,56121	0,041568	-0,020324	0,032762	-0,076188	0,004455
Критерiї_оц	0,53850	0,049534	-0,045128	-0,021659	-0,030080	0,035497
Самоконт	-0,49526	0,088373	-0,097608	-0,025118	-0,089093	0,001867
Корекція	0,55854	0,024661	-0,030273	0,040121	-0,025940	0,009522
Зд_до_сам	0,81674	0,028274	-0,030846	0,106292	0,029325	0,029550
Планування	-0,48191	0,080726	-0,120997	0,248541	0,009270	-0,035591
Модел	0,68329	0,021317	-0,013710	-0,093600	-0,040470	0,053777
Програм	0,59313	0,024945	-0,176434	0,010627	-0,028462	-0,052358
Оц_рез	0,62454	0,039644	-0,003930	0,007613	0,024658	0,007431
Гнучкiсть	0,02466	0,054085	0,024124	-0,587876	0,047639	-0,179148
Самостiйнiсть	-0,14723	0,108424	-0,047550	0,182243	-0,067437	-0,227837
З_р_самор	0,74339	0,045547	-0,024217	0,105523	0,018964	0,006960
Усвiд_емоц	0,65277	-0,091199	0,035454	-0,193386	-0,097999	-0,073789
Кер_емоц	-0,28167	-0,101764	0,205791	-0,160464	0,057404	0,018901
Усв_ем_iн	-0,41588	0,076767	-0,069986	-0,119202	-0,001987	0,094848

Кер ем ін	-0,25324	-0,030683	0,092070	0,001930	0,074015	-0,073709
EQ	0,05770	-0,050211	0,126056	-0,221924	0,005223	0,552690
Самок в ем с	-0,28834	0,122987	-0,247893	0,021175	-0,110178	0,131172
Самок в діял	0,50842	0,119471	-0,262985	-0,030100	-0,122746	0,077858
Пов самок	-0,37275	0,057344	-0,319678	-0,009336	-0,134690	0,199127
З самок	-0,49321	0,134515	-0,335770	-0,004706	-0,152501	0,158230
Невм кер ем	-0,56523	0,012512	0,041585	0,017392	0,047981	0,000538
Неад проя ем	0,21499	-0,114479	0,238975	0,158799	0,080899	0,047135
Негнуч ем	0,46638	0,021123	-0,073706	0,096615	0,055418	0,153802
Дом нег ем	0,10493	-0,000815	0,003713	0,154768	0,548710	0,175908
Неб збл в ем сф	0,14975	0,092333	-0,019737	0,079614	0,008840	0,540994
Заг рів ем-бар	0,08861	-0,000380	0,069741	0,150013	0,736008	0,167644
Тривожність	0,47481	-0,208949	0,201867	-0,002591	0,080902	0,237329
Напруженість	-0,57122	-0,105702	0,114817	0,000839	0,062348	0,161852
Депресивність	-0,53634	-0,153564	0,145881	-0,046288	0,034409	0,083196
Самокритика	0,44355	-0,038243	0,052055	-0,006937	-0,050611	0,051864
Емоц лаб	-0,52611	-0,262842	0,165725	-0,056459	0,022954	0,058275
Емоц нест	-0,20648	0,659751	0,180254	-0,029206	0,041179	0,156505
Ос адап потенц	0,56754	-0,024875	0,000689	-0,152115	-0,076743	0,083330
Нер-пс стійк	0,50193	-0,068530	-0,007403	-0,145152	-0,015097	0,070344
Ком зд	-0,35012	-0,153010	0,088124	-0,196529	0,022606	0,166831
Мор нормат	-0,25788	-0,121981	-0,160089	-0,105811	-0,044141	0,145368
Заб пр бат	0,05368	0,011985	0,735889	0,082237	0,057364	0,095019
Заб пр м	0,11460	-0,160198	0,675571	0,171922	0,106332	-0,245202
Заб пр сиб	0,04907	-0,027198	0,093805	0,100478	0,846053	0,006032
Заб пр Д/Б	0,02724	0,053161	0,169375	0,839458	0,100016	0,072202
Заб пр ч	0,10500	0,820178	-0,075035	0,058310	-0,042510	0,113042
Заб п род ч	0,00462	-0,263679	-0,087497	-0,001139	-0,021685	0,812380
Заб пр ді	0,06154	0,722642	-0,043346	-0,120191	-0,000243	0,039425
Погр бат	0,01841	0,128416	0,814952	-0,058706	-0,023467	0,072913
Погр м	0,19414	0,023093	0,645807	0,098202	-0,020014	-0,223026
Погр сиб	0,13850	0,063235	0,035897	-0,095666	0,756061	-0,041305
Погр Д/Б	0,11911	0,031472	0,035385	0,689878	0,083134	0,090709
Погр ч	0,02360	0,785741	-0,104950	0,040605	-0,028604	0,169204
Погр род ч	0,12578	-0,190338	-0,144214	-0,038078	-0,049185	0,794169
Погр д	0,09967	0,571016	-0,036907	-0,147966	0,017743	0,055988
Контр бат	0,04545	0,114335	0,777744	-0,032872	0,018552	0,100171
Контр м	0,16106	-0,021155	0,689741	0,208221	0,080439	-0,243689
Контр сиб	0,02217	0,075245	0,030388	0,134153	0,837121	-0,041426
Контр Д/Б	0,01989	0,025267	0,125611	0,814990	0,090506	-0,036961
Контр ч	0,01110	0,811537	-0,064104	-0,011146	-0,023886	0,073895
Контр род ч	0,06598	-0,287551	-0,140116	-0,020482	-0,052701	0,763259
Контр ді	0,04208	0,672692	-0,032855	-0,096436	-0,043092	0,027918
През бат	-0,00961	0,191639	0,763920	-0,127978	-0,009491	0,086933
През м	0,07051	0,042438	0,623811	0,147540	0,028414	-0,232987
През сиб	0,02343	0,106978	0,071403	0,104982	0,795726	-0,058640

През Д/Б	0,04943	0,109220	0,023548	0,820422	0,044534	-0,029616
През ч	0,09034	0,731081	-0,123702	0,022391	-0,066937	0,239737
През род ч	0,05003	-0,174042	-0,050664	0,030492	-0,064907	0,714912
През д	-0,03498	-0,371163	0,061597	-0,119836	-0,038862	0,085711
Нег оц р б	0,00310	0,215834	0,760896	-0,022532	-0,009852	0,073092
Нег оц р м	0,11899	0,008862	0,627625	0,200180	0,088506	-0,298936
Нег оц р сиб	-0,00299	0,029506	0,030388	0,099389	0,886001	-0,033265
Нег оц р Д/Б	0,01817	0,130189	0,092106	0,759500	0,094904	-0,056868
Нег оц р ч	0,02963	0,811086	-0,095968	0,070611	0,002576	0,228300
Нег оц ро р ч	0,08520	-0,208158	-0,097343	0,056909	-0,023915	0,833656
Нег оц р ді	0,01255	0,717259	-0,004481	-0,121394	0,013690	0,117439
Ем нехт б	-0,01301	0,161674	0,789632	-0,024844	-0,008058	0,030976
Ем нехт м	0,07595	-0,001498	0,628888	0,235736	0,058991	-0,272338
Ем нехт сиб	-0,01240	0,050296	0,052471	0,093941	0,879210	-0,036798
Ем нехт Д/Б	0,01501	0,119308	0,162821	0,769809	0,032079	-0,063234
Ем нехт ч	0,06603	0,786867	-0,101957	0,074190	-0,084292	0,160640
Ем нехт ро ч	0,04562	-0,229733	-0,102806	0,013047	-0,032943	0,852971
Ем нехт ді	0,04538	0,679719	0,008093	-0,085133	-0,013097	0,060051
ПН Батько	0,02405	0,140096	0,873360	-0,019624	0,012718	0,094099
ПН Мати	0,13821	-0,038414	0,744181	0,204978	0,073406	-0,283925
ПН Сибл	0,04274	0,047478	0,064405	0,091473	0,983376	-0,032308
ПН Дід/Б	0,04683	0,085208	0,131194	0,943745	0,094750	0,011866
ПН Чол	0,06389	0,861563	-0,099149	0,047057	-0,042947	0,173168
ПН Род чол	0,06341	-0,260744	-0,114041	0,008853	-0,044151	0,906316
ПН Діти	0,05109	0,775379	-0,017548	-0,139321	-0,010204	0,072320
Expl.Var	11,63633	8,572625	8,497581	5,572829	5,477603	5,932082
Ppr.Totl	0,12787	0,094205	0,093380	0,061240	0,060193	0,065188

Таблиця С.4. Факторна модель спрямованості емоційної саморегуляції жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Eigenvalues (дані) Extraction: Principal components				
№	Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative - Eigenvalue	Cumulative - %
1	13,03621	14,32551	13,03621	14,32551
2	11,87734	13,05203	24,91356	27,37753
3	6,41438	7,04877	31,32794	34,42630
4	5,74086	6,30864	37,06880	40,73494
5	4,57728	5,02998	41,64608	45,76493
6	4,04297	4,44282	45,68905	50,20775

Додаток Т
Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та психологічним насильством з боку різних членів родини

Таблиця Т.1. Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та формами психологічного насильства з боку батьків у сукупній групі скривджених жінок

Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=169 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Заб_пр_б_ат	Заб_пр_м	Погр_баг	Погр_м	Контр_ба_т	Контр_м	През_баг	През_м	Нег_оц_р_б	Нег_оц_р_м	Ем_нехт_б	Ем_нехт_м	ПН_Бать_ко	ПН_Маг_и
Самовл	-0,11	-0,01	-0,14	-0,39	-0,33	-0,30	-0,50	-0,11	-0,42	-0,14	-0,40	-0,14	-0,41	-0,14
Планув	-0,05	-0,09	-0,38	-0,45	-0,46	-0,22	-0,37	-0,14	-0,35	-0,37	-0,08	-0,13	-0,35	-0,38
Корекція	-0,09	-0,06	-0,12	-0,29	-0,17	-0,21	-0,13	-0,14	-0,10	-0,20	-0,11	-0,16	-0,13	-0,37
Програм	-0,11	-0,09	-0,12	-0,35	-0,37	-0,36	-0,09	-0,08	-0,36	-0,15	-0,13	-0,11	-0,14	-0,14
Самостійність	-0,12	-0,41	-0,37	-0,14	-0,01	-0,13	-0,00	-0,38	0,00	-0,10	-0,02	-0,14	0,06	-0,37
З_р_самор	-0,15	-0,05	-0,09	-0,06	-0,23	-0,08	-0,12	-0,02	-0,09	-0,04	-0,15	-0,07	-0,25	-0,06
EQ	0,05	-0,02	0,09	-0,11	0,02	-0,07	0,02	-0,12	0,01	-0,09	0,00	-0,12	0,04	-0,30
Самок_в_ем_с	-0,45	-0,49	-0,41	-0,41	-0,14	-0,14	-0,36	-0,11	-0,38	-0,42	-0,15	-0,47	-0,41	-0,50
Самок_в_діял	-0,43	-0,40	-0,11	-0,13	-0,37	-0,38	-0,39	-0,40	-0,37	-0,13	-0,43	-0,47	-0,40	-0,41
Пов_самок	-0,37	-0,43	-0,13	-0,12	-0,09	-0,35	-0,42	-0,47	-0,11	-0,12	-0,37	-0,15	-0,37	-0,40
З_самок	-0,49	-0,48	-0,39	-0,49	-0,38	-0,41	-0,46	-0,48	-0,50	-0,50	-0,45	-0,47	-0,46	-0,48
Емоц_лаб	0,12	0,12	0,11	0,38	0,38	0,28	0,14	0,13	0,08	0,11	0,39	0,37	0,15	0,36
Емоц_нест	0,34	0,35	0,08	0,14	0,32	0,34	0,47	0,04	0,08	0,11	0,36	0,38	0,45	0,12
Ос_адап_потенц	-0,29	-0,19	-0,17	-0,21	-0,20	-0,21	-0,12	-0,06	-0,17	-0,17	-0,15	-0,15	-0,19	-0,19
Нер-пс_стійк	-0,45	-0,26	-0,21	-0,36	-0,39	-0,33	-0,39	-0,36	-0,31	-0,44	-0,45	-0,49	-0,24	-0,37

Таблиця Т.2. Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та формами психологічного насильства з боку сиблінгів та прабатьків у сукупній групі скривджених жінок

Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=169 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Заб_пр_с_иб	Заб_пр_Д/Б	Погр_сиб	Погр_Д/Б	Контр_си_б	Контр_Д/Б	През_сиб	През_Д/Б	Нег_оц_р_сиб	Нег_оц_р_Д/Б	Ем_нехт_сиб	Ем_нехт_Д/Б	ПН_Сиб_л	ПН_Дід/Б
Ан_протирич	-0,04	0,00	-0,04	0,00	-0,36	-0,06	-0,12	-0,06	-0,02	-0,10	-0,07	0,01	-0,08	-0,03
Планув	-0,05	-0,13	-0,15	-0,17	-0,14	-0,21	-0,15	-0,28	-0,12	-0,23	-0,06	-0,19	-0,12	-0,42
Прийн_ріш	-0,14	-0,07	-0,15	-0,16	-0,44	-0,18	-0,47	-0,21	-0,13	-0,05	-0,40	-0,09	-0,41	-0,14
Критерії_оц	-0,37	-0,12	-0,37	-0,06	-0,49	-0,10	-0,31	-0,23	-0,41	-0,08	-0,45	-0,07	-0,45	-0,13
Корекція	0,01	-0,10	-0,03	-0,14	-0,14	-0,17	-0,12	-0,23	-0,02	-0,18	-0,14	-0,25	-0,07	-0,50
Модел	-0,10	-0,07	-0,41	-0,15	-0,39	-0,11	-0,15	-0,20	-0,12	-0,11	-0,36	-0,17	-0,37	-0,14
Програм	0,09	-0,40	0,08	-0,07	-0,03	-0,50	0,01	-0,15	0,03	-0,38	0,04	-0,14	0,04	-0,19

Оц рез	-0,02	-0,08	-0,06	-0,35	-0,09	-0,48	-0,13	-0,44	-0,01	-0,37	-0,08	-0,09	-0,07	-0,35
Гнучкість	-0,47	-0,06	-0,44	-0,34	-0,14	-0,35	-0,37	-0,13	-0,32	-0,11	-0,10	-0,10	-0,42	-0,12
Кер емоц	0,01	-0,39	-0,04	-0,43	-0,15	-0,34	-0,06	-0,45	-0,02	-0,42	-0,10	-0,39	-0,06	-0,45
Кер ем ін	0,09	-0,38	0,04	-0,41	-0,06	-0,36	-0,04	-0,45	-0,01	-0,48	-0,07	-0,42	-0,00	-0,45
EQ	-0,06	-0,13	-0,10	-0,49	-0,37	-0,14	-0,35	-0,41	-0,08	-0,07	-0,12	-0,12	-0,12	-0,36
Самок в ем с	0,05	-0,13	0,06	-0,30	0,08	-0,12	0,01	-0,26	-0,02	-0,28	0,02	-0,09	0,04	-0,26
Пов самок	0,14	-0,29	0,14	-0,27	0,03	-0,26	0,08	-0,29	0,01	-0,24	-0,01	-0,20	0,08	-0,25
Неад проя ем	0,37	0,04	0,38	-0,04	0,12	-0,05	0,37	-0,04	0,12	0,00	0,10	-0,09	0,36	-0,03
Дом нег ем	-0,04	0,14	-0,05	0,11	-0,08	0,37	-0,06	0,38	-0,04	0,42	-0,13	0,38	-0,07	0,39
Напруженість	0,09	0,08	0,48	0,12	0,45	0,12	0,37	0,09	0,14	0,09	0,37	0,15	0,38	0,12
Депресивність	0,06	0,35	0,12	0,14	0,13	0,11	0,10	0,14	0,11	0,12	0,10	0,36	0,11	0,36
Самокритика	0,14	0,04	0,44	0,20	0,46	0,13	0,38	0,14	0,40	0,08	0,45	0,07	0,43	0,12
Емоц лаб	0,38	0,41	0,46	0,13	0,45	0,40	0,43	0,37	0,44	0,39	0,41	0,37	0,45	0,41
Емоц нест	0,14	0,35	0,45	0,39	0,47	0,38	0,50	0,38	0,41	0,36	0,42	0,35	0,43	0,39
Нер-пс стійк	-0,39	-0,15	-0,50	-0,16	-0,43	-0,16	-0,40	-0,14	-0,36	-0,12	-0,42	-0,19	-0,42	-0,17
Ком зд	-0,35	-0,22	-0,37	-0,20	-0,40	-0,23	-0,11	-0,18	-0,38	-0,13	-0,36	-0,22	-0,38	-0,22

Таблиця Т.3. Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та формами психологічного насильства з боку чоловіка, його родини та дітей у сукупній групі скривджених жінок

Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=169 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Заб_пр_ч	Заб_п_ро_д_ч	Погр_ч	Погр_ро_д_ч	Контр_ч	Контр_р_од_ч	През_ч	През_род_ч	Нег_оц_р_ч	Нег_оц_р_о_р_ч	Ем_нехт_ч	Ем_нехт_ро_ч	ПН_Чол	ПН_Род_чол
Самовл	-0,43	0,41	-0,10	0,38	-0,39	0,07	-0,13	0,09	-0,41	0,14	-0,15	0,12	-0,38	0,14
Планув	-0,41	0,42	-0,12	0,45	-0,50	0,11	-0,14	0,14	-0,40	0,39	-0,37	0,14	-0,39	0,37
Корекція	0,12	0,38	0,11	0,42	0,08	0,13	0,02	0,36	0,11	0,13	0,07	0,14	0,09	0,37
Планування	0,14	0,15	-0,07	0,10	-0,37	0,11	-0,10	0,09	0,12	0,14	0,11	0,10	0,13	0,12
Програм	0,09	-0,48	0,05	-0,40	0,10	-0,10	0,06	-0,10	0,12	-0,12	0,04	-0,38	0,09	-0,36
Гнучкість	0,01	-0,02	0,00	0,43	0,05	0,11	-0,05	0,13	0,06	0,17	0,00	0,34	0,01	0,46
Кер емоц	-0,42	0,05	-0,07	0,06	-0,35	-0,03	-0,07	-0,02	-0,38	-0,02	-0,39	-0,00	-0,37	0,01
Самок в ем с	0,11	0,36	0,08	0,46	0,07	0,14	0,07	0,14	0,11	0,14	0,05	0,36	0,09	0,35
Самок в діял	-0,14	0,39	-0,41	0,49	-0,41	0,45	-0,13	0,43	-0,42	0,38	-0,12	0,45	-0,38	0,42
Пов самок	-0,38	0,38	-0,36	0,36	-0,40	0,45	-0,37	0,37	-0,41	0,37	-0,36	0,48	-0,39	0,38
З самок	-0,40	0,44	-0,42	0,33	-0,43	0,35	-0,38	0,45	-0,45	0,43	-0,36	0,47	-0,32	0,45
Негнуц ем	0,37	0,15	0,13	0,09	0,35	0,14	0,44	0,10	0,36	0,26	-0,15	0,09	0,38	0,13
Неб збл в ем сф	0,09	-0,03	0,11	0,06	0,03	0,47	0,08	0,01	0,02	0,10	0,11	0,42	0,07	0,02
Заг рів ем-бар	0,38	0,10	0,40	0,12	0,12	0,27	0,38	0,13	0,37	0,15	0,48	0,11	0,38	0,14
Тривожність	0,39	-0,14	0,35	-0,14	0,37	-0,11	0,37	-0,10	-0,09	-0,13	0,36	-0,08	0,47	-0,12
Емоц лаб	0,35	-0,17	-0,05	-0,26	-0,06	-0,10	-0,10	-0,12	-0,09	-0,16	-0,07	-0,09	-0,10	-0,14
Емоц нест	-0,14	-0,38	-0,05	-0,37	-0,09	-0,09	-0,06	-0,10	-0,05	-0,12	-0,07	-0,06	-0,09	-0,13
Нер-пс стійк	0,10	0,37	0,12	0,36	0,11	0,13	0,09	0,12	0,15	0,14	0,05	0,11	0,11	0,14

Таблиця Т.4. Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та формами психологічного насильства з боку дітей у сукупній групі скривджених жінок

Correlations (дані.ста) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=169 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Заброні і примус діти	Погрози діти	Контроль діти	Презирст во діти	Нег_оц_р ді	Ем_нехт ді	ПН_Діти
Програмування	-0,31	-0,19	-0,35	-0,42	-0,04	-0,02	-0,04
Усвідомлення емоцій	-0,04	-0,08	-0,11	-0,42	-0,37	-0,14	-0,13
Поведінковий самконтроль	-0,32	-0,34	-0,36	-0,11	-0,14	-0,33	-0,34
Невміння керувати емоціями	0,14	0,40	0,44	0,48	0,33	0,36	0,43
Неадекватний прояв емоцій	0,05	0,05	0,39	0,07	0,11	0,16	0,11
Негнучкість емоцій	0,40	0,46	0,42	0,33	0,48	0,49	0,49
Емоційні бар'єри	0,12	0,40	0,42	0,48	0,49	0,43	0,43

Таблиця Т.5. Коефіцієнти кореляцій між показниками емоційної саморегуляції та психологічним насильством з боку родини у групі жінок, які не зазнали психологічного насильства

CLUSTER =3 Correlations (дані.ста) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=235 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	ПН Батько	ПН Мати	ПН Сибл	ПН Дід/Б	ПН Чол	ПН Род чол	ПН Діти
Самовл	-0,33	-0,42	0,01	-0,07	-0,11	-0,04	-0,03
Гнучкість	-0,06	0,03	0,01	-0,33	-0,13	-0,13	-0,12
EQ	0,02	-0,08	-0,07	-0,15	-0,01	0,31	-0,04
Самок_в_діял	-0,14	-0,25	-0,11	-0,12	-0,06	0,01	-0,05
Пов самок	-0,17	-0,32	-0,12	-0,09	0,03	0,12	0,03
З_самок	-0,17	-0,33	-0,13	-0,10	-0,04	0,06	-0,05
Дом нег ем	0,06	0,06	0,32	0,12	0,09	0,15	0,02
Неб збл в ем сф	0,04	0,04	0,04	0,06	0,00	0,32	-0,00
Заг рів ем-бар	0,11	0,13	0,31	0,14	0,11	0,14	0,01
Емоц нест	0,10	0,18	0,04	0,04	0,40	0,16	0,34

Додаток У
Результати виокремлення груп жінок схильних до різних типів (структур) емоційної саморегуляції при психологічному насильстві

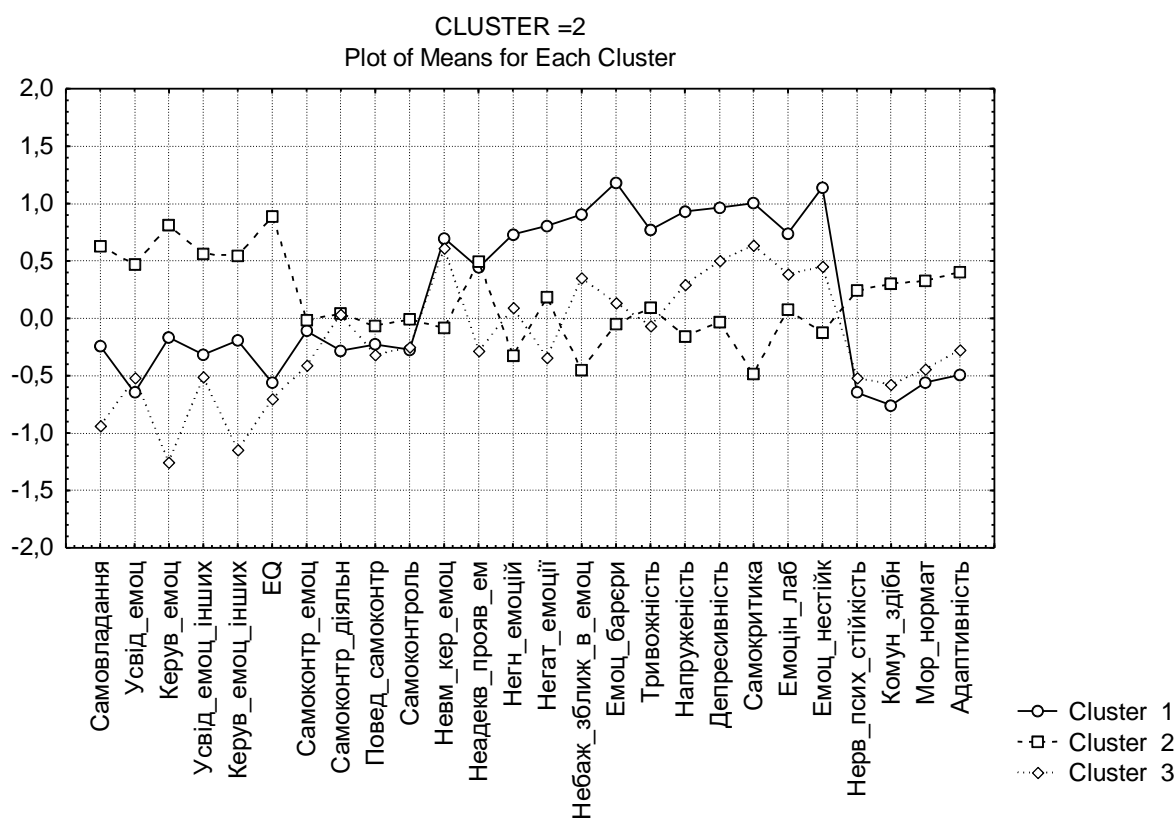

Рис. У.1. Графік кластерного аналізу за методом к-середніх за досліджуваними
 Примітка: Кластер 1 – група осіб, які схильні до «Емоційно нестійкого» типу емоційної саморегуляції.

Кластер 2 – група осіб, які схильні до «Адаптивного» типу емоційної саморегуляції.

Кластер 3 – група осіб, які схильні до «Спонтанного» типу емоційної саморегуляції.

Таблиця У.1. Таблиця показників евклідової відстані між трьома класами

Euclidean Distances between Clusters (дані.sta) Distances below diagonal Squared distances above diagonal			
№	No. 1	No. 2	No. 3
No. 1	0,000000	0,548850	0,514836
No. 2	0,740844	0,000000	1,170752
No. 3	0,717521	1,082013	0,000000

Таблиця У.2. Дискримінантний аналіз розподілу

Classification Matrix (дані.sta) Rows: Observed classifications Columns: Predicted classifications				
	Percent - Correct	G_1:1 - p=,32143	G_2:2 - p=,31429	G_3:3 - p=,36429
G_1:1	100,0000	55	0	0
G_2:2	100,0000	0	54	0
G_3:3	100,0000	0	0	60
Total	100,0000	55	54	60

Додаток Ф
Однофакторний дисперсійний аналіз за типами емоційної саморегуляції
скривджених жінок

Analysis of Variance (дані) Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Шкали	SS - Effect	df - Effect	MS - Effect	SS - Error	df - Error	MS - Error	F	p
Самовл	354,908	2	177,454	621,064	169	4,53331	39,1444	0,000000
Усвід емоц	161,566	2	80,783	359,255	169	2,62230	30,8062	0,000000
Кер емоц	487,864	2	243,932	292,879	169	2,13780	114,1041	0,000000
Усв ем ін	137,715	2	68,858	470,077	169	3,43122	20,0680	0,000000
Кер ем ін	250,794	2	125,397	328,427	169	2,39728	52,3082	0,000000
EQ	270,080	2	135,040	277,092	169	2,02257	66,7666	0,000000
Самок в ем с	38,950	2	19,475	1061,872	169	7,75089	2,5126	0,084788
Самок в діял	68,531	2	34,266	2536,155	169	18,51208	1,8510	0,160990
Пов самок	31,490	2	15,745	2966,482	169	21,65315	0,7271	0,485145
З самок	184,003	2	92,001	9709,219	169	70,87021	1,2982	0,276369
Невм кер ем	29,035	2	14,517	241,787	169	1,76487	8,2258	0,000423
Неад проя ем	32,918	2	16,459	174,825	169	1,27609	12,8979	0,000007
Негнуч ем	46,166	2	23,083	201,227	169	1,46881	15,7156	0,000001
Дом нег ем	54,405	2	27,203	177,445	169	1,29522	21,0025	0,000000
Неб збл в ем сф	65,026	2	32,513	164,945	169	1,20398	27,0048	0,000000
Заг рів ем-бар	647,040	2	323,520	1077,132	169	7,86227	41,1484	0,000000
Тривожність	196,267	2	98,133	975,905	169	7,12339	13,7762	0,000004
Напруженість	233,899	2	116,949	918,523	169	6,70454	17,4433	0,000000
Депресивність	207,647	2	103,823	815,575	169	5,95310	17,4402	0,000000
Самокритика	504,576	2	252,288	855,995	169	6,24814	40,3781	0,000000
Емоц лаб	106,409	2	53,205	1047,334	169	7,64477	6,9596	0,001322
Емоц нест	5189,162	2	2594,581	8851,723	169	64,61112	40,1569	0,000000
Ос адап потенц	41,281	2	20,640	154,405	169	1,12704	18,3139	0,000000
Нер-пе стійк	85,857	2	42,929	226,543	169	1,65360	25,9608	0,000000
Ком зд	37,194	2	18,597	180,778	169	1,31955	14,0933	0,000003
Мор нормат	40,282	2	20,141	266,889	169	1,94810	10,3388	0,000066

Додаток Ф.1
Результати порівняльного аналізу показників саморегуляції жінок з різними
типами регуляції емоцій.
Тест Шеффе

Група 1 – «емоційно нестійкий»; група 2 – «адаптивний»; група 3 – «спонтанний»

Шкали	[1] – [2]	[1] – [3]	[2] – [3]
Самовладання	0,000026	0,000631	0,000000
Усвідомлення емоцій	0,000000	0,709899	0,000000
Керування емоціями	0,000000	0,000000	0,000000
Усвідомлення емоцій інших	0,000024	0,549182	0,000000
Керування емоціями інших	0,000181	0,000000	0,000000
EQ	0,000000	0,644231	0,000000
Невміння керувати емоціями	0,001544	0,910576	0,004319
Неадекватний прояв емоцій	0,957963	0,000246	0,000085
Негнучкість емоцій	0,000001	0,003066	0,079174
Домінування негативних емоцій	0,004191	0,000000	0,014193
Небажання зближуватись в емоційній сфері	0,000000	0,010324	0,000088
Емоційні бар'єри	0,000000	0,000000	0,439532
Тривожність	0,000705	0,000010	0,639086
Напруженість	0,000000	0,002433	0,044224
Депресивність	0,000000	0,018670	0,006430
Самокритика	0,000000	0,089440	0,000000
Емоційна лабільність	0,001339	0,125552	0,201634
Емоційна нестійкість	0,000000	0,000008	0,000273
Особистісний адаптивний потенціал	0,000001	0,698130	0,000015
Нервово-психічна стійкість	0,000000	0,495624	0,000000
Комунікативні здібності	0,000018	0,797519	0,000144
Моральна нормативність	0,000140	0,548120	0,003988

Додаток X

Кореляції в групах жінок з різним типом емоційної саморегуляції

Додаток X.1

Кореляції у групі жінок з «емоційно нестійким» типом емоційної саморегуляції

Таблиця X.1. Взаємозв'язки між показниками емоційної саморегуляції та психологічним насильством

Кластер_EC=1 Correlations (дані) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=55 (Casewise deletion of missing data)								
Шкали	ПН	ПН Батько	ПН Мати	ПН Сибл	ПН Дід/Б	ПН Чол	ПН Род чол	ПН Діти
Самовл	0,21	-0,05	0,10	0,11	0,10	-0,03	0,15	-0,30
Кер_емоц	0,03	0,04	0,07	-0,15	-0,16	-0,33	-0,12	-0,06
Усв_ем_ін	0,01	0,06	-0,01	-0,07	-0,14	0,02	-0,25	-0,44
Кер_ем_ін	0,14	-0,31	-0,17	-0,10	0,10	0,13	-0,02	0,20
EQ	0,04	0,02	-0,20	-0,15	-0,06	-0,30	-0,03	0,17
Пов_самок	0,14	-0,17	-0,09	-0,14	-0,25	-0,34	0,18	-0,37
З_самок	-0,12	-0,30	-0,14	-0,12	-0,27	0,07	0,07	0,19
Невм_кер_ем	0,30	-0,13	-0,27	0,02	-0,22	0,42	0,47	0,48
Неад_проя_ем	-0,12	0,32	-0,07	-0,04	-0,11	0,06	0,10	-0,08
Негнуч_ем	0,35	0,03	0,02	0,22	0,09	0,09	0,30	0,35
Дом_нег_ем	0,31	0,05	-0,07	-0,26	0,38	-0,20	-0,09	-0,13
Заг_рів_ем-бар	0,08	-0,13	-0,21	0,03	0,37	0,19	0,34	0,23
Тривожність	-0,14	0,19	0,15	-0,09	0,02	-0,04	0,31	0,32
Напруженість	0,31	-0,24	-0,08	0,11	-0,21	-0,09	-0,19	-0,23
Депресивність	0,32	-0,15	-0,25	-0,07	-0,16	0,02	-0,12	-0,27
Емоц_лаб	0,02	0,03	0,22	0,04	-0,03	0,10	0,33	0,06
Емоц_нест	-0,18	-0,02	0,06	0,07	-0,08	-0,02	0,31	-0,19
Ос_адап_потенц	-0,17	-0,40	-0,36	-0,00	0,01	0,06	0,26	-0,12

Таблиця X.2. Взаємозв'язки між показниками емоційної саморегуляції та особистісними особливостями

Кластер_EC=1 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=55 (Casewise deletion of missing data)						
Шкали	Самовл	EQ	Самоконтр	Емоц.барери	Емоц.нест	Адаптивн
Авторитарний	0,01	0,31	0,13	0,13	-0,01	-0,22
Егоїстичний	0,03	0,14	-0,17	0,36	-0,20	-0,09
Агресивний	-0,31	0,10	0,17	0,22	-0,08	-0,14
Підозрілий	0,05	0,07	-0,04	-0,13	0,12	-0,40
Альтруїстичний	-0,33	0,12	0,33	-0,06	0,03	0,04
Закритість	0,14	0,31	0,16	-0,01	-0,37	0,05
Самовпевненість	0,23	0,21	0,13	0,17	-0,19	0,32
Самоцінність	0,16	0,12	0,20	0,07	-0,19	0,32
Самоприйняття	0,27	0,10	-0,00	0,07	0,02	0,33
Самоприв'язаність	0,24	0,19	0,03	0,21	-0,31	0,04
Вн.конфліктність	-0,25	-0,10	-0,14	0,01	0,37	-0,55

Самозвинувачення	-0,22	-0,10	-0,09	-0,10	0,32	0,05
Екстраверсія	0,09	0,33	0,07	0,20	-0,19	0,03
Інтроверсія	0,19	-0,12	0,38	-0,13	0,07	-0,26
Сенситивність	-0,09	0,13	0,55	-0,07	0,26	0,10
Тривожність	-0,53	-0,27	0,17	0,12	0,57	-0,26
Конфронтація	0,14	0,02	-0,02	0,08	0,02	-0,41
Дистанціювання	-0,15	-0,17	-0,09	0,01	0,36	-0,26
Прийн.відпов.	-0,14	0,25	0,20	-0,04	0,37	0,35
Втеча-уникнення	-0,11	-0,12	-0,08	-0,01	0,34	-0,47
Фемінність	0,25	-0,16	0,21	0,22	0,36	0,08
Самоприйняття	0,02	0,19	0,30	-0,03	-0,29	0,11
Позит.стос.з ін.	0,04	0,48	0,22	0,08	-0,34	0,03
Автономія	0,45	0,00	-0,04	0,09	-0,41	0,02
Цілі в житті	0,42	0,13	0,04	0,04	-0,34	0,09
Особистісне зростання	0,37	0,06	0,02	0,22	-0,36	0,11
Місце народження	-0,00	0,01	0,00	0,08	-0,31	-0,06
Місце дитинства	0,12	0,09	0,04	-0,08	-0,35	-0,07
Матеріальний стан	-0,30	0,10	0,22	-0,18	-0,41	0,09

Таблиця Х.3. Кореляції між показниками психологічного насильства та соціально-демографічними характеристиками

Кластер_EC=1 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=55 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Вік	Осв_м	Сім_с	Ст_си	Діти	К-ть_діти	Мат_стан	Мат_залежн
Погр_і_оц_п	0,34	0,17	0,18	0,05	0,16	0,29	-0,01	0,20
Контроль	0,22	-0,29	0,18	-0,06	0,15	0,27	-0,15	0,28
През_і_зне_о	0,14	-0,36	0,24	0,02	0,11	0,13	-0,01	0,16
Нег_оц_роз_зд	0,34	0,04	0,21	0,13	0,29	0,30	-0,04	0,10
ПН_Сибл	-0,10	-0,02	-0,23	0,44	-0,21	0,05	-0,32	0,20
ПН_Дід/Б	-0,34	-0,01	-0,41	0,23	-0,32	-0,20	-0,14	0,14
ПН_Чол	0,53	0,16	0,44	-0,43	0,47	0,33	0,07	0,07
ПН_Род_чол	0,31	0,14	0,27	-0,04	0,35	0,35	0,07	0,31
ПН_Діти	0,38	-0,17	0,48	0,07	0,38	0,32	0,02	-0,13

Додаток Х.2

Кореляції у групі жінок з «адаптивним» типом емоційної саморегуляції

Таблиця Х.4. Взаємозв'язки між показниками емоційної саморегуляції та психологічним насильством

Кластер_EC=2 Correlations (дані) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=54 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	ПН	ПН Батько	ПН Мати	ПН Сибл	ПН Дід/Б	ПН Чол	ПН Род чол	ПН Діти
Усв_ем_ін	0,20	0,26	0,11	0,05	0,00	-0,04	0,14	-0,31
EQ	0,18	0,35	0,28	-0,07	0,00	0,05	-0,13	-0,11
Самок в_ем_с	0,11	-0,23	-0,29	0,01	-0,29	0,44	0,20	0,24
Самок в_діял	-0,01	-0,28	-0,36	0,14	-0,63	0,42	0,33	-0,14
Пов_самок	0,06	-0,40	-0,27	0,19	-0,53	0,34	0,34	0,06
З_самок	0,06	-0,39	-0,38	0,16	-0,63	0,48	0,37	0,03
Невм_кер_ем	0,07	0,09	0,34	-0,34	0,41	-0,16	0,06	-0,08
Неад_проя_ем	0,37	0,25	0,11	0,51	0,22	-0,22	-0,12	0,18
Неб_збл_в_ем_с	0,04	-0,03	0,01	-0,06	-0,38	0,19	0,13	0,05
Тривожність	0,05	0,05	0,00	0,22	0,16	0,32	0,04	0,03
Напруженість	0,09	-0,14	0,37	0,34	-0,11	0,03	0,19	0,14
Депресивність	-0,02	0,00	-0,08	0,38	-0,04	-0,15	-0,07	-0,22
Самокритика	0,30	0,00	-0,01	0,42	0,09	-0,23	0,16	0,25
Емоц_лаб	0,18	0,29	-0,05	0,49	0,33	0,41	-0,10	-0,08
Емоц_нест	0,18	0,07	-0,14	0,54	0,14	0,28	0,05	0,03
Ос_адап_потенц	0,05	-0,15	-0,09	-0,11	-0,03	0,38	0,31	0,31
Нер-пс_стійк	-0,02	-0,15	-0,17	-0,27	-0,01	0,37	0,27	0,04

Таблиця Х.5. Взаємозв'язки між показниками емоційної саморегуляції та особистісними особливостями

Кластер_EC=2 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=54 (Casewise deletion of missing data)

Шкали	Самовл	EQ	Самоконтр	Емоц.барери	Емоц.нест	Адаптивн
Егоїстичний	0,00	0,06	-0,18	0,32	-0,19	0,13
Агресивний	-0,18	0,37	-0,16	0,27	0,28	-0,08
Підозрілий	-0,25	0,10	-0,32	0,27	0,16	-0,13
Підкорений	-0,20	-0,11	0,05	0,36	0,21	-0,22
Залежний	-0,12	-0,11	0,09	0,32	-0,02	-0,28
Дружній	-0,04	-0,30	0,23	-0,04	0,20	-0,03
Закритість	0,41	-0,05	0,48	-0,22	0,14	0,43
Самовпевненість	0,12	0,09	0,17	0,04	-0,08	0,37
Самокерування	0,10	-0,00	0,31	-0,04	-0,08	0,12
Дзеркальне Я	0,21	-0,24	0,26	-0,14	-0,27	0,31
Самоцінність	0,09	0,31	-0,00	-0,18	-0,01	-0,00
Самоприв'язаність	0,43	-0,04	0,45	-0,04	-0,15	0,17
Вн.конфліктність	-0,26	-0,01	0,06	0,24	0,18	-0,62
Самозвинувачення	-0,19	-0,05	0,04	0,37	0,14	-0,33

Агресивність	-0,16	0,37	-0,07	0,18	0,17	-0,31
Інтроверсія	-0,04	-0,08	0,32	0,10	0,03	-0,13
Сенситивність	-0,33	-0,21	0,25	0,37	0,35	-0,21
Тривожність	-0,52	-0,17	0,02	0,02	0,44	-0,16
Конфронтація	-0,39	0,41	-0,16	0,21	0,05	-0,45
Дистанціювання	-0,06	0,04	-0,15	-0,11	0,25	-0,41
Прийн.відпов.	-0,34	0,00	0,18	0,10	0,53	-0,39
Втеча-уникнення	-0,22	-0,06	-0,17	-0,07	0,22	-0,55
Маскулінність	0,02	0,36	-0,00	0,10	-0,31	-0,07
Самоприйняття	0,13	-0,07	0,46	-0,12	0,19	0,15
Позит.стос.з ін.	0,19	0,54	-0,09	-0,06	-0,16	0,14
Автономія	0,48	-0,14	0,42	-0,13	-0,38	0,57
Управл.середов.	0,10	0,37	0,09	-0,31	0,24	-0,04
Цілі в житті	0,20	0,22	0,41	0,03	-0,26	0,20
Особистісне зростання	0,47	-0,04	0,18	-0,19	-0,39	0,37
Освіта батька	-0,15	0,27	-0,22	0,05	0,06	0,63
Освіта матері	-0,14	0,20	0,17	0,07	-0,02	0,39

Таблиця Х.6. Кореляції між показниками психологічного насильства та соціально-демографічними характеристиками

Кластер_EC=2 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=54 (Casewise deletion of missing data)								
Шкали	Вік	Осв	Осв м	Осв б	Сім с	Ст си	Мол с	Мат стан
Забор_прим	0,39	0,22	0,19	0,14	-0,00	0,05	0,25	-0,25
Ем_нехт	-0,05	0,19	0,21	0,18	-0,05	0,11	0,30	-0,29
ПН	0,16	0,15	0,08	0,09	-0,06	0,32	0,30	-0,16
ПН_Батько	-0,30	0,13	-0,46	-0,33	-0,02	-0,00	-0,15	-0,08
ПН_Мати	-0,09	0,11	-0,43	-0,30	-0,11	-0,17	-0,26	0,03
ПН_Сибл	-0,30	-0,02	0,01	0,20	-0,11	0,40	0,14	-0,14
ПН_Дід/Б	-0,23	0,02	-0,38	0,03	-0,30	-0,15	-0,08	-0,01
ПН_Чол	0,46	-0,11	-0,39	-0,31	0,31	-0,05	0,22	0,06
ПН_Род_чол	0,26	0,03	-0,35	-0,18	-0,09	-0,01	0,30	0,03
ПН_Діти	0,57	-0,30	-0,02	-0,14	0,15	-0,13	0,46	-0,43

Додаток Х.3

Кореляції у групі жінок з «спонтанним» типом емоційної саморегуляції

Таблиця Х.7. Взаємозв'язки між показниками емоційної саморегуляції та психологічним насильством

Кластер_EC=3 Correlations (дані) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=60 (Casewise deletion of missing data)								
Шкали	ПН	ПН_Батько	ПН_Мати	ПН_Сибл	ПН_Дід/Б	ПН_Чол	ПН_Род_чол	ПН_Діти
Самовл	-0,30	-0,29	-0,31	-0,30	-0,40	-0,46	0,06	-0,06
err_ем_ін	0,13	-0,21	-0,19	0,18	-0,32	-0,30	0,21	0,27
Неад_проя_ем	0,16	0,33	-0,22	0,14	-0,14	0,29	0,33	0,30
Заг_рів_ем-бар	-0,06	0,33	-0,24	-0,10	-0,14	0,19	0,18	0,12
Тривожність	0,32	-0,01	-0,15	0,05	0,11	0,37	-0,16	-0,39
Емоц_нест	-0,21	0,16	0,03	-0,03	0,07	-0,23	-0,24	-0,34
Нер-пс_стійк	-0,06	-0,43	-0,47	-0,04	0,00	0,20	0,21	0,24

Таблиця Х.8. Взаємозв'язки між показниками емоційної саморегуляції та особистісними особливостями

Кластер_EC=3 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=60 (Casewise deletion of missing data)					
Шкали	Самовл	EQ	Самоконтр	Емоц.нест	Адаптивн
Егоїстичний	0,29	-0,05	-0,04	-0,29	-0,23
Підозрілий	0,34	-0,17	-0,03	0,32	-0,13
Залежний	-0,35	-0,48	0,16	0,39	-0,30
Альтруїстичний	0,02	-0,03	0,00	0,08	0,32
Самовпевненість	0,31	-0,37	-0,14	-0,37	-0,11
Самокерування	0,40	-0,20	-0,09	-0,30	-0,13
Дзеркальне Я	0,33	-0,14	-0,26	-0,22	-0,06
Самоприйняття	0,29	-0,10	-0,09	-0,43	0,03
Вн.конфліктність	0,08	-0,25	0,08	-0,08	-0,40
Самозвинувачення	0,13	-0,06	0,24	-0,02	-0,31
Тривожність	-0,09	0,00	-0,35	-0,09	0,15
Конфронтація	-0,07	0,09	-0,45	0,02	-0,13
Самоконтроль	-0,11	0,22	0,44	0,17	0,02
Втеча-уникнення	-0,25	0,10	-0,27	0,30	0,03
Управл.середов.	-0,04	-0,07	0,09	-0,00	0,32
Цілі в житті	0,30	0,20	-0,13	0,15	0,04
Матеріальна залежність	-0,36	0,08	-0,11	0,30	0,09

Таблиця Х.9. Кореляції між показниками психологічного насильства та соціально-демографічними характеристиками

Кластер_EC=3 Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=60 (Casewise deletion of missing data)		
Шкали	К-ть діти	Мат залежн
През і зне о	0,30	-0,10
ПН Чол	0,04	0,32
ПН Род чол	0,15	0,39

Додаток Ц
Порівняння соціально-демографічних характеристик жінок, які різною мірою
зазнали психологічного насильства

Analysis of Variance (дані.sta) Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Шкали	SS - Effect	df - Effect	MS - Effect	SS - Error	df - Error	MS - Error	F	p
Вік	1859,869	2	929,9344	54307,89	401	135,4312	6,86647	0,001169
Осв	10,178	2	5,0891	317,77	401	0,7924	6,42205	0,001798
Осв_м	21,989	2	10,9947	542,78	401	1,3536	8,12275	0,000348
Осв_б	8,564	2	4,2822	534,11	401	1,3319	3,21502	0,041192
Сім_с	5,218	2	2,6092	420,00	401	1,0474	2,49119	0,084092
Пор_н	5,031	2	2,5155	314,01	401	0,7831	3,21235	0,041300
Ст_си	0,432	2	0,2158	99,85	401	0,2490	0,86656	0,421179
Мол_с	1,344	2	0,6720	100,23	401	0,2500	2,68863	0,069199
Діти	2,868	2	1,4341	76,36	401	0,1904	7,53109	0,000615
К-ть діти	13,797	2	6,8984	354,33	401	0,8836	7,80699	0,000472
Місце_нар	21,847	2	10,9236	661,68	401	1,6501	6,62002	0,001484
Місце_дит	41,742	2	20,8712	671,20	401	1,6738	12,46927	0,000006
Місце_прож	22,983	2	11,4916	454,63	401	1,1337	10,13608	0,000051
Зайнятість	21,879	2	10,9394	442,18	401	1,1027	9,92057	0,000062
Зайнят_чол	15,814	2	7,9068	1040,97	401	2,5959	3,04585	0,048658
Поб_ум	1,919	2	0,9594	134,37	401	0,3351	2,86328	0,058249
Стан_здор	0,733	2	0,3667	139,69	401	0,3484	1,05269	0,349960
Мат_стан	3,162	2	1,5808	149,34	401	0,3724	4,24465	0,014990
Мат_нез	9,903	2	4,9516	228,80	401	0,5706	8,67834	0,000204

Додаток Ц.1

Коефіцієнти кореляцій між соціально-демографічними характеристиками
жінок та психологічним насильством

All Groups Correlations (дані.sta) Marked correlations are significant at $p < ,05000$ N=404 (Casewise deletion of missing data)												
Шкали	Вік	Осв	Осв_м	Осв_б	Сім_с	Ст_си	Місце_нар	Місце_дит	Місце_прож	Поб_ум	Мат_стан	Мат_за_лежн
Забор_прим	-0,14	-0,23	-0,15	0,09	-0,11	0,14	-0,38	-0,32	-0,38	-0,30	0,10	0,36
Погр_і_оц_п	-0,12	-0,16	-0,26	-0,10	-0,10	0,14	-0,38	-0,42	-0,38	-0,31	0,10	0,37
Контроль	-0,15	-0,25	-0,37	-0,30	-0,12	0,13	-0,38	-0,43	-0,39	-0,40	0,10	0,38
През_і_зне_о	-0,15	-0,36	-0,38	-0,21	-0,11	0,15	-0,39	-0,43	-0,38	0,09	0,09	0,27
Нег_оц_роз_зд	-0,15	-0,46	-0,36	-0,11	-0,11	0,35	-0,38	-0,42	-0,38	-0,31	-0,31	0,37
Ем_нехт	-0,15	-0,26	-0,27	-0,11	-0,11	0,35	-0,40	-0,45	-0,39	0,10	0,08	0,36
ПН	-0,15	-0,36	-0,37	-0,30	-0,11	-0,05	-0,39	-0,43	-0,39	-0,30	-0,40	0,37
ПН_Батько	-0,18	-0,17	-0,14	-0,12	-0,13	-0,07	-0,40	-0,44	-0,39	0,07	0,07	0,36
ПН_Мати	-0,23	-0,16	-0,28	-0,11	-0,16	-0,08	-0,50	-0,46	-0,39	0,09	0,09	0,34
ПН_Сибл	-0,19	-0,15	-0,17	0,10	-0,16	0,32	-0,36	-0,41	-0,37	-0,10	0,08	0,38
ПН_Дід/Б	-0,18	-0,16	-0,21	-0,13	-0,15	-0,08	-0,28	-0,45	-0,40	0,09	0,09	0,34
ПН_Чол	-0,01	-0,11	0,06	0,02	-0,02	-0,03	-0,34	-0,23	-0,34	-0,11	-0,32	0,35
ПН_Род_чол	-0,06	-0,14	-0,16	-0,11	-0,04	-0,04	-0,36	-0,19	-0,33	-0,10	-0,30	0,36
ПН_Діти	-0,08	-0,16	-0,16	-0,10	-0,06	-0,05	-0,17	-0,22	-0,27	-0,11	0,09	0,39